

รายงานการวิจัย

รายงานวิจัยย่อยที่ ๑ เรื่อง

ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี
The History of the Tapee Basin Community Settlement

ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง
ภูมิปัญญาลุ่มแม่น้ำตาปี : ประวัติศาสตร์ คุณค่าและการเชื่อมต่อกับอารยธรรมศรีวิชัย
The Tapee Basin Wisdom: the History, the Values and the Linkage to
Srivichaya Civilization

โดย

พระปลัดสัญญา สณฺญโต
พระครูปริยัติอรรณฺธ สณฺญโต
พระปลัดนิคม ปญฺญาวชิโร
ดร.โสภณ บัวจันทร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนสุราษฎร์ธานี

พ.ศ. ๒๕๖๑

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610761338

รายงานการวิจัย

รายงานวิจัยย่อยที่ ๑ เรื่อง

ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี
The History of the Tapee Basin Community Settlement

ภายใต้แผนงานวิจัยเรื่อง

ภูมิปัญญาลุ่มแม่น้ำตาปี : ประวัติศาสตร์ คุณค่าและการเชื่อมต่อกับอารยธรรมศรีวิชัย
The Tapee Basin Wisdom: the History, the Values and the Linkage to
Srivichaya Civilization

โดย

พระปลัดสัญญา สณฺญโต

พระครูปริยัติธำรงคุณ สณฺญโต

พระปลัดนิคม ปญฺญาวชิโร

ดร.โสภณ บัวจันทร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หอเรียนสุราษฎร์ธานี

พ.ศ. ๒๕๖๑

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610761338

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

Sub - Research Report 1

The History of the Tapee Basin Community Settlement

Under Research Program

The Tapee Basin Wisdom: the History, the Values and the Linkage to
Srivichaya Civilization

By

Phrapaladsunya Chupradits

Phrakhrupariyatthamrongklun

Phrapaladnikhom Punyavachiro

Dr. Sophon Buachan

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Surat Thani

B.E. 2561

Research Project Funded by Mahachulalongkornrajavidyalaya University

MCU RS 610761338

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย: ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี
ผู้วิจัย: พระปลัดสัญญา สณญโต พระครูปริยัติธำรงคุณ
 พระปลัดนิคม ปัญญาวิโร ดร.โสภณ บัวจันทร์
ส่วนงาน: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนสุราษฎร์ธานี
ปีงบประมาณ: ๒๕๖๑
ทุนอุดหนุนการวิจัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี” มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ ๑) เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์จากตำนานโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอน ๒) เพื่อวิเคราะห์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนตามหลักภูมิศาสตร์และวัฒนธรรม ๓) เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนรอบอ่าวบ้านดอนลุ่มน้ำตาปี ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามในพื้นที่ชุมชนเป้าหมายท้องที่อำเภอไชยา อำเภอท่าฉาง อำเภอพุนพิน อำเภอกีร์รัฐนิคม อำเภอเมืองฯ และอำเภอกาญจนดิษฐ์ ซึ่งตั้งอยู่รอบอ่าวบ้านดอน

ผลการวิจัย พบว่า ๑) ประวัติศาสตร์จากตำนานโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอนเต็มไปด้วยศิลปโบราณคดีและวัฒนธรรมตามแบบอินเดียแสดงหลักฐานแพร่หลายในอำเภอไชยา อำเภอท่าฉาง อำเภอพุนพิน อำเภอกีร์รัฐนิคม อำเภอเมืองฯ และอำเภอกาญจนดิษฐ์ ซึ่งตั้งอยู่รอบอ่าวบ้านดอนด้วยการทอดผ่านวิถีชีวิตภูมิปัญญาของชุมชนลุ่มน้ำตาปีจังหวัดสุราษฎร์ธานี ๒) วิเคราะห์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนตามหลักภูมิศาสตร์และวัฒนธรรมซึ่งชาวอินเดียได้มายังแหลมมลายูหรือดินแดนสุวรรณภูมิเพื่อประโยชน์แก่การค้าขาย การเผยแผ่ศาสนาและวัฒนธรรม ด้วยการแสวงหาดินแดนนอกมาตุภูมิ ตั้งแต่สมัยเมื่อ ๒,๐๐๐ ปีมาแล้ว ได้ใช้ทางคมนาคมขนถ่ายข้ามแหลมที่ตะกั่วป่า-อ่าวบ้านดอนจนเป็นเหตุให้ดินแดนส่วนนี้ยังผลให้คนในอ่าวบ้านดอนมีลักษณะผิวกายไทยเดิมอย่างมากมาย เนื่องด้วยอิทธิพลแห่งวัฒนธรรมอินเดียที่อยู่ในดินแดนรอบอ่าวบ้านดอน ๓) องค์ความรู้ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนรอบอ่าวบ้านดอนลุ่มน้ำตาปีซึ่งคณะผู้วิจัยศึกษาครั้งนี้ “เปิดวิญญานแห่งศรีวิชัยจักคืนชีพด้วยร่องรอยทางการตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มน้ำตาปีที่ฝังรากลงสู่พื้นที่อ่าวบ้านดอน” จึงทำให้เกิดประวัติศาสตร์รอบอ่าวบ้านดอน นครโบราณที่มีผู้คนมาอยู่อาศัยเป็นจำนวนมาก จนกลายมาเป็น “เมืองบ้านดอน” นครประวัติศาสตร์ปัจจุบัน คือ จังหวัดสุราษฎร์ธานีนั่นเอง

คำสำคัญ : ประวัติศาสตร์ตั้งถิ่นฐาน, ชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี

Research Title: The history of the Tapee basin community settlement
Researchers: Phrapaladsunya chupradits Phrakhrupariyatthamrongklun
 Phrapaladnikhom punyavachiro Dr.Sophpn Buachan
Department: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Surat Thani
Fiscal Year: 2561/2018
Research Scholarship Sponsor: Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ABSTRACT

The purposes of the history of the Tapee Basin Community settlement are as follows. 1) to study the history of archeological legend around Ban Don Bay 2) analyze community settlements based on geography and culture 3) synthesize the knowledge of settlement history of the communities around Ban Don Bay, Tapee basin. This research uses qualitative research methodology by studying relevant research papers and field storage in community areas. The local targets are Chaiya District, Tha Chang District, Phunphin District, Khiri Rat Nikhom District and Kanchanadit District. They are located around Ban Don Bay.

The research found that 1) The history of archeological legend around the bay is full of archeology and culture in India. The evidence is widespread in Chaiya, Tha Chang, Phunphin, Khiri Rat Nikhom, Muang and Kanchanadit. They are located around Ban Don Bay by the wisdom way of the community of the Tapee River basin in Surat Thani. 2) Analyzing the community settlements based on geography and culture, where Indians come to Malaya or Suvarnabhumi to benefit trade, propaganda and culture with the pursuit of the land outside the motherland since 2000 years ago. The transportation is across the Cape at Takua Pa - Ban Don. This land is also the result of the people in the bay of Don has a lot of Thai original difference because of the influence of Indian culture in the land around Ban Don Bay. 3) Knowledge of settlement history of communities around Ban Don, Tapee basin, the research team is full of hope of this study "Revive the spirit of Srivijaya resurrection with the Tapee basin community settlement of life that is rooted in Ban Don Bay". The historical city is now Surat Thani Province.

Key Words : History, Settlement, Tapee Basin Community

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้ เรื่อง “ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี” สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ซึ่งหลายบุคคลที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำจนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี และขอกราบขอบพระคุณคณะกรรมการตรวจสอบรายงานการวิจัยฉบับนี้ ที่ได้ให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงให้รายงานการวิจัยมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณ พระมหาดิลกัรศมี ฐิตจาโร รองฝ่ายวิชาการปฏิบัติหน้าที่แทนผู้อำนวยการโครงการขยายห้องเรียน ขอขอบคุณ ศาสตราจารย์ ชวน เพชรแก้ว ศาสตราจารย์ ดร. ครอบชัย หัตถา รศ.ดร. ณรัตน์ ศรีวิหะ รศ.สมเกียรติ ตันสกุล เรือโท ผศ.ดร.อนันต์ ใจสมุทร ผศ.सानิตย์ บุญชู และดร.อมรา ศรีสุชาติ ที่ได้ช่วยในการชี้แนะแนวรายงานการวิจัยให้สมบูรณ์ทำให้เกิดผลงานวิจัยอันเป็นคุณูปการที่จะนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

ขอขอบพระคุณสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ที่ได้อนุมัติทุนงบประมาณในการใช้จ่ายการวิจัยเพื่อการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ขอขอบคุณ พระครูสุกิตติธรรมคุณ นายทศพล งามไฟโรจน์ นายอนูรัตน์ แพนสกุล นายธีรพันธุ์ จันทร์เจริญ นางวรรณภา พูนสวัสดิ์ นางหวันม๊ะ นุ้ยหมิม ยาย ย่อง จันทร์วิมล นายสมล ล้อมสมบัติ นางนาฏญา คงนาค นาง ละออ อินทร์พรหม นายกิตติพงษ์ บุญกันภัย และนางประนอม ฤกษ์เกษตร ที่สละเวลาอันมีค่าเพื่อทำให้เกิดผลงานวิจัยอันเป็นคุณูปการที่จะนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

ขอขอบคุณคณะผู้บริหาร คณาจารย์โครงการขยายห้องเรียนมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช วัดพัฒนาราม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่มีส่วนในการทำให้งานวิจัยฉบับนี้แล้วเสร็จด้วยดี จึงขออัญมรดกคุณของพระรัตนตรัย และบารมีธรรมของหลวงพ่อดำพัฒนารโธ อดีตเจ้าอาวาสวัดพัฒนารามที่ชาวสุราษฎร์ธานีเคารพนับถือได้โปรด อำนวยอวยพรให้ทุกท่านเหล่านั้น จงประสบแต่ความโชคดี มีชัยในการดำเนินชีวิต ปราศจากความทุกข์กายและใจ มีจิตผ่องใส สดชื่นรื่นรมย์สมตามความปรารถนาทุกประการ เทอญ ฯ

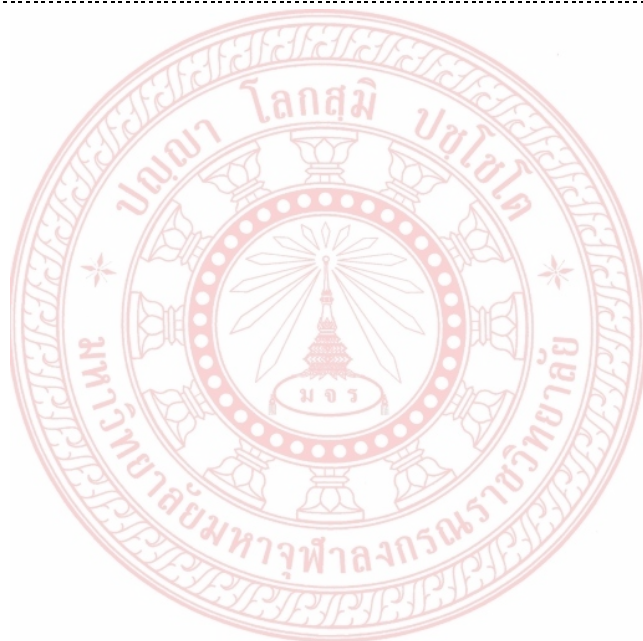
พระปลัดสัญญา สัญญโต และคณะ

กันยายน ๒๕๖๑

สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ค
สารบัญ.....	ง
สารบัญภาพ.....	ช
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	๓
๑.๓ ขอบเขตการวิจัย.....	๓
๑.๔ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย.....	๕
๑.๕ ประโยชน์ที่จะได้จากการวิจัย.....	๕
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๖
๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับอารยธรรมศรีวิชัยจังหวัดสุราษฎร์ธานี.....	๖
๒.๒ ประวัติความเป็นมาของทะเลรอบอ่าวบ้าน.....	๑๐
๒.๓ ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานลุ่มแม่น้ำตาปี.....	๑๒
๒.๔ ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม.....	๑๖
๒.๕ บริบททั่วไปของจังหวัดสุราษฎร์ธานี.....	๑๗
๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๒๓
๒.๗ กรอบแนวคิดการวิจัย.....	๓๔
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย.....	๓๕
๓.๑ รูปแบบการวิจัย.....	๓๕
๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลหลัก.....	๓๘
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	๓๙
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	๔๐
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล.....	๔๑
บทที่ ๔ ผลการวิจัย.....	๔๒
๔.๑ ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานรอบอ่าวบ้านดอน.....	๔๒
๔.๒ วิเคราะห์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนตามหลักภูมิศาสตร์และวัฒนธรรม.....	๕๔
๔.๓ องค์ความรู้การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มน้ำตาปี.....	๖๔
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	๗๖
๕.๑ สรุปผลการวิจัย.....	๗๖
๕.๒ อภิปรายผล.....	๙๑
๕.๓ ข้อเสนอแนะ.....	๙๓

บรรณานุกรม.....	๙๕
ภาคผนวก.....	๙๙
ภาคผนวก ก บทความวิจัย.....	๑๐๐
ภาคผนวก ข ตารางกิจกรรมที่เกี่ยวกับนำผลงานวิจัยจากโครงการวิจัย ไปใช้ประโยชน์และแผนที่วางไว้.....	๑๑๔
ภาคผนวก ค ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์กิจกรรมที่ได้วางแผนไว้ และกิจกรรมที่ได้ดำเนินการมาและที่ได้รับของโครงการ.....	๑๑๖
ภาคผนวก ง เครื่องมือวิจัย.....	๑๑๙
ภาคผนวก จ รูปภาพกิจกรรมการดำเนินงานวิจัย.....	๑๒๔
ภาคผนวก ฉ แบบสรุปโครงการวิจัย.....	๑๒๙
ภาคผนวก ช รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ.....	๑๓๔
ประวัติผู้วิจัย.....	๑๔๒

สารบัญภาพ

ภาพประกอบที่	หน้า
๑. แผนที่ศูนย์กลางอาณาจักรศรีวิชัย.....	๗
๒. แผนภูมิแนวคิดเกี่ยวกับอารยธรรมศรีวิชัยจังหวัดสุราษฎร์ธานี.....	๙
๓. แผนที่ลักษณะทางธรณีวิทยาบริเวณอ่าวบ้านดอน.....	๑๑
๔. แผนภูมิประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานรอบอ่าวบ้านดอน.....	๑๖
๕. แผนภูมิทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม.....	๑๗
๖. แผนที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี.....	๑๘
๗. แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย.....	๓๔
๘. ขั้นตอนการวิจัย.....	๓๕
๙. แผนภูมิองค์ประกอบของประวัติศาสตร์ตำนานโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอน.....	๔๑
๑๐. แผนที่รอบอ่าวบ้านดอนในอดีต.....	๔๔
๑๑. รูปพระนารายณ์ศิลาพบในตะกั่วป่า เวียงสระ พุนพิน.....	๕๐
๑๒. รูปปฏิมาพบที่เวียงสระเมืองเก่าในจังหวัดสุราษฎร์ธานี.....	๕๑
๑๓. หลักจารึกที่ ๒๓ และ ๒๓ ก อันว่าด้วยศรีวิชัย.....	๕๒
๑๔. แผนภูมิองค์ประกอบของการตั้งถิ่นฐานของชุมชนหลักภูมิศาสตร์และวัฒนธรรม.....	๕๔
๑๕. แผนที่ภูมิศาสตร์แสดงการมาของอารยธรรมศรีวิชัย.....	๕๕
๑๖. แผนที่ภูมิศาสตร์ปัตตานี.....	๖๐
๑๗. แผนภูมิองค์ความรู้ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี.....	๖๔
๑๘. แผนที่แสดงการมาแห่งอารยธรรมสู่คาบสมุทรม.....	๖๘

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สุราษฎร์ธานีเป็นจังหวัดในภาคใต้ตอนบน มีพื้นที่ขนาดใหญ่เป็นอันดับ ๖ ของประเทศไทย และมีประชากรหนาแน่นอันดับ ๕๙ ของประเทศ นับเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีประวัติศาสตร์ยาวนาน มีหลักฐานทั้งประวัติศาสตร์และโบราณคดีเก่าแก่ และยังมีแหล่งท่องเที่ยวและอุทยานแห่งชาติหลายแห่ง จังหวัดสุราษฎร์ธานีตั้งอยู่บนฝั่งตะวันออกของอ่าวบ้านดอนในภาคใต้ โดยมีสภาพภูมิประเทศที่หลากหลาย ประมาณร้อยละ ๔๙ ของพื้นที่เป็นภูเขา มีที่ราบสูง รวมทั้งที่ราบชายฝั่ง เป็นต้นกำเนิดลุ่มน้ำใหญ่น้อยรวม ๑๔ ลุ่มน้ำ ซึ่งลุ่มน้ำที่สำคัญ เช่น ตาปี พุมดวง ท่าทอง ท่ากระเจา ไชยา ท่าฉาง เป็นต้น แม่น้ำลำคลองทุกสายล้วนไหลลงสู่อ่าวไทย จากตะวันตกพื้นที่ลาดเอียงไปทางตะวันออก^๑ และมีพื้นที่ครอบคลุมบริเวณที่เป็นทะเลและเป็นเกาะในอ่าวไทย จำนวนเกาะในเขตพื้นที่จังหวัดมากถึง ๑๐๘ เกาะ นับว่ามากเป็นอันดับ ๓ ของประเทศ สถานที่สำคัญภายในจังหวัด มีทั้งแหล่งโบราณสถาน เช่น พระบรมธาตุไชยา พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติไชยา ซากเมืองโบราณสมัยอาณาจักรศรีวิชัย มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ทั้งทะเล เกาะ ป่าเขา น้ำตก แม่น้ำ มีสถานที่สำคัญ เช่น เขื่อนรัชชประภา พระธาตุศรีสุราษฎร์ วัด และพระอารามหลวง เป็นต้น และยังเป็นแหล่งสืบสานประเพณีที่สำคัญของชาวไทย คือ ประเพณีชักพระ ทอดผ้าป่า และแข่งขันเรือยาว จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นที่ตั้งของเมืองเก่า เป็นศูนย์กลางของเมืองศรีวิชัย มีหลักฐานแสดงถึงการตั้งรกรากและเส้นทางสายไหมในอดีต บริเวณอ่าวบ้านดอนเป็นพื้นที่สำคัญของอาณาจักรศรีวิชัยในช่วงหลังพุทธศตวรรษที่ ๑๓ โดยมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์เป็นเครื่องยืนยันความรุ่งเรืองในอดีต ภายหลังจากยังเชื่อว่าเมื่ออาณาจักรตามพรลิงค์หรือเมืองนครศรีธรรมราชมีความรุ่งเรืองมากขึ้นนั้น เมืองไชยาก็ก็นับเป็นหนึ่งในเมืองสิบสองนักษัตรของเมืองนครศรีธรรมราชด้วย ชื่อว่า "เมืองบันไทยสมอ"^๒

เมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๓๖ สมัยเดียวกันกับประเทศศรีลังกา ด้วยการส่งพระสมณทูตไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศต่าง ๆ ๙ สายโดยการอุปถัมภ์ของพระเจ้าอโศกมหาราช กษัตริย์อินเดีย ในขณะนั้นประเทศไทยรวมอยู่ในดินแดนที่เรียกว่าสุวรรณภูมิ ซึ่งมีขอบเขตกว้างขวาง มีประเทศรวมกันอยู่ในดินแดนส่วนนี้ทั้ง ๘ ประเทศในปัจจุบัน ได้แก่ ไทย พม่า อินโดเนเซีย ญวน กัมพูชา ลาว มาเลเซียและสิงคโปร์ ซึ่งสันนิษฐานว่ามีใจกลางอยู่ที่จังหวัดนครปฐมของไทย เนื่องจากได้พบโบราณวัตถุที่สำคัญ เช่น พระปฐมเจดีย์ และรูปธรรมจักรวางหมอบเป็นหลักฐานสำคัญ แต่พม่าก็สันนิษฐานว่ามีใจกลางอยู่ที่ เมืองสะเทิม ภาคใต้ของพม่า พระพุทธศาสนาเข้ามาสู่สุวรรณภูมิในยุคนี้

^๑ แผนพัฒนาจังหวัดสุราษฎร์ธานี พ.ศ. ๒๕๕๗-๒๕๖๑ (ฉบับทบทวน).

^๒ จังหวัดสุราษฎร์ธานี, สืบค้นเมื่อ ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๑, สืบค้นได้จาก

นำโดยพระโสณะและพระอุตตระ พระเถระชาวอินเดีย เดินทางมาเผยแผ่พุทธศาสนาในแถบนี้ จนเจริญรุ่งเรืองมาตามลำดับ ตามยุคสมัยต่อไปนี้

สมัยทวารวดี พระโสณะและพระอุตตระได้เดินทางจากแคว้นมคธ เข้ามาประดิษฐานพระพุทธรูปดินเผา ณ ดินแดนสุวรรณภูมิ โดยมีข้อสันนิษฐานว่า น่าจะมีศูนย์กลางอยู่บริเวณตอนกลางของไทยในปัจจุบัน โดยพิจารณาจากโบราณสถานและโบราณวัตถุต่าง ๆ เช่น พระปฐมเจดีย์ศิลารูปพระธรรมจักร เป็นต้น พระพุทธรูปที่เข้ามาในสมัยนี้ เป็นนิกายเถรวาทดั้งเดิม โดยพุทธศาสนิกชนมีความศรัทธาเลื่อมใสบวชเป็นพระภิกษุจำนวนมาก และได้สร้างสถูปเจดีย์ไว้สักการบูชา เรียกว่าสถูปรูปพองน้ำ เหมือนสถูปสาญจีในประเทศอินเดียที่พระเจ้าอโศกมหาราชทรงสร้างขึ้น โดยศิลปะในยุคนี้ เรียกว่า ศิลปะทวารวดี สมัยอาณาจักรอัยลาว สมัยขุนหลวงม้าว กษัตริย์ที่ทรงครองราชย์อยู่ในอาณาจักรอัยลาว ก่อนที่จะอพยพเข้ามาสู่ดินแดนประเทศไทยในปัจจุบัน ได้รับเอาพระพุทธรูปมาหลายแบบ โดยการนำของพระสมณทูตชาวอินเดียมาเผยแผ่ ในคราวที่พระเจ้ากนิษกะมหาราชทรงอุปถัมภ์การสังคายนาครั้งที่ ๔ ของฝ่ายมหายาน ณ เมืองชลันธร พระสมณทูตได้เข้ามาเผยแผ่พระพุทธรูปในเอเชียกลาง ทำให้หัวเมืองไทยทั้ง ๗๗ มีราษฎร ๕๑,๘๙๐ ครอบครัว เปลี่ยนมานับถือพระพุทธรูปแบบมหายานแทนเถรวาท

สมัยอาณาจักรศรีวิชัย (พุทธศตวรรษที่ ๑๓) ในเกาะสุมาตราเจริญรุ่งเรืองในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๒-๑๓ กษัตริย์ศรีวิชัยทรงมีพระราชศรัทธาในพุทธศาสนาอย่างแน่นแฟ้น ดังหลักฐานที่ปรากฏ ได้แก่ เจดีย์พระบรมธาตุไชยา เจดีย์บุโรพุทโธ รูปหล่อพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร รวมถึงหลักฐานทางโบราณคดีอื่น ๆ อีกเป็นจำนวนมากซึ่งพบกระจายอยู่ทั่วไปในดินแดนสุวรรณภูมิ อาณาจักรศรีวิชัยนักวิชาการส่วนใหญ่เชื่อว่าอาณาจักรศรีวิชัยมีศูนย์กลางอยู่ที่ปาเล็มบัง บนเกาะสุมาตรา ประเทศอินโดนีเซีย นับถือพุทธมหายานหรือวัชรยานภายใต้การอุปถัมภ์ของกษัตริย์ราชวงศ์ไศเลนทร์ หลวงจันฉิ่งบันทึกไว้ว่าที่ปาเล็มบังมีภิกษุมากกว่า ๑๐,๐๐๐ รูป ท่านอดิศาเคยมาศึกษาที่นี้ก่อนเข้าไปเผยแผ่พุทธศาสนาในทิเบตศิลปะทางพุทธศาสนาของศรีวิชัยแพร่หลายไปทั่วเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เรียกว่า ศิลปะศรีวิชัยก่อสร้างที่ยิ่งใหญ่ คือ บุโรพุทโธ (สร้างเมื่อราว พ.ศ. ๑๓๒๓) ในเกาะชวา อาณาจักรศรีวิชัยเสื่อมลงเนื่องจากความขัดแย้งกับราชวงศ์โจงในอินเดีย ก่อนจะรับอิทธิพลอารยธรรมอิสลามในพุทธศตวรรษที่ ๑๘^๓ พุทธทาสภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์ (เงื่อม อินทปัญโญ) ๒๔๕๐-๒๕๔๒) เป็นชาวไชยา เกิดในครอบครัวที่สนับสนุนการศึกษา เมื่อท่านบวชได้ศึกษาค้นคว้าเรื่องราวต่าง ๆ ของไชยาและอารยธรรมศรีวิชัย ท่านได้บันทึกสิ่งที่ค้นคว้าไว้เป็นหนังสือและบทความหลากหลายเรื่องที่กำลังกล่าวถึงไชยาสัมพันธ์กับอาณาจักรศรีวิชัย อันอาจเรียกว่าเป็นตำนานประวัติศาสตร์ของอ่าวบ้านดอน

สายน้ำลำคลองก่อกำเนิดประวัติศาสตร์ วิถีสังคมและวัฒนธรรม ผู้ตั้งถิ่นฐานอยู่ริมสายน้ำ ได้พึ่งพาอาศัยแม่น้ำลำคลองในการเลี้ยงชีพ และพึ่งพาอาศัยกันในการแบ่งปันผลผลิต แต่ในขณะเดียวกัน สิ่งที่ย้อนเร้นอยู่ในความเชื่อของแต่ละชุมชน ทำให้เกิดความหลายหลายของวิถีสังคมและวัฒนธรรม นับแต่อดีต สังคมในยุคชุมชนมีทัศนคติว่ามนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ และสัมพันธ์อยู่กับธรรมชาติหรือสิ่งสูงสุดอื่น ๆ มนุษย์จึงต้องเรียนรู้ที่จะจัดความสัมพันธ์กับธรรมชาติ และสิ่ง

^๓ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), กาลานุกรม : พระพุทธรูปในอารยธรรมโลก, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ผลิธรรม, ๒๕๕๗), หน้า ๕๐-๗๗.

สูงสุดด้วยความอ่อนน้อมถ่อมตน โดยอาศัยธรรมชาติ ฟ้า และพระเจ้า การใช้ประโยชน์จึงต้องเกิดขึ้น พร้อมกับการดูแลรักษา เพราะมนุษย์มิได้เป็นศูนย์กลางของโลก โลกและธรรมชาติ มีการเปลี่ยนแปลง อย่างเป็นวงจร กิจกรรมต่าง ๆ ในวิถีชีวิตของชุมชนส่วนมากอยู่ในแนวราบ เน้นความร่วมมือและการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างสมาชิกในชุมชน เนื่องจากเป็นเครือญาติกันและตามความจำเป็นของการทำมาหากิน ตลอดจนสภาพแวดล้อมที่ต้องมีการช่วยเหลือกัน เช่น หาของป่า ขุดลอกคูคลอง สร้างบ้านเรือน ผลิตข้าวของเครื่องใช้ต่าง ๆ การป้องกันภัยธรรมชาติ ฯลฯ อย่างไรก็ตาม ในชุมชนยังมีความสัมพันธ์ในแนวตั้ง เช่น การเคารพต่อผู้อาวุโส ผู้นำ แต่ความสัมพันธ์นั้นได้ถูกกำกับไว้ด้วยระบบคุณธรรม มากกว่าการใช้อำนาจหรือศรี งามวิทยาพงศ์^๔ ได้แบ่งระบบความสัมพันธ์ของสังคมในยุควงชุมชน เป็น ๓ ระบบ คือ ๑) ระบบความสัมพันธ์ในครอบครัว ที่มีลักษณะเป็นครอบครัวขยาย อาศัยอยู่ร่วมกันเป็นเครือญาติ ในหลายช่วงอายุ จึงมีความหลากหลายของวิถีชีวิต ๒) ระบบความสัมพันธ์ในชุมชน และรัฐกับชุมชน เป็นระบบความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้น สมาชิกมีความเอื้ออาทรต่อกัน เป็นครอบครัวขนาดใหญ่ สมาชิกในชุมชนรู้จักกันหมด ด้วยการประกอบประเพณี พิธีกรรมร่วมกัน มีระบบการผลิตร่วมกัน ใช้ทรัพยากรธรรมชาติร่วมกัน ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและชุมชนยังเป็นแบบหลวม ๆ ประกอบกับรัฐยังไม่มีกลไกที่จะควบคุมดูแลชนบท และ ๓) ระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติมีการพึ่งพาอาศัยธรรมชาติเพื่อความอยู่รอด ชุมชนจึงต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับธรรมชาติ มีความมั่นคง และสามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน ต่อมา เมื่อแต่ละชุมชนได้พัฒนาการตนเองตามพื้นฐานความเชื่อและสภาพภูมิประเทศ ความเจริญของแต่ละชุมชนจึงไม่เท่ากัน การไปมาหาสู่กันจึงเป็นการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนภูมิปัญญากัน กล่าวโดยเฉพาะพื้นที่ลุ่มน้ำตาปีและรอบอ่าวบ้านดอน พบว่า สังคมได้วิวัฒน์จากชุมชนยุคหินก้าวกระโดดสู่ชุมชนยุคประวัติศาสตร์ ทั้งนี้โดยการเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชนผู้มียุทธธรรมสูงกว่า

จากความเป็นมาดังกล่าว คณะวิจัยจึงมีความสนใจที่จะวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ เริ่มจากตำนานโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอนของพุทธทาสภิกขุ เพื่อหาองค์ความรู้จากประวัติศาสตร์ เป็นสมบัติส่วนหนึ่งของชุมชนทรัพยากรภูมิปัญญาแห่งลุ่มน้ำตาปี และเป็นส่วนหนึ่งของแผนงานวิจัย ภูมิปัญญาลุ่มแม่น้ำตาปี ที่สะท้อนภูมิปัญญาวิถีชีวิตชาวบ้านเชื่อมต่อยุทธธรรมศรีวิชัย และใช้ขยายผลสู่การจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่นในอนาคต เพื่อสร้างมาตรฐานคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในสังคมไทย อย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑. เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานรอบอ่าวบ้านดอน
- ๑.๒.๒. เพื่อวิเคราะห์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนตามหลักภูมิศาสตร์และวัฒนธรรม
- ๑.๒.๓. เพื่อศึกษาองค์ความรู้การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มน้ำตาปี

๑.๓ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มน้ำตาปี” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

^๔ อรรถศรี งามวิทยาพงศ์, กระบวนการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงจากยุคชุมชนถึงยุคพัฒนาความทันสมัย, (กรุงเทพมหานคร : วิทยาลัยการจัดการทางสังคม, ๒๕๔๙), หน้า ๔๕.

๑.๓.๑. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยนี้ อาศัยแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทฤษฎีอารยธรรม ศรีวิชัย การตั้งถิ่นฐาน การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะจากตำนาน โบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอนของพุทธทาสภิกขุ และข้อมูลจากภูมิปัญญาชุมชนในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำตาปี ได้แก่ ท้องที่อำเภอไชยา อำเภอกาญจนดิษฐ์ อำเภอพุนพิน อำเภอศรีรัฐนิคม (ท่าขนอน) อำเภอเมืองฯ และ อำเภอกาญจนดิษฐ์ (ท่าทอง) ซึ่งตั้งอยู่รอบอ่าวบ้านดอน อันเป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งของอารยธรรมศรีวิชัย โดยรายละเอียดดังนี้ ด้านประวัติศาสตร์จากตำนานโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอน ด้านการตั้งถิ่นฐานของชุมชนตามหลักภูมิศาสตร์และวัฒนธรรม ด้านประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มน้ำตาปี

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ผู้ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ประกอบด้วย ๔ กลุ่ม ได้แก่ ๑) กลุ่มปราชญ์ชุมชนลุ่มน้ำตาปีทั้งหมด รวม ๑๐ คน ๒) กลุ่มนักวิชาการด้านสังคมวิทยาและ พัฒนาชุมชน จำนวน ๒ คน ๓) นักวิชาด้านศาสนาวัฒนธรรม จำนวน ๓ คน และ ๔) นักประวัติศาสตร์ โบราณคดี จำนวน ๓ คน รวมทั้งหมด ๑๘ คน รวบรวมข้อมูลวิเคราะห์สังเคราะห์และตีความองค์ ความรู้จนได้ข้อมูลครบถ้วนเพื่อวิเคราะห์ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มน้ำตาปี

๑.๓.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

ชุมชนที่อยู่รอบอ่าวบ้านดอนลุ่มน้ำตาปี ได้แก่ อำเภอไชยา อำเภอกาญจนดิษฐ์ อำเภอพุนพิน อำเภอศรีรัฐนิคม (ท่าขนอน) อำเภอเมืองฯ และอำเภอกาญจนดิษฐ์ (ท่าทอง)

๑.๓.๔. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ผู้วิจัยได้แบ่งการจัดทำแผนการทำวิจัยรวมระยะเวลาในการทำวิจัยทั้งสิ้น ๑๒ เดือน โดยแบ่งเป็น ๕ ระยะ ได้แก่

ระยะที่ ๑ วิเคราะห์องค์ความรู้จากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มน้ำตาปีจังหวัดสุราษฎร์ธานี

ระยะที่ ๒ การสัมภาษณ์เชิงลึกโดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลเป็นหลักเพื่อนำองค์ ความรู้ไปประกอบประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มน้ำตาปีโดยการนำข้อมูลทั้งหมดมาสรุป สังเคราะห์ให้เห็นถึงกระบวนการ กลไก และรูปแบบที่ชัดเจนเพื่อประกอบใช้เป็นข้อมูลในการนำองค์ ความรู้ และบทเรียนจากการวิเคราะห์เอกสาร

ระยะที่ ๓ นำความรู้ไปประกอบเพื่อวิเคราะห์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนตามหลัก ภูมิศาสตร์และวัฒนธรรมโดยการนำข้อมูลทั้งหมดมาสรุปสังเคราะห์ให้เห็นถึงกระบวนการ กลไก และ รูปแบบที่ชัดเจนเพื่อประกอบใช้เป็นข้อมูลในการนำองค์ความรู้ และบทเรียนจากการวิเคราะห์เอกสาร และจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญแบบเจาะจง

ระยะที่ ๔ องค์ความรู้การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มน้ำตาปีใช้ระยะเวลาประมาณ ๔ เดือน

ระยะที่ ๕ การสรุปผลการวิจัยเพื่อนำเสนอต่อสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์และ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติต่อไป

๑.๔ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนรอบอ่าวบ้านดอนลุ่มแม่น้ำตาปี” มีนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

ประวัติศาสตร์ หมายถึง เรื่องราวความเป็นมาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน เพื่อเข้าใจอดีตของสังคมชุมชนมนุษย์ โดยเฉพาะบริเวณรอบอ่าวบ้านดอนตามแนวลุ่มน้ำตาปี

การตั้งถิ่นฐาน หมายถึง การเข้ามาอยู่อาศัยของคนใหม่ที่อพยพเข้ามาที่หลัง และคนพื้นเมืองเดิมที่อยู่มาก่อนแล้วในรอบอ่าวบ้านดอน

ชุมชนลุ่มน้ำตาปี หมายถึง สายธารแห่งอารยธรรมของมนุษย์บนที่ราบลุ่มบริเวณอ่าวบ้านดอน และแม่น้ำสายหลัก ครอบคลุมพื้นที่หลายอำเภอในปัจจุบัน คือ อำเภอไชยา อำเภอนาตาล อำเภอพุนพิน อำเภอบ้านนาสาร อำเภอเมืองฯ และอำเภอกาญจนดิษฐ์ (ท่าทอง) มีบทบาทเป็นเมืองท่าเรือเชื่อมการค้ามาคมฝั่งทะเลอันดามันและอ่าวไทยตั้งแต่สมัยโบราณ

อารยธรรมศรีวิชัย หมายถึง อาณาจักรที่มีความเจริญรุ่งเรืองในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๓-๑๕ ซึ่งเป็นเมืองท่าเรือเชื่อมการค้ามาคมฝั่งทะเลอันดามันและอ่าวไทยศูนย์กลางค้าขายอยู่ที่บริเวณอ่าวบ้านดอนปัจจุบันจังหวัดสุราษฎร์ธานี

๑.๕ ประโยชน์ที่จะได้จากการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มน้ำตาปี” มีประโยชน์ที่จะได้รับในด้านต่าง ๆ ดังนี้

๑.๕.๑. ด้านวิชาการ ได้ทราบและเข้าใจสภาพทั่วไปเกี่ยวกับประวัติศาสตร์โบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอนลุ่มน้ำตาปี

๑.๕.๒. ด้านสังคมและชุมชน ได้เนื้อหาสาระเพื่อสร้างสำนึกสะท้อนภูมิปัญญาวิถีชีวิตชาวบ้าน เชื่อมต่ออารยธรรมศรีวิชัย ทำให้สามารถถอดบทเรียนและประสบการณ์จากภูมิปัญญาก่อเกิดเป็นคุณค่าแก่ชุมชนรอบอ่าวบ้านดอนลุ่มน้ำตาปี จังหวัดสุราษฎร์ธานีอย่างเป็นรูปธรรม

๑.๕.๓. ด้านนโยบาย สามารถบูรณาการสังเคราะห์องค์ความรู้และรูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มน้ำตาปีจากตำนานโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอนลุ่มน้ำตาปีสู่วิถีชีวิตชาวบ้าน เชื่อมต่ออารยธรรมศรีวิชัย จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนามาตรฐานชีวิตของคนในสังคม

๑.๕.๔. ด้านการประยุกต์ใช้ สามารถใช้หลักการบูรณาการผลการวิจัยครั้งนี้ เข้ากับการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่นสะท้อนภูมิปัญญาประเพณีวิถีชีวิตชาวบ้านชุมชนรอบอ่าวบ้านดอน ลุ่มน้ำตาปี เชื่อมต่ออารยธรรมศรีวิชัย ถอดบทเรียนและประสบการณ์จากแนวปฏิบัติรูปแบบการสะท้อนวิถีชีวิตชาวบ้าน เชื่อมต่ออารยธรรมอย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะเป้าหมายเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ประเพณีอารยธรรมศรีวิชัย จังหวัดสุราษฎร์ธานีในอนาคต

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี” ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับอารยธรรมศรีวิชัย จังหวัดสุราษฎร์ธานี โบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอน การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม การตั้งถิ่นฐานของชุมชน บริบททั่วไปจังหวัดสุราษฎร์ธานี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และกรอบแนวคิดการวิจัย รวบรวมมาเสนอ ดังต่อไปนี้

- ๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับอารยธรรมศรีวิชัยจังหวัดสุราษฎร์ธานี
- ๒.๒ ประวัติความเป็นมาของทะเลรอบอ่าวบ้านดอน
- ๒.๓ ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานลุ่มแม่น้ำตาปี
- ๒.๔ ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม
- ๒.๕ บริบททั่วไปจังหวัดสุราษฎร์ธานี
- ๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๗ กรอบแนวคิดการวิจัย

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับอารยธรรมศรีวิชัยจังหวัดสุราษฎร์ธานี

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) กล่าวไว้ในกาลานุกรม : พระพุทธศาสนาใน อารยธรรมโลกว่า สันนิษฐานได้ว่า ราว พ.ศ. ๑๑๐๐ (ประมาณ ค.ศ. ๖๐๐) ในช่วงเวลานี้ มีอาณาจักรใหม่ที่สำคัญเรียกว่า ศรีวิชัยเกิดขึ้นในดินแดนที่ปัจจุบันเป็นอินโดนีเซียและมาเลเซีย โดยเริ่มขึ้นจาก ชาวฮินดูจากอินเดียได้มาตั้งถิ่นฐานที่ปาเลมบังในเกาะสุมาตรา ราวก่อน พ.ศ. ๑๑๐๐ แต่มีชื่อปรากฏครั้งแรกในบันทึกของหลวงจีนฮ้อจิง ผู้มาแวะบนเส้นทางสู่ชมพูทวีปเมื่อ พ.ศ. ๑๒๑๔^๑

ช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๓-๑๘ อาณาจักรศรีวิชัย ศูนย์กลางความเจริญอยู่ที่เมืองไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี หรือเชื่อมต่อกับเมืองปาเลมบังบนเกาะสุมาตรา อินโดนีเซีย ความเจริญทางอารยธรรมมาพร้อมกับศาสนา ช่วงแรกนับถือศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ต่อมานับถือศาสนาพุทธนิกายมหายาน และช่วงหลังนับถือศาสนาพุทธนิกายเถรวาท^๒ ศิลปะที่ปรากฏ เช่น สถาปัตยกรรม พระบรมธาตุไชยา ประติมากรรม พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร พระพิมพ์ดินดิบตามพรลิงค์ (นครศรีธรรมราช) ในช่วงปลาย ศูนย์กลางที่นครศรีธรรมราช นับถือศาสนาพุทธนิกายเถรวาท ลัทธิลังกาวงศ์ ต่อมาศูนย์อำนาจที่นครศรีธรรมราชได้ตกอยู่ใต้อำนาจของอาณาจักรสุโขทัย และสิ้นสุดเมื่อ

^๑พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), กาลานุกรม : พระพุทธศาสนาในอารยธรรมโลก, พิมพ์ครั้งที่ ๖/๑, (กรุงเทพมหานคร : มหพันธ์ไฟเบอร์ซีเมนต์ จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๕), หน้า ๗๖.

^๒ สุรพล นาถะพินธุ และคณะ, โครงการศึกษาความเชื่อมโยงของวัฒนธรรมท้องถิ่นสมัยอดีตถึงปัจจุบัน เพื่อพัฒนาฐานข้อมูลวัฒนธรรมและอารยธรรมโบราณในพื้นที่บริเวณลุ่มแม่น้ำโขงและคาบสมุทรมาลายา, รายงานวิจัย (กรุงเทพมหานคร : สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), ๒๕๕๓), หน้า ๑๒๔-๑๒๘.

ถูกรวมเข้ากับอาณาจักรอยุธยา (มีฐานะเป็นหัวเมืองชั้นเอก) ความเจริญทางอารยธรรม ได้เผยแผ่ ศาสนาพุทธนิกายเถรวาท ลัทธิลัทธิขงจื๊อไปยังสุโขทัยในสมัยพ่อขุนรามคำแหง

๑) ไชยา “ศรีวิชัย”

นักประวัติศาสตร์บางคน ยอมรับว่ามีอาณาจักรหนึ่งบริเวณเอเชียอาคเนย์ ได้เรียกชื่อ เป็นกลาง ๆ ว่า อาณาจักรทะเลใต้ (The Empire of The South sea) โดยไม่ยอมรับและไม่ปฏิเสธ และไม่ได้เรียกตรง ๆ ว่า อาณาจักรศรีวิชัย เพราะคำว่าอาณาจักร หมายถึงเขตแดนที่อยู่ในอำนาจ ปกครองของรัฐบาลหนึ่ง ซึ่งมีอำนาจปกครองบ้านเมือง และในบ้านเมืองหนึ่ง ๆ ต้องมีประมุข พระราชา มหากษัตริย์ อาณาจักรที่มีชื่อปรากฏ ตามบันทึกของชาวต่างชาติ เช่น อาณาจักรตามพร ลิงค์ อาณาจักรสุโขทัย อาณาจักรลังกาสุกะ แต่ไม่มีอาณาจักรศรีวิชัย

ภาพที่ ๑ แผนที่ศูนย์กลางอาณาจักรศรีวิชัย ที่เมืองไชยา และโบราณวัตถุสมัย ศรีวิชัยที่พบในพื้นที่นี้ และเมืองไชยา

จนเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๑ ศาสตราจารย์จอร์จ เซเดส์ (George Coedes) ได้อ่านศิลาจารึก หลักที่ ๒๓ และนำไปประกอบกับบันทึกของหลวงจีนอี้จิงที่เดินทางมาศึกษาพระธรรมวินัย เมื่อปี พ.ศ. ๑๒๑๔ ที่ ซิลิโพชิ เซเดส์ แปลความ ซิลิโพชิ (Shi-Li Fo Shi) ว่าคือ ศรีวิชัย (Srivijaya) และได้ ยืนยันว่า ศรีวิชัยเป็นอาณาจักรหนึ่งที่มีอำนาจทางการเมืองมั่นคงมีอาณาเขตกว้างใหญ่ครอบคลุมหมู่ เกาะต่าง ๆ บริเวณตอนใต้ของคาบสมุทรมลายูตลอดขึ้นมาถึงดินแดนบางส่วนของคาบสมุทรม โดย มีศูนย์กลางปกครองอยู่ที่เมืองปาเล็มบัง เกาะสุมาตรา

ศิลาจารึกหลักที่ ๒๓ พบที่วัดเสมาเมือง ตำบลในเมือง อำเภอเมืองฯ จังหวัด นครศรีธรรมราช โดยทั่วไปสถานที่พบหลักศิลาจารึกมักเป็นที่ตั้งเมืองสำคัญของอาณาจักรนั่นเอง

ศาสตราจารย์หม่อมเจ้าจันทร์จิรายุ รัชนี้ จึงทรงเชื่อว่าศูนย์กลางของอาณาจักรศรีวิชัยอยู่ที่เมืองโบราณไชยา ที่มีขอบเขตถึงนครศรีธรรมราช^๓

หม่อมเจ้าจันทร์จิรายุ รัชนี้ ทรงวิเคราะห์ประเด็นต่าง ๆ จากบันทึกของพระภิกษุอี้จิง (I-tsing หรือ Yijing') ทรงเห็นว่า เกาะสุมาตราไม่ใช่ศูนย์กลางของศรีวิชัยด้วยเหตุผลที่ว่า อี้จิงกล่าวว่า ระหว่างทางไปอินเดีย ท่านได้หยุดแวะที่เมืองโพชิ (Fo-Che หรือ ชิลิโพชิ (Shi-Li Fo Shi)) และใช้เวลาศึกษาไวยากรณ์สันสกฤตอยู่ ๖ เดือน ก่อนจะเดินทางต่อไปอินเดีย หม่อมเจ้าจันทร์จิรายุ รัชนี้ เห็นว่ามีจารึกที่เขียนด้วยภาษาสันสกฤตหลักหนึ่งพบในสุมาตรา และพบจารึกประมาณ ๖ หลัก เขียนด้วยภาษามลายูโบราณ ในขณะที่ในประเทศไทยทั้งภาคใต้และภาคกลาง ได้พบจารึกภาษาสันสกฤตอย่างน้อยที่สุดก็จำนวนเท่า ๆ กัน และมากกว่าครึ่งเป็นจารึกที่มีอายุก่อนคริสต์ศตวรรษที่ ๗ ประกอบกับที่ เซดส์ ระบุว่า ที่ปาเล็มบังมีร่องรอยโบราณสถานปรากฏไม่มากเท่าที่ควร หม่อมเจ้าจันทร์ จิรายุ รัชนี้ ทรงชี้ว่า ระยะเวลาราชธานีของศรีวิชัยมีหลายแห่งตามความสำคัญ ได้แก่ เมืองหลวงเอกของศรีวิชัย คือ เมืองไชยากับเมืองนครศรีธรรมราชซึ่งผลัดกันขึ้นมามีความสำคัญ และเมืองหลวงอันดับสองของศรีวิชัย คือ แห่งใดแห่งหนึ่งทางตอนใต้ของชายฝั่งด้านตะวันออกของเกาะสุมาตรา (เช่น เมืองปาเล็มบัง (Palembang)) ซึ่งควบคุมการค้าในช่องแคบมะละกา^๔ และจากหลักฐานการขุดค้นของนักโบราณคดีชาวอินโดนีเซียร่วมกับชาวอเมริกันระหว่างวันที่ ๑๓ กรกฎาคม ถึงวันที่ ๒๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๗ มิได้พบร่องรอยโบราณวัตถุสถานเก่าไปกว่าพุทธศตวรรษที่ ๑๙ ดังนั้น หากศูนย์กลางของศรีวิชัยจะตั้งที่ปาเล็มบังจริง ก็อาจอยู่ในช่วงสุดท้ายของสมัยศรีวิชัย^๕

บันทึกของภิกษุอี้จิงนั้น เมืองโพชิ เป็นเมืองที่มีความเจริญรุ่งเรืองทางพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก หลวงจิ้นอี้จิง แนะนำไว้ว่า ภิกษุจีนที่จะไปอินเดียควรแวะพักศึกษาที่นั่นก่อน ในตอนขากลับจากอินเดีย ภิกษุอี้จิงได้แวะที่เมืองโพชิ ซึ่งบัดนี้ได้เป็นเมืองหลวงของนครรัฐทั้ง ๑๐ แห่ง และมีความมั่งคั่งจากการควบคุมการค้าขายทางทะเลในทะเลใต้ (ภิกษุอี้จิง ได้พักที่ศรีวิชัย ในปี พ.ศ. ๑๒๑๔ และปี พ.ศ. ๑๒๓๐ – ๑๒๓๘) ความสำคัญของอาณาจักรศรีวิชัย ศูนย์กลางความเจริญที่เมืองไชยา คือ เป็นเมืองท่าเรือ จุดแวะพักสินค้า เชื่อมการคมนาคมฝั่งทะเลอันดามันและอ่าวไทย^๖

๒) เส้นทางข้ามคาบสมุทร

ชาวอินเดียเป็นผู้มีอารยธรรมและมีมือในการก่อสร้าง เมื่อเดินทางไปถึงที่ใดก็สร้างปูชนียวัตถุปูชนียสถานไว้ที่นั่น ซึ่งจะเกี่ยวเนื่องกับศาสนาพราหมณ์และศาสนาพุทธ พร้อมกับนำขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม รวมทั้งอักษรศาสตร์ ศิลปะศาสตร์ นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ และการปกครองไปเผยแพร่ไว้ด้วย เมื่อชาวอินเดียเข้ามาอยู่ในสุวรรณภูมิ หลักฐานการตั้งถิ่นฐานในอดีตของชาว

^๓ พุทธทาสภิกขุ, แนวทางสังเขปของโบราณคดีรอบอำเภอบ้านดอน, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : อรุณวิทยา, ๒๕๔๕๑), หน้า ๔๕.

^๔ พิทยะ ศรีวัฒน์สาร, สถานภาพการศึกษาประวัติศาสตร์ศรีวิชัยและรัฐสำคัญร่วมสมัย, ๒๕๕๓, สืบค้นวันที่ สืบค้นเมื่อ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๑. สืบค้นได้จาก. http://bidyarcharn.blogspot.com/๒๐๑๐/๐๖/blog-post_๐๘.html.

^๕ เรื่องเดียวกัน.

^๖ ผาสุก อินทรารุช, สุวรรณภูมิจากหลักฐานโบราณคดี, (กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๘), หน้า ๑๒๔.

อินเดีย ทำให้นักโบราณคดีค้นพบร่องรอยเส้นทางเดินข้ามคาบสมุทร จากฝั่งตะวันตกบริเวณจังหวัดพังงา และจังหวัดกระบี่ มายังอ่าวบ้านดอนคาบสมุทรฝั่งตะวันออก การที่พ่อค้าชาวอินเดียตั้งสถานประกอบการค้าอยู่บริเวณเมืองท่าฝั่งอันดามันและฝั่งอ่าวไทย เนื่องจาก การเดินเรืออ้อมแหลมมลายู ต้องรอลมมรสุม และเสี่ยงต่อโจรสลัด นอกจากนี้เมืองท่าทั้งสองฝั่งยังมีความจำเป็น เพื่อใช้ซ่อมแซมเรือ สะสมเสบียงอาหาร และแลกเปลี่ยนสินค้ากับชาวพื้นเมือง

เส้นทางโบราณที่ชาวอินเดียข้ามคาบสมุทร มาถึงอ่าวบ้านดอน เช่น

๑. เส้นทางตะกั่วป่าจังหวัดพังงา-บ้านดอน จากลำน้ำตะกั่วป่า เข้ามาในแผ่นดินใหญ่ แล้วเดินทางบกข้ามเขาสก มาลงคลองสกในเขตอำเภอพนม ซึ่งเชื่อมกับแม่น้ำพุมดวงในเขตอำเภอคีรีรัฐ บรรจบแม่น้ำตาปีในเขตอำเภอพนพิณ ออกทะเลที่อ่าวบ้านดอน

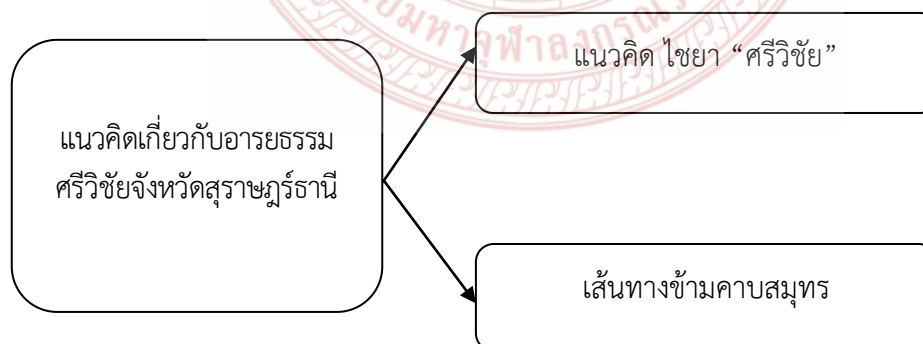
๒. เส้นทางคลองปากลาวจังหวัดกระบี่-บ้านดอน โดยอาศัยลำน้ำคลองปากลาวในเขตอำเภอ อ่าวลึก แล้วเดินบกผ่านเขาต่อ เข้ามายังบ้านปากพนม อันเป็นจุดเชื่อมคลองสองสาย คือ คลองสก คลองพนม เดินทางต่อไปลงแม่น้ำพุมดวง ผ่านบ้านพังกา บ้านยางวน บ้านตาขุน ออกสู่ทะเลที่อ่าวบ้านดอน

๓. เส้นทางคลองปกาสัยจังหวัดกระบี่-บ้านดอน จากลำน้ำคลองปกาสัยเขตอำเภอเมือง ถึงคลองสินปุน ไปออกแม่น้ำตาปีที่อำเภอพระแสง ไปออกทะเลที่อ่าวบ้านดอน

๔ เส้นทางคลองท่อมจังหวัดกระบี่-บ้านดอน เดินทางตามคลองท่อม มาลงคลองสินปุน เดินทางต่อไปตามเส้นทางสายคลองปกาสัยจังหวัดกระบี่ ออกสู่ทะเลที่อ่าวบ้านดอน และสามารถแยกไปยังอำเภอทุ่งใหญ่เมืองนครศรีธรรมราชได้

นอกจากนี้ยังมีเส้นทางย่อย เช่น ปากคลองกระบี่ใหญ่ คลองกระบี่น้อย คลองปกาสัย คลองเพลา คลองพน ซึ่งสามารถเชื่อมต่อกับเส้นทางสายหลักดังกล่าวได้ เส้นทางเหล่านี้ยังใช้อยู่จนถึงสมัยต้นรัตนโกสินทร์^๗

จากแนวคิดข้างต้นสามารถสรุปแนวคิดเกี่ยวกับอารยธรรมศรีวิชัยจังหวัดสุราษฎร์ธานีเขียนเป็นภาพแผนภูมิได้ดังนี้

ภาพที่ ๒ แนวคิดเกี่ยวกับอารยธรรมศรีวิชัยจังหวัดสุราษฎร์ธานี

^๗ ถนอม พูนวงศ์, ประวัติศาสตร์เมืองสุราษฎร์ธานี, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๖, หน้า ๒๓-๒๔.

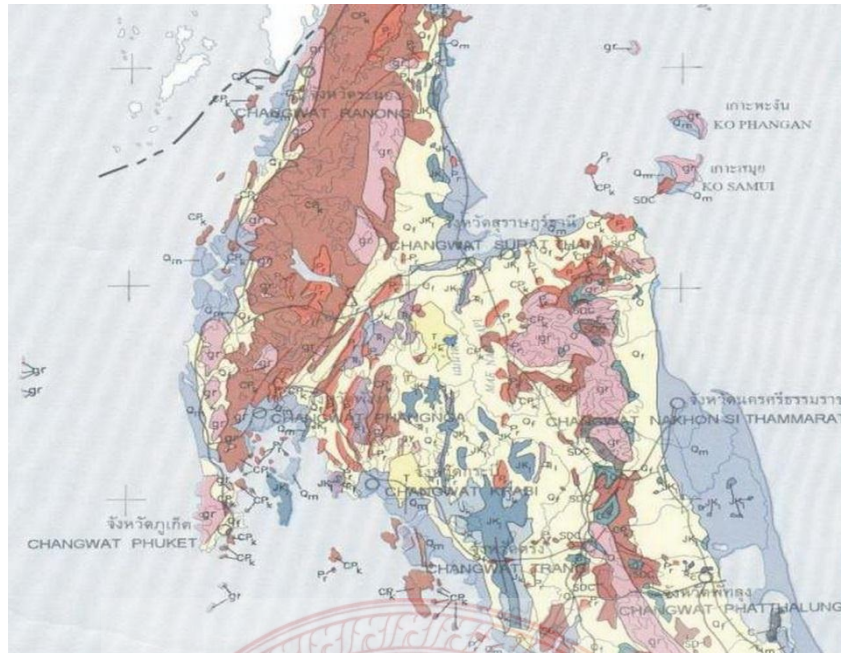
จากภาพแผนภูมิจะเห็นได้ว่าแนวคิดเกี่ยวกับอารยธรรมศรีวิชัยจังหวัดสุราษฎร์ธานี พิจารณาได้จากแนวคิด ไชยา “ศรีวิชัย” เส้นทางข้ามคาบสมุทรมุท เพื่อให้บริการสู่วัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ จึงสามารถอธิบายประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปีโดยการเชื่อมโยงประวัติความเป็นมาของทะเลรอบอ่าวบ้านดอนได้อย่างชัดเจน

๒.๒ ประวัติความเป็นมาของทะเลรอบอ่าวบ้านดอน

เรื่องราวตอนก่อนประวัติศาสตร์ของดินแดนรอบอ่าวบ้านดอนเป็นสิ่งที่ทราบได้ยาก ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาในเรื่องนี้เท่าที่มีวัตถุพยานปรากฏก็คือ เรื่องลักษณะธรรมชาติของแผ่นดินรอบอ่าวบ้านดอนซึ่งพอจะประมวลโดยสังเขปได้ดังนี้

ลักษณะของแผ่นดินรอบอ่าวบ้านดอน แผ่นดินที่จะพิจารณา คือ แผ่นดินในท้องที่อำเภอไชยา อำเภอพุนพิน อำเภอกีร์รัฐนิคม (ท่าขนอน) อำเภอเมือง และอำเภอกาญจนดิษฐ์ (ท่าทอง) ซึ่งตั้งอยู่รอบอ่าวบ้านดอน เมื่อพิจารณาตามนัยแห่งธรณีวิทยา พื้นที่นี้เป็นที่ราบต่ำทั่ว ๆ ไปโดยรอบอ่าว โดยแผ่นดินรอบอ่าวบ้านดอนนั้นเป็นแผ่นดินที่เพิ่งจะงอกออกมา และกำลังงอกอยู่เรื่อยในอัตราที่รวดเร็ว ซึ่งประมาณได้ว่า เมื่อ ๒,๐๐๐ ปีมาแล้ว อ่าวบ้านดอน จะกินลึกเข้าไปในแผ่นดินของสมัยปัจจุบันนี้ อาจกล่าวได้ว่า ทะเลกินลึกถึงเขตกีร์รัฐนิคม บริเวณตำบลท่าขนอน ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของอ่าว ส่วนทางทิศตะวันตกหรือทิศตะวันตกเฉียงเหนือของอ่าวนั้น อำเภอท่าฉางเป็นทะเลเสียดังครั่ง อำเภอ ไชยาซึ่งอยู่ทางทิศเหนือของอ่าวและติดต่อกับอำเภอท่าฉางก็เป็นเช่นเดียวกัน คือ ทะเลจะเข้าไปเกือบ จดแนวตลาดไชยาและวัดพระธาตุไชยา แล้ววกไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของตัวเมือง ทั้งนี้มีหลักฐานอยู่หลายประการคือ นอกจากจะขุดพบดินทะเลหรือวัตถุที่สื่อความเป็นทะเลอยู่ใต้ผิวดินเพียงตื้น ๆ ในบริเวณพื้นที่เหล่านี้แล้วระดับพื้นดินทั้งหมดในเขตที่กล่าวนี้ ในปัจจุบัน เฉลี่ยแล้วสูงกว่าระดับน้ำทะเลอย่างมากสัก ๖ ฟุตเท่านั้น การปลูกพืชในเขตเหล่านี้ยังถูกน้ำเค็มรบกวนอยู่เสมอ ภูเขาต่าง ๆ ในผืนแผ่นดินที่กล่าวนี้ล้วนแล้วแต่มีลักษณะเคยเป็นเกาะกลางทะเลมาแล้วเมื่อไม่นาน โดยเฉพาะ เช่น ภูเขา ศรีวิชัย อันอยู่ในพุงนากลางอำเภอพุนพิน เวลานี้สื่อลักษณะว่า ที่แท้ก็คือเกาะศรีวิชัย อันตั้งอยู่กลางอ่าวบ้านดอนเมื่อสมัยพันกว่าปีมาแล้วนั่นเอง อำเภอพุนพินในปัจจุบันนี้ แทบทั้งอำเภออยู่ในทะเลของ สมัยโน้น ส่วนทางทิศใต้ของอ่าว คือ ในเขตอำเภอกาญจนดิษฐ์นั้น มีลักษณะสื่อว่า แม้จะมีส่วนที่เป็นทะเลบ้างทางด้านทิศเหนือของเขตอำเภอนั้น ในปัจจุบันนี้ แต่ก็คงไม่มากเหมือนทางด้านอื่นของอ่าว แต่ถึงกระนั้นก็พอจะกล่าวได้ว่า ตัวเมืองกาญจนดิษฐ์เก่าก็ คือ ท่าทองอุแท (หรืออุทัย แต่ ออกเสียงอย่างฮินดูเป็นอุแด) ก็ได้ตั้งอยู่ริมทะเลในสมัยโน้นเหมือนกัน^๔

^๔ พุทธทาสภิกขุ, แนวทางสังเขปของโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอน, พิมพ์ครั้งที่ ๔, หน้า ๙.

ภาพ ๓ แผนที่ลักษณะทางธรณีวิทยา แสดงบริเวณรอบอ่าวบ้านดอนเป็นแผ่นดินที่เกิดจากดินตะกอน ชั้นหินที่เป็นหินดินดาน หินกรวดมน หินทราย และดินโคลน ลึกเข้ามาในแผ่นดินปัจจุบันมาก (ภาพจาก กรมทรัพยากรธรณี ๑๙๙๙)

ในปัจจุบันนี้ แผ่นดินที่เป็นก้นอ่าว คือ เขตอำเภอท่าช้าง อำเภอพุนพิน อำเภอเมืองฯ และอำเภอกาญจนดิษฐ์ ส่วนที่ติดต่อกับอำเภอเมืองฯทั้งหมดนี้ กำลังงอกออกไปในทะเลโดยอัตราที่รวดเร็ว เพราะอำนาจของแม่น้ำตาปีที่พาเอาโคลนดินทรายมาถมอ่าวให้ดินขึ้นออกไปอย่างไม่รู้จักหยุดหย่อนนี้ประการหนึ่ง อีกประการหนึ่ง น้ำจะเข้าใจว่าแผ่นดินของโลก ตรงที่รอบอ่าวบ้านดอน หรือฝั่งตะวันออกของแหลมมลายูตอนกลางเป็นแผ่นดินอยู่ในยุคที่กำลังฟูหรือลอยตัวขึ้น ๆ อยู่แถบหนึ่ง เช่นเดียวกับแถบอื่นของโลกอีกหลายแถบ ที่กำลังเป็นเช่นนั้นไม่มากนักน้อย สังเกตได้จากภูเขาต่าง ๆ ของรอบอ่าวบ้านดอนส่วนมากหรือแทบทั้งหมด ชั้นกำเนิดที่เป็นส่วนใหญ่ หรือส่วนสำคัญในลูกหนึ่ง ๆ ของมัน ย่อมเอียงเฉไปทางทิศตะวันออกเสมอ ถ้าเป็นดังกล่าวนี้ นี่ก็เป็นอีกข้อหนึ่งที่ทำให้แผ่นดินแถบนี้ทั้งแถบ สูงขึ้นจากระดับน้ำทะเลเร็วขึ้นกว่าแม่น้ำตาปีจะขนโคลนมาถมอ่าวตามลำพัง มีผู้สังเกตว่า ดินโคลนตอนก้นอ่าวนี้ ก็ คือ ตอนที่ได้รับโคลนของแม่น้ำตาปี ได้กำลังตั้งขึ้นเป็นตอนออกไป ปีละประมาณ ๑๐-๒๐ วา ทั้งหมดนี้ทำให้เห็นได้ชัดเจนว่า อ่าวบ้านดอนในสมัยเมื่อ ๒,๐๐๐ ปี มาแล้ว ทะเลยังกินลึกเข้าไปถึงเขตอำเภอท่าขนอนจริง ๆ ฉะนั้น การที่จะศึกษาความเป็นไปของมนุษย์ในดินแดนส่วนนี้ในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ หรือแม้ที่ สุดแต่ในสมัยเมื่อสักสองพันปีมานี้ก็ตาม จะต้องเข้าใจถึงทางลักษณะภูมิศาสตร์และธรณีวิทยาของแผ่นดินผืนนี้ให้ถูกต้องเสียก่อน มิฉะนั้น จะเข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ ไม่ได้ หรือได้ก็ไม่ตรงตามที่เป็นจริงเต็มที่^๙

ยังมีสิ่งสำคัญกว่านั้น ที่จะต้องศึกษาต่อไปคือ เมื่ออ่าวกินลึกเข้าไปในแผ่นดินถึงขนาดนั้น แล้ว ยังมีแม่น้ำเป็นเส้นทางต่อจากอ่าวลึกเข้าไปในแผ่นดินอีก ตรงไปยังเขตสันแบ่งแผ่นดิน (Watershed)

^๙ เรื่องเดียวกัน.

ซึ่งทางฟากตะวันตกของสันแผ่นดินก็มีแม่น้ำตะกั่วป่าเข้ามาหา ความอำนวยการของธรรมชาติในข้อนี้ทำให้เกิดการคมนาคมขนถ่ายข้ามแหลมมลายู ที่ตรงนี้เป็นทางสำคัญเป็นการประหยัดเวลา ที่จะต้องอ้อมไปยังปลายแหลมสิงคโปร์ ซึ่งสมัยนั้นใช้เรือใบ จะกินเวลาไม่น้อยกว่า ๑ เดือน และถ้าพลาดมรสุมเรือใบเหล่านั้นจะต้องถึงกับบรอก้างปี ดังที่ปรากฏอยู่ในคราวสมณะทูตลังกาเข้ามาขอพระสงฆ์ไทยในรัชกาลพระเจ้าบรมโกศเพื่อออกไปให้การอุปสมบทที่ลังกา ทูตพลอยมาด้วยเรือใบของชาวฮอลันดา พลาดมรสุมที่ปลายแหลมมลายูไปหน่อยเดียวก็ต้องรออยู่ปีหนึ่งเป็นต้น

สรุปได้ว่า การที่มีทางคมนาคมข้ามแหลมมลายูที่สะดวกรวดเร็วตรงอ่าวบ้านดอนกับตะกั่วป่าเช่นนี้ ได้ทำให้เกิดเหตุการณ์อันสำคัญในสมัยโบราณในด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดีของอ่าวบ้านดอนเชื่อมโยงประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานรอบลุ่มแม่น้ำตาปีได้อย่างชัดเจน

๒.๓ ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานรอบลุ่มแม่น้ำตาปี

สำนักงานสหประชาชาติ (UN Department of Economic and Social Affairs) นิยามการตั้งถิ่นฐานมนุษย์ หมายถึง องค์การศูนย์เพื่อการตั้งถิ่นฐานมนุษย์แห่งสหประชาชาติ ทำหน้าที่เป็นสำนักเลขาธิการของคณะกรรมการว่าด้วยการตั้งถิ่นฐานมนุษย์ (Commission on Human Settlements) ซึ่งเป็นหน่วยงานประสานงานกิจกรรมการพัฒนาการตั้งถิ่นฐานมนุษย์ของสหประชาชาติ ที่เน้นในเรื่องที่พักพิง (shelter) และบริการทางสังคม การจัดการเมือง สิ่งแวดล้อมและโครงสร้างพื้นฐาน และการประเมิน ติดตามข่าวสารข้อมูลทางด้านการตั้งถิ่นฐานมนุษย์ [การทูต]^{๑๐}

๑. รูปแบบการตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย

ฉัตรชัย พงศ์ประยูร กล่าวว่ารูปแบบการตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย มี ๓ รูปแบบ ดังนี้

๑.๑ รูปแบบการตั้งถิ่นฐานแบบรวมศูนย์ (Cluster Settlement) เป็นรูปแบบการตั้งถิ่นฐานเก่าแก่ของไทยอันเนื่องมาจากความสะดวกตามธรรมชาติ เช่น เกิดตามแหล่งน้ำ แหล่งแร่ และที่เพาะปลูกที่อุดมสมบูรณ์ หรือตามเส้นทางคมนาคม มีอาคารบ้านเรือนหลายหลังสร้างล้อมรอบ บ่อน้ำ ตลาด วัด โรงเรียน หรือบ้านของผู้เฒ่า ต่อมาเมื่อจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น จะมีการขยายตัวเป็นกลุ่มออกจากศูนย์กลางอย่างชัดเจน หมู่บ้านดังกล่าวพบมากในเขตภาคเหนือ และภาคกลางตอนบน ส่วนภาคใต้พบตามแหล่งแร่ทั่วไป ลักษณะของหมู่บ้านแบบรวมศูนย์ หรือเกาะกลุ่มไม่มีขอบเขตที่แน่นอน นอกเหนือจากจะยึดเอาปัจจัยทางธรรมชาติ ไว้เป็นตัวกำหนดขอบเขตอย่างหยาบ ๆ เช่น แนวคลอง ทิวไม้ หรือสิ่งกีดขวางทางธรรมชาติ เป็นต้น รูปแบบการตั้งถิ่นฐานแบบรวมศูนย์ นอกจากจะเป็นตัวบ่งชี้ถึงคุณลักษณะทางสังคม ประเพณี วัฒนธรรมแล้ว ยังบ่งชี้ถึงความต้องการความปลอดภัย อันเนื่องมาจากการรวมกลุ่มกัน และการประหยัดพื้นที่เพาะปลูกไว้สำหรับหมู่บ้านด้วยเช่นกัน

๑.๒. รูปแบบการตั้งถิ่นฐานแบบกระจาย (Scattered Settlement)

รูปแบบนี้จะเข้าไปในลักษณะของการตั้งถิ่นฐานของตัวบ้าน ที่ตั้งอยู่กระจายจากกันอยู่โดด ๆ โดยถ้าเป็นหมู่บ้านอาจมีจำนวนหลังคาเรือนน้อยมาก โดยมากจะตั้งกระจายกันไปตามไร่นา สวน เป็นต้น มีศูนย์บริการชุมชน ได้แก่ วัด โรงเรียน สถานีอนามัย ห่างจากที่พักอาศัย ลักษณะรูปแบบเกิดจากสภาพสังคมที่ชอบอยู่โดดเดี่ยว พวกที่จับจอง บุกรุกที่ดิน เพื่อความสะดวกในการประกอบอาชีพ

^{๑๐} สำนักงานสหประชาชาติ, สืบค้นเมื่อ ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๑ สืบค้นได้จาก

ทางด้านเกษตรกรรม เป็นต้น หมู่บ้านรูปแบบนี้พบมากทางภาคกลางตอนล่าง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตลอดจนภาคใต้ ตามสวนยาง สวนมะพร้าว และสวนผลไม้ โดยทั่วไปรูปแบบการตั้งถิ่นฐานแบบกระจุกกระจายนี้จะมีความสัมพันธ์กับไร่นา หรือพื้นที่เกษตร กับระยะทางที่ต้องเดินทางไปประกอบอาชีพที่ต้องไม่ไกลจากที่อยู่อาศัย ประกอบกับประชาชนแต่ละครอบครัวมีที่ดินทำการเกษตรมาก การตั้งบ้านเรือนจึงต้องอยู่ห่างกัน จึงเป็นที่มาของรูปแบบการตั้งถิ่นฐานแบบกระจุกกระจาย

๑.๓ รูปแบบการตั้งถิ่นฐานแบบแนวเส้นตรง (Line Settlement) เป็นรูปแบบที่มีการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนตามแนวริมน้ำ ชายฝั่งทะเล หรือตามแนวเส้นทางคมนาคม รูปแบบดังกล่าวพบมากบริเวณลุ่มน้ำเจ้าพระยา และลำน้ำต่าง ๆ ส่วนทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบตามลุ่มน้ำมูล และชี สำหรับภาคตะวันออกพบตามแนวชายฝั่งทะเล หรือในระยะที่มีพัฒนาการของการสร้างเส้นทางคมนาคม เช่น ถนน ทางรถไฟ จะพบชุมชนตามแนวเส้นทางเหล่านี้เช่นกัน^{๑๑}

๒. การตั้งถิ่นฐานมนุษย์รอบอ่าวบ้านดอน

เรื่องราวก่อนประวัติศาสตร์ของดินแดนรอบอ่าวบ้านดอนเป็นสิ่งที่ทราบได้ยาก ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาในเรื่องนี้เท่าที่มีวัตถุพยานปรากฏก็คือ เรื่องลักษณะธรรมชาติของแผ่นดินรอบอ่าวบ้านดอนซึ่งพอจะประมวลโดยสังเขปได้ดังนี้

๒.๑ การตั้งถิ่นฐานมนุษย์รอบอ่าวบ้านดอนยุคก่อนประวัติศาสตร์

จากการสำรวจทางโบราณคดีของกรมศิลปากรในบริเวณจังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้พบโบราณสถานและโบราณวัตถุสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ที่แสดงร่องรอยชุมชนโบราณอาศัยอยู่ตามถ้ำและเพิงผา รู้จักใช้เครื่องมือหิน ใช้ไฟหุงต้ม ใช้เปลือกไม้และหนังสัตว์ ดำรงชีพด้วยการเก็บผลผลิตจากป่า จนถึงการล่าสัตว์ และเลี้ยงสัตว์ แหล่งที่พบที่สำคัญ เช่น ถ้ำเบื่องแบบ ตำบลบ้านทำเนียบ อำเภอคีรีรัฐนิคม ถ้ำเขาขี้ชัน ตำบลคลองหิน อำเภอบ้านตาขุน ถ้ำปาก-อม ตำบลเขาพัง อำเภอ บ้านตาขุน ถ้ำแก้ว ตำบลบ้านยาง อำเภอคีรีรัฐ แหล่งโบราณคดี ตามโครงการโบราณคดีเขี้ยวหลาน และโครงการโบราณคดีประเทศไทยภาคใต้ของกรมศิลปากร ได้สำรวจไว้ คือ ถ้ำกาซี ถ้ำเขาทะเล ถ้ำพ่อตา ถ้ำพร้าว ถ้ำพริก ถ้ำสิงขร เป็นต้น ซึ่งตั้งอยู่ในเขตอำเภอคีรีรัฐนิคม และยังมี ถ้ำฝั่ง วัดถ้ำวาราม อำเภอเขาพนม ในเขตอำเภอไชยา อำเภอบ้านตาขุน เป็นต้น แหล่งประวัติศาสตร์เหล่านี้พบโบราณวัตถุคล้าย ๆ กัน เช่น กระจุกมนุษย์และกระดูกสัตว์ ชิ้นส่วนเศษภาชนะดินเผา หม้อสามขา เครื่องมือหินขัด เป็นต้น สันนิษฐานได้ว่า สถานที่เหล่านี้มีมนุษย์เคยอาศัยอยู่ตั้งแต่ประมาณ ๖,๐๐๐ ปีมาแล้ว จัดอยู่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ต่อมาชุมชนมนุษย์โบราณเหล่านี้ ขยายออกไป ได้ตั้งถิ่นฐานกระจุกกระจายไปทั่วทั้งจังหวัด มีทั้งในถ้ำเชิงเขาต้นน้ำลำธาร จนลงมาอยู่บริเวณที่ราบลุ่มริมฝั่งแม่น้ำ และตามแนวสันทรายริมฝั่งทะเล โดยยึดเอาแม่น้ำลำคลองเป็นเส้นทางอพยพและตั้งถิ่นฐาน ตามริมฝั่งน้ำรู้จักการเพาะปลูกเลี้ยงสัตว์ มีพัฒนาการความเป็นอยู่สูงขึ้น กลายเป็นชุมชนใหญ่ตั้งบ้านเรือนถาวร มีการติดต่อกับชุมชนภายนอกมากขึ้น^{๑๒}

^{๑๑} ฉัตรชัย พงศ์ประยูร, การตั้งถิ่นฐานมนุษย์ : ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ, (กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๔๕.

^{๑๒} คณะกรรมการประมวลเอกสารและจดหมายเหตุฯ, วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดสุราษฎร์ธานี, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๔๔), หน้า ๒๓-๒๗

เครื่องมือหินรอบอ่าวบ้านดอนที่พบ โดยเฉพาะก็คือ ต่าบลเซาพัง อำเภอคีร์รัฐ (ท่าขนอน) นั้นมีเป็นจำนวนมาก และเป็นของสมัยอายุหินยุคหลัง ส่วนมากเป็นรูปขวานและที่เป็นรูปยาวออกไป มีคมเทไปทางเดียว คล้ายกับ คมสั่ว หรือคมกบ บางอันเป็นรูปขวาน มีคมยื่นออกไปตรงกลาง วัตถุหินนี้ได้รับมาจากเขตอำเภอคีร์รัฐ (ท่าขนอน) และอำเภอไชยารวมกัน การที่มีเครื่องมือหินของคนในสมัยยุคหิน จำนวนมากรอบ ๆ อ่าวบ้านดอน ย่อมแสดงว่าดินแดนรอบอ่าวบ้านดอนนี้มีมนุษย์อาศัยมาแล้วตั้งแต่ยุคหิน และการที่เครื่องมือหินเหล่านี้มีพบมากเป็นพิเศษในอำเภอคีร์รัฐ (ท่าขนอน) ก็ยังเป็นการแสดง หรืออย่างน้อยก็เพิ่มน้ำหนักให้แก่เหตุผลที่ว่า ทะเลในสมัยโน้นได้ลึกเข้าไปถึงเขตอำเภอคีร์รัฐ (ท่าขนอน) เพราะเหตุที่เป็นที่เชื่อกันแล้วว่า มนุษย์ในสมัยอายุหินนั้น อาศัยริมทะเลซึ่งมีอาหารอุดมสมบูรณ์กว่าที่ดอนซึ่งไกลทะเล คนที่เป็นเจ้าของถิ่นเดิมในดินแดนรอบ ๆ อ่าวบ้านดอนนั้น จากการตรวจสอบวัตถุหินต่าง ๆ อย่างละเอียดแล้วปรากฏว่าเหมือนเป็นอย่างเดียวกันกับที่พบปลายทางแหลมมลายูโดยเฉพาะที่ปาหังและเปรัก เมื่อเป็นเช่นนี้ย่อมมีทางที่จะกล่าวได้ว่า ในสมัยอายุหินนั้น อย่างน้อยก็มีมนุษย์ชาติพันธุ์เดียวกันพันธุ์หนึ่งได้อาศัยอยู่ตลอดแหลมมลายู โดยเฉพาะขึ้นมาถึงดินแดนรอบอ่าวบ้านดอนทางทิศเหนือ นักมานุษยวิทยาได้กล่าวว่า คนเผ่านิกริตอ อันมีชนชาวเซมิง และซาไกในปัจจุบันนี้เป็นตัวอย่าง ได้เคยอาศัยอยู่แล้วในดินแดนรอบ ๆ อ่าวบ้านดอน แม้ที่สุดในปัจจุบันนี้ในจังหวัดพัทลุงทางที่ติดต่อกับจังหวัดตรัง ก็ยังมีตัวอย่างชนเผ่านี้เหลืออยู่จำนวนหนึ่ง ซึ่งชาวบ้านเรียกกันว่าเงาะป่า ดังที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เคยทรงให้นำไปเลี้ยงดูคราวหนึ่ง สำหรับดินแดนรอบ ๆ อ่าวบ้านดอนในปัจจุบันนี้ ถ้าจะเสาะหาชนที่เป็นตัวอย่างของชนเผ่าเดิมหรือโบราณกันจริง ๆ แล้ว ก็เห็นจะมีอยู่แต่ในเขตตำบลปากหมาก ซึ่งอยู่สุดทางทิศตะวันตกของอำเภอไชยาเท่านั้น^{๑๓}

คนซึ่งสมัยหนึ่งได้มีอยู่ทั่วไปในรอบอ่าวบ้านดอน และเป็นบรรพบุรุษของคนไทยชนิดที่เห็น ๆ กันอยู่ในปัจจุบันนี้ โดยการผสมพันธุ์กันกับชาวอินเดียที่เข้ามาใหม่ และกับชาวไทยที่ลงมาในยุคหลัง จนทำให้ลักษณะพันธุ์เดิมสูญไป และทำให้คนไทยในภาคใต้ปัจจุบันนี้มีลักษณะเปลี่ยนแปลงไปจากคนไทยแท้ในยุคนานในเวลานี้อย่างที่จะเปรียบเทียบกันไม่ได้เลย เมื่อกล่าวอย่างสรุปสั้นก็คือว่า เลือดมลายูเดิม เลือดอินเดีย เลือดไทยแท้สามสายปนกัน เป็นคนไทยส่วนมากในภาคใต้ปัจจุบัน โดยเฉพาะหมายถึงชาวนา ชาวสวน เว้นชาวย่านตลาด ซึ่งมีเลือดจีนผสมมากเกินไป^{๑๔}

๒.๒ การตั้งถิ่นฐานมนุษย์รอบอ่าวบ้านดอนยุคต้นประวัติศาสตร์

พื้นที่สุราษฎร์ธานี สมัยประวัติศาสตร์ ประมาณพุทธศตวรรษที่ ๕ ถึง ๑๒ ปรากฏเส้นทางเดินเรือทางตะวันออกของทะเลอ่าวไทยจากประเทศจีน และทางตะวันตกทะเลอ่าวเบงกอลจากอินเดีย เพราะความอุดมสมบูรณ์ของดินแดนแห่งนี้ จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่จูงใจให้ทั้ง อินเดียและจีน เดินทางเล่นเรือเข้ามาเสี่ยงโชคทำการค้า พร้อมกับนำอารยธรรม การเมือง ศาสนา เข้ามาเผยแพร่ด้วย ดังปรากฏหลักฐานการบันทึกของต่างชาติ เช่น จดหมายเหตุภูมิศาสตร์ของปโตเลมี ซึ่งแต่งขึ้นราวพุทธศตวรรษที่ ๗-๘ จดหมายเหตุของจีนพุทธศักราช ๔๐๐ - ๔๕๐ และประวัติศาสตร์ของอินเดียตั้งแต่สมัยพระเจ้าอโศกมหาราช รวมทั้งคัมภีร์มิลินทปัญหา และคัมภีร์มหานิเทศ ซึ่งแต่งราว

^{๑๓} พุทธทาสภิกขุ, อ้างแล้ว, หน้า ๑๓.

^{๑๔} พุทธทาสภิกขุ, อ้างแล้ว, หน้า ๑๖-๑๗.

พุทธศักราช ๕๐๐ ก็กล่าวถึงดินแดนแถบนี้ จดหมายเหตุภูมิศาสตร์ของของปโตเลมี (Claudius Ptolemy, พ.ศ. ๖๔๓ – ๗๑๓) นักภูมิศาสตร์และดาราศาสตร์ชาวกรีก ได้จดหมายเหตุภูมิศาสตร์กล่าวถึงการเดินทางมาค้าขายในดินแดนที่เรียกว่า สุวรรณภูมิซึ่งอาจหมายถึงคาบสมุทรมลายู ระบุว่าชาวอินเดียมีบทบาทสำคัญในการค้ากับชาวโรมัน พ่อค้าชาวอินเดียนำสินค้าจากเอเชียและจีนขายให้พ่อค้าชาวโรมัน พ่อค้าชาวอินเดียจึงลี้ภัยเข้ามาในสุวรรณภูมิ จดหมายเหตุของเชียนฮั่นชู (Chein Han Shu) กล่าวถึงการเดินทางมาค้าขายในดินแดนที่เรียกว่า สุวรรณภูมิ ได้ทราบว่า การเดินเรือจากจีนไปยังอินเดียนราว พ.ศ ๔๐๐ ถึง ๔๕๐ ไม่ได้้อ้อมแหลมมลายูไปยังมหาสมุทรอินเดีย แต่จากอ่าวไทยเข้าแม่น้ำและเดินทางบกกว่า ๑๐ กว่าวัน ถึงทะเลอันดามัน แล้วลงเรือต่อไปยังอินเดีย ใช้เวลาเดินทางประมาณ ๖๐ วัน พ่อค้าชาวจีน จึงลี้ภัยเข้ามาในสุวรรณภูมิ^{๑๕}

ประวัติศาสตร์อินเดีย สมัยพระเจ้าอโศกมหาราช กษัตริย์ราชวงศ์โมริยะ ครองราชย์ระหว่างปี พ.ศ ๒๖๗ – ๒๖๕ ทรงขยายอาณาจักรออกไปทั่วทั้งชมพูทวีป ในการทำสงครามปราบแคว้นกาลิงคะ (ปัจจุบันคือรัฐโอริสสา) พวกกษัตริย์และพราหมณ์ต่างหนีภัยสงครามครั้งนี้ ออกทะเลอ่าวเบงกอล มาขึ้นฝั่งที่ดินแดนสุวรรณภูมิ หลังสงคราม พระองค์เปลี่ยนพระทัยมัยมั่นในหลักธรรม คำสอนของพระพุทธเจ้า ทรงอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี และส่งสมณทูตไปยังต่างประเทศต่างๆ ในดินแดนสุวรรณภูมิได้ส่งพระโสณเถระและพระอุตตรเถระ ซึ่งการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ผลดียิ่ง เพราะชุมชนชาวอินเดียที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานอยู่ก่อนและกลุ่มผู้อพยพตามมาภายหลัง เป็นตัวอย่างให้ชาวพื้นเมืองรับรู้และเกิดความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมประเพณีทางศาสนาพุทธจึงหยั่งรากลง

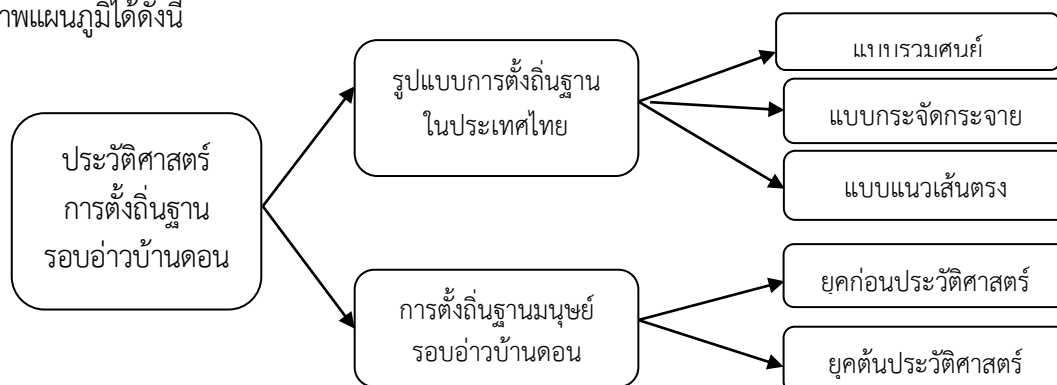
สมัยพระเจ้ามลิท กษัตริย์เชื้อสายกรีก ผู้ครองแคว้นคันธาระ ระหว่างปี พ.ศ ๓๘๓ ถึง ๔๐๓ ทรงเลื่อมใสนับถือพระพุทธศาสนา ในสมัยนี้ การปั้นและแกะสลักพระพุทธรูปตามคติแบบกรีกได้มีขึ้นเป็นครั้งแรกในโลก เรียกว่าศิลปะแบบคันธาระ พระพุทธรูปแบบคันธาระ มีลักษณะพุทธศิลป์ที่สวยงาม โปรดให้เผยแพร่ศิลปะการปั้นพระพุทธรูปนี้ไปทั่วทั้งอินเดีย และส่งไปประดิษฐานไว้ในดินแดนที่พระพุทธศาสนาแผ่ไปถึง รวมถึงดินแดนสุวรรณภูมิก็รับเอาศิลปะการปั้นพระพุทธรูปมาด้วย

สมัยพระเจ้ากนิษกะ กษัตริย์ราชวงศ์กุษาณะ ครองราชย์ระหว่างปี พ.ศ. ๖๒๑ – ๖๔๔ ทรงอุปถัมภ์พระพุทธศาสนา นิกายมหายาน ซึ่งได้เพิ่มเติมเรื่องราวของพระพุทธเจ้า ในทรรคนะ พระโพธิสัตว์ ต่าง ๆ ขึ้นมา

ตั้งแต่ราชวงศ์โมริยะ ราชวงศ์กุษาณะ ราชวงศ์คุปตะ อาณาจักรต่าง ๆ ในสุวรรณภูมิ เช่น ศรีวิชัย ตามพรลิงค์ ทวาราวดี โคตรบูร ละโว้ หริภุญชัย รวมทั้งอาณาจักรในเกาะชวาเกาะสุมาตรา ต่างรับเอาศาสนาพราหมณ์และศาสนาพุทธทั้งสองนิกายเข้ามานับถือ ในดินแดนเหล่านี้จึงมีพระพุทธรูป พระโพธิสัตว์ เทวรูป เทวสถาน สถูป เจดีย์ วัด ผสมผสานกันไป

^{๑๕} P. Wheathly, The Golden Khersonese, studies in the historical geography of the Malay Peninsula before A.D. 1500, KL.: University of Malaya Press, 1966, p12.

จากแนวคิดข้างต้นสามารถสรุปประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานรอบอ่าวบ้านดอนเขียนเป็นภาพแผนภูมิได้ดังนี้

ภาพที่ ๔ ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานรอบอ่าวบ้านดอน

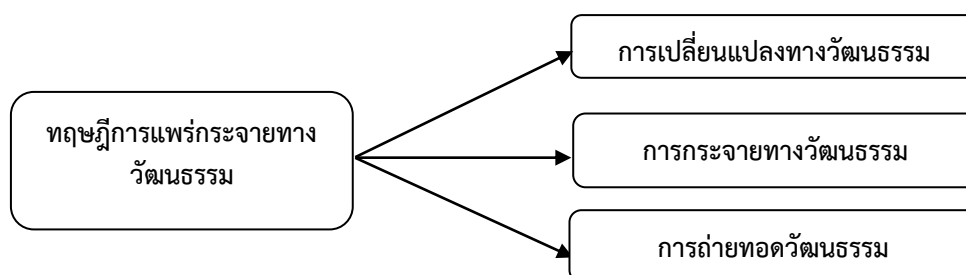
จากภาพแผนภูมิจะเห็นได้ว่าประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานรอบอ่าวบ้านดอนพิจารณาได้จากรูปแบบการตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย การตั้งถิ่นฐานมนุษย์รอบอ่าวบ้านดอน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้จึงสามารถตอบประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานรอบอ่าวบ้านดอนได้อย่างชัดเจนในพื้นที่รอบอ่าวบ้านดอน นับตั้งแต่สมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์ ราวประมาณ ๒,๐๐๐ ปีที่แล้ว เป็นช่วงที่ชุมชนโบราณแถบนี้ติดต่อกับชายฝั่งกับสังคมภายนอก จึงมีพัฒนาการทั้งทางวัฒนธรรมและการดำรงชีวิต นับเป็นการแพร่กระจายความเจริญก้าวหน้าข้ามถิ่นฐาน

๒.๔ ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (Cultural Diffusion Theory)

ทฤษฎีนี้จะเน้นถึงกระบวนการทางประวัติศาสตร์ที่ใช้อธิบายการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม เรียกว่า “ลักษณะเฉพาะทางประวัติศาสตร์”(Historical particularism) นักมานุษยวิทยาในแนวความคิดนี้คือ ฟรานซ์ โบแอส (Franz Boas) เป็นนักมานุษยวิทยาชาวเยอรมันทำงานในตำแหน่งอาจารย์ในมหาวิทยาลัยโคลัมเบีย ประเทศสหรัฐอเมริกา เน้นว่า “การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมเป็นกระบวนการที่มีลักษณะสำคัญของชุมชนวัฒนธรรมหนึ่งแพร่กระจายไปสู่อีกวัฒนธรรมหนึ่ง โดยปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมใหม่” นอกจากนั้นยังเป็นผู้สนับสนุนให้เกิดแนวคิดที่เชื่อว่า “วัฒนธรรมสามารถวัดได้ โดยนำวัฒนธรรมที่แตกต่างกันมาเปรียบเทียบกันและพิจารณาคุณลักษณะที่สูงกว่าหรือด้อยกว่าของชุมชนแต่ละวัฒนธรรม แต่ยังคงเชื่อว่าวัฒนธรรมนั้นไม่มีวัฒนธรรมใดที่ดีกว่าหรือเลวกว่ากัน” เอช.จี. บาร์เน็ต (H.G. Barnett) นักมานุษยวิทยาชาวอเมริกัน ผู้ซึ่งสนใจศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวกับนวัตกรรม (Innovation) ที่ถือว่าเป็นตัวแทนจากวัฒนธรรมหนึ่งและมีการถ่ายทอดไปยังวัฒนธรรมอื่น ๆ ในงานเขียนชื่อ “Innovation : The Basis of Cultural Change” กล่าวไว้ว่านวัตกรรม คือ ความคิดหรือพฤติกรรมหรือสิ่งใด ๆ ก็ตามที่เป็นของชุมชนใหม่ เพราะมันแตกต่างทางด้านคุณภาพไปจากรูปแบบที่มีอยู่ บาร์เน็ต เชื่อว่า “วัฒนธรรมเปลี่ยนไปเพราะ

นวัตกรรมแต่ขณะเดียวกันวัฒนธรรมบางวัฒนธรรมอาจเป็นตัวถ่วงหรือไม่สนับสนุนให้เกิดมีนวัตกรรมก็ได้ ฉะนั้นเขาจึงเสนอว่าจำเป็นต้องมีวิธีการส่งเสริมให้เกิดนวัตกรรมขึ้นในสังคมหรือวัฒนธรรม”^{๑๖}

จากแนวคิดข้างต้นสามารถสรุปทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมเขียนเป็นภาพแผนภูมิได้ดังนี้

ภาพที่ ๕ ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม

จากภาพแผนภูมิจะเห็นได้ว่าทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมพิจารณาได้ว่าการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม การกระจายทางวัฒนธรรม การถ่ายทอดวัฒนธรรม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้จึงสามารถอธิบายทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมได้อย่างชัดเจน

สรุปได้ว่า ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมนี้จะช่วยอธิบายวิธีการ/ขั้นตอนของการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมหนึ่งไปสู่อีกวัฒนธรรมหนึ่ง ซึ่งจะต้องคำนึงถึงข้อเหมือนและข้อต่างของชุมชนทั้งสองเป็นสำคัญและส่งผลกระทบต่อจังหวัดสุราษฎร์ธานีถึงปัจจุบัน

๒. ๕ บริบททั่วไปจังหวัดสุราษฎร์ธานี

สุราษฎร์ธานี เป็นจังหวัดที่มีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์อย่างต่อเนื่องยาวนาน จากสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ถึงปัจจุบันจากสภาพภูมิศาสตร์ที่อุดมสมบูรณ์ และอยู่ในชัยภูมิที่เหมาะสม ได้ส่งผลให้ดินแดนจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีความเจริญรุ่งเรืองสูงสุดแห่งหนึ่งของภูมิภาค บนเส้นทาง การพัฒนาสู่ความเจริญรุ่งเรืองมั่งคั่งแก่จังหวัดสุราษฎร์ธานี ล้วนเกี่ยวข้องกับพระบารมีแห่งบูรพมหากษัตริย์ ซึ่งได้มีบทบาทยิ่งต่อความมั่นคงมั่งคั่งและยั่งยืนของจังหวัดสุราษฎร์ธานีชื่อจังหวัด “สุราษฎร์ธานี” ได้รับพระมหากษัตริย์คุณจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พระราชทานนามจนถึงปัจจุบัน^{๑๗}

^{๑๖} นำชัย ศุภฤกษ์ชัยสกุลและคณะ, การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมตามค่านิยมและวัฒนธรรมไทยอย่างยั่งยืนด้วยการสังเคราะห์งานวิจัย, ทุนสนับสนุนจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประจำปี ๒๕๕๖, รายงานการวิจัย, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๗), หน้า ๒๓.

^{๑๗} คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการจังหวัดสุราษฎร์ธานี, สำนักงานจังหวัดสุราษฎร์ธานี, สืบค้นเมื่อวันที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๖๑, สืบค้นได้จาก : www.suratthani.go.th.

ภาพที่ ๒ แผนที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี

จังหวัดสุราษฎร์ธานีตั้งอยู่บนฝั่งตะวันออกของภาคใต้ ห่างจากกรุงเทพฯ โดยทางรถยนต์ ประมาณ 645 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 13,079.61 ตารางกิโลเมตร หรือ 8,174,758.61 ไร่ มีเนื้อที่มากเป็นอันดับ 6 ของประเทศและมีพื้นที่มากที่สุดในภาคใต้ ฝั่งทะเลด้านอ่าวไทยในจังหวัด สุราษฎร์ธานี มีความยาวประมาณ 156 กิโลเมตร มีเกาะขนาดใหญ่ ได้แก่ เกาะสมุย เนื้อที่ 227.25 ตารางกิโลเมตร เกาะพะงัน มีเนื้อที่ 194.2 ตารางกิโลเมตร นอกจากนี้ยังมีหมู่เกาะอ่างทอง และเกาะบริวาร 42 เกาะ เกาะสมุยเป็นเกาะที่ใหญ่ที่สุดในจังหวัด ห่างจากฝั่งทะเลประมาณ 20 กิโลเมตร และห่างจากศาลากลางจังหวัดประมาณ 80 กิโลเมตร มีอาณาเขต ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับจังหวัดชุมพร จังหวัดระนอง และอ่าวไทย
ทิศใต้	ติดต่อกับจังหวัดนครศรีธรรมราช และกระบี่
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับจังหวัดพังงา
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับอ่าวไทยและจังหวัดนครศรีธรรมราช

เนื้อหาสาระของงานวิจัยเรื่องนี้ เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มน้ำตาปี ได้แก่ อำเภอไชยา อำเภอกีรีรัฐนิคม อำเภอท่าฉาง อำเภอพุนพิน อำเภอเมืองและอำเภอกาญจนดิษฐ์ ซึ่งสิ่งที่เป็นสาเหตุของประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มน้ำตาปี คือ บริบทชุมชน โดยมี ลักษณะทางกายภาพและทรัพยากร ประวัติชุมชน ลักษณะประชากรและลักษณะทางสังคม ลักษณะทางเศรษฐกิจ การพึ่งตนเองของชุมชน ปัญหาชุมชน ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาภูมิปัญญาชุมชนลุ่มน้ำตาปี

๑. ลักษณะทางกายภาพ

จากแผนที่จังหวัดสุราษฎร์ธานีสามารถอธิบายรายละเอียดรากฐานสำคัญของการพัฒนาภูมิปัญญาชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปีของอำเภอไชยา อำเภอบ้านดอน อำเภอคีรีรัฐนิคม อำเภอท่าฉาง อำเภอพุนพิน อำเภอเมือง และอำเภอกาญจนดิษฐ์ ดังนี้

เป็นอำเภอที่ติดชายฝั่งทะเลอ่าวบ้านดอนในอดีตทั้งหมดติดทะเลซึ่งเคยเป็นเมืองเก่าแก่มากแห่งหนึ่งในทางใต้ของภูมิภาคนี้ เชื่อกันว่าเคยเป็นที่ตั้งของอาณาจักรศรีวิชัยในสมัยโบราณ โดยมีหลักฐานทั้งโบราณวัตถุและโบราณสถานจำนวนมากเนื่องจากอาณาเขตทางด้านทางด้านตะวันออก แต่เมื่อเวลาเปลี่ยนแปลงไปโคลนตมที่ตกตะกอนทำให้เกิดแผ่นดินใหม่ของอำเภอท่าฉาง อำเภอไชยา อำเภอพุนพิน อำเภอเมือง อำเภอกาญจนดิษฐ์ติดต่อกับทะเล คือ อ่าวบ้านดอน ดังนั้น อาชีพอีกอย่างหนึ่งของชาวไชยา คือ การประมง ซึ่งนับได้ว่าเป็นอาชีพที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการประกอบอาชีพการเกษตรเลย โดยเฉพาะราษฎรที่อาศัยอยู่ริมทะเล ตั้งแต่เขตติดต่ออำเภอท่าชนะจนถึงเขตอำเภอท่าฉาง ต่างก็ยึดอาชีพการประมงเป็นอาชีพหลัก คือราษฎรตำบลตะกรบ พุมเรียง และเลม็ด แต่ที่หนาแน่นที่สุดได้แก่ราษฎรตำบลพุมเรียง ชาวไชยาทำการประมงด้วยวิธีต่าง ๆ กันออกไป ตั้งแต่แห อวน ขนาดเล็กกริมน้ำตื้น จนถึงขนาดใหญ่ใช้เครื่องมือที่เกิดจากเทคโนโลยีสมัยใหม่เหมือนกับการประมงทั่วไปของไทย ปัจจุบันอาชีพใหม่ของชาวประมง คือ การเลี้ยงหอยแครง หอยแมลงภู่ และที่ได้รับความนิยมแล้วที่ปากน้ำพุมเรียง อีกอย่างหนึ่งคือการทำนากุ้ง การเย็บหมวก แต่เดิมทำกันมากที่ ตำบลพุมเรียง ปัจจุบันมีแพร่หลายไปหลายหมู่บ้าน โดยการเย็บแล้วส่งไปขายต่างจังหวัดส่วนที่จำหน่ายในท้องถิ่นมีน้อยลงกว่าเดิม การทอผ้าไหม ผ้ายก ทำกันมากในท้องที่ตำบลพุมเรียง และผ้าไหมพุมเรียงก็เป็นผ้าไหมที่มีชื่อเสียงมากอีกอย่างหนึ่งของอำเภอไชยา การทำไข่เค็ม นับได้ว่าเป็นอุตสาหกรรมภายในครัวเรือนอย่างหนึ่งที่กำลังมีชื่อเสียงทั่วประเทศ ทำกันมากในท้องที่ตำบลตลาดไชยาและบริเวณรอบ ๆ ตำบลตลาดไชยา ปัจจุบันการทำไข่เค็มได้รับการสนับสนุนจากทางราชการ ดังนั้นการทำไข่เค็มจึงเริ่มขยายเข้าสู่โรงเรียน มีอยู่หลายโรงเรียนกำลังฝึกสอนให้นักเรียนทำไข่เค็มและเป็นสินค้าของโรงเรียนเพื่อหารายได้เข้าบำรุงการศึกษา การทำน้ำตาลโตนด ทำกันมากที่ตำบลทุ่งและ น้ำตาลจากแหล่งนี้มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันดีในหมู่คนชาวไชยาถ้าพูดถึงน้ำตาลก็ต้อง “น้ำตาลบ้านทุ่ง” เพราะสี่สอยปราศจากการปลอมปน หวานหอม เป็นที่ถูกใจของผู้ที่เคยลิ้มรส การทำขนมที่มีชื่อเสียงของอำเภอไชยา ได้แก่ “ขนมกรุบ” และ “ขนมจิ้ง” ซึ่งทำกันมากในบริเวณตลาดไชยา การค้าขายเป็นอาชีพที่ทำกันเฉพาะในตัวอำเภอและที่ตำบลพุมเรียง และของที่ทำการค้าขายส่วนใหญ่ได้แก่เครื่องอุปโภคบริโภคทุกชนิด ซึ่งอำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี (ชาวจังหวัดสุราษฎร์ธานีเรียกว่า อำเภอบ้านดอน) เป็นอำเภอที่ตั้งของตัวจังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นเมืองศูนย์กลางระบบราชการ ศูนย์กลางการคมนาคมขนส่ง และเศรษฐกิจของจังหวัดสุราษฎร์ธานี^{๑๑๕} ส่วนอำเภอกาญจนดิษฐ์ เป็นเมืองเก่าแก่มาตั้งแต่โบราณกาล คาดว่ามีมาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๘-๑๙ ดังปรากฏในตำนานเมืองนครศรีธรรมราชว่า พระพนมวังและนางสะเดียงทอง ซึ่งสร้างเมืองนครศรีธรรมราช ให้เจ้าศรีราชาราชบุตรไปปกครองสร้างไร่นาที่เมืองสะอูเลา อันเป็นเมือง ๑๒ นักษัตริย์ของเมืองนครศรีธรรมราช ซึ่งต่อมาเจ้าศรีราชาก็ได้พญาศรีธรรมโศกราชครองเมืองนครศรีธรรมราช ต่อมาซึ่งเมืองสะอูเลา (ชื่อเมืองสะอูเลาก็ปรากฏในกฎ

^{๑๑๕} คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการจังหวัดสุราษฎร์ธานี, สำนักงานจังหวัดสุราษฎร์ธานี, สืบค้นเมื่อ ๘ สิงหาคม ๒๕๖๑, สืบค้นได้จาก <http://www.suratthani.go.th>.

มณฑลเชียรบาลด้วย) นี้ ตำนานเมืองนครศรีธรรมราชความหมายว่าเป็นเมือง " ท่าทอง " ซึ่งเป็นชื่อเดิมของเมืองกาญจนดิษฐ์^{๑๙}

๒. ประวัติศาสตร์ชุมชน

ลักษณะของประวัติศาสตร์ชุมชนที่ควรพิจารณาในการวิจัยเรื่องนี้คือ แผ่นดินในท้องที่อำเภอไชยา อำเภอท่าฉาง อำเภอพุนพิน อำเภอกีร์รัฐนิคม (ท่าขนอน) อำเภอเมืองฯ และอำเภอ กาญจนดิษฐ์ (ท่าทอง) ซึ่งตั้งอยู่รอบอ่าวใหญ่เอาหนึ่งในตอนกลางของแหลมมลายูทางด้านตะวันออกอันเรียกกันในปัจจุบันนี้ว่าอ่าวบ้านดอน

เมื่อพิจารณาตามนัยยะแห่งธรณีวิทยาตามพื้นดินอันเป็นที่ราบต่ำทั่ว ๆ ไปโดยรอบอ่าวนี้แล้วเราจะเห็นได้ว่าแผ่นดินรอบ ๆ อ่าวบ้านดอนนั้นเป็นแผ่นดินที่พังจะงอกออกมาและทั้งกำลังงอกและอยู่เรื่อย ๆ ในอัตราที่รวดเร็วอย่างน่าพิศมณค่าประมาณเมื่อสองพันปีมาแล้วบ้านดอนจะยังกินลึกเข้าไปในแผ่นดินของสมัยปัจจุบันนี้อย่างน่าประหลาดใจทีเดียวคือถึงกับจะกล่าวได้ว่าทะเลกินลึกเข้าไปในถึงเขตอำเภอกีร์รัฐนิคมหรืออำเภอท่าขนอนในทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของอ่าว ปนทางทิศตะวันตกหรือตะวันตกเฉียงเหนือของอ่าวนั้นอำเภอท่าฉางเป็นทะเลเสียตั้งครั้งหนึ่งอำเภอไชยาซึ่งอยู่ทางทิศเหนือของอ่าวและติดต่อกับอำเภอท่าฉางก็เป็นอย่างเดียวกันคือทะเลจะเข้าไปเกือบจดแนวตลาดไชยาและวัดพระธาตุไชยาแล้วไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของตัวเมืองทั้งนี้มีเหตุผลอยู่หลายประการคือนอกจากจะขุดพบดินทะเลหรือวัตถุที่สอบความเป็นทะเลอยู่ใต้ผิวดินเพียงชั้น ๆ ในบริเวณพื้นที่เหล่านี้แล้วระดับพื้นดินทั้งหมดในเขตที่กล่าวนี้ในปัจจุบันนี้เฉลี่ยแล้วสูงกว่าระดับน้ำทะเลอย่างมากสัก ๖ ฟุตเท่านั้นการเพาะปลูกในเขตเหล่านี้ยังถูกน้ำเค็มรบกวนอยู่เสมอเขาต่าง ๆ ในพื้นแผ่นดินที่กล่าวนี้ล้วนแต่มีลักษณะเคยเป็นเกาะกลางทะเลมาแล้วเมื่อไม่นานโดยเฉพะเช่นภูเขาศรีวิชัยอันอยู่ในทุ่งนากลางอำเภอพุนพิน เวลานี้ก็ต่อลักษณะว่าที่แท้ก็คือเกาะศรีวิชัยอันตั้งอยู่กลางอ่าวบ้านดอนเมื่อสมัยพันกว่าปีมาแล้วนั่นเองอำเภอพุนพินในสมัยนี้ เทแทบทั้งอำเภออยู่ในทะเลของสมัยนั้นส่วนทางทิศใต้ของอ่าวคือในเขตอำเภอกาญจนดิษฐ์นี้มีลักษณะที่เป็นทะเลบ้างทางด้านทิศเหนือของเขตอำเภอนั้นในปัจจุบันนี้แต่ก็คงไม่มากเหมือนทางด้านอื่น ๆ ของอ่าวแต่ถูกกระแสน้ำก็พอจะกล่าวได้ว่าตัวเมืองกาญจนดิษฐ์เก่าคือท่าทองอุแท (หรืออุทัย แต่ออกเสียงอย่างฮินดู เป็นอุแต) ก็ได้ตั้งอยู่ริมทะเลในสมัยนั้นเหมือนกัน

ในปัจจุบันนี้แผ่นดินตอนที่เป็นกันอ่าวคือเขตอำเภอท่าฉางอำเภอพุนพิน อำเภอเมือง และอำเภอกาญจนดิษฐ์ส่วนที่ติดต่อกับอำเภอเมือง ทั้งหมดนี้กำลังมองออกไป ในทะเลโดยอัตรารวดเร็วเพราะอำนาจของแม่น้ำตาปีที่พักเอาโคลนเลนดินทรายมาถมอ่าวให้ดินแข็งออกไปอย่างไม่รู้จักหยุดหย่อนประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งน่าจะเข้าใจว่าแผ่นดินของโลกตรงที่รอบอ่าวบ้านดอนหรือฝั่งตะวันออกของแหลมมลายูตอนกลางเป็นแผ่นดินอยู่ในยุคที่กำลังฟูหรือลอยตัวขึ้น ๆ อยู่แถบหนึ่ง เช่นเดียวกับที่อื่นของโลกอีกหลายแบบ ที่กำลังเป็นเช่นนั้นไม่มากก็น้อยสังเกตได้จากภูเขาต่าง ๆ ของรอบอ่าวบ้านดอนส่วนมากหรือแทบทั้งหมดชั้นกำเนิดที่เป็นส่วนใหญ่หรือส่วนสำคัญในลูก ๆ ของมันย่อมเอียงไปทางทิศตะวันออกเสมอถ้าเป็นดังกล่าวนี้นี้ก็เป็นอีกข้อหนึ่งที่ทำให้แผ่นดินแถบนี้ทั้งแถบสูงขึ้นจากระดับน้ำทะเลเร็วขึ้นกว่าแม่น้ำตาปีจะขนโคลนมาถมเอาตามลำพังมีผู้สังเกตเห็นว่าดินแดนโคลนตอนกันอ่าวนี้คือตอนที่ได้รับโคลนของแม่น้ำตาปีได้กำลังตื้นเขินเป็นตอนออกไปปีละประมาณ ๑๐-๒๐วา ทั้งหมดทำให้เห็นได้ชัดเจนว่าอ่าว

^{๑๙}

สำนักพัฒนาชุมชนกาจนดิษฐ์, สืบค้นเมื่อ ๘ สิงหาคม ๒๕๖๑, สืบค้นได้จาก <http://district.cdd.go.th/kanchanadit>

บ้านดอนในสมัยเมื่อสองพันปี มาแล้วทะเลยังกินลึกเข้าไปถึงเขตอำเภอท่าขนอนจริง ๆ ฉะนั้นการที่จะศึกษาความเป็นไปของมนุษย์ในดินแดนส่วนนี้ในสมัยก่อนประวัติศาสตร์หรือแม้ที่สุดในสมัยเมื่อ สองพันปี ปีมานี้ก็ตาม เราจะต้องเข้าใจถึงลักษณะทางภูมิศาสตร์และธรณีวิทยาของแผ่นดินผืนนี้ของเราให้ถูกต้องเสียก่อนมิฉะนั้นจะเข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ มิได้หรือได้ก็ไม่ตรงตามที่เป็นจริงเต็มที่

ยังมีสิ่งสำคัญว่านั่นที่ต้องศึกษาต่อไปก็คือเมื่อเข้าเข้ากินลึกเข้าไปในแผ่นดินถึงขนาดนั้นแล้วยังมีแม่น้ำเป็นเส้นทางต่อจากเอาลึกเข้าไปในแผ่นดินอีกตรงไปยังเขต แผ่นดินแบ่งซึ่งทางภาค ตะวันตกของสันแผ่นดินก็มีแม่น้ำตะกั่วป่าเข้ามาหาความอำนวยความสะดวกตามธรรมชาติในข้อนี้ทำให้เกิดการคมนาคมขนถ่ายข้ามแหลมมลายูที่ตรงนี้เป็นทางสำคัญเป็นการประหยัดเวลาที่จะต้องอ้อมไปยัง ปลายแหลมสิงคโปร์ซึ่งสมัยนั้นใช้เรือใบจะกินเวลาไม่น้อยกว่าหนึ่งเดือน และถ้าพลาดมรสุมไปเรือเหล่านั้น จะต้องถึงกับบรอก้างปัดที่ปรากฏอยู่ในคราวที่สมณทูตลังกาเข้ามาขอพระสงฆ์ไทยในรัชกาลพระเจ้า บรมโกศ เพื่อออกไปให้การอุปสมบทที่ลังกาพูดลอยมาด้วยเรือใบของชาวฮอลันดาพลาดมรสุมที่ไปแหลมมลายู ไปหน่อยเดียวก็ต้องร่อยุ่เป็นปีหนึ่งทูตจึงมาได้ดังนี้เป็นต้น^{๒๐}

๓. สังคมและวัฒนธรรม

ประเพณีชักพระทอดผ้าป่าและแข่งขันเรือยาวของจังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่นี้มีอีกชื่อหนึ่งคือ งานเดือนสิบเอ็ด ซึ่งก็เป็นช่วงเวลาเดียวกับเทศกาลออกพรรษา กิจกรรมที่สำคัญได้แก่การประกวดเรือพระ ซึ่งจะมีทั้งรถพนมพระ และเรือพนมพระ ซึ่งรถและเรือพนมพระ อาจจะตกแต่งประดับประดาด้วยการแกะสลัก หรือฉลุไม้ ตกแต่งจำลอง เสมือนฉากที่พระพุทธรูปเจ้ากลับมาจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ในงานพิธีจะใช้คนลาก เชื้อว่าผู้ที่ได้ร่วมลากจูงรถหรือเรือพนมพระจะได้านิสงส์หลายประการ การจัดพุ่มผ้าป่าเป็นการจำลองพุทธประวัติของพระพุทธเจ้าแสดงออกเป็นตอน ๆ ด้วยการนำต้นไม้หรือกิ่งไม้ ประดับกับหลอดไฟสีต่าง ๆ บ้างก็จะจัดอุปกรณ์อื่นร่วมประกอบฉาก ทั้งการเขียนภาพ ปั้นรูปดินเหนียว อุปกรณ์ประกอบฉากจะไม่ยมนำสิ่งมีชีวิตเช่นปลาสวยงาม เต่า หรือสัตว์เลื้อยชนิดหนึ่งชนิดได้มาจัดประกอบฉาก เพราะเชื่อว่าเป็นการทรมานสัตว์ และจะไม่ได้รับานิสงส์ และตกแต่งด้วยเครื่อง อัฐบริขาร เพื่อในเช้าวันรุ่งของวันออกพรรษาจะได้นิมนต์พระมาทำพิธีทอดผ้าป่า การจัดพุ่มผ้าป่ามีทั้งหน่วยงานในจังหวัด ทั้งภาครัฐและเอกชน เข้าร่วมกิจกรรม และมีการประกวดกันด้วยงานประเพณีนี้จัดขึ้นบริเวณเขื่อนลำนาดำปี ตั้งแต่บริเวณศาลหลักเมืองจนกระทั่งถึงโรงแรม วังใต้ ขึ้นอยู่กับจังหวัดสุราษฎร์ธานีว่าในแต่ละปีจะเลือกเอาบริเวณใดในอำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี ประเพณีชักพระ ทอดผ้าป่า และแข่งขันเรือยาว ซึ่งจัดได้ว่าเป็นงานใหญ่งานหนึ่งของภาคใต้^{๒๑}

๔. ลักษณะทางเศรษฐกิจ

การทำนาของชาวไชยา เนื้อที่เพื่อการทำนามิไม่ถึงครึ่งหนึ่งของเนื้อที่ ทั้งหมดแต่การทำนาก็นับว่าเป็นอาชีพหลัก โดยทั่วไปส่วนใหญ่ทำกันรอบ ๆ บริเวณตัวเมือง (อำเภอและตลาด) ยิ่งห่างออกไปก็มีเนื้อที่เพาะปลูกน้อยลงตามลำดับ ปัจจุบันเริ่มมีการทำนาปีละ ๒ ครั้งกันหลายตำบล สำหรับการเกี่ยวข้าวนั้น แต่เดิมชาวไชยาใช้วิธีลงแขกกัน คือนัดกันไปเกี่ยวเกี่ยวของกันนั้นในวันหนึ่งของคนนั้นอีกวันหนึ่ง

^{๒๐} พุทธทาสภิกขุ, แนวทางสังเขปของโบราณคดีรอบอำเภอบ้านดอน, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : อรุณวิทยา, ๒๕๔๕), หน้า ๙-๑๑.

^{๒๑} วัฒนธรรมจังหวัดสุราษฎร์ธานี, ประเพณีและวัฒนธรรม, สืบค้นเมื่อ ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๑, สืบค้นได้จาก, <https://sites.google.com/site/suratthani02/prapheni-laea-wathnthrm>.

สลักกันไป ซึ่งปัจจุบันยังมีให้เห็นในหลายหมู่บ้าน เครื่องมือเก็บเกี่ยวนั้น แต่เดิมชาวไชยาใช้ "ตรูด" ปัจจุบันกำลังสูญหายไปและมีคนใช้น้อยมาก บางคนไม่สามารถใช้ตรูดได้แล้ว เพราะหันไปใช้เคียวสำหรับเก็บเกี่ยวเกือบทั่วไป การทำไร่แต่เดิมทำกันประปรายทางแถบที่เป็นที่ราบสูงทางตะวันตกบริเวณเชิงเขา แต่ส่วนใหญ่เป็นการทำไร่แบบเลื่อนลอย การทำสวนของชาวไชยาที่กำลังขยายและกำลังทำกันอย่างกว้างขวางมากยิ่งขึ้น ปัจจุบันคือการทำสวนยางพารา ซึ่งทำกันมากทางตะวันตกและเขตติดต่ออำเภอท่าฉาง การเลี้ยงสัตว์ที่เลี้ยงกันมากและมีอยู่เกือบทุกตำบล คือ หมู เป็ด ไก่ วัว และควาย โดยเฉพาะการเลี้ยงไก่ เป็ด มีการเลี้ยงเป็นฟาร์มขนาดใหญ่และขนาดกลางอยู่หลายแห่ง ซึ่งนอกเหนือจากการเลี้ยงเป็นประจำบ้านจำนวนน้อยที่มีอยู่ไปทั่ว การประมงเนื่องจากอาณาเขตทางด้านตะวันออกของอำเภอไชยา ติดต่อกับทะเลคืออ่าวบ้านดอน ดังนั้นอาชีพอีกอย่างหนึ่งของชาวไชยาคือการประมง ซึ่งนับได้ว่าเป็นอาชีพที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการประกอบอาชีพการเกษตรเลย โดยเฉพาะราษฎรที่อาศัยอยู่ริมทะเล ตั้งแต่เขตติดต่ออำเภอท่าฉางจนถึงเขตอำเภอท่าฉาง ต่างก็ยึดอาชีพการประมงเป็นอาชีพหลัก คือราษฎรตำบลตะกรบ พุมเรียง และเสม็ด แต่ที่หนาแน่นที่สุดได้แก่ราษฎรตำบลพุมเรียง ชาวไชยา ท่าฉาง พุนพิน กาญจนดิษฐ์ ทำการประมงด้วยวิธีต่าง ๆ กันออกไป ตั้งแต่แห อวน ขนาดเล็กริมน้ำตื้น จนถึงขนาดใหญ่ใช้เครื่องมือที่เกิดจากเทคโนโลยีสมัยใหม่ เหมือนกับการประมงทั่วไปของไทย ปัจจุบันอาชีพใหม่ของชาวประมงคือการเลี้ยงหอยแครง หอยแมลงภู่ และที่ได้รับผลแล้วที่ปากน้ำพุมเรียง อีกอย่างหนึ่งคือการทำนากุ้ง การอุตสาหกรรมการอุตสาหกรรมเครื่องจักรแต่เดิมมีโรงสีข้าวขนาดใหญ่ ๒ โรง ปัจจุบันมีเพียงโรงสีขนาดกลางและขนาดเล็ก อุตสาหกรรมในครัวเรือน มีทำกันหลายอย่าง แต่ที่ขึ้นหน้าขึ้นตาและเป็นที่ยอมรับทั่วไปมี การเย็บหมวก แต่เดิมทำกันมากที่ตำบลพุมเรียง ปัจจุบันมีแพร่หลายไปหลายหมู่บ้าน โดยการเย็บแล้วส่งไปขายต่างจังหวัดส่วนที่จำหน่ายในท้องถิ่นมีน้อยลงกว่าเดิม การทอผ้าไหมผ้ายก ทำกันมากในท้องที่ตำบลพุมเรียง และผ้าไหมพุมเรียงก็เป็นผ้าไหมที่มีชื่อเสียงมากอีกอย่างหนึ่งของอำเภอไชยา การทำไข่เค็ม นับได้ว่าเป็นอุตสาหกรรมภายในครัวเรือนอย่างหนึ่งที่กำลังมีชื่อเสียงทั่วประเทศ ทำกันมากในท้องที่ตำบลตลาดไชยาและบริเวณรอบ ๆ ตำบลตลาดไชยา ปัจจุบันการทำไข่เค็มได้รับการสนับสนุนจากทางราชการ ดังนั้นการทำไข่เค็มจึงเริ่มขยายเข้าสู่โรงเรียน มีอยู่หลายโรงเรียนกำลังฝึกสอนให้นักเรียนทำไข่เค็มและเป็นสินค้าของโรงเรียนเพื่อหารายได้เข้าบำรุงการศึกษา การทำน้ำตาลโตนด ทำกันมากที่ตำบลทุ่งและน้ำตาลจากแหล่งนี้มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันดีในหมู่คนชาวไชยาถ้าพูดถึงน้ำตาลก็ต้อง “น้ำตาลบ้านทุ่ง” เพราะสีสวยปราศจากการปลอมปน หวานหอมเป็นที่ถูกใจของผู้ที่เคยลิ้มรส การทำขนมที่มีชื่อเสียงของอำเภอไชยา ได้แก่ "ขนมกรูป" และ "ขนมจิ้ง" ซึ่งทำกันมากในบริเวณตลาดไชยาการค้าขายเป็นอาชีพที่ทำกันเฉพาะในตัวอำเภอและที่ตำบลพุมเรียง และของที่ทำการค้าขายส่วนใหญ่ได้แก่เครื่องอุปโภคบริโภคทุกชนิด^{๒๒}

๕. การพึ่งพาตนเองของชุมชน

ก่อนมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติในปี พ.ศ. ๒๕๐๔ ชุมชนดำรงชีวิตด้วยวิถีการผลิตทางเกษตรที่พึ่งพาตนเองทั้งแรงงานและผลิต การทำนา ทำสวน ทำไร่ หาของป่า และการประมงเป็นกิจกรรมหลักครอบครัว แต่ภายหลังจากปี ๒๕๒๐ เป็นต้นมา ถนนหนทางที่เชื่อมโยงไปยังชุมชนต่าง ๆ มีสภาพดีขึ้นอาชีพของชาวบ้านเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม คือ มุ่งลงทุนและผลิตเองขายมากขึ้น การเลิกทำนามุ่งทำสวนปาล์มน้ำมันการเปลี่ยนแปลงประมงพื้นบ้านเป็นระบบเพื่อการพาณิชย์การเลี้ยงสัตว์เป็นฟาร์ม

^{๒๒} จังหวัดสุราษฎร์ธานี, สืบค้นเมื่อ ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๑. สืบค้นได้จาก,

แผนการเลี้ยงในครอบครัวขณะเดียวกันการผลิตและการบริโภคต้องพึ่งพาภายนอกเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เกิดระบบคุณค่าอย่างใหม่แพร่กระจายในชุมชนอย่างกว้างขวางคือคุณค่าเรื่องการแข่งขันความเร็ว ความฉวยโอกาสมีกลุ่มเครือข่ายเป็นต้นคนหนุ่มสาวออกนอกพื้นที่เพื่อศึกษาเล่าเรียนและหางานทำนอกชุมชนมากขึ้นผลกระทบทางเศรษฐกิจทุนจึงก่อเกิดความอ่อนแอของระบบครอบครัวและชุมชนอย่างเห็นได้ชัดคือการทำลายระบบนิเวศอย่างหนักหน่วงและที่สำคัญคือจริยธรรมของผู้คนทุกระดับเสื่อมถอยลงเมื่อประมาณทศวรรษที่ผ่านมาชุมชนได้พยายามปรับตัวด้วยการพึ่งพาตนเองมากยิ่งขึ้นโดยการประยุกต์ความรู้และเทคโนโลยีมาใช้ด้วยการยึดหลักความพอเพียงตามแบบเดิม ๆ ส่งผลให้เกือบทุกพื้นที่ของชุมชนมีการรวมกลุ่มชาวบ้านเป็นกลุ่มการผลิตเกี่ยวกับเกษตรและกลุ่มการเงินต่าง ๆ กำนันผู้ใหญ่บ้านและกรรมการกลุ่มเป็นกลไกสำคัญต่อการสร้างสำนึกร่วมและดำเนินกิจการอย่างพึ่งตนเองและสร้างขีดความสามารถของผู้นำในการวางแผนมีการเขียนแผนและนำไปปฏิบัติด้วยการร่วมคิดร่วมทำร่วมเรียนรู้นอกจากนี้กิจกรรมการพึ่งตนเองของชุมชนยังเชื่อมโยงกับกิจกรรมภายนอกชุมชนรวมทั้งนำ ศาสนธรรมมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานร่วมกันชุมชนเรียนรู้การพึ่งตนเองจากภายนอกชาวบ้านเริ่มพบทวนเกี่ยวกับการปลูกพืชเชิงเดี่ยวการใช้สารเคมีและปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับชุมชนในส่วนของกรร่วมกันจัดทำแผนชุมชนในค่านึงถึงศักยภาพทรัพยากรภูมิปัญญาวิถีชีวิตวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมเป็นหลักในการดำเนินงานดังกล่าวของชุมชนยังไม่สามารถพัฒนาไปสู่เป้าหมายอย่างแท้จริงได้เพราะในสภาพที่มีความเป็นจริงแล้วมิได้ดำเนินการตามแผนอย่างต่อเนื่องบางกลุ่มยังมีผู้ผูกขาดทำงานคนเดียวหรือกลุ่มพรรคพวกตนเอง

๖. ปัญหาชุมชน

สภาพปัญหาของชุมชนก็มีปัญหาอย่างต่อเนื่องยาวนานแม้กระทั่งการพัฒนาแม้จะส่งผลดีแต่ก่อให้เกิดปัญหาอย่างมากหลายประการประการที่แรก คือปัญหาด้านสภาพกายภาพเช่นบางพื้นที่น้ำกัดเซาะตลิ่งคลองแคบลงและต้นเขินการเกิดปัญหาน้ำท่วมขังการบุกรุกทำลายพื้นที่สาธารณะการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าชายเลนการประกอบการอุตสาหกรรมที่ทำให้เกิดของเสียต่าง ๆ การใช้สารเคมีและปุ๋ยเคมีจนทำให้เกิดสภาพดินเกิดความเป็นกรดเป็นด่างอย่างรุนแรงเป็นต้นปัญหาประการที่สองคือปัญหาการใช้ประโยชน์ที่ดินแม้ว่าปัจจุบันผังเมืองชุมชนเทศบาลได้กำหนดพื้นที่เป็นพื้นที่อยู่อาศัยพื้นที่พาณิชยกรรมพื้นที่อุตสาหกรรมพื้นที่สถาบันราชการพื้นที่สถาบันศาสนาพื้นที่ชุมชนและเกษตรกรรมและพื้นที่ถนนคลองและห้วยแต่ในสภาพที่เป็นจริงยังคงจะมีปัญหาต่อไปอีกเพราะการใช้ที่ดินเป็นแบบผสมผสานขาดการวางแผนมาตั้งแต่ต้นทำให้การขยายตัวของสิ่งปลูกสร้างในชุมชนกระจายไปตามธรรมชาติอย่างไร้ระเบียบ ประการที่สาม ปัญหาด้านการคมนาคมขนส่งแม้ว่าในปัจจุบันถนนหนทางที่เชื่อมต่อกับชุมชนต่าง ๆ มีลักษณะดีขึ้นแต่ในย่านชุมชนซึ่งเป็นเขตชุมชนดั้งเดิมมีการปลูกสร้างอาคารบ้านเรือนหนาแน่นอยู่ตามริมทางหลวงแผ่นดินทำให้การสัญจรไปมาไม่สะดวกมีการใช้ไหล่ทางและผิวจราจรเป็นที่จอดรถทำให้มีพื้นที่สัญจรน้อยนอกจากนี้ถนนที่ใช้ติดต่อระหว่างพื้นที่รอบนอกกับย่านชุมชนไม่มีโครงข่ายถนนที่เชื่อมโยงอย่างเป็นระบบและถนนบางสายเป็นหลุมเป็นบ่อ ถนนลูกรังขาดการบำรุงรักษาทำให้การคมนาคมขนส่งการผลิตต่าง ๆ ออกไปสู่ภายนอกและการเข้าสู่ชุมชนยังไม่สะดวกเท่าที่ควร ประการที่สี่ ปัญหาด้านการสาธารณสุขโรคและสาธารณสุขการปัจจุบันบางพื้นที่ในชุมชนยังขาดแคลนไฟฟ้าน้ำประปายังมีบริการไม่ทั่วถึงการบริการทางโทรศัพท์ไม่เพียงพอต่อความต้องการของประชาชนด้านสาธารณสุขการโดยเฉพาะทั้งขยะและการจัดเก็บขยะยังไม่ได้มาตรฐานตามหลักสุขาภิบาล

นอกจากนี้ ไม่ได้รับการขยายตัวและการเจริญเติบโตของชุมชนในอนาคต ประการที่ห้า ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและด้านนันทนาการปัญหานี้เห็นได้จากการขาดระบบบำบัดน้ำเสียความหลากหลายของสภาพแวดล้อมถูกทำลายการแข่งขันแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นไปอย่างรุนแรงการเกิดขึ้นของสังคมแบบเครือข่ายซึ่งมีส่วนร่วมทำลายทรัพยากรธรรมชาติและการเอาเปรียบผู้ที่ด้อยกว่าสำหรับปัญหาด้านนันทนาการปัจจุบันในเขตเทศบาลยังไม่มีแหล่งนันทนาการที่ชัดเจนและยังไม่มีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจที่ได้มาตรฐานและเพียงพอกับความต้องการของประชาชน ประการสุดท้าย ปัญหาเกี่ยวกับระบบคิดค่านิยมและการปรับตัวก่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างมีคุณภาพและสังคมส่วนรวมมีความสุขแต่ในสภาพความเป็นจริงระบบนี้ทำให้เกิดการแข่งขันกันสูงและในขณะที่สังคมมีการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ความเป็นสมัยใหม่ความเจริญจากภายนอกได้เข้ามามีบทบาทต่อชุมชนอย่างเต็มที่ความเป็นสากลนิยมบนฐานทุนนิยมบริโภคนิยมและความทันสมัยทำให้สังคมชุมชนและครอบครัวละทิ้งความคิดเห็นและค่านิยมเก่า ๆ อันดีงามทั้งค่านิยมเก่าและค่านิยมใหม่อยู่ในสภาพสุดโต่งที่เป็นคู่ตรงกันข้ามเมื่อเป็นเช่นนี้ทางเลือกในอนาคตอันเป็นแก่นสารจึงสับสนทางออกที่สำคัญสังคมควรปรับทั้งสองอย่างเข้ามาหากันอย่างมีความสมดุล

ทางคณะวิจัยจึงมีความสนใจที่จะวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ เริ่มจากตำนานโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอนของพุทธทาสภิกขุ เพื่อหาองค์ความรู้จากประวัติศาสตร์ เป็นสมบัติส่วนหนึ่งของชุมชนทรัพยากรมีปัญญาแห่งลุ่มน้ำตาปี และเป็นส่วนหนึ่งของแผนงานวิจัย “ภูมิปัญญาลุ่มแม่น้ำตาปี” ที่สะท้อนภูมิปัญญาวิถีชีวิตชาวบ้านเชื่อมต่ออารยธรรมศรีวิชัย และใช้ขยายผลสู่การจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่นในอนาคต เพื่อสร้างมาตรฐานคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในสังคมไทยอย่างเป็นรูปธรรมเชื่อมต่อกับศรีวิชัย (พุทธศตวรรษที่ ๑๓-๑๘) ศูนย์กลางอาจอยู่ที่เมืองไชยา จ. สุราษฎร์ธานี ความเจริญทางอารยธรรม ศาสนาเผยแผ่ศาสนาพุทธนิกายเถรวาท ลัทธิลังกาวงศ์ไปยังสุโขทัยในสมัยพ่อขุนรามคำแหง ศรีวิชัยเป็นเมืองท่าเรือเชื่อมการค้ามาคมฝั่งทะเลอันดามันและอ่าวไทยในชุมชนรอบอ่าวบ้านดอน มุ่งเอาเฉพาะอำเภอกัลป์ทะเลมี ๕ อำเภอ ได้แก่ อำเภอไชยา อำเภอกาหลง อำเภอพุนพิน อำเภอเมืองและอำเภอกาญจนดิษฐ์ (ท่าทอง) ทำให้มีบทบาทสำคัญต่อการดำรงชีพของชาวจังหวัดสุราษฎร์ธานีซึ่งเป็นทั้งแหล่งเศรษฐกิจแหล่งประวัติศาสตร์ และแหล่งภูมิปัญญาวัฒนธรรมท้องถิ่น

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พงศ์ธันว์ สำเภาเงิน^{๒๓} ทำการวิจัยศึกษาความเชื่อมโยงของวัฒนธรรมท้องถิ่นสมัยอดีตถึงปัจจุบัน เพื่อพัฒนาฐานข้อมูลวัฒนธรรมและอารยธรรมโบราณ ในพื้นที่บริเวณลุ่มแม่น้ำโขงและคาบสมุทรลพบุรี นำเสนอ การศึกษาแหล่งชุมชนโบราณ ยุคกึ่งก่อนประวัติศาสตร์ในพื้นที่จังหวัด สุราษฎร์ธานีและจังหวัดนครศรีธรรมราช ก่อนปี พ.ศ. ๑๘๐๐ กล่าวว่า มีข้อแตกต่างในด้าน วิถีชีวิตวิทยาจากการศึกษาแหล่งในยุคก่อนประวัติศาสตร์ เนื่องจากแหล่งโบราณคดีเกือบทั้งหมดมีการศึกษามาก่อนหน้านี้ มีการค้นพบมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ด้วยคุณลักษณะของแหล่งที่มักประกอบไปด้วยสร้างอาคารสิ่งก่อสร้างรูปเคารพที่มีอยู่บนพื้นที่เดียวกัน แหล่งชุมชนในปัจจุบันมีขอบเขตขนาดค่อนข้างชัดเจนซึ่งเป็นที่สังเกตได้ง่ายและเป็นที่รับรู้ของประชาชนในพื้นที่ ซึ่งหลายแห่งยังคงมี

^{๒๓} พงศ์ธันว์ สำเภาเงิน, ศึกษาความเชื่อมโยงของวัฒนธรรมท้องถิ่นสมัยอดีตถึงปัจจุบัน เพื่อพัฒนาฐานข้อมูลวัฒนธรรมและอารยธรรมโบราณ ในพื้นที่บริเวณลุ่มแม่น้ำโขงและคาบสมุทรลพบุรี ระยะเวลาที่ ๒, รายงานการวิจัย, (กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม, ๒๕๕๕), หน้า ๑๒๗.

ความสำคัญมาจนถึงปัจจุบัน และมีโอกาสน้อยมากที่จะได้ค้นพบใหม่ จึงได้ใช้การศึกษาโดยจัดระเบียบข้อมูล เพื่อสังเกตตำแหน่งที่ตั้งและตรวจสอบการกระจายตัวของแหล่งวัฒนธรรมท้องถิ่น

องค์ประกอบของแหล่งโบราณคดีที่อยู่ในยุคสมัยนี้ ประกอบด้วยสิ่งก่อสร้างประเภทศาสนสถาน ซึ่งมักเรียกว่าวัด หรือโบราณสถานซึ่งได้รับอิทธิพลด้านคติความเชื่อรูปแบบทางสถาปัตยกรรมศิลปกรรมจากแหล่งอารยธรรมโพ้นทะเล อาทิ โบราณสถานเขาพระนารายณ์ อำเภอพุนพิน โบราณสถานวัดแก้ว วัดหลง อำเภอยะยา วัดถุทางวัฒนธรรมที่พบจากแหล่งโบราณคดีประเภทนี้มักเกี่ยวข้องกับศาสนวัตถุเป็นส่วนมาก ได้แก่ รูปเคารพเทวรูปต่าง ๆ ผลการวิเคราะห์รูปแบบศิลปะจึงมุ่งเป้าไปที่ศิลปะแบบอินเดียและศิลปะศรีวิชัย เมื่อสามารถวิเคราะห์หลักฐานประเภทนี้ได้ว่าจะอยู่ในแบบศิลปะและสกุลช่าง ซึ่งมักอิงกับราชวงศ์แล้วก็จะทราบอายุสมัยโดยประมาณ จึงใช้เป็นค่าอายุอ้างอิงให้กับโบราณสถานที่พบรูปเคารพนั้น ๆ ในบางแห่งมีอายุเก่าแก่เกือบถึง ๑๕๐๐ ปี ประเด็นที่มีความสำคัญประการหนึ่ง ในยุคสมัยนี้ (เริ่มประมาณ ๑๔๐๐ ปีมาแล้ว หรือพุทธศตวรรษที่ ๑๒) คือเป็นช่วงรอยต่อที่กลุ่มคนพื้นที่ยังใช้ชีวิตอยู่ในสมัยเหล็ก (๒๔๐๐-๑๕๐๐ ปีมาแล้ว) ดังได้พบหลักฐานสมัยเหล็กที่ ท่าผาก ตำบลน้ำรอบ อำเภอพุนพิน ตลอดจนแหล่งโบราณคดี บ้านรุ่งเรือง อำเภอละแม จังหวัดชุมพร ซึ่งอยู่ใกล้เคียงเขตติดต่ออำเภอท่าชนะ

แหล่งโบราณคดีกลุ่มนี้ มักพบหลักฐานที่พบแพร่หลายในสมัยเหล็ก เช่น ชิ้นส่วนเครื่องใช้ที่ทำจากโลหะ เครื่องประดับประเภทลูกปัดหินลูกปัดแก้วหลากหลายรูปแบบ เป็นหลักฐานเห็นได้ชัดว่า มีความเกี่ยวข้องกับการรับส่งอิทธิพลทางวัฒนธรรมจากดินแดนต่าง ๆ ที่แผ่เข้ามาในยุคสมัยนี้ จนทำให้ลำดับพัฒนาการทางสังคมในบริเวณตอนกลางคาบสมุทรมาเลย์เปลี่ยนแปลงอย่างก้าวกระโดด จากสังคมดั้งเดิมไปอยู่ร่วมกับแหล่งอารยธรรมต่าง ๆ ที่ทยอยสร้างขึ้นในระยะนี้ ดังตัวอย่างจากพื้นที่รอบโบราณสถานเขาพระนารายณ์ ปรากฏร่องรอยการอยู่อาศัยของประชาชนอย่างหนาแน่น

เมืองท่าริมฝั่งทะเล แหล่งใหญ่อยู่ที่ แหลมโพธิ์พุมเรียง อำเภอยะยา พบโบราณวัตถุที่เป็นสินค้าจากต่างถิ่นมากมาย เช่น เครื่องถ้วยชามสมัยราชวงศ์ถัง อายุประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๒ ถึง ๑๕ พวกเศษแก้วที่เป็นวัตถุดิบในการผลิต แหล่งเมืองท่าริมชายทะเลอื่นที่สำคัญ ได้แก่ แหล่งโบราณคดีบ้านท่าม่วง ใกล้วัดอัมพาวาส พบที่หินคาร์นีเลียน รูปสิงโตหมอบ คล้ายกับที่บ้านดอน ตาเพชร ได้พบจี้รูปสิงโตแผ่น และอีกหลายแห่งในอินเดีย

เมืองท่าริมฝั่งแม่น้ำ ที่สำคัญได้แก่ แหล่งโบราณคดีควนพุนพิน หรือควนท่าข้าม กับแหล่งโบราณคดีวัดเขาศรีวิชัย อำเภอพุนพิน พบลูกปัดแก้ว ลูกปัดหิน ลูกปัดทองคำ รูปผลพิททอง เครื่องถ้วยจีนสมัยราชวงศ์ซ่ง เหรียญเงินอาหรับ พระพิมพ์ดินดิบ บริเวณนี้คงเป็นแหล่งตั้งถิ่นฐานอยู่อาศัยที่หนาแน่นอีกจุดหนึ่งของเมืองโบราณรอบอ่าวบ้านดอน ลักษณะการตั้งบ้านเรือนน่าจะกระจายอยู่ตามริมน้ำและที่ราบเชิงเขา ได้พบศาสนสถานบนควนพุนพิน ลักษณะน่าจะเป็นฐานพระสถูป พบประติมากรรมรูปพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรสำริด กำหนดอายุประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๒ ควนพุนพิน จึงอาจเป็นที่ตั้งพุทธสถาน ในขณะที่เขาศรีวิชัย หรือเขาพระนารายณ์ เป็นที่ตั้งเทวาลัย ได้พบประติมากรรมรูปพระวิษณุทั้งสิ้น ๔ องค์ กำหนดอายุประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๒ - ๑๓

แหล่งโบราณคดีบ้านกระแตและวัดถ้ำคูหา ตำบลช้างขวา อำเภอกาญจนดิษฐ์ เป็นแหล่งชุมชนเมืองท่า และที่อยู่อาศัยที่สำคัญอีกจุดหนึ่งตามริมแม่น้ำท่าทอง ที่วัดถ้ำคูหา พบว่าชุมชนชาวพุทธมหายานได้ใช้ถ้ำคูหาเป็นพุทธสถาน

น่าสังเกตว่างานก่อสร้างสถาปัตยกรรมประเภทศาสนสถานซึ่งควรเป็นสัญลักษณ์ของการแผ่ขยายอำนาจ ขยายอาณาเขตการยึดครอง มักจารึกเขียนถ้อยคำประกาศชัย ปรากฏเต็มพื้นที่คาบสมุทร เช่นเดียวกับการแผ่อิทธิพลวัฒนธรรมเขมรโบราณในเขตจำปาสักที่ราบสูงโคราช และลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาในระยะเวลาเดียวกันนี้ แต่ในคาบสมุทรกลับพบงานก่อสร้างของเจ้าของอารยธรรมเบาบางมาก และเกาะกลุ่มใกล้ชิดกันเฉพาะริมฝั่งทะเล หรือริมฝั่งแม่น้ำที่ออกสู่ทะเลได้สะดวก^{๒๔}

แหล่งสมัยก่อนประวัติศาสตร์ได้พบเป็นกลุ่มอยู่เฉพาะในเขตอำเภอไชยาและพุนพิน โดยอยู่ห่างจากชายฝั่งทะเลไม่เกิน ๑๕ กิโลเมตรของชายฝั่งทะเลตะวันออก มีเพียงสองแหล่งที่อยู่ฝั่งทะเลอันดามันด้านทิศตะวันตกเกือบถึงเขตจังหวัดพังงา และหนึ่งแหล่งทางทิศใต้ ได้แก่เมืองโบราณเวียงสระ ซึ่งอยู่ในทำเลที่มีลำน้ำใหญ่ไหลผ่าน ในขณะที่บริเวณตอนกลางของจังหวัดซึ่งเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำกว้างใหญ่อุดมสมบูรณ์ กลับไม่พบแหล่งในสมัยนี้เลย

ซูพินิจ เกษมณี^{๒๕} ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่องประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภาคกลางพบว่าเรื่องราวของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ที่ถึงแม้จะอยู่ห่างไกลจากศูนย์กลางอำนาจเพียงใด แต่ก็ยากที่จะหลบเลี่ยงจากอิทธิพลของความเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากปัจจัยภายนอกได้ จะแตกต่างกันก็เพียงแต่อิทธิพลของความเปลี่ยนแปลงนั้นจะมีต่อแต่ละท้องถิ่นในระดับที่แตกต่างกันและด้วยเงื่อนไขที่แตกต่างกันและชุมชนท้องถิ่นได้เลือกที่จะปรับตัวแบบยอมตาม ต่อต้าน หรือโต้ตอบในลักษณะแตกต่างกันไป นอกจากนี้ ยังพบว่าชุมชนท้องถิ่นสามารถรักษาความทรงจำทางสังคมไว้ได้ยาวนาน หากเป็นความทรงจำที่ประทับใจ ทั้งในทางบวกและทางลบ อย่างไรก็ตาม หากดูโดยภาพรวม อาจแบ่งช่วงการเปลี่ยนแปลงของท้องถิ่นที่สำคัญออกได้ดังนี้ ยุคสมัยแห่งการพึ่งตนเองของชุมชน (ก่อนปี พ.ศ. ๒๔๗๕) ชุมชนท้องถิ่นส่วนใหญ่ยังมีวิถีชีวิตในเศรษฐกิจแบบยังชีพหรือกึ่งยังชีพและอาศัยอยู่กับสภาพแวดล้อมที่มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ แต่นับจากที่รัชกาลที่ ๔ ได้ทรงเปิดประเทศทางการค้าเป็นต้นมา ได้มีความพยายามเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรเพื่อการค้าดังกล่าวในหลายพื้นที่ภาคกลาง แต่ถึงกระนั้นวิถีชีวิตของท้องถิ่นก็ยังมีได้มีความเปลี่ยนแปลงมากนัก จนเมื่อบริษัทฝรั่งเข้ามาทำเหมืองแร่และทำไม้ ชาวบ้านในท้องถิ่นบางส่วนได้เข้าเป็นคณงานเหมืองแร่ และอีกบางส่วนเข้าเป็นคณงานทำไม้ ยุคเปลี่ยนแปลงการปกครอง (ประมาณปี พ.ศ. ๒๔๗๕ - ๒๕๐๐) นับตั้งแต่ประมาณปี พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นต้นมา การดักตวงประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติได้เติบโตขึ้นอย่างมาก นอกจากนี้มีชาวบ้านกลายเป็นแรงงานรับจ้างแล้ว ผู้ประกอบการยังได้ตัดถนนเข้าสู่พื้นที่งานและทำให้ชาวบ้านที่อยู่ใกล้กันดารมีช่องทางติดต่อกับโลกภายนอกได้สะดวกมากขึ้น ติดตามมาด้วยเหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่ ๒ ที่มีผลต่อชุมชนท้องถิ่นในระดับที่แตกต่างกัน ประกอบกับในช่วงเวลานั้น รัฐบาลซึ่งได้รับอิทธิพลของกระแสความคิดแบบลัทธิชาตินิยมและการปกครองในลักษณะของการใช้อำนาจแบบเบ็ดเสร็จได้ประกาศใช้นโยบายหลายประการที่มีผลสร้างความเปลี่ยนแปลงโดยตรงต่อชุมชนท้องถิ่น

^{๒๔} อ่างแล้ว, หน้า ๑๑๙

^{๒๕} ซูพินิจ เกษมณี, “โครงการวิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภาคกลาง”, รายงานการวิจัย, (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), ๒๕๔๙, หน้า ๙.

ยุคพัฒนาตามแผนแบบถูกชี้แนะ (พ.ศ. ๒๕๐๐ - ๒๕๒๖) หลังการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองได้มีการประกาศใช้แผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับแรก โดยเริ่มในปี พ.ศ. ๒๕๐๔ มีการเปลี่ยนแปลงฐานคิดเกี่ยวกับการคมนาคมที่สำคัญ คือเปลี่ยนจากการเน้นส่งเสริมการคมนาคมทางน้ำมาเป็นมุ่งส่งเสริมการตัดถนนแทน ซึ่งมีอิทธิพลอย่างใหญ่หลวงต่อชุมชนท้องถิ่น การเน้นส่งเสริมการเกษตรเชิงพาณิชย์ อันส่งผลให้เกษตรกรต้องหันมาพึ่งพาปัจจัยภายนอกอย่างหนัก การสร้างเขื่อนฝาย และประตูน้ำของทางการที่มีผลให้เปลี่ยนเงื่อนไขของสภาพนิเวศน์ของบางท้องถิ่น ตามมาด้วยเหตุการณ์ที่บรรดานิสิตนักศึกษาหลบหนีเข้าป่าไปได้พบปะกับชุมชนในป่าเขา และได้ทยอยออกจากป่ามาเข้ามอตัว ยุคการฟื้นคืนของพลังชุมชนและเครือข่าย (พ.ศ. ๒๕๒๖ - ปัจจุบัน) ในท่ามกลางแรงกดดันจากหน่วยงานของรัฐ ชาวบ้านได้พยายามสร้างองค์กรและเครือข่ายของตนขึ้นมาเพื่อทำงานตามประเด็นที่สนใจในด้านความพยายามเสริมสร้างกระบวนการการมีส่วนร่วมในการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นนี้ กล่าวโดยรวม นับว่าได้ผลเป็นที่น่าพอใจ เนื่องจากเป็นหัวข้อที่เป็นความสนใจของเจ้าของท้องถิ่นเองและผู้รู้ในท้องถิ่นก็มีความประสงค์ที่จะถ่ายทอดความรู้ที่ตนมีอยู่นี้ให้ผู้อื่นได้รับทราบด้วย ความร่วมมือที่เกิดขึ้นก็มีความหลากหลายแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ด้วย บางพื้นที่ศึกษาได้รับความร่วมมืออย่างดีจากบรรดาผู้นำในท้องถิ่น บางพื้นที่ได้รับความช่วยเหลือจากผู้รู้และผู้อาวุโสและอีกบางพื้นที่มีกลุ่มเยาวชนเข้าร่วมอย่างแข็งขัน นอกจากนี้ ยังมีองค์กรชุมชนและโรงเรียนในท้องถิ่นหลายแห่งที่คาดหวังว่าจะนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ต่อไป

ชูศักดิ์ วิทยาภัก และคณะ^{๒๖} ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ประวัติศาสตร์การต่อสู้เพื่อการเข้าถึงทรัพยากรของคนเมืองน่าน” การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองน่านเพื่อการเข้าถึงทรัพยากรได้อาศัยแนวคิดและวิธีการศึกษาทางด้านประวัติศาสตร์ภูมิศาสตร์และมานุษยวิทยา เพื่อเรียนรู้ถึงเรื่องราวของชาวบ้านที่มักไม่ปรากฏหรือเป็นที่รับรู้ในบทบันทึกอย่างเป็นทางการ ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยโดยกำหนดประเด็นการวิจัยเพื่อเป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษาโดยมีประเด็นการศึกษาที่อาศัย มโนทัศน์ร่วมกัน ได้แก่ ประวัติศาสตร์ของชาวบ้าน ความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ การบ่งบอกอัตลักษณ์ และการช่วงชิงการเข้าถึงทรัพยากร หลังจากนั้น จึงเลือกชุมชนที่เป็นตัวแทนของประเด็นการศึกษาเฉพาะที่แตกต่างกันไป โดยเลือกได้ทั้งหมด ๕ ชุมชน คือ ชุมชนลาวพวน ชุมชนไทลื้อ ชุมชนขมุ ชุมชนบ่อเกลือ และชุมชนบ้านหลวง ผลการวิจัยที่พบว่า เป็นพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ร่วมกันของชุมชนเหล่านี้ คือ เป็นชุมชนที่พลัดถิ่นหรือถูกอพยพโยกย้ายมาจากที่อื่นทั้งสิ้น ส่วนมากเกิดการอพยพเคลื่อนย้ายในยุคที่รู้จักกันทั่วไปว่า “ยุคเก็บผักใส่ซ้า เก็บข้าใส่เมือง” ชุมชนเหล่านี้มีความแตกต่างทางด้านอัตลักษณ์ ทางชาติพันธุ์แบบแผนทางวัฒนธรรม เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ และการใช้ทรัพยากรที่ประกอบกันเข้าเป็นมโนทัศน์ทางสังคมของเมืองน่าน ที่มีลักษณะเป็นภาพโมเสคทาง ชาติพันธุ์ ประวัติศาสตร์และอัตลักษณ์ นอกจากนี้ ชุมชนเหล่านี้ยังอยู่ภายใต้บริบททางภูมิศาสตร์และนิเวศวิทยาแบบหุบเขาและภูเขาของภาคเหนือของประเทศไทยซึ่งมีอิทธิพลส่วนหนึ่งต่อการปรุงแต่งวัฒนธรรม การสร้างประวัติศาสตร์การบ่งบอกอัตลักษณ์และการใช้ทรัพยากรทางที่ถูกกำหนดจากรัฐและที่เป็นปฏิบัติการของชาวบ้านในท้องถิ่นเอง ดังนั้น ประวัติศาสตร์อัตลักษณ์และการใช้ทรัพยากรที่เป็นประเด็นการศึกษาวิจัยครั้งนี้ จึงเป็นปฏิบัติการของชาวบ้านที่ดิ้นรนตอบโต้ต่อปฏิบัติการของ วาทกรรมของรัฐและทุนจากภายนอกในบริบทของเวลา

^{๒๖} ชูศักดิ์ วิทยาภัก และคณะ, “ประวัติศาสตร์การต่อสู้เพื่อการเข้าถึงทรัพยากรของคนเมืองน่าน”, รายงานการวิจัย, (ทุนสนับสนุนการวิจัย : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย), ๒๕๔๖, หน้า ๒๘๒.

และพื้นที่เฉพาะ ชุมชนลาวพวนบ้านฝายมูลเป็นชุมชนชาติพันธุ์ไทย-ลาวที่ถูกกวาดต้อนมาจากเมืองพวน ประเทศลาว มาตั้งถิ่นฐานอยู่ในวงล้อมของคนไทยพื้นราบในยุคการสร้างรัฐชาติไทยและยุคการพัฒนา โดยรัฐ ประวัติศาสตร์และอัตลักษณ์ความเป็นลาวเป็นสิ่งที่ต้องซ่อนเร้นไว้ข้างใน แต่ด้วยความมีอัตลักษณ์เป็นชุมชนพื้นราบทำนาทำไร่ นับถือศาสนาพุทธและเป็นกลุ่มคนที่มีรัฐชาติจึงทำให้สามารถดำรงฐานะอยู่ในสังคมคนเมืองได้อย่างไม่แปลกแยกนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคที่ความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นทุนทางสังคมการค้าอัตลักษณ์และประวัติศาสตร์ที่เคลื่อนไหวไปมาบนแกนของความ เป็นลาวพวน-ไทย ควรจึงทำให้ชุมชนลาวพวนกลายเป็นชุมชนที่สามารถสร้างพื้นที่ทางสังคมและการเมืองได้อย่างหลากหลาย ชุมชนไทลื้อบ้านหนองบัวและบ้านดอนมูลเป็นกรณีศึกษาที่แสดงให้เห็นถึง ประวัติศาสตร์อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และการใช้ทรัพยากรที่เริ่มจากความเหมือนและกลมกลืนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันแล้วพัฒนาไปสู่ความแตกต่างและช่วงชิงในกระบวนการปรุงแต่งและสร้างความหมายใหม่ทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ตำนานและการบ่งบอกอัตลักษณ์เพื่อให้สามารถกลายเป็นสินค้าในระบบทุนนิยมในรูปของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายใต้บริบทของการเข้าถึงทรัพยากรที่แตกต่างกัน กระบวนการดังกล่าวเปลี่ยนทุนทางวัฒนธรรมที่เคยเป็นทรัพยากรของชุมชนให้กลายเป็นผลตอบแทนทางเศรษฐกิจที่กระจายอย่างไม่เท่าเทียมกันในระดับปัจเจกและระหว่างชุมชนซึ่งนำไปสู่การต่อต้านและ ทำลายของผู้ที่รู้สึกว่าตนเองสูญเสียประโยชน์ ชุมชนขมุหมู่บ้านห้วยปุกเป็นกรณีศึกษาที่เป็นภาพตัวแทนของประวัติศาสตร์ของคนชายขอบ ที่ต้องต่อสู้ดิ้นรนเพื่อดำรงอยู่ภายใต้กระบวนการบ่งบอกอัตลักษณ์ ที่ ถูกกำหนดจากรัฐและคนภายนอกว่าเป็นชาวเขาที่ชอบเคลื่อนย้ายทำไร่เลื่อนลอย นับถือผี เป็นชนเผ่าที่ ไร้รัฐ เป็นชนชั้นผู้ใช้แรงงาน และถ้าหลังในลำดับขั้นของการพัฒนา ประวัติศาสตร์ของขมุจึงเต็มไปด้วย ความทุกข์ยากไร้เกียรติอัตลักษณ์ตนเอง และตกเป็นเหยื่อของการพัฒนา และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมใน สภาวะที่สถานที่อยู่อาศัยซึ่งมีความหมายต่อการดำรงอยู่ของความเป็นขมุกำลังถูกคุกคาม ชาวขมุ หมู่บ้านห้วยปุกจึงต้องใช้การเมืองเชิงวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือในการต่อสู้ อันได้แก่ พิธีกรรมเวทมนต์ คาถา ความเชื่อในภูตผีปีศาจ และการเล่าเรื่องราวประวัติศาสตร์ของตนเอง เพื่อขับไล่การคุกคามจาก ภายนอกและขจัดความกลัว ความกังวล ความไม่มั่นคงในชีวิต และความไม่แน่นอนในอนาคตของชุมชน ชุมชนบ่อเกลือได้รับการบันทึกในประวัติศาสตร์ในฐานะเป็นแหล่งผลิตเกลือในยุคโบราณแต่เรื่องราวของผู้คนและชุมชนแห่งนี้กลับค่อนข้างคลุมเครือเพราะถูกบดบังความสนใจโดยประวัติศาสตร์การช่วงชิง ทรัพยากรเกลือ ประวัติศาสตร์ของชุมชนที่นี้จึงบอกเล่าแต่เพียงว่าเป็นคนเมืองมาจากเชียงแสน เกลือ เป็นศูนย์กลางของการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างชุมชนชุมชนกับคนภายนอก ประวัติศาสตร์และอัตลักษณ์ของ ชุมชนจึงเกี่ยวข้ออยู่กับเกลือเป็นหลัก ในยุคสมัยปัจจุบันเกลือในฐานะทรัพยากรทางวัตถุอาจมี ความสำคัญน้อยลง แต่บ่อเกลือในความหมายทางประวัติศาสตร์ สถานที่และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ของผู้คนและชุมชนกลับมีความหมายมากขึ้น ชุมชนบ้านหลวงมีประวัติศาสตร์และการบ่งบอกอัตลักษณ์ ที่ผูกติดอยู่กับเหตุการณ์ “บ้านหลวงหวงป่า” ที่กลายเป็นประวัติศาสตร์ เป็นตำนานการต่อสู้ เป็นวาท กรรมการอนุรักษ์ป่า ในระดับท้องถิ่นเป็นเครื่องบ่งบอกอัตลักษณ์ของชุมชนบ้านหลวงที่ส่งผลสะท้อน ตามมา ทั้งต่อชุมชนบ้านหลวงเองและชุมชนที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ประวัติศาสตร์นี้ กลับกลายเป็น เอกทางประวัติศาสตร์ ชื่อชุมชนบ้านหลวงซึ่งในปัจจุบันเหลืออยู่เพียงชุมชนในจินตนาการ จะต้องแบกรับต่อไปท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมสมัยใหม่ที่มีการแย่งชิงทรัพยากรทวีความเข้มข้นขึ้น ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในการวิจัยนี้จึงเป็นเรื่องราวที่มีลักษณะเฉพาะอยู่ภายใต้เงื่อนไขของเวลาและ

สถานที่ความจริงที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ การบ่งบอกอัตลักษณ์ชาติพันธุ์และการใช้ทรัพยากรที่ปรากฏอยู่ในรายงานวิจัยนี้อาศัยข้อมูลและข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์ก็จริงอยู่ แต่ในขณะที่เดียวกันมันก็ถูกผลิตสร้างขึ้นภายในบริบทของสังคมวิทยาของความรู้และภายใต้แนวคิดทางวิชาการชุดหนึ่งที่ผู้วิจัยเลือกนำมาใช้ในการให้ความหมายข้อมูล ดังนั้น จึงไม่อาจอ้างว่าเป็นประวัติศาสตร์ชาวบ้านที่สมบูรณ์ในตัวเอง แต่เป็นวาทกรรมทางประวัติศาสตร์ชุดหนึ่ง

ปริญญา ปานชานา^{๒๗} ได้ทำการศึกษาเรื่อง “วรรณกรรมท้องถิ่นตามแนวลำน้ำตาปี : The Folk Literature along the Line of Tapee River” มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาบริบทชุมชนด้านภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และสังคมวัฒนธรรม และเพื่อรวบรวมวิเคราะห์ วรรณกรรมท้องถิ่นตามแนวลำน้ำตาปี ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง และการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามในพื้นที่ชุมชนเป้าหมายที่แม่น้ำตาปี ไหลผ่าน ๗ ชุมชน ผลการศึกษาพบว่าชุมชนดังกล่าวมีลักษณะร่วมกันในด้านสภาพภูมิศาสตร์ทางกายภาพ ประวัติศาสตร์ และสังคมวัฒนธรรม วรรณกรรมมุขปาฐะที่ยังคงปรากฏอยู่ในพื้นที่มีตำนาน ๗ เรื่อง นิทาน ๖๐ เรื่อง และเพลงกล่อมเด็ก ๒๕๙ เพลง วรรณกรรมดังกล่าวมีคุณค่าด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี คุณค่าด้านสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม และคุณค่าด้านภาษา มีความสัมพันธ์กับชุมชนในฐานะเป็นเครื่องมือบันทึกภาพสังคม การพัฒนาระบบความคิด การสร้างทัศนคติ ค่านิยม และศีลธรรม ในฐานะที่เป็นเครื่องบันเทิงใจ ความสัมพันธ์กับชุมชนในด้านความเชื่อและพิธีกรรม และความสัมพันธ์กับชุมชนในฐานะเป็นส่วนที่ให้การศึกษานอกรูปแบบแก่สังคม

สมโชค อ่องสกุล^{๒๘} ได้ทำการศึกษาเรื่อง “โครงการวิจัยประวัติศาสตร์ชุมชนในเชียงใหม่ : การสร้างประวัติศาสตร์ท้องถิ่น” ผลการศึกษาพบว่า ดังนี้ (ก) ส่วนที่ว่าด้วยพัฒนาการของชุมชน พบร่องรอยชุมชนในเชียงใหม่ใน ๙ ช่วงเวลาต่อไปนี้ (๑) ช่วงก่อนสร้างเมืองเชียงใหม่มีร่องรอย “ชุมชน” ปรากฏในตำนานและผลของการขุดค้นทางโบราณคดี พบร่องรอยการตั้งถิ่นฐานและการมีชุมชนเช่นกลุ่มชนชาวลัวะซึ่งชุมชนพื้นที่เช่นชุมชนวัดนันทารามก็พยายามสร้างประวัติศาสตร์เชื่อมโยงถึงกลุ่มชาวลัวะก่อนตั้งเชียงใหม่ (๒) ช่วงสมัยราชวงศ์มังราย (พ.ศ. ๑๘๓๙-๒๑๐๑) เป็นยุคที่ชุมชนต่าง ๆ ก็เกิดขึ้นชัดเจน เช่น ชุมชนสงฆ์ ชุมชนเจ้านาย ชุมชนชาวบ้านหรือไพร่กระจายอยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ ที่มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ สมัยราชวงศ์มังรายปรากฏ เช่น วัดเชียงใหม่ วัดเจ็ดยอด วัดนันทาราม วัดหมื่นสาร วัดศรีสุพรรณ วัดพันตอง โดยชุมชนเจ้านายเป็นผู้สร้างผู้อุปถัมภ์ และถวายกำลังคนที่เป็นไพร่จำนวนหนึ่ง ให้เป็น “ข้าวัด” ให้กับวัดเพื่อดูแลรับใช้ชุมชนชง และรอบนอกเวียงที่เป็นชุมชนเกษตรกรรม โดยมีชุมชนพวกค้าทางไกลทางไกลเข้ามาพักชั่วคราว (๓) ช่วงพม่าปกครองเชียงใหม่ (พ.ศ. ๒๑๐๑-๒๓๑๗) เป็นช่วงที่มีหลักฐานประเภทย่อยลักษณะ เช่น ศิลปินกระบือถึงการอุปถัมภ์ชุมชนสงฆ์ของชุมชนเจ้านาย โดยมีการถวายกำลังคนที่เป็นไพร่ให้เป็นข้าวัดจำนวนหลายครัวเรือน ดังที่ปรากฏในจารึกที่วัดเชียงใหม่และจารึกที่วัดเกต (๔) ช่วงพระเจ้ากาวิละและน้อง ๆ ช่วยกันฟื้นฟูบ้านเมือง พ.ศ. ๒๓๒๕-๒๓๕๘ เป็นช่วงที่เกิดชุมชนพื้นที่ในเชียงใหม่จำนวนมากเพราะมี

^{๒๗} ปริญญา ปานชานา, วรรณกรรมตามแนวลำน้ำตาปี, มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๗) : ๑๐๓.

^{๒๘} สมโชค อ่องสกุล, “โครงการวิจัยประวัติศาสตร์ชุมชนในเชียงใหม่ : การสร้างประวัติศาสตร์ท้องถิ่น”, รายงานการวิจัย, (ทุนสนับสนุนการวิจัย : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๕๖), หน้า ๔๘๔.

การ “เทครัว” กำลังคนมาจากเมืองต่าง ๆ มาตั้งบ้านเรือนในเชียงใหม่ เช่นใน พ.ศ. ๒๓๔๒ พระเจ้ากาวิละให้นำกำลังคนจากบ้านวัวลายมาไว้ที่บริเวณข้างวัดหมื่นสารทำให้เรียกชุมชนนี้ในเวลาต่อมาว่า ชุมชนหมื่นสารบ้านวัวลาย ช่วงเวลาเดียวกันก็นำกำลังคนจากเมืองทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำสาละวิน มาไว้ที่ข้างวัดศรีสุพรรณ ครั้งใน พ.ศ. ๒๓๔๗ เมื่อตีเมืองเชียงแสนสำเร็จก็ได้นำกำลังพลจากเชียงแสนส่วนหนึ่งมาไว้ข้างวัดพันตอง วัดลอยเคราะห์ วัดช่างฆ้อง วัดมหาวัน เกิดเป็นชุมชนบ้านฮ่อม หลังจากตีเชียงแสนได้ก็ส่งกองทัพขึ้นไปถึงเชียงตุงนำกำลังคนทั้งเจ้านายและไพร่ชาวเขินมาไว้ข้างวัดนันทารามและพื้นที่ข้างเคียงเกิดเป็นชุมชนวัดไทเขินเรียกว่าชุมชนวัดนันทาราม (๕) ช่วงเริ่มติดต่อกับชาวตะวันตกซึ่งเป็นช่วงที่สยามเปิดประเทศโดยสัญญาเบาว์ริง พ.ศ. ๒๓๙๘ บริษัทป่าไม้ของอังกฤษก็เข้ามาตั้งในเชียงใหม่คนในบังคับของอังกฤษของก็เข้าด้วยเช่นอินทุมสลิมไทยใหญ่พม่าต้องสู้เป็นต้นเกิดเป็นชุมชนเช่นชุมชนวัดป่าเป้าของไทยใหญ่ใน พ.ศ. ๒๔๓๔ โดยคนส่วนหนึ่งไปตั้งถิ่นฐานในชุมชนบ้านหอมเช่นกลุ่มศรัทธาวัดมหาวันขณะเดียวกันพ่อค้าจีนที่มาทั้งทางบกและทางน้ำก็เริ่มตั้งถิ่นฐานในเชียงใหม่บริเวณริมแม่น้ำปิงเช่นชุมชนวัดเกต เขตชุมชนวัดท่ากระดาศ ๒๔๑๐ มิชชันนารีโปรเตสแตนต์ชุดแรกก็เข้ามาตั้งถิ่นฐานในเชียงใหม่ตั้งโบสถ์โรงเรียนโรงพยาบาลเป็นต้นบริเวณสองฝั่งแม่น้ำปิงซึ่งต่อมาย้ายมาอยู่บริเวณชุมชนวัดเกต (๖) สมัยเทศบาลตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๑๗ สยามเริ่มส่งข้าหลวงขึ้นมากำกับราชการในเชียงใหม่และส่งข้าราชการขึ้นมาจัดการแบบแผนการปกครองเพื่อรวมอำนาจเข้าศูนย์กลางทำให้ภาคราชการเติบโตใหญ่ตั้งแต่นั้นมาเกิดเป็นชุมชนของภาคราชการทั้งสายพลเรือนสายทหารและสายตำรวจนำสู่การเปลี่ยนแปลงทั้งทางกายภาพและทางความคิดช่วงนี้จึงมีปฏิกริยาจากท้องถิ่นเกิดการเรียกตัวเองว่า “คนเมือง” ขึ้น (๗) ช่วงสงครามโลกหลังสงครามโลกเป็นช่วงเวลาที่คนร่วมสมัยยังมีชีวิตคนในแต่ละชุมชนส่วนหนึ่งจึงใช้เป็นสมบัติชุมชนในการสร้างประวัติศาสตร์ เช่น ชุมชนหมื่นสารบ้านวัวลาย ซึ่งอดีตทหารญี่ปุ่น สมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ ได้มาตั้ง پایจารึกไว้ขณะเดียวกันช่วงนี้เกิดชุมชนคนเมืองที่ได้รับการศึกษาชั้นสูงในกรุงเทพฯรวมตัวกันเป็นสมาคมชาวเหนือมุ่งใช้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมในฐานะสมบัติชุมชนขณะที่ในเมืองเชียงใหม่เกิดชุมชนผ่านสื่อหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นเพื่อแสดงความคิดเห็นเรื่องการตั้งมหาวิทยาลัยและมีการรวม มตัวเป็นกลุ่มพุทธนิคมทำกิจกรรมหารายได้สร้างพุทธสถานจนสำเร็จ (๘) ช่วงเริ่มมีมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ซึ่งเปิดสอนเมื่อ ๑๘ มิถุนายน ๒๕๐๗ เชียงใหม่เปลี่ยนแปลงมากขึ้นเกิดชุมชนในมหาวิทยาลัย ชุมชนบ้านจัดสรรหอพักข้างมหาวิทยาลัย และชุมชนแออัดในเขตเมืองโดยชุมชนของชนชั้นกลางยึดครองพื้นที่ส่วนใหญ่ (๙) ยุคปฏิรูปการเมืองการศึกษาโดยเฉพาะตั้งแต่มีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ เป็นช่วงที่ชุมชนชาวบ้านได้มีโอกาสหรือพื้นที่ศักยภาพและรักษาสมบัติชุมชนอย่างมีกฎหมายคุ้มครอง (๑๐) ส่วนที่ว่าด้วยสมบัติสาธารณะของชุมชน สมบัติสาธารณะของชุมชนทั้งสองคือ ชุมชนชั้นสูงและชุมชนเจ้านายเริ่มต้นจากประวัติศาสตร์ต่อมาคือการศึกษาทั้งสองอย่างทำให้ชุมชนมีพลังและเข้าถึงแหล่งทรัพยากรได้ (๑๑) ส่วนที่ว่าด้วยการสร้างประวัติศาสตร์ ทุกชุมชนได้ใช้ประวัติศาสตร์เป็นสมบัติสาธารณะในการสร้างประวัติศาสตร์โดยในช่วง ๑๐๐ ปีที่ผ่านมาชุมชนของชนชั้นกลางในภาคราชการได้สร้างประวัติศาสตร์ชุดใหม่ครอบงำประวัติศาสตร์ชุดเดิมที่สร้างโดยชุมชนชั้น สูงและชุมชนเจ้านายโดยมีผู้ผ่านการศึกษาระบบโรงเรียนเช่นชุมชนวิชาการส่วนหนึ่งและชุมชนภาคธุรกิจเอกชนหนุนช่วยสืบทอดประวัติศาสตร์ชุดใหม่ขณะที่ชุมชนชาวบ้านแม้ถูกแย่งชิงพื้นที่ทางสังคมไปเกือบหมดสิ้นก็ได้สร้างประวัติศาสตร์ขึ้นโดยมีชุมชนสงฆ์เป็นที่พึ่งหลักและมีคนในชุมชนวิชาการบางส่วนหนุนช่วยทำให้เกิดพลังและความมั่นใจมากขึ้นตามลำดับ

อนุสรณ์ อุณโณ และคณะ^{๒๙} ได้ทำการศึกษาเรื่อง “สืบสร้างประวัติศาสตร์วัฒนธรรมอัมพวาสวนนอกตำบลบางนางลี่” ผลการศึกษาพบว่า ท้องถิ่นบางนางลี่ได้ผ่านกระบวนการปรับตัวเข้ากับเงื่อนไขเชิงนิเวศวิทยาเศรษฐกิจและการเมืองมาอย่างต่อเนื่องกล่าวในเชิงนิเวศวิทยาชาวบางนางลี่สมัยบุกเบิกได้ปรับตัวเข้ากับระบบนิเวศบริเวณรอยต่อปากแม่น้ำด้วยการปลูกสร้างบ้านเรือนเป็นแนวตามริมน้ำและพัฒนาระบบสวนยกร่องสำหรับปลูกพืชผักผลไม้ขณะที่หลังจากเกิดภาวะน้ำเค็มหนุนสูงจากการกักเก็บน้ำของเขื่อนศรีนครินทร์ส่งผลให้มะพร้าว น้ำตาล ล้มตายหรือให้น้ำตาลมะพร้าวลดน้อยให้น้ำตาลลดลงอย่างมาก ชาวบางนางลี่ปรับตัวด้วยการหันไปปลูกพืชอื่นเช่นส้มโอซึ่งเหมาะกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปมากกว่าโดยเฉพาะเมื่อพิจารณาพร้อมกับการมีพ่อค้าแม่ค้า ขั้บรถยนต์เข้ามารับซื้อผลผลิตถึงที่หลังจากการพัฒนาโครงการขายถนนสุวรรณในเชิงเศรษฐกิจและการเมืองชาวบางนางลี่สมัยบุกเบิกปรับตัวเข้ากับระบบเศรษฐกิจแบบตลาดที่กำลังขยายตัวด้วยการพัฒนาระบบเศรษฐกิจแบบตลาดภายในให้ขยายตัวยิ่งขึ้นโดยเฉพาะในช่วงสงครามโลกครั้งที่ ๒ ซึ่งภาวะเศรษฐกิจถดถอย ชาวบางนางลี่อาศัยเป็นโอกาสในการปรับเปลี่ยนระบบเศรษฐกิจจากกึ่งยังชีพกึ่งตลาดสู่ระบบเศรษฐกิจแบบตลาดอย่างเต็มตัว และแม้ต่อมาในสมัยเร่งรัดพัฒนาประเทศ ท้องถิ่นบางนางจะกลายเป็นชุมชนชายขอบการพัฒนา ซึ่งไม่เพียงแต่ไม่ได้รับการพัฒนาให้เกิดการขยายผลผลิต หากยังถูกกดขี่ขูดรีดทรัพยากรและแรงงาน เพื่อรองรับการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมและเมือง ชาวบางนางลี่ได้ปรับตัวด้วยการกระจายการผลิตทั้งในและนอกภาคเกษตร และผ่องถ่ายแรงงานส่วนเกินออกนอกภาคเกษตร เพื่อรักษาสถานการณ์เป็นองค์กรการผลิตของครัวเรือนไว้ ขณะเดียวกันก็สืบทอดและพัฒนาระบบการเกษตรในแนวทางของเกษตรกรรมยั่งยืน ซึ่งไม่เพียงช่วยให้ครัวเรือนสามารถดำรงอยู่ได้ในเชิงเศรษฐกิจ หากยังเป็นเทคนิคและรูปแบบการทำเกษตรที่เกื้อกูลต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของผู้บริโภคในเวลาเดียวกัน

ทั้งนี้การปรับตัวเข้ากับเงื่อนไขเชิงนิเวศวิทยารวมทั้งบริบททางเศรษฐกิจและการเมืองดังกล่าว ส่งผลต่อสภาพสังคมและวัฒนธรรมย่านบางนางลี่อย่างสำคัญ เพราะการตั้งถิ่นฐานริมน้ำส่งผลให้ขอบเขตหรือหน่วยชุมชน บางนางลี่ไม่ชัดเจนและไม่มีศูนย์กลางที่ใจกลางของชุมชนใดชุมชนหนึ่ง หากแต่อยู่ที่วัดซึ่งเป็นจุดตัดของห้วยอมนานต่าง ๆ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ก่อให้เกิดเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมลักษณะต่าง ๆ ที่ก้าวข้ามเส้นแบ่งการปกครองซึ่งอาศัยลำคลองเป็นเกณฑ์ อาทิ กลุ่มผู้ถือศีลอุโบสถและกลุ่มผู้มีพระอุปชฌาย์อยู่ร่วมกัน ขณะที่การปรับเปลี่ยนระบบการผลิตสู่การทำน้ำตาลมะพร้าวเชิงเดี่ยว ยิ่งทำให้บทบาทของวัดในฐานะพื้นที่สาธารณะหรือพื้นที่สำหรับประกอบกิจกรรมร่วมกันมีความสำคัญยิ่งขึ้น เพราะนอกจากไม่มีพื้นที่สาธารณะ หรือพื้นที่กรรมสิทธิ์ร่วมสำหรับประกอบกิจกรรมทางสังคมร่วมกัน เนื่องจากที่ดินถูกบุกเบิกเป็นสวนมะพร้าว น้ำตาลส่วนบุคคลจนหมด การทำน้ำตาลมะพร้าวซึ่งใช้แรงงานเข้มข้นอย่างต่อเนื่อง ไม่เปิดโอกาสให้ชาวบางนางลี่สามารถระดมแรงงานคราวละมาก ๆ ในการผลิตร่วมกันได้ จึงมีแต่เงื่อนไขทางศาสนาและประเพณีต่าง ๆ ซึ่งมักจัดขึ้นที่วัดที่ชาวบางนางลี่ สามารถประกอบกิจกรรมร่วมกันได้ และแม้ปัจจุบันย่านบางนางลี่จะชบเซาหลง หลังจากที่ชาวบางนางลี่จำนวนหนึ่งปรับตัวออกนอกภาคเกษตร ด้วยการทำงานในโรงงาน ในจังหวัดใกล้เคียง วัดยังมีบทบาทสำคัญในการเป็นศูนย์กลางของการจัดรูปองค์กรความร่วมมือทางสังคม

^{๒๙} อนุสรณ์ อุณโณ และคณะ “สืบสร้างประวัติศาสตร์วัฒนธรรมอัมพวาสวนนอก ตำบลบางนางลี่”, รายงานการวิจัย, (ทุนสนับสนุนการวิจัย : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย), ๒๕๔๗, หน้า ๑๗๕.

ในลักษณะต่าง ๆ อาทิ ชุดทำครัว ซึ่งเป็นการจัดรูปองค์การความร่วมมือทางสังคม เมื่อชาวบางนางลี่ประกอบกิจกรรมทางศาสนา หรือตามประเพณี ซึ่งต้องอาศัยการระดมแรงงานคราวละมากมาก นอกจากนี้ ระบบการผลิตน้ำตาลมะพร้าวซึ่งสร้างรายได้ค่อนข้างดีและส่งผลให้ย่านบางนางลี่เป็นที่รู้จักในอำเภอและจังหวัดใกล้เคียงไม่เพียงแต่ก่อให้เกิดอัตลักษณ์คนทำตาล ซึ่งเป็นบุคลิกของผู้ที่มีความเป็นตัวของตัวเองอยู่กับความเป็นจริงในปัจจุบัน และคาดหวังผลตอบแทนเชิงรูปธรรมซึ่งชาวบางนางลี่บังคับตัวเองเข้าด้วย แม้เลิกทำน้ำตาลมะพร้าวแล้ว หากแต่ความสัมพันธ์ในการผลิตน้ำตาลมะพร้าวซึ่งมีลักษณะพึ่งพามากกว่ากดขี่ขูดรีด และมีลักษณะการเจรจาต่อรองมากกว่าการครอบงำอย่างเบ็ดเสร็จส่งผลให้ท้องถิ่นบางนางลี่ไม่สูญเสียความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจรวมทั้งทางสังคมและการเมือง และเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้การจัดรูปองค์การตัดสินใจในผลิตสาธารณะที่ชาวบางนางลี่เรียกว่าประชาคม ซึ่งหมายถึงพื้นที่ที่ทุกฝ่ายสามารถเจรจาต่อรองกันได้บนฐานของความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เท่าเทียมเป็นไปได้ และชี้ให้เห็นว่าชาวบางนางลี่ในฐานะชาวสวนไม่ได้เป็นกลุ่มคนที่เฉื่อยชาทางการเมืองดังที่มักเข้าใจเพราะเหตุนี้ แม้ยังคงเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและทวีความสลับซับซ้อนยิ่งขึ้น กระบวนการปรับตัวและการเรียนรู้บนฐานของการพึ่งตนเองของชาวบางนางลี่ซึ่งดำเนินมาอย่างต่อเนื่องได้ก่อให้เกิดทุนในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นความรู้และระบบการจัดการทรัพยากรท้องถิ่น ความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์คนทำตาลโดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ เครือข่ายความร่วมมือทางสังคม ที่ยังคงดำรงอยู่อย่างมีชีวิตชีวา ซึ่งชาวบางนางลี่สามารถอาศัยเป็นฐานในการพัฒนาเป็นพลังของท้องถิ่นในการเผชิญหน้ากับการเปลี่ยนแปลง และการท้าทายใหม่ ๆ ได้อย่างเสมอหน้าและเท่าทัน

วิบูลย์ เข็มเฉลิม และคณะ^{๓๐} ได้ทำการวิจัยเรื่อง “โครงการวิจัยประวัติศาสตร์วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนบ้านป่าต้นน้ำคลองระบม-สียัด” ผลจากการศึกษาวิจัย พบว่า พื้นที่ของชุมชนบ้านป่า มีความเป็นมาที่ยาวนานเกินกว่าร้อยปีจากหลักฐานทางโบราณคดีของวัดท่าวอูไทและโบราณวัตถุที่พื้นที่อีกทั้งยังคงเคยเป็นเส้นทางการค้าภายในประเทศเป็นที่ตั้งเมืองหน้าด่านในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นและมีทางเชื่อมต่อสัญจรไปยังเมืองจันทน์เมืองเขมรและเมืองลาววันนี้ ของคนบ้านป่า มีความขัดแย้งในชุมชนผลสืบเนื่องจากวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไป ปัญหาปากท้องและความสัมพันธ์ในเชิงเครือญาติเปลี่ยนแปลง คนรุ่นใหม่เริ่มไม่สนใจชุมชน บางส่วนเดินทางไปรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม คนเฒ่าคนแก่ถูกปล่อยให้เลี้ยงหลานอยู่บ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่นจางหายและขาดการเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง ชุมชนให้คุณค่าและความสำคัญในความเชื่อของภูมิปัญญาและประเพณีน้อยลง ณ เวลานี้ คนบางกลุ่มเริ่มหันกลับมาทบทวนตัวเองจากอดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อเรียนรู้และสร้างความเชื่อมั่นในภูมิปัญญาเดิมที่ใช้ต่อยอดความรู้ใหม่ สร้างความสัมพันธ์ใหม่แล้วนำไปจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในปัจจุบันของท้องถิ่น

ชัยวัฒน์ มีสันฐาน^{๓๑} บทความวิจัย เรื่อง บททวนความสัมพันธ์ระหว่างสยาม และบรรดารัฐมลายูทางตอนใต้ ซึ่งมีความสัมพันธ์กันอย่างยาวนาน จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ทั้งจากฝั่งไทยและมลายูซึ่งพบว่า ความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการเริ่มต้นในสมัยกรุงศรีอยุธยา และดำเนินต่อมา

^{๓๐} วิบูลย์ เข็มเฉลิม และคณะ, “โครงการวิจัยประวัติศาสตร์วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนบ้านป่าต้นน้ำคลองระบม-สียัด” รายงานการวิจัย, (ทุนสนับสนุนการวิจัย : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๕๖), หน้า ๑๗๘.

^{๓๑} ชัยวัฒน์ มีสันฐาน, บททวนความสัมพันธ์สยาม-มลายูและการเข้ามาของชาวมลายูในภาคกลางของประเทศไทย, บทความวิจัย, วารสารปีที่ ๓๗ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙) : ๔๔

จนถึงปัจจุบัน ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นมีหลายรูปแบบทั้งการศึกสงคราม การเมืองและการค้า ทั้งนี้ ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อรูปแบบความสัมพันธ์ดังกล่าวคือความเข้มแข็งทางด้านทหาร และการเมือง จากความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นดังกล่าวนำมาซึ่งการโยกย้ายถิ่นฐานของชาวมลายูจากภาคใต้สู่ภาคกลาง ของประเทศไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยาถือเป็นยุคแรกที่มีกลุ่มคนเชื้อสายมลายูเข้ามาตั้งชุมชน ซึ่งชาวมลายูที่เข้ามาในยุคนี้ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์เพื่อทำการค้าขาย อย่างไรก็ตาม ในช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์คนมลายูเข้ามาในภาคกลางของประเทศไทยจำนวนมาก เนื่องจากผลของการชนะสงครามของฝ่ายสยามที่มีต่อรัฐมลายูโดยเฉพาะอย่างยิ่งรัฐปัตตานี หลังจากชนะสงครามสยามได้นำเชลยชาวมลายูขึ้นมาในพระนคร ด้วยเหตุผลทางด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจ การอพยพเชลยศึกมลายูเกิดขึ้นทั้งหมดสามครั้ง สองครั้งในสมัยรัชกาลที่ ๑ ตรงกับ ค.ศ. ๑๗๘๖ และ ค.ศ. ๑๗๘๙ อีกหนึ่งครั้งในสมัยรัชกาลที่ ๓ ตรงกับ ค.ศ. ๑๘๓๒ ปัจจุบันลูกหลานของเชลยศึกดังกล่าวได้รับการยอมรับเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นถึงกว่า ๑ ล้านคน พวกเขาเหล่านี้ตั้งถิ่นฐานอยู่ในกรุงเทพมหานครจังหวัดใกล้เคียงโดยเฉพาะอย่างยิ่งในจังหวัดปทุมธานี และนนทบุรี รวมทั้งยังมีบางส่วนที่ได้ขยับขยายไปตั้งถิ่นฐานอยู่ทางภาคตะวันออกของประเทศไทยอีกด้วย

ชนิตา กล่อมทอง^{๓๒} การศึกษาวิจัยเรื่องประวัติศาสตร์ชุมชนเมืองพุนพินเป็นการศึกษาแนวประวัติศาสตร์วัฒนธรรมชุมชนประวัติศาสตร์บอกเล่าด้วยวิธีเศรษฐศาสตร์การเมืองที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์และเชื่อมโยงกับมิติคืออื่น ๆ ทั้งในด้านการทำมาหากินการเมืองการปกครองด้านสังคมเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมในชุมชนเมืองพุนพินโดยมีแนวคิดวัฒนธรรมชุมชนเป็นแนวคิดหลัก และมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ชุมชนเมืองพุนพินช่วง พ.ศ.๒๔๕๘ ถึง พุทธศักราช ๒๕๕๘ และเพื่อศึกษาการอยู่ของเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมในชุมชนเมืองพุนพินภายใต้พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ผลการศึกษาพบว่าชุมชนเมืองพุนพิน มีประวัติศาสตร์อย่างยาวนานนับเป็นพันปีเคยเป็นเมืองท่าค้าขายทางทะเลที่สำคัญในอาณาจักรอนมมาตั้งแต่สมัยโบราณมีการติดต่อแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมกับชุมชนภายนอกมาตั้งแต่อดีตเมื่อรวมกับความเชื่อดั้งเดิมในชุมชนจึงกลายเป็นวัฒนธรรมชุมชนและด้วยที่ตั้งทางภูมิศาสตร์อยู่ในคาบสมุทรแคบและยาวทำให้ความสัมพันธ์บนแผ่นดินใกล้ชิดกับในชุมชนจึงมีความผูกพันกับความเป็นภูมิภาคเหมือนกับข้างภาคใต้ที่สำคัญต่อการกำหนดวิถีชีวิตบุคลิกภาพและนิสัยใจคอในเรื่องของความรักพี่น้องรักพวกพ้องความมีน้ำใจการเสียสละการช่วยเหลือแบ่งปันการรู้บุญคุณชอบศึกษาหาความรู้จากการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงลดความยุติธรรมกล้าคิดกล้าพูดและมีจุดยืนเป็นของตนเองสรุปได้ว่าบริษัทชุมชนเมืองพุนพินตลอดช่วง ๑๐๐ ปีที่ผ่านมาไม่มีการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เกิดขึ้นด้วยวัตถุประสงค์ทางทรัพยากรธรรมชาติการทำมาหากินการคมนาคมการค้าสงครามมหาเอเชียบูรพาการเข้ามาของระบบทุนการปกครองรัฐพวกคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยและอุทกภัยแปลว่าทำชุมชนความเป็นครอบครัวความเป็นชุมชนที่ประกอบด้วยความรักความมีน้ำใจช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกันและการร่วมสุขร่วมทุกข์กันผูกพันไร้อคติเป็นพี่น้องและเครือญาติยังคงดำรงอยู่ในชุมชนเมืองพุนพินในปัจจุบัน

สรุปได้ว่า จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ได้นำเสนอตามลำดับนี้พบข้อสรุปว่าการศึกษาประวัติศาสตร์นอกจากการดูจากหลักฐานโบราณสถานโบราณวัตถุแล้ว ยังสามารถอาศัย

^{๓๒} ชนิตา กล่อมทอง ,ประวัติศาสตร์ชุมชนเมืองพุนพิน, รายงานวิจัย,(จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙), หน้า ๔-๕.

อ้างอิงจากความรู้ทางภูมิศาสตร์ซึ่งมีร่องรอยของอดีตที่ต่อเนื่องถึงปัจจุบัน และความรู้จากภูมิปัญญาชุมชน ที่สั่งสมอยู่ในประเพณีวัฒนธรรม เป็นร่องรอยประวัติศาสตร์ที่ยังมีชีวิตอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน จะไม่เป็นเพียงความรู้ หากยังจะเป็นพื้นฐานที่สามารถขยายสู่การพัฒนาชุมชนด้วยความภาคภูมิใจ และมีประสิทธิภาพ

๒.๗ กรอบแนวคิดของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนรอบอ่าวบ้านดอนลุ่มแม่น้ำตาปี” ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับอารยธรรมศรีวิชัย โบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอนจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่ความรู้เรื่องประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชน จึงกำหนดกระบวนการและกรอบแนวคิดการวิจัย ดังแผนภาพ

ภาพที่ ๗ แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี” มีวัตถุประสงค์ดังนี้ ๑) เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์จากตำนานโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอน ๒) เพื่อวิเคราะห์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนตามหลักภูมิศาสตร์และวัฒนธรรม ๓) เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนรอบอ่าวบ้านดอนลุ่มแม่น้ำตาปี คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังต่อไปนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

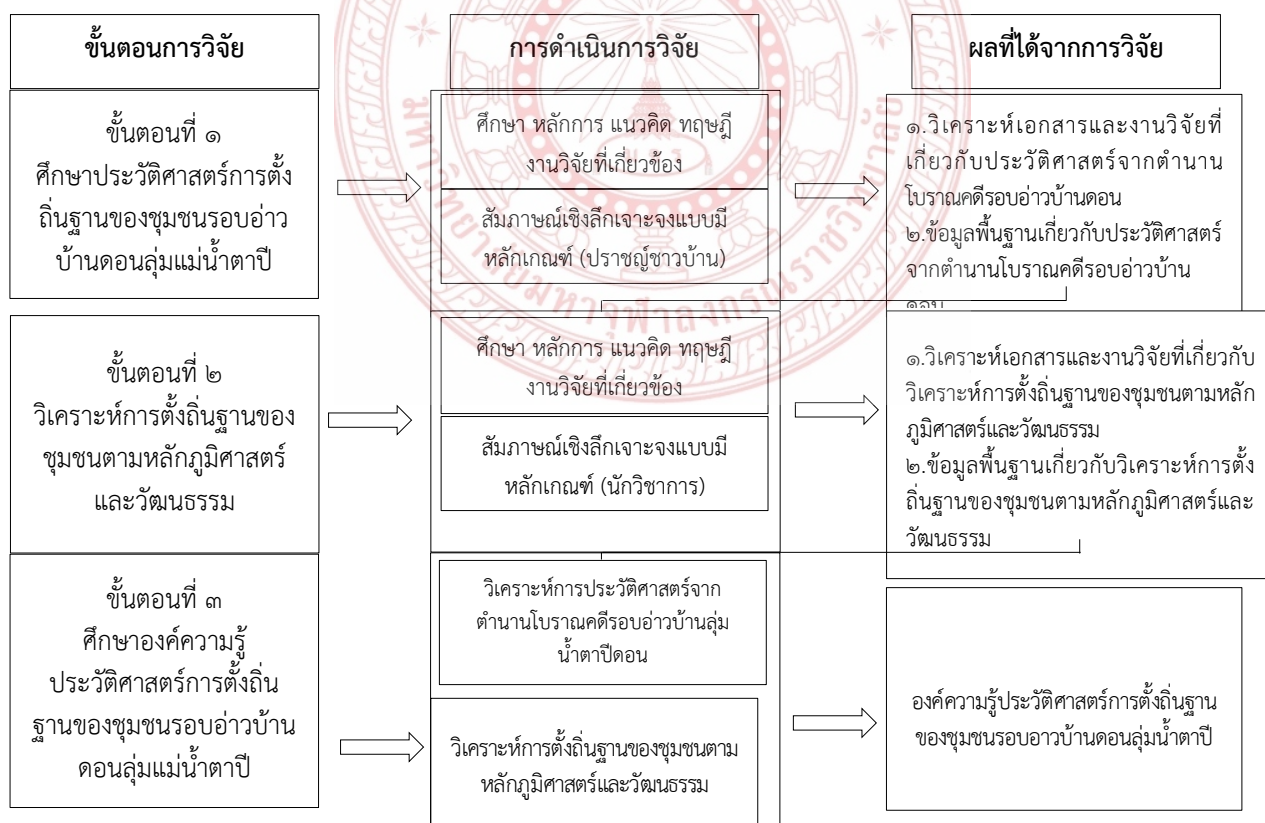
การศึกษาวิจัยเรื่อง “ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีขั้นตอนในการวิจัย ๓ ขั้นตอนดังต่อไปนี้ คือ

ขั้นตอนที่ ๑ ศึกษาประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี

ขั้นตอนที่ ๒ วิเคราะห์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนตามหลักภูมิศาสตร์และวัฒนธรรม

ขั้นตอนที่ ๓ ศึกษาองค์ความรู้การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มน้ำตาปี

จากขั้นตอนการวิจัยสามารถสรุปกรอบแนวคิดได้ดังนี้

จากขั้นตอนการวิจัยสามารถอธิบายกรอบแนวคิดได้ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ การศึกษาประวัติศาสตร์จากตำนานโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอนลุ่มแม่น้ำตาปี

๑. วัตถุประสงค์ วิเคราะห์ประวัติศาสตร์จากตำนานโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอนลุ่มแม่น้ำตาปี

๒. วิธีดำเนินการวิจัย

๒.๑ ศึกษา หลักการ แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์จากตำนานโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอนลุ่มแม่น้ำตาปี

๒.๒ สัมภาษณ์เชิงลึกเจาะจงแบบมีหลักเกณฑ์

๓. สัมภาษณ์เชิงลึกเจาะจงแบบมีหลักเกณฑ์ โดยใช้กลุ่มผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน ประชาชนชาวบ้าน(ที่มีความรู้เรื่องประวัติศาสตร์จากตำนานโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอนลุ่มแม่น้ำตาปี โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลชุมชนรอบอ่าวบ้านดอนลุ่มแม่น้ำตาปี ๕ อำเภอ ได้แก่ อำเภอไชยาจำนวน ๒ คน อำเภอท่าฉางจำนวน ๒ คน อำเภอพุนพินจำนวน ๒ คน อำเภอเมืองจำนวน ๒ คน และอำเภอกาญจนดิษฐ์ (ท่าทอง) จำนวน ๒ คน รวมทั้งสิ้น ๑๐ คน

๔. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ในการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานประวัติศาสตร์จากตำนานโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอนลุ่มแม่น้ำตาปี

๔.๑ ศึกษา หลักการ แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์จากตำนานโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอน

๔.๒ ศึกษาประวัติศาสตร์จากตำนานโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอนลุ่มแม่น้ำตาปี โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกเจาะจงแบบมีหลักเกณฑ์

๕. ขั้นตอนการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับประวัติศาสตร์จากตำนานโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอนลุ่มแม่น้ำตาปี

๕.๑ ให้คนในพื้นที่ที่มีความน่าเชื่อถือพาไปพบ กลุ่มผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน ประชาชนชาวบ้านที่มีความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์รอบอ่าวบ้านดอนลุ่มแม่น้ำตาปี เพื่อสร้างสัมพันธภาพ สร้างความคุ้นเคย สร้างสัมพันธภาพในการสัมภาษณ์เชิงลึก

๕.๒ กล่าวนำถึงจุดหมายในการสัมภาษณ์เชิงลึกครั้งนี้ ขออนุญาตบันทึกเสียง กล่าวรับรองว่าไม่มีการนำเทปนี้ไปเปิดเผยสาธารณะหรือนำไปกระทำการที่จะมีผลเสียหายมาถึงผู้ให้สัมภาษณ์ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ที่นำไปใช้ในรายงานวิจัยเป็นการสาระสำคัญจากการสัมภาษณ์เฉพาะประโยชน์ จะทำให้ผู้อ่านงานวิจัยได้สัมผัสถึงความรู้สึก ความคิดเห็นของท่านที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัย

๕.๓ บอกแนวทางการสัมภาษณ์ โดยไม่จำเป็นต้องพูดเรียงตามลำดับ มีความรู้สึกอยากจะพูด อยากแสดงความคิดเห็นในประสบการณ์องค์ความรู้จากวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ได้สัมผัสมา

๕.๔ รวบรวมข้อมูลภูมิหลัง เช่น อายุ เพศ อาชีพ วุฒิการศึกษาของแต่ละท่านในการสัมภาษณ์ช่วยให้เข้าใจข้อความการสัมภาษณ์ได้ดีขึ้น

ขั้นตอนที่ ๒ เพื่อวิเคราะห์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนตามหลักภูมิศาสตร์และวัฒนธรรม

๑. วัตถุประสงค์ วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานการตั้งถิ่นฐานของชุมชนตามหลักภูมิศาสตร์และวัฒนธรรม

๒. วิธีดำเนินการวิจัย

๒.๑ ศึกษา หลักการ แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานของชุมชนตามหลักภูมิศาสตร์และวัฒนธรรม

๒.๒ สัมภาษณ์เชิงลึกเจาะจงแบบมีหลักเกณฑ์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนตามหลักภูมิศาสตร์และวัฒนธรรม

๓. สัมภาษณ์เชิงลึกเจาะจงแบบมีหลักเกณฑ์ โดยใช้กลุ่มนักวิชาการสังคมวิทยาและพัฒนาชุมชน จำนวน ๓ คน นักวิชาการด้านวัฒนธรรม จำนวน ๒ คนและนักประวัติศาสตร์ ๓ คน รวมทั้งหมด ๘ คน

๔. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ในการวิเคราะห์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนตามหลักภูมิศาสตร์และวัฒนธรรม

๔.๑ ศึกษา หลักการ แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานของชุมชนตามหลักภูมิศาสตร์และวัฒนธรรม

๔.๒ การตั้งถิ่นฐานของชุมชนตามหลักภูมิศาสตร์และวัฒนธรรมโดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกเจาะจงแบบมีหลักเกณฑ์

๕. ขั้นตอนการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานของชุมชนตามหลักภูมิศาสตร์และวัฒนธรรม

๕.๑ ให้คนที่รู้จักนักวิชาการกลุ่มเป้าหมายพาไปพบ กลุ่มนักวิชาการสังคมวิทยาและพัฒนาชุมชน นักวิชาการด้านวัฒนธรรม และนักประวัติศาสตร์ เพื่อสร้างสัมพันธภาพและความคุ้นเคย สร้างสัมพันธภาพในการสัมภาษณ์เชิงลึก

๕.๒ กล่าวนำถึงจุดหมายในการสัมภาษณ์เชิงลึกครั้งนี้ ขออนุญาตบันทึกเสียง กล่าวรับรองว่าไม่มีการนำเทปนี้ไปเปิดเผยสาธารณะหรือนำไปกระทำการที่จะมีผลเสียหายมาถึงผู้ให้สัมภาษณ์ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ที่นำไปใช้ในรายงานวิจัยเป็นการสละสำคัญจากการสัมภาษณ์เฉพาะประโยชน์จะทำให้ผู้อ่านงานวิจัยได้สัมผัสถึงความรู้สึก ความคิดเห็นของท่านที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัย

๕.๓ บอกแนวทางการสัมภาษณ์ โดยไม่จำเป็นต้องพูดเรียงตามลำดับ มีความรู้สึกอยากจะพูด อยากแสดงความคิดเห็นในประสบการณ์องค์ความรู้จากนักวิชาการสู่การตั้งถิ่นฐานของชุมชนตามหลักภูมิศาสตร์และวัฒนธรรมที่ได้สั่งสมมา

๕.๔ รวบรวมข้อมูลภูมิหลัง เช่น อายุ เพศ อาชีพ วุฒิการศึกษาของแต่ละท่านในการสัมภาษณ์จะช่วยให้เข้าใจข้อความการสัมภาษณ์ได้ดีขึ้น

ขั้นตอนที่ ๓ ศึกษาองค์ความรู้ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนรอบอ่าวบ้านลุ่มน้ำตาปี

๑. วัตถุประสงค์ เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มน้ำตาปี

๒. วิธีดำเนินการวิจัย

๒.๑ วิเคราะห์หลักการ แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนรอบอ่าวบ้านลุ่มน้ำตาปี

๒.๒ วิเคราะห์การประวัติศาสตร์จากตำนานโบราณคดีรอบอ่าวบ้านลุ่มน้ำตาปี

๒.๓ วิเคราะห์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนตามหลักภูมิศาสตร์และวัฒนธรรม

๒.๔ องค์ความรู้ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนรอบอ่าวบ้านดอนลุ่มน้ำตาปี

๓. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ในการสังเคราะห์องค์ความรู้ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนรอบอ่าวบ้านดอนลุ่มน้ำตาปี

๓.๑ วิเคราะห์ หลักการ แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนรอบอ่าวบ้านดอนลุ่มน้ำตาปี

๓.๒ วิเคราะห์เนื้อหาปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงของกระบวนการสัมภาษณ์ในประเด็นต่าง ๆ เพื่อนำมาเป็นตัวกำหนดในองค์ความรู้ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มน้ำตาปีเชิงประจักษ์

๔. การวิเคราะห์ข้อมูล

โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจะใช้ประเด็นที่ศึกษา ที่กำหนดไว้ในแต่ละประเด็น ที่ได้จากเอกสาร ตำราทางวิชาการ และสิ่งตีพิมพ์ต่าง ๆ และการสัมภาษณ์เชิงลึก พร้อมทั้งกับอาศัยแนวคิด ทฤษฎีมาเชื่อมโยงหาความสัมพันธ์ของข้อมูล เพื่อนำมาประมวลผล วิเคราะห์ผลออกมาโดยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์เพื่อค้นหาลักษณะองค์ความรู้ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มน้ำตาปี

๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนรอบอ่าวบ้านดอนลุ่มน้ำตาปี จำนวน ๑๘ คน ประกอบด้วย ๔ กลุ่ม คือ ๑) กลุ่มปราชญ์ชุมชนลุ่มน้ำตาปี รวมจำนวน ๑๐ คน ๒) กลุ่มนักวิชาการด้านสังคมวิทยาและพัฒนาชุมชน จำนวน ๒ คน ๓) กลุ่มนักวิชาการด้านศาสนาดนธรรม จำนวน ๓ คน และ ๔) กลุ่มนักประวัติศาสตร์โบราณคดี ๓ คน รวมจำนวน ๑๘ คน โดยมีรายชื่อดังนี้

๑) กลุ่มปราชญ์ชุมชนลุ่มน้ำตาปีจำนวน ๑๐ คน คือ

๑. นางวรรณมา พูนสวัสดิ์ อายุ ๖๘ ปี อาชีพ ทำสวน ที่อยู่ ๗๗ หมู่ที่ ๙ ตำบลเสียด อำเภอกำแพง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

๒. นางยายบุญมี มณีรัตน์ อายุ ๗๗ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๖๑ หมู่ที่ ๕ ตำบลเลม็ด อำเภอยะยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

๓. นางหวันมีะ น้อยหมิม ไหมไทย กลุ่มทอผ้าสตรีบ้านพุมเรียง ๘๗ หมู่ที่ ๒ ตำบลพุมเรียง อำเภอยะยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

๔. พระครูสุกิตติธรรมคุณ เจ้าอาวาสวัดมูลเหล็ก ศูนย์เรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีศรีวิชัยวัดมูลเหล็กอำเภอกำแพงจังหวัดสุราษฎร์ธานี

๕. นายสุมล ล้อมสมบัติ อายุ ๕๘ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๖๕/๑ หมู่ที่ ๑ ตำบลบางไผ่ อำเภอมะนัง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

๖. นางนาฏญา คงนาค อายุ ๕๒ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๑๖๗/๑๕ หมู่ที่ ๖ ตำบลมะขามเตี้ย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

๗. นายกิตติพงษ์ บุญกันภัย ผู้นำชุมชนบ้านโพธิ์ ศูนย์ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ๑ อยู่บ้านเลขที่ ๑๔๒ หมู่ที่ ๓ ตำบลเวียง อำเภอยะยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

๘. สัมภาษณ์ นาง ละออ อินทร์พรหม อายุ ๖๘ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๑๓/๓ หมู่ที่ ๕ ตำบลกะแดะ อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี วันที่ ๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๑

๙. นางประนอม ฤกษ์เกษตร อายุ ๗๒ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๒๐๗/๑๐ หมู่ที่ ๒ ตำบล ท่าทองใหม่ อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

๑๐. นายเชาวรัตน์ หนูขุนนาง อาชีพหมอพื้นบ้าน อยู่บ้านเลขที่ ๙๖/๑ หมู่ที่ ๒ อายุ ๕๒ ตำบลทุ่งคา อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

๒) กลุ่มนักวิชาการสังคมวิทยาและพัฒนาชุมชน จำนวน ๓ คน คือ

๑. ศาสตราจารย์ ชวน เพชรแก้ว สถาบันราชภัฏสุราษฎร์ธานี
๒. เรือโทผู้ช่วยศาสตราจารย์ดรอนันต์ใจสมุทร สถาบันราชภัฏสุราษฎร์ธานี
๓. ผู้ช่วยศาสตราจารย์สันติย์ บุญชู. มหาวิทยาลัยสงขลนครินทร์วิทยาเขตปัตตานี

๓) กลุ่มนักวิชาการด้านวัฒนธรรม จำนวน ๒ คน คือ

๑. นายอนูรัตน์ แพนสกุล ผู้อำนวยการสำนักศิลปวัฒนธรรมสถาบันราชภัฏสุราษฎร์ธานี
๒. นายธีรพันธุ์ จันทร์เจริญ ผู้เขียนคัมภีร์ในลานวัดพุมเรียง ศิลปวัฒนธรรมสถาบันราชภัฏสุราษฎร์ธานี

๔) กลุ่มนักประวัติศาสตร์ ๓ คน คือ

๑. ศาสตราจารย์. ดร. ครองชัย หัตถา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ
๒. ดร. อมรา ศรสุชาติ อดีตผู้ทรงคุณวุฒิด้านโบราณคดี กรมศิลปากร
๓. นายทศพล งามไพโรจน์. อดีตนายกเทศมนตรีเมืองท่าข้าม

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้วิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ซึ่งในการวิแบ่งเป็น ๓ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ ข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ อายุ การศึกษา ตำแหน่ง ประสบการณ์ การทำงาน นับถือศาสนา สถานที่ วัน/เวลาที่สัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ คำถามเกี่ยวกับ “ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนรอบอ่าวบ้านดอน ลุ่มแม่น้ำตาปี” ได้แก่

ขั้นตอนที่ ๑ ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนรอบอ่าวบ้านดอนลุ่มแม่น้ำตาปี เป็นอย่างไร

๑.๑ ความรู้เกี่ยวกับสถานที่ ซึ่งมีปรากฏในตำนานโบราณคดี

๑.๒ ตำนานโบราณคดี และเรื่องเล่าของพื้นที่

๑.๓ ประสบการณ์กับโบราณวัตถุโบราณสถานของพื้นที่

๑.๔ ข้อสังเกต และความเห็นเกี่ยวกับตำนานโบราณคดีของพื้นที่

ขั้นตอนที่ ๒ การตั้งถิ่นฐานของชุมชนตามหลักภูมิศาสตร์และวัฒนธรรมเป็นอย่างไร

๒.๑ ความรู้เกี่ยวกับภูมิศาสตร์และวัฒนธรรมของพื้นที่

๒.๒ การตั้งถิ่นฐานของชุมชนตามหลักภูมิศาสตร์

๓.๓ วัฒนธรรมที่แสดงพัฒนาการการตั้งถิ่นฐานของชุมชน

๔.๔ ข้อสังเกต และความเห็นเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานและวัฒนธรรมของพื้นที่

ขั้นตอนที่ ๓ ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนรอบอ่าวบ้านดอนลุ่มน้ำตาปี
เป็นอย่างไร

- ๓.๑ ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชน
- ๓.๒ ความเชื่อมโยงสัมพันธ์ของชุมชนลุ่มน้ำกับชุมชนพื้นที่อื่น
- ๓.๓ ความรู้เรื่องการเดินทางข้ามคาบสมุทร
- ๓.๔ ความรู้เรื่องอารยธรรมศรีวิชัยของชุมชน

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมอื่น ๆ ตามประสบการณ์ และความเชี่ยวชาญเฉพาะ

การสร้างและการตรวจสอบเครื่องมือ

ผู้วิจัยดำเนินการ ดังต่อไปนี้

๑. ศึกษาเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปีพร้อมกับการกำหนดร่างคำถามการวิจัยสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย
๒. สร้างแบบสัมภาษณ์ โดยแบ่งออกเป็น ๓ ตอน คือ ตอนที่ ๑ ข้อมูลส่วนบุคคล ตอนที่ ๒ ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนรอบอ่าวบ้านดอนลุ่มน้ำตาปี และตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม (ดูรายละเอียดของแบบสัมภาษณ์ในภาคผนวก ง)
๓. นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๕ ท่าน ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา (ดูรายนามผู้ทรงคุณวุฒิในภาคผนวก ช)
๔. นำแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ไปสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน ๑๘ คน

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทฤษฎีอารยธรรมศรีวิชัย การตั้งถิ่นฐาน การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะจากตำนานโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอนของพุทธทาสภิกขุ และข้อมูลจากภูมิปัญญาชุมชนในพื้นที่รอบอ่าวบ้านดอนลุ่มน้ำตาปี โดยกิจกรรมประกอบด้วย ๕ ระยะ

ระยะที่ ๑ วิเคราะห์องค์ความรู้จากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มน้ำตาปีจังหวัดสุราษฎร์ธานีใช้เวลาประมาณ ๒ เดือน

ระยะที่ ๒ การสัมภาษณ์เชิงลึกโดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลเป็นหลักเพื่อนำองค์ความรู้ไปประกอบประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มน้ำตาปีโดยการนำข้อมูลทั้งหมดมาสรุปสังเคราะห์ให้เห็นถึงกระบวนการ กลไก และรูปแบบที่ชัดเจนเพื่อประกอบใช้เป็นข้อมูลในการนำองค์ความรู้ และบทเรียนจากการวิเคราะห์เอกสาร ๒ เดือน

ระยะที่ ๓ นำความรู้ไปประกอบเพื่อวิเคราะห์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนตามหลักภูมิศาสตร์และวัฒนธรรมโดยการนำข้อมูลทั้งหมดมาสรุปสังเคราะห์ให้เห็นถึงกระบวนการ กลไก และรูปแบบที่ชัดเจนเพื่อประกอบใช้เป็นข้อมูลในการนำองค์ความรู้ และบทเรียนจากการวิเคราะห์เอกสาร และจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญแบบเจาะจงโดยใช้ระยะเวลาประมาณ ๒ เดือน

ระยะที่ ๔ ความรู้การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มน้ำตาปีโดยใช้ระยะเวลาประมาณ ๔ เดือน

ระยะที่ ๕ การสรุปผลการวิจัยเพื่อนำเสนอต่อสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์และสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติต่อไปโดยใช้ระยะเวลาประมาณ ๒ เดือน

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) การจัดเรียงข้อมูลอุปนัยที่ตีความสร้างข้อสรุปข้อมูลจากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนรอบอ่าวบ้านดอนลุ่มแม่น้ำตาปี โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจะใช้ประเด็นที่ศึกษา ที่กำหนดไว้ในแต่ละประเด็น ที่ได้จากเอกสาร ตำราทางวิชาการ และสิ่งตีพิมพ์ต่าง ๆ และการสัมภาษณ์เชิงลึก พร้อมทั้งอาศัยแนวคิด ทฤษฎีมาเชื่อมโยงหาความสัมพันธ์ของข้อมูล เพื่อนำมาประมวลผล วิเคราะห์สังเคราะห์และตีความ แล้วจึงนำผลที่ได้เสนอโดยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์

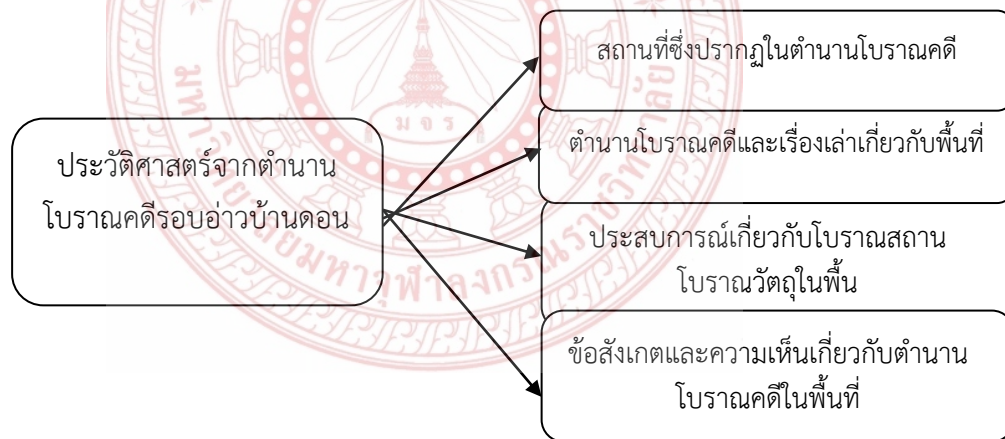
บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี” มีวัตถุประสงค์ดังนี้ ๑) เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์จากตำนานโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอน ๒) เพื่อวิเคราะห์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนตามหลักภูมิศาสตร์และวัฒนธรรม ๓) เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนรอบอ่าวบ้านดอนลุ่มน้ำตาปี คณะผู้วิจัยได้เสนอผลของการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับต่อไปนี้

๔.๑ ประวัติศาสตร์จากตำนานโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอน

การศึกษาวิจัยมุ่งชี้ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปีโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลชุมชนลุ่มน้ำตาปี (รอบปากอ่าวบ้านดอน) ได้แก่ อำเภอไชยา อำเภอนาหวาง อำเภอพุนพิน อำเภอบ้านนาถ อำเภอบ้านตาพร อำเภอเมืองและอำเภอกาญจนดิษฐ์ (ท่าทอง) ซึ่งสามารถสรุปสาระสำคัญของประกอบของประวัติศาสตร์จากตำนานโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอนสามารถเขียนเป็นภาพแผนภูมิได้ดังนี้

ภาพที่ ๔ องค์ประกอบของการวิเคราะห์วิถีชีวิตของชุมชนลุ่มน้ำตาปี

จากภาพแผนภูมิจะเห็นว่าองค์ประกอบของประวัติศาสตร์จากตำนานโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอนพิจารณาได้ดังนี้ สถานที่ซึ่งปรากฏในตำนานโบราณคดี ตำนานโบราณคดีและเรื่องเล่าเกี่ยวกับพื้นที่ ประสบการณ์เกี่ยวกับโบราณสถานโบราณวัตถุในพื้นที่ ข้อสังเกตและความเห็นเกี่ยวกับตำนานโบราณคดีในพื้นที่ สามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

๔.๑.๑ ความรู้เกี่ยวกับสถานที่ ซึ่งมีปรากฏในตำนานโบราณคดี

เรื่องราวก่อนประวัติศาสตร์ ของดินแดนรอบอ่าวบ้านดอนก็เป็นสิ่งที่ทราบได้ยาก เช่นเดียวกับของดินแดนส่วนอื่น ๆ ทวีปและมีน้อยเต็มที เท่าที่ควรหยิบขึ้นพิจารณาสำหรับ

การศึกษาในเรื่องนี้ เท่าที่มีวัตถุพยานปรากฏก็คือ (๑) เรื่องลักษณะแผ่นดินของธรรมชาติของดินแดนรอบอ่าวบ้านดอน (๒) เรื่องเครื่องมือหิน ของมนุษย์ในสมัย อายุหินยุคหลัง และ (๓) เรื่องมนุษย์ที่อาศัยอยู่ในดินแดนส่วนนี้ ในสมัยก่อนแต่ชาวอินเดียเข้ามาครอบครอง ซึ่งพอประมวลเรื่องราวได้ดังต่อไปนี้

(๑) **ลักษณะของแผ่นดินรอบอ่าวบ้านดอน** ที่เราควรพิจารณากันในเรื่องนี้ คือ แผ่นดินในท้องที่อำเภอไชยา อำเภอท่าฉาง อำเภอพุนพิน อำเภอคีรีรัฐนิคม (ท่าขนอน) อำเภอเมือง และอำเภอกาญจนดิษฐ์^๑ ซึ่งตั้งอยู่รอบอ่าวใหญ่อ่าวหนึ่งในตอนกลางของแหลมมลายูทางด้านตะวันออก อันเรียกกันในปัจจุบันนี้ว่า อ่าวบ้านดอน เมื่อพิจารณาตามนัยแห่งธรณีวิทยา ตามพื้นดินอันเป็นที่ราบต่ำทั่ว ๆ ไปโดยรอบอ่าวนี้แล้ว เราจะเห็นได้ว่าแผ่นดินรอบ ๆ อ่าวบ้านดอนนั้นเป็นแผ่นดินที่เพิ่งจะงอกออกมาและทั้งกำลังงอกอยู่เรื่อย ๆ ในอัตราที่รวดเร็วอย่างน่าพิจารณา ถ้าประมาณว่าเมื่อ ๒,๐๐๐ ปี มาแล้ว อ่าวบ้านดอนจะยังกินลึกเข้าไปในแผ่นดินของสมัยปัจจุบันนี้ อย่างน่าประหลาดใจทีเดียวคือถึงกับจะกล่าวได้ว่าทะเลกินลึกเข้าไปถึงเขตคีรีรัฐนิคม หรืออำเภอท่าขนอน ในทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของอ่าว ส่วนทางทิศตะวันตกหรือตะวันตกเฉียงเหนือของอ่าวนั้น อำเภอท่าฉางเป็นทะเลเสียตั้งครั่ง อำเภอไชยาซึ่งอยู่ทางทิศเหนือของอ่าวและติดต่อกับอำเภอท่าฉางก็เป็นอย่างเดียวกัน คือ ทะเลจะเข้าไปเกือบจดแนวตลาดไชยาและวัดพรบรมธาตุไชยา แล้ววกไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของตัวเมือง ทั้งนี้มีเหตุผลอยู่หลายประการคือ นอกจากจะขุดพบดินทะเลหรือวัตถุที่สื่อความเป็นทะเลอยู่ใต้ผิวดินเพียงตื้น ๆ^๒ ในบริเวณพื้นที่เหล่านี้แล้วระดับพื้นดินทั้งหมดในเขตที่กล่าวนี้ในปัจจุบันดังภาพประกอบ^๓

^๑ สัมภาษณ์ เรือโทผู้ช่วยศาสตราจารย์ดรอนันต์ใจสมุทร, สถาบันราชภัฏสุราษฎร์ธานี, เมื่อวันที่ ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

^๒ สัมมนา ดร. อมรา ศรสุนาติ, อดีตผู้ทรงคุณวุฒิด้านโบราณคดี กรมศิลปากร, โครงการสืบสานวัฒนธรรมตามรอยอารยธรรมศรีวิชัย, ณ สำนักศิลปะและวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^๓ สัมมนา ศาสตราจารย์. ดร. ครองชัย หัตถา, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ, โครงการสืบสานวัฒนธรรมตามรอยอารยธรรมศรีวิชัย, ณ สำนักศิลปะและวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^๔ พุทธทาสภิกขุ, แนวสังเขปของโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอน, พิมพ์ครั้งที่ ๔, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อรุณวิทยา, ๒๕๔๕.

รอบอ่าวบ้านดอนโดยเฉพาะ คือ ที่ตำบลเขาพัง เขตอำเภอท่าขนอนนั้นมีเป็นจำนวนมาก^๗ จนถึงกับคนในตำบลนั้นคนหนึ่งเก็บได้ตั้งหลายชั้นก็มี และเป็นของสมัยอายุหินยุคหลัง ส่วนมากที่สุดเป็นรูปชวาน และที่เป็นรูปยาวออกไปอีกมาก แต่จะคล้ายกับอะไรก็ยากที่จะเรียกได้ มีคมเทไปทางเดียว เช่นคมส้าวหรือคมกบนั้นมีส่วนน้อย บางอันเป็นรูปชวาน มีคมยื่นออกไปตรงกลาง วัตถุหินที่มีรูปร่างเป็นอย่างอื่นนอกจาก ๒ ชนิดนี้ ยังไม่เคยพบในแถบนี้ และเชื่อกันว่าไม่มี ไม่เหมือนวัตถุหินทางทวีปยุโรปซึ่งพบทั้งที่เป็นรูปมีด รูปใบหอกหรือพระขรรค์และหัวลูกศร ซ่อนี่เชื่อกันว่าเป็นเพราะในแถบมลายูนี้มีไม้ชนิดเนื้อแข็งเช่นไม้ไผ่บางชนิดและไม้เนื้อแข็งอย่างอื่น ซึ่งมนุษย์ในสมัยอายุหินนั้นได้ใช้ทำมีดใบหอกหรือหัวลูกศรแทนหินวัตถุหินจึงมีน้อยอย่างกว่าที่พบในยุโรปซึ่งไม้เนื้อแข็งดังกล่าวนี้ไม่มี มีสเตอร์ ไอวอร์ ฮน.อี แวนส์ ผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนี้โดยเฉพาะ ได้เขียนอธิบายไว้ดังนี้ “เครื่องมือหินบรรดาที่พบบนแหลมมลายูทั้งหมด ปรากฏว่าเป็นสิ่งที่ทำด้วยน้ำมือของคนในสมัยหินจริง ๆ และดูว่าเป็นของยุคหลังกว่าที่พบกันในยุโรป ที่พบแล้วส่วนมากเป็นชวาน ไม่ปรากฏว่าพบมีด ใบหอกหรือหัวลูกศรเลย ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะเนื่องจากว่าไม้เนื้อแข็งกร้าวและไม้ไผ่ชุกชุมในประเทศนี้ สำหรับไม้เนื้อแข็งนั้นเขาคงใช้ทำใบหอกด้วย”

(๓) มนุษย์รอบอ่าวบ้านดอน ก่อนชาวอินเดียเข้ามาเป็นที่ทราบกันอยู่แล้วว่า ชาวอินเดียได้เกี่ยวข้องกับดินแดนแถบนี้ไม่น้อยกว่า ๒,๐๐๐ ปีมาแล้ว ดังจะได้กล่าวให้ชัดเจนอันว่าด้วยการเข้ามาของชนชาวอินเดียข้างหน้า ปัญหาในที่นี้มีว่าก่อนที่ชาวอินเดียจะเข้ามานั้นได้มีชนชาติใดอาศัยอยู่ก่อนสำหรับชนชาติไทยนั้น ตามที่ปรากฏชัดปรากฏว่าได้อพยพมาถึงที่หลังชาวอินเดีย แต่จะมีชนชาติไทยเผ่าใดเผ่าหนึ่งซึ่งมีใช้เผ่าปัจจุบันนี้จะได้เคยลงมาถึงดินแดนส่วนนี้แล้ว ตั้งแต่ก่อนชาวอินเดียเข้ามาถึงบ้างหรือไม่นั้น ยังเป็นปัญหาอยู่ เรื่องที่จะพิจารณากันในตอนนี้ก็ถือว่าก่อนแต่ชาวอินเดียและชนชาติไทยจะได้เข้ามาถึงนั้นชนที่เป็นเจ้าของถิ่นเดิมในดินแดนรอบ ๆ อ่าวบ้านดอนนั้นเป็นชนชาติพันธุ์ไหนเนื่องจากวัตถุหินต่าง ๆ ที่พบรอบ ๆ อ่าวบ้านดอนนี้เมื่อได้ตรวจสอบดูอย่างละเอียดแล้วปรากฏว่าเหมือนเป็นอย่างเดียวกันกับที่พบทางปลายแหลมมลายูโดยเฉพาะที่ ปาหัง และเปรัก เมื่อเป็นเช่นนี้ย่อมมีทางที่จะกล่าวได้ว่า ในสมัยอายุหินนั้นอย่างน้อยก็มีมนุษย์ชาติพันธุ์เดียวกัน พันธุ์หนึ่งได้อาศัยอยู่ตลอดแหลมมลายูโดยเฉพาะขึ้นมา ถึงดินแดนรอบอ่าวบ้านดอนทางทิศเหนือ และมนุษย์พันธุ์นี้เป็นชนชาติอะไรกล่าวถึงมนุษย์ดั้งเดิมพวกนี้จะกล่าวได้ก็เพียงเท่าที่ค้นคว้าสอบสวนตกลงกันแล้วในเวลานี้ ทั้งที่ทราบที่อยู่แล้วยังมีเรื่องที่จะต้องสอบสวนกันต่อไปอีกมากนัก และเราจะต้องพิจารณากันให้กว้างออกไปถึงชนเผ่าที่มีอยู่บนแหลมมลายูทั่วไปในเวลานั้นเสียก่อน จึงจะเข้าใจถึงมนุษย์ที่อาศัยอยู่ในดินแดนรอบอ่าวบ้านดอนในเวลานั้นได้ดี นักศึกษาฝ่ายมานุษยวิทยาได้แบ่งชนเผ่าดั้งเดิมบนแหลมมลายูทั้งหมดออกเป็น ๓ ชั้น คือ (๑) ชนเดิมแท้ (๒) ชนมลายูเดิม และ (๓) ชนมลายู อย่างที่เห็น ๆ กันอยู่ ซึ่งข้าพเจ้าจะได้พิจารณาที่ละพวก ดังต่อไปนี้ (๑) ชนเดิมแท้ นั้นยังมีพวกเซมิง และพวกซาไก ซึ่งนับว่าเป็นตัวอย่างที่ดีที่สุดของมนุษย์พวกดั้งเดิมที่ยังมีเหลืออยู่ให้เราเห็นในเวลานี้พวกเซมิงเก่ากว่าพวกซาไก พวกเซมิงเวลานี้ยึดเอาภูเขาที่เป็นดงทึบเป็นที่อาศัยใน

^๗ สัมมนา นายทศพล งามไฟโรจน์, อดีตนายกเทศมนตรีเมืองท่าข้าม, โครงการสืบสานวัฒนธรรมตามรอยอารยธรรมศรีวิชัย, ณ สำนักศิลปะและวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^๘ พุทธทาสภิกขุ, แนวสังเขปของโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอน, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อรุณวิทยา, ๒๕๔๕). หน้า๙-๑๐.

เขต เกดาร์, เปร์ค และปาหังตอนเหนือ พวกนี้ออกมาติดต่อกับมนุษย์ภายนอกเป็นคราว ๆ ผิวดำผมหยิกเหมือนชนแคะ จมูกแบนกว้าง คางน้อย ฝีปากเขิด และบางคนมีขนาดเป็นคนแคระ เล็กเตี้ย นอกจากผ้า เปลือกไม้พื้นตรงท่อนสะเอวแล้ว ก็ปล่อยร่างกายล่อนจ้อนไม่รู้จักทำอะไรไถนา เลี้ยงชีวิตตนด้วยของที่เกิดเองในป่า ล่าสัตว์ ตกปลา และดักสัตว์ อาวุธประจำคนพวกนี้คือ ค้อนครและลูกศรอาบยาพิษ อาศัยอยู่ตามเงื้อมผา หรือตามเพิงที่สร้างด้วยใบไม้ ไม่รู้จักสร้างกระท่อม หรือบ้านเรือน^๙ ส่วนพวกซาไกนั้น ส่วนมากอาศัยอยู่ในเขตเปร์คตะวันออกเฉียงใต้และที่ปาหัง ตะวันตกเฉียงเหนือ พวกนี้ก็มีอะไรที่คล้ายพวกเซม้งอยู่หลายอย่าง และสืบพันธุ์ปนกันมานานแล้ว ว่ากันโดยสีพวกซาไกสีน้ำตาลจนกระทั่งถึงสีเหลืองก็มี และบางทีเหลืองจางกว่าพวกมลายูด้วยซ้ำ ผมยาวสีดำ จมูกตัดแหลมหน้าดูตาได้ระดับขนาน (คือหางคิ้วไม่ได้สูงขึ้น) และลิ้มครั้งเดียว คางบางแหลม พวกนี้บางหมู่ก็ทาหน้า (ด้วยเครื่องทาชนิดหนึ่งของเขาเอง) บางทีก็มีห่วงโลหะหรือขนเม่นร้อยที่จมูก อาวุธประจำชนพวกนี้คือท่อนเป่ามีลูกดอกอาบยาพิษ ซึ่งพวกนี้ชำนาญการเป่าเป็นอย่างยิ่งตามปกติอาศัยอยู่ในกระท่อม ซึ่งบางทีก็ทำบนยอดไม้ สูงถึง ๓๐ ฟุตจากพื้นดิน (๒) ชนชาวปาชาวดอย ที่พบทั่วไปบนแหลมมลายูอีกพวกหนึ่งคือ พวกที่เรียกว่า “มลายูเดิม” ชนพวกนี้ไม่พูดภาษามลายู พวกจากุน ซึ่งยังมีอยู่ทางใต้สุดแหลม คือ ตัวอย่าง พันธุ์แท้ในปัจจุบันของชนเผ่านี้ ผิวหนังสีทองแดง เส้นผมตรงดำ กลี้งแบบชาวมองโกเลียน กระตักแก้มสูง ตาเอียงเล็กน้อย แม้จะเป็นพวกที่เร่ร่อนอยู่บ้างก็รู้จักทำการเพาะปลูกและอาศัยอยู่ในกระท่อมที่หน้าคู (๓) ชนชาติมลายู คือ ชนชาติที่มีเป็นพื้นทั่วไปในแถบ มลายาเซีย นักสำรวจชื่อ วอลแลซ (Wallace) ได้แบ่งกำเนิดชนเผ่านี้ออกเป็น ๔ พวก คือ (ก) มลายูบนปลายแหลมมลายู และพวกริมทะเลของเกาะสุมาตรากับบอเนียว (ข) พวกชะวาแห่งเกาะชวามุรา และบาหลี และบางส่วนของลือมบ็อกและสุมาตรา (ค) พวกบูกิสแห่งเกาะเซเลเบซ (ง) พวกตะกะลาสแห่งเกาะฟิลิปปินส์ ที่นี้เราจะได้พิจารณากันต่อไปว่า^{๑๐}

ชนชาติ ๓ เผ่านี้เกี่ยวข้องกับอย่างไรกันกับโบราณคดีของดินแดนรอบอ่าวบ้านดอน ก็พวกเซม้งนั้น คือ พวกที่ผสมขึ้นจากพวกออสโตรลอยด์และนิกรอยด์เดิม กับพวกนิกริโตปาเลอัลไปนั พวกนิกริโตปาเลอัลไปนันั้นปัจจุบันนี้คงมีพันธุ์บริสุทธิ์อยู่ในพวกชาวเกาะอันดามัน ชนพันธุ์นิกรอยด์ยังคงมีพันธุ์อยู่ตามพวกชาวเขาในพม่า เช่น พวกชิน (Chin)^{๑๑} และมีมากในมณฑล อัสสัมและทั่ว ๆ ไปในอินเดีย พวกปาเลอัลไปนั อีกพวกหนึ่งซึ่งปัจจุบันนี้นับได้ว่าที่มีเหลืออยู่ก็น่าจะได้แก่พวกกะเหรี่ยงพวกเดียวได้ลงไปทางใต้ผสมกับพวกเซม้งเดิม เกิดเป็นพวกซาไกขึ้นเท่าที่กล่าวมานี้เราจะเห็นได้ว่าชนเผ่านิกริโตนั้น ได้เพ่นพ่านเต็มไปทั่ว แหลมมลายูและเป็นที่เชื่อกันแล้วว่าวัตถุหินต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้นก็ คือ สมบัติของชนเผ่านิกริโตในสมัยดึกดำบรรพ์นั่นเอง การที่วัตถุหินที่พบในรอบอ่าวบ้านดอน มีลักษณะเหมือนกับที่พบทางปลายแหลมมลายู เช่นที่เปร์คและปาหังดังที่

^๙ สัมภาษณ์ ศาสตราจารย์ ชวน เพชรแก้ว, สถาบันราชภัฏสุราษฎร์ธานี, วันที่ ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

^{๑๐} พุทธศาสนิก, แนวสังเขปของโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอน, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อรุณวิทยา, ๒๕๕๕). หน้า๑๓-๑๕.

^{๑๑} สัมมนา ดร. อมรา ตรีสุชาติ, อดีตผู้ทรงคุณวุฒิด้านโบราณคดี กรมศิลปกร, โครงการสืบสานวัฒนธรรมตามรอยอารยธรรมศรีวิชัย, ณ สำนักศิลปะและวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๑.

กล่าวมาแล้วข้างต้น ก็ย่อมกล่าวได้ว่า ได้มีชนเผ่าเดียวกันอาศัยอยู่ในสมัยหนึ่ง ในดินแดนรอบ ๆ นับตั้งแต่ อ่าวบ้านดอนลงไปจนถึงปลายแหลมมลายู นั่นคือกล่าวได้ว่าชนเผ่านิกริโต อันมีชนชาวเซม้ง และซาไกในปัจจุบันนี้เป็นตัวอย่างนั้นแลได้เคยอาศัยอยู่แล้วในดินแดนนับตั้งแต่รอบ ๆ อ่าวบ้านดอน แม้ที่สุดในปัจจุบันนี้ในจังหวัดพัทลุงทางที่ติดต่อกับจังหวัดตรังก็ยังมีตัวอย่างของชนเผ่านี้เหลืออยู่จำนวนหนึ่งซึ่งชาวบ้านเรียกกันว่าเงาะป่า^{๑๒} ชนิดที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเคยทรงให้นำไปเลี้ยงดูคราวหนึ่ง ถัดมาจากพวกเซม้งและซาไกก็มาถึงพวกมลายูเดิม พวกนี้มีรูปร่างลักษณะอย่างเดียวกับพวกไทยใต้ปัจจุบันอยู่หลายอย่าง ก็น่าจะเป็นเพราะไทยในปัจจุบันนี้โดยเฉพาะทางภาคใต้เป็นพิเศษได้เคยผสมพันธุ์กันมากับชนเผ่านี้มาแล้วไม่มากก็น้อย สำหรับดินแดนรอบ ๆ อ่าวบ้านดอนในปัจจุบันนี้ ถ้าจะเสาะหาชนที่เป็นตัวอย่างของชนเผ่าเดิมหรือโบราณกันจริง ๆ แล้ว ก็เห็นจะมีอยู่แต่ในเขตตำบลปากหมาก ซึ่งอยู่สุดทางทิศตะวันตกของอำเภอไชยาเท่านั้น มีสเตอร์ อีแวนส์ ได้กล่าวไว้ว่า “ข้าพเจ้าได้ไปจังหวัดสุราษฎร์ธานีโดยอาศัยคำกล่าวของแวริงตัน สมิธ ที่กล่าวว่า มีชนเผ่านิกริโตอยู่ที่นั่น ทางทิศเหนือของอำเภอไชยา แต่เจ้าหน้าที่สุราษฎร์ธานีบอกแก่ข้าพเจ้าว่าไม่มีเลย” เรื่องข้างบนนี้ก็ต้องหมายถึง คนจำนวนน้อยจำนวนหนึ่งที่อยู่สุด ปากหมากทางทิศตะวันตกและตะวันตกเฉียงเหนือนั่นเอง ชนจำนวนนี้เวลานี้ชาวบ้านเรียกว่า “ชาวเพ-ลา” ซึ่งเป็นแต่เพราะอยู่หรือเคยอยู่ แถบภูเขาชื่อ เพ-ลา ในตำบลนี้แล้วนั่นเอง คำว่า “เพ-ลา”^{๑๓} หาใช่เป็นชื่อชาติพันธุ์ของชนพวกนี้ไม่ ถ้าจะพิจารณากันให้ดีแล้วพวกนี้มีทางที่จะเป็นเผ่ามลายูเดิม อยู่ไม่น้อย ถ้าผิดจากนี้ก็ต้องเป็นเผ่าละว้าหรือเป็นเผ่าไทยอื่น ๆ ที่ได้ลงมาสู่ดินแดนนี้ แต่โบราณจนไม่มีใครทราบที่ว่าอาจเป็นเผ่ามลายูเดิมนั้นก็อาจสังเกตได้จากภาพถ่ายหลายอย่างทั้ง ๆ ที่เหมือนคนไทยทั่ว ๆ ไปเช่นเดียว กับที่คนไทยเหมือนกับชนชาวฟิลิปปินส์ ซึ่งถ้าไม่พูดออกมาแล้ว คนไทยทางภาคใต้ ย่อมคิดว่าเขาเป็นคนไทยนั่นเอง ชาวเพ-ลา พวกนี้เวลานี้ก็เหลือน้อยตัวเต็มทีแล้ว เพราะได้سابสูญไปโดยเร็ว เนื่องจากไม่มีโอกาสจะเป็นอยู่ด้วยความเจริญชนิดที่จะป้องกันโรคภัยไข้เจ็บได้ อยู่ในป่าสูง ตัวชั้นขุย ทำให้ไดนามอีกอย่างหนึ่งตามภาษาพื้นเมืองที่ชื่อว่า “พวกซึ่ปุย” บางคนที่รักษาโรคของตัวหายได้ก็ค่อยกลายเป็นชาวบ้านตามธรรมดาที่มี ตัวเองพูดภาษาอะไรก่อนก็ทราบไม่ได้ คงพูดไทยเหมือนชาวบ้านทั่วไป แต่ด้วยสำเนียงที่ค่อนข้างแปลก อยู่ไกลความเจริญแผนใหม่ ไม่มีการศึกษา เด็กหญิงอายุ ๑๗ ปี ยังไม่มีลักษณะส่อความเป็นสาว เมื่อพิจารณาลักษณะของชนเผ่ามลายูเดิมที่กล่าวมาแล้วข้างต้นอีกครั้งหนึ่ง ข้าพเจ้าอยากจะเชื่อว่าคน “ชาวเพ-ลา” นี้เอง คือคนซึ่งสมัยหนึ่งได้มีอยู่ทั่ว ๆ ไปในรอบอ่าวบ้านดอน และเป็นบรรพบุรุษของคนไทยชนิดที่เห็น ๆ กันอยู่ในปัจจุบันนี้ โดยการผสมพันธุ์กันกับชาวอินเดียที่เข้ามาใหม่ และกับชาวไทยที่ลงมาในยุคหลัง จนทำให้ลักษณะพันธุ์เดิมสูญไปและทำให้คนไทยในภาคใต้ในปัจจุบันนี้มีลักษณะเปลี่ยนแปลงไปจากคนไทยแท้ในยุคนานในเวลานี้อย่างที่จะเปรียบกันไม่ได้เลย เมื่อกล่าวอย่างสรุปสั้น ๆ ก็คือว่า เลือดมลายูเดิม เลือดอินเดีย เลือดไทยแท้สามสายปนกัน เป็นคนไทยส่วนมากในภาคใต้ปัจจุบัน โดยเฉพาะหมายถึงชาวนา ชาวสวน เว้นชาวย่านตลาด ซึ่งมีเลือดจีนผสมมากเกินไป ส่วนชนเผ่าที่ ๓ คือ เผ่ามลายูแท้ที่พูดภาษามลายูนั้น ข้าพเจ้ายังค้นไม่ได้ว่า

^{๑๒} สัมภาษณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สันติย์ บุญชู, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี, วันที่ ๖ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๑๓} สัมภาษณ์ เรือโทผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนันต์ใจสมุทร, สถาบันราชภัฏสุราษฎร์ธานี, เมื่อวันที่ ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

การเกี่ยวข้องกันอย่างไรกับโบราณคดีของดินแดนรอบอ่าวบ้านดอน แต่มีสิ่งหนึ่งซึ่งสะกิดความสนใจ คือว่าเหตุไรชื่อเกาะต่าง ๆ ในทะเลรอบอ่าวบ้านดอน ตลอดจนชื่อตำบลหรือสถานที่บางแห่งของ ดินแดนส่วนนี้มีชื่อซึ่งไม่ใช่ภาษาไทยอยู่เป็นจำนวนมากไม่น้อย เช่นชื่อ เกาะสมุย เกาะพัง จัวเต๊ะ จิวตา ลับ พะลวย ฯลฯ ตำบลชะงะอะ กระแตะ ฉะโหละ กระหวด ละแม ปะมะ โมถ่าย สะเวียด ฯลฯ เรื่อง นี้เป็นเรื่องใหญ่อีกเรื่องหนึ่ง ซึ่งจะสอบหาความจริงกันต่อไป^{๑๔}

๔.๑.๒ ตำนานโบราณคดี และเรื่องเล่าเกี่ยวกับพื้นที่

พวกมลายูและพวกคนเดิม ๆ ของถิ่นนี้ โดยเฉพาะในการล่าสัตว์ และมีดไม้ไผ่ก็ยังคงใช้กัน ในวงการพิธีกรรมนิยม เช่น การตัดสายสะดือเด็ก^{๑๕} เป็นต้น” เครื่องมือหินแห่งสมัยหินยุคหลังนี้ คนพื้นเมืองเรียกกันว่า “หินขวานฟ้า” โดยคิดเอาว่าเป็นหินที่ตกลงมาจากฟ้า ในขณะที่ฟ้าผ่าจึงทำให้มีคน ออกเที่ยวค้นหา “หินขวานฟ้า” เมื่อผ่าลงมาแล้วในทีใดทีหนึ่ง ถ้าบังเอิญไปพบวัตถุหินนี้เข้าจริง ๆ ก็ยัง ยึดถือว่าเป็นของขลังยิ่งขึ้น การเป็นเช่นว่านี้ มิใช่จะเป็นกันแต่ในดินแดนรอบ ๆ อ่าวบ้านดอน หากได้ เป็นทั่ว ๆ ไปทั้งประเทศ เราและประเทศอื่น ข้าพเจ้าไม่ต้องอธิบายความเรื่องนี้ด้วยตนเอง แต่ขอยกเอา คำของมิสเตอร์ อีแวนส์ มาวางไว้อีก ดังต่อไปนี้ “ชาวมลายูบนแหลมมลายู เรียกขวานหินนี้ว่า “บาตุลิน ตา, หะลินตา, หรือ บาตูปีเตอ” ซึ่งทั้งสามคำนี้ล้วนแต่แปลว่าสายฟ้า ในเกาะบอเนียวทางภาคเหนือโดย เฉพาะที่ตำบล Tempasuk เขาเรียกขวานหินนี้กันว่าฟันฟ้า (กิกิ กุนตอ-Gigi-Guntor), โดยคิดว่าเป็นฟัน ที่ร่วงลงมาจากฟ้า เป็นสายฟ้าผ่าตมาจากเทวดาที่คารามอยู่บนฟ้า ความเชื่อเช่นนี้มีในเกาะต่าง ๆ ในหมู่ เกาะมาเลอาคิเปลาโก และก็มีใช้เป็นสิ่งที่ไม่รู้จักกันในหมู่พวกกรีก ถึงแม้ยุโรปบางส่วน^{๑๖} ในปัจจุบันนี้ก็ ยังมีหมู่คนที่มีความเชื่อเรื่องขวานฟ้านี้ในเกาะบอเนียวภาคเหนือถือว่าขวานฟ้านี้เป็นเครื่องรางที่มี อำนาจศักดิ์สิทธิ์ เขาถุ่เตอยไก่อที่จะเอาไปชนด้วยหินขวานฟ้านี้ โดยเชื่อกันว่าต้องชนะแน่เพราะเตอยไก่อ ของตนจะปักลึกไปในไก่อที่เป็นคู่ต่อสู้ (เหมือนสายฟ้าผ่าต?) น้ำที่แช่ด้วยหินขวานนี้เขานำไปให้คนที่ป่วยใช้ ทรมิซติ่ม เป็นยาแก้โรคนั้นหรือใช้พรมลงบนต้นข้าวกล้า กันศัตรูของกล้าและจะให้เกิดผลเป็น ข้าวเปลือกมาก ว่ากันว่าเครื่องรางนี้ถูกถือกันว่าเป็นของสูง ถึงกับเจ้าของไม่ยอมให้ใครดูของตนโดยเกรง ว่าจะเสื่อมความศักดิ์สิทธิ์ เพราะถูกมือจับคลำ หรือเพราะผ่านการตรวจสอบของนักศึกษา”

ในสมัยโบราณ วรรณคดีอินเดียได้กล่าวถึงเมืองท่าสำหรับลงเรือมาทางทิศตะวันออกคือ เมืองท่า ตามร์ลิปติ เมืองท่าอมราวตี เมืองท่าคอนจีเวรัม เมืองท่าเหล่านี้ตั้งรายกันอยู่ทางฝั่ง ตะวันออกของตัวประเทศอินเดีย ทั้งนี้ยอมแสดงให้เห็นว่าพวกพ่อค้าหรือนักธุรกิจนั้นยอมมาได้จาก ทุกส่วนของประเทศอินเดีย แม้เขาจะลึกเข้าไปในตัวประเทศก็ยอมเดินทางมาสู่ท่าเรือเหล่านี้ทำไต่ทำ หนึ่งที่สะดวกที่สุด แล้วลงเรือที่นั่นมายังสุวรรณภูมิอันมีเมืองท่าตักโกลาเป็นเมืองท่าสำคัญและจะต้อง ถึงก่อนตักโกลานั้น บัดนี้เป็นที่ยุติกันแล้วในวงนักโบราณคดีว่าได้แก่ตะกั่วป่า แต่สำหรับเรื่องราวของ

^{๑๔} พุทธศาสนิกขุ, แนวสังเขปของโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอน, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อรุณวิทยา, ๒๕๔๕). หน้า๑๓-๑๕.

^{๑๕} สัมภาษณ์ ศาสตราจารย์ ขวน เพชรแก้ว, สถาบันราชภัฏสุราษฎร์ธานี, วันที่ ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

^{๑๖} สัมมนา ศาสตราจารย์. ดร. ครองชัย หัตถา, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ, โครงการสืบ สานวัฒนธรรมตามรอยอารยธรรมศรีวิชัย, ณ สำนักศิลปะและวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๑.

กษัตริย์หรือนักรบ นักผจญภัยชาวอินเดียที่ออกแสวงหาดินแดนนอกมาตุภูมิตั้งอาณาจักรขึ้นใหม่นั้นมีเรื่องราวของตนโดยเฉพาะเป็นเรื่อง ๆ ไป สำหรับเรื่องกษัตริย์ไศเลนทวงศ์แห่งสมัยศรีวิชัยนั้นเป็นพวกที่นักโบราณคดีถือกันว่ามาจากอินเดีย ส่วนที่ค่อนข้างไปทางใต้คือแคว้นกาลิงคะในบัดนี้ ซึ่งจะได้กล่าวถึงในตอนอันที่ว่าด้วยเรื่องราวในสมัยศรีวิชัย

ในวรรณคดีของอินเดียฝ่ายสันสกฤตมีเรื่องราวต่าง ๆ ในคัมภีร์นั้น ๆ ที่แสดงให้เห็นทราบดีว่ามีพ่อค้าชาวอินเดียเรือค้าไปยังถิ่นต่าง ๆ รวมทั้งสุวรรณภูมิด้วย ตั้งหลายศตวรรษ ก่อนคริสต์ศักราช ทั้งนี้เพราะถือว่าวรรณคดีต่าง ๆ ที่กล่าวถึงสุวรรณภูมินั้นแต่งขึ้นเมื่อหลายศตวรรษก่อนคริสต์ศักราช ในวรรณคดีของอินเดีย ฝ่ายบาลี โดยเฉพาะพระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาก็ได้มีกล่าวถึงเรื่องการเดินเรือไปยังสุวรรณภูมิเหมือนกัน เช่นสังฆชาตกเล่าถึงเรื่องพราหมณ์สังฆะกล่าวว่าเงินสำหรับให้ทานในโรงงานของตนจะขาดมือ จึงลงเรือไปค้าทางสุวรรณภูมิ ในมหาชาตกเล่าเรื่องพระโพธิสัตว์ ขออนุญาตมารดาไปเสี่ยงโชคทางสุวรรณภูมิ เพื่อหาทรัพย์มาถวายบัลลังก์คืน เรือแตกกลางทะเล จนนางเมขลาต้องช่วย ดังนั้นเป็นตัวอย่าง เหล่านี้แสดงให้เห็นโดยชัดเจนว่าในสมัยที่แต่งคัมภีร์ชาตกนั้น ได้มีการเดินเรือมายังสุวรรณภูมิแล้ว และคัมภีร์ชาตกนั้นแต่งกันตั้งแต่ราวสมัยไม่น้อยกว่า ๓ ศตวรรษ ก่อนคริสต์ศักราช นั่นคือไม่น้อยกว่า ๒๓๐๐ ปีมาแล้ว^{๑๗}

๔.๑.๓ ประสบการณ์เกี่ยวกับโบราณวัตถุโบราณสถานในพื้นที่

สิ่งสำคัญกว่านั้นที่จะต้องศึกษาต่อไป คือ เมื่ออ่าวกลิงเข้าไปในแผ่นดินถึงขนาดนั้นแล้ว ยังมีแม่น้ำเป็นเส้นทางต่อจากอ่าวกลิงเข้าไปในแผ่นดินอีกตรงไปยังเขตสันแผ่นดินแบ่งซึ่งทางปากตะวันตกของสันแผ่นดินก็มีแม่น้ำตะกั่วป่าเข้ามาหา ความอำนวยการของธรรมชาติในข้อนี้ทำให้เกิดการคมนาคมขนถ่ายข้ามแหลมมลายู ที่ตรงนี้เป็นทางสำคัญ เป็นการประหยัดเวลาที่จะต้องอ้อมไปยังปลายแหลมสิงคโปร์ ซึ่งสมัยนั้นใช้เรือใบ จะกินเวลาไม่น้อยกว่า ๑ เดือน และถ้าพลาตมรสมเรือใบเหล่านั้นจะต้องถึงกับริกคังปี ดังที่ปรากฏอยู่ในคราวที่สมณะทูตลังกาเข้ามาขอพระสงฆ์ไทยในรัชกาลพระเจ้าบรมโกศ เพื่อออกไปให้การอุปสมบทที่ลังกาทูตพลอยมาด้วยเรือใบของชาวฮอลันดาพลาตมรสมที่ปลายแหลมมลายูไปหน่อยเดียวก็ต้องรออยู่ปีหนึ่งทูตจึงมาได้ดังนั้นเป็นต้น การที่มีทางคมนาคมข้ามแหลมที่สะดวกรวดเร็วตรงอ่าวบ้านดอนกับตะกั่วป่าเช่นนี้ได้ทำให้เกิดเหตุการณ์อันสำคัญในสมัยโบราณในด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดีของอ่าวบ้านดอนเอง ดังที่จะได้กล่าวถึงโดยละเอียดต่อไป^{๑๘}

หลักแห่งวิชาโบราณคดี คือถือเท่าที่หลักฐานพยาน ปรากฏอยู่เป็นวัตถุแล้วเราอาจกล่าวได้ โดยการคำนวณจากจดหมายเหตุจีนหรือจีนวัตถุ เช่น เศษกระเบื้อง สินค้าหรือแม่ที่สุแต่รูปปฏิมากรรมต่าง ๆ ที่ตกหล่นอยู่ เป็นเครื่องบอกเวลาก็กล่าวได้แต่เพียงว่าเมื่อสัก ๒,๐๐๐ ปีมาแล้วนั่นเอง ระยะเวลาเพียงเท่านี้เท่านั้นที่เป็นหลักยึดถือกันในฝ่ายวิชาโบราณคดีโดยไม่อาจจะยึดเวลาออกไปดังเช่นเวลาที่คำนวณเอาด้วยการเกิดในชาติก่อน ๆ ของพระพุทธเจ้าดังที่กล่าวไว้ในชาตกนั้น ๆ เป็นต้นได้ แม้ ดร. เลอ-เม ผู้เชื่อในการมาของชาวโพนีเซีย ตั้งหลายศตวรรษก่อนคริสต์ศักราชก็ไม่วายที่จะกล่าวว่า “สิ่งที่น่า

^{๑๗} สัมมนา ดร. อมรา ตรีสุชาติ, อดีตผู้ทรงคุณวุฒิด้านโบราณคดี กรมศิลปากร, โครงการสืบสานวัฒนธรรมตามรอยอารยธรรมศรีวิชัย, ณ สำนักศิลปะและวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๑๘} สัมมนา ดร. อมรา ตรีสุชาติ, อดีตผู้ทรงคุณวุฒิด้านโบราณคดี กรมศิลปากร, โครงการสืบสานวัฒนธรรมตามรอยอารยธรรมศรีวิชัย, ณ สำนักศิลปะและวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๑.

เชื่อว่ายิ่งไปกว่าการมาของชนชาติโพนีเซีย เมื่อ ๘ ศตวรรษก่อน คริสตศักราชนั่นก็คือ การมาของชนชาวอินเดียที่ออกแสวงหาดินแดนใหม่นอกอินเดียตั้งแต่เริ่ม คริสตศักราชทีเดียว” ทั้งนี้ก็ตกอยู่ในระยะ ๒,๐๐๐ ปีนั้นอีกเหมือนกัน จึงเป็นอันยุติในขั้นนี้ว่า ชาวอินเดียได้เข้ามายังดินแดนสุวรรณภูมิในลักษณะพ่อค้า และแสวงหาดินแดนเมืองขึ้นนอกมาตุภูมิตั้งแต่สมัยเมื่อ ๒,๐๐๐ ปีมาแล้ว^{๑๔}

วงการโบราณคดีเมืองไทยเป็นรูปพระนารายณ์ศิลาทั้งสามองค์ ขนาดโตเท่าคนย่อม ๑ เป็นแบบสมัยที่ถือกันว่าแบบคุปตะในอินเดีย หรือเรียกกันในวงโบราณคดีเมืองไทยว่าแบบก่อนขอม ซึ่งเรียกกันง่าย ๆ อีกอย่างหนึ่งว่าพระนารายณ์แบบสวมหมวกแขก องค์กรอยู่ทางขวามือของผู้อ่าน พบที่เนินบนเกาะติดกับเกาะตะกั่วป่า ซึ่งต่อไปจะเรียกง่าย ๆ ว่าพระนารายณ์ตะกั่วป่า องค์กรกลางพบที่เวียงสระ เมืองเก่าแกริมน้ำตาปี่ลึกเข้าไปกลางแผ่นดิน องค์กรทางซ้ายมือพบบนภูเขาศรีวิชัย ซึ่งสมัยหนึ่งเป็นเกาะศรีวิชัยตั้งอยู่กลางอ่าวบ้านดอนนั่นเองดังภาพประกอบ

ภาพที่ ๑๑ รูปพระนารายณ์ศิลาทั้งสามองค์

ที่มา : คัดลอกจากหนังสือแนวสังเขปของโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอนโดยท่านพุทธทาส

เดี๋ยวนี้เป็นท้องที่อำเภอพุนพินตอนที่ไถลมาทางริมทะเล เมื่อท่านคุปตะในดินแดนอินเดียผู้อ่านค้นหาจุดสามจุดคือ เขาศรีวิชัย เวียงสระ ตะกั่ว ให้พบและเฟื่องดูให้ชัดซึ่งแล้วจะเห็นได้ว่าตะกั่วป่า เวียงสระและอ่าวบ้านดอนเคยรับศิลปกรรมแบบเดียวกัน สมัยเดียวกันร่วมกันจากอินเดีย โดยไม่ต้องสงสัยเมื่อจัดให้รูปพระนารายณ์ทั้งสามนี้เข้าประจำที่ของตน ๆ ตามจุดในแผนที่นั้นแล้วเราจะรู้สึกคล้ายกับว่ามียาม ๓ คน ยืนเรียงแถวข้ามแหลมจากตะวันตกถึงตะวันออก ฝ่าคอยบอกความจริงอันเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของดินแดนส่วนนี้แก่ผู้ที่สนใจจะศึกษาพระนารายณ์เขาศรีวิชัยและพระนารายณ์ตะกั่วปาล้วนแต่อยู่บนเกาะด้วยกันทั้งคู่ และยังมีเหตุผลอย่างอื่นอีกที่แสดงว่ารูปปฏิมาทั้งสามนี้เป็นของเอามาจากอื่น เนื้อศิลาก็ไม่แสดงว่าเป็นศิลาของภูเขาในแถบนี้ เรื่องนิยายปรัมปราที่ชาวบ้านเล่าสืบ ๆ กันมา ก็บอกว่ามีมีการบรรทุกเรือเอามา ถ้าเป็นรูปปฏิมาที่ขนเอามาจากอินเดียโดยตรงก็ย่อมแสดงว่าชาวอินเดียได้ลงแรงเป็นการใหญ่

^{๑๔} พุทธทาสภิกขุ, แนวสังเขปของโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอน, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อรุณวิทยา, ๒๕๔๕). หน้า๒๐-๒๑.

ในการเข้ามาเกี่ยวข้องกับดินแดนรอบอ่าวบ้านดอนนี้เพื่อจัดตั้งรัฐอย่างอินเดียขึ้นในเวลานั้นหรือเพื่ออะไรก็ตามตั้งแต่สมัย พ.ศ.๑๐๐๐ หรือ ๑๑๐๐ ปีแล้ว^{๒๐}

ที่เมืองเวียงสระนั้นนอกจากมีพระนารายณ์องค์ที่กล่าวถึงในจำนวนสามองค์นี้แล้วยังมีรูปปฏิมามีค่าสูงทางโบราณคดีอีก ๓ รูป ซึ่งพบที่นั่น ในภาพนี้เป็นพระพุทธรูปศิลปะแบบคุปตะ ซึ่ง ดร.ควอริตซ์ เวลส์ เป็นผู้พบด้วยตนเอง เมื่อคราวไปขุดตรวจโบราณสถานแห่งนี้และถือว่าเป็นของในสมัย พ.ศ. ๑๐๐๐ เหมือนกัน องค์พระพุทธรูปเป็นหินทรายสลักเป็นแผ่นแบน และขนาดเล็ก แต่ลักษณะเป็นแบบอินเดียบริสุทธิ์ซึ่งไม่ว่าจะเป็นของที่ช่างทำขึ้นในถิ่นนี้หรือนำมาจากอินเดียโดยตรงเพราะเป็นของเล็กก็ตามย่อมเป็นเครื่องแสดงถึงการที่ชาวอินเดียได้เดินทางข้ามแหลมมาয়งฟากตะวันออก คือดินแดนรอบอ่าวบ้านดอนโดยไม่ต้องสงสัยส่วนรูปปฏิมาอีกสององค์นั้นเป็นศิลาทั้งคู่ โตะขนาดเล็กย่อม ๆ องค์ทางซ้ายมือเป็นรูปวิษณุคือพระนารายณ์ แต่เป็นคนละแบบคนละสมัยกับองค์ที่กล่าวแล้วข้างต้น องค์กลางเป็นรูปพระศิวะคือพระอิศวร แต่เป็นพระอิศวรปางดุร้ายซึ่งเรียกกันว่า ศิวะไภรวะ ทั้งสององค์นี้ศาสตราจารย์ อาร์.ซี มชุมทาร์ ว่าเป็นอินเดียน้อยไปสักหน่อย ทั้งที่ศาสตราจารย์ เซเดส์ว่าเป็นอินเดียเต็มที่ แต่อย่างไรก็ตามคงถือได้ว่าเป็นแบบอินเดียโดยฝีมือชาวอินเดียที่สร้างขึ้นในถิ่นนี้ คงเป็นสมัยหลังจากพระนารายณ์องค์ใหญ่และพระพุทธรูปคุปตะองค์ที่กล่าวถึงแล้ว แต่เรื่องรูปปฏิมาสององค์นี้นักศึกษาบางท่านถือว่ยังเป็นปัญหาที่คลุมเครืออยู่เนื่องจากเข้าใจได้ยากกว่าองค์อื่น ๆ

การที่เวียงสระมีรูปปฏิมาที่เก่าแก่ ๔ รูปนี้ย่อมแสดงอยู่แล้วว่าเคยเกี่ยวข้องกับชาวอินเดียอย่างใกล้ชิดและเป็นจริงเป็นจัง เมื่อมีปัญหาว่าเมื่อชาวอินเดียทยอยกันข้ามแหลมจากตะกั่วป่ามายังฟากตะวันออกคือที่รอบอ่าวบ้านดอนนี้แล้ว เขาเหล่านั้นพากันตั้งสำนักลง ณ ที่ใดเป็นแห่งแรก ดร.ควอริตซ์ เวลส์ เป็นผู้หนึ่งที่ได้ค้นคว้าเรื่องนี้และลงความเห็นว่าเมื่อเวียงสระนี้เองที่ชาวอินเดียได้ตั้งเป็นรัฐของชาวอินเดียขึ้นเป็นแห่งแรกดังแสดงภาพประกอบ

ภาพที่ ๑๒ รูปปฏิมาพบที่เวียงสระเมืองเก่าในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

ที่มา : คัดลอกจากหนังสือแนวสังเขปของโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอนโดยท่านพุทธทาส

และที่จดหมายเหตุจีนเรียกว่า รัฐ-พาน-พาน (หรือฝวน-ฝวน แล้วแต่สำเนียงจีนพวกไหน) ข้อความบางตอนในจดหมายเหตุจีนที่กล่าวถึงรัฐนี้มีว่า “เขาศึกษาภาษาสันสกฤตกันทั้งนั้น, และประพฤติตามพระ

^{๒๐} สัมมนา นายทศพล งามไฟโรจน์, อดีตนายกเทศมนตรีเมืองท่าข้าม, โครงการสืบสานวัฒนธรรมตามรอยอารยธรรมศรีวิชัย, ณ สำนักศิลปะและวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๑.

พุทธบัญญัติอย่างเคร่งครัด...มีวิหารทั้งฝ่ายพระพุทธและฝ่ายพราหมณ์ ภิภุในพระพุทธศาสนาฉันเนื้อสัตว์แต่ไม่ดื่มน้ำเมา นักบวชในฝ่ายพราหมณ์ไม่เอาทั้งสองอย่าง....ในราชสำนักมีพราหมณ์มาจากอินเดียเป็นอันมากเพื่อประจำราชสำนัก และได้รับการเลี้ยงดูเป็นอย่างสูงจากพระราชา” ที่เกี่ยวกับประชาชนในจดหมายเหตุนั้นว่ามีว่า ^{๒๑}“ประชาชนทั่วไปทั้งชายหญิงปล่อยผมเลื้อยตามธรรมชาติ (ไม่เกล้าผม), เขาใช้เครื่องนุ่งห่มที่ไม่มีแขน (คือ ไม่ได้ตัดเป็นเสื้อเป็นกางเกง), ทำด้วยผ้าที่ทอด้วยฝ้าย..”ซึ่งเมื่อคณะผู้วิจัยได้พูดคุยกับยายย่องในเรื่อง ของเครื่องนุ่งห่มไม่มีชายในสมัยนั้นจึงต้องปั่นฝ้ายทำกันเอง ^{๒๒}อาณาจักรศรีวิชัยนี้ไม่มีใครเคยทราบเลยเรื่อย ๆ มาจนกระทั่งปี พ.ศ.๒๔๖๑ นี้เองโลกจึงทราบว่าอาณาจักรศรีวิชัยอยู่ในโลก ทั้งนี้เนื่องจากก่อนหน้านั้นไม่มีใครเคยได้ยินคำว่าศรีวิชัย ซึ่งเป็นหนึ่งในหนังสือหรือในนิยายก็ตาม ทั้งกล่าวไว้ว่าคำว่าศรีวิชัยนั้นมีเพียงในศิลาจารึกสองสามแผ่นเท่านั้นไม่ปรากฏว่ามีคำนี้ในจดหมายเหตุจีน อาหรับหรืออื่น ๆ จดหมายเหตุนั้น ๆ เมื่อกล่าว ถึงอาณาจักรอันใหญ่โตในยุคนี้ก็กล่าวถึงโดยชื่ออื่น ซึ่งไม่ใช่ชื่อศรีวิชัย ดังนั้นจึงไม่มีคำว่าศรีวิชัยอยู่ในพงศาวดารหรือวรรณกรรมต่าง ๆ แม้ที่เป็นบาลี สันสกฤตในอินเดีย หรือสิงหลในลังกาใน พ.ศ.๒๔๖๑ ได้เกิดมีการอ่านจารึกหลักที่ ๒๓ และ ๒๓ ก ^{๒๓} ดังแสดงภาพประกอบ

ภาพที่ ๑๓ จารึกหลักที่ ๒๓ และ ๒๓ ก จารึกอันว่าด้วยกรุงศรีวิชัย
ที่มา : คัดลอกจากหนังสือแนวสังเขปของโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอนโดยท่านพุทธทาส

ศาสตราจารย์เซเดส์ ซึ่งเวลานั้นเป็นบรรณารักษ์ใหญ่แห่งหอสมุดแห่งชาติ ได้เก็บความจากศิลาจารึกนี้ขึ้นเป็นเรื่องราวของกรุงศรีวิชัย และโฆษณาให้โลกทราบ ในวงการศึกษ และวงโบราณคดีได้ตื่นตัวกันในเรื่องนี้ โดยไม่นึกฝันว่าจะมีอาณาจักรที่ใหญ่โตเช่นนี้และตั้งอยู่นานถึงหลายร้อยปีมีอยู่ในโลก โดยที่ไม่เคยปรากฏในตำราประวัติศาสตร์เล่มใดเลย ทั้งนี้เรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ ขนาด “จ๊ะป๊ะตี๋” ในเมื่อนำเข้าไป

^{๒๑} พุทธทาสภิกขุ, เรื่องเดียวกัน.

^{๒๒} สัมภาษณ์ ยายย่อง จันทรวิมลลูกสาว นางสาวลี จันทรวิมล. อยู่บ้านเลขที่ ๒๘๔ หมู่ที่ ๑ ตำบลท่าฉาง อำเภอท่าฉาง จังหวัดสุราษฎร์ธานีอายุ ๘๘ ปีลูกสาวอายุ ๖๒ ปี วันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๒๓} ม.จ. จันทร์จिरาย รัชนี้ อ่างใน วิทยาลัยครูสุราษฎร์ธานี, สัมมนาประวัติศาสตร์สุราษฎร์ธานี, พิมพ์ครั้งแรก. (กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานครพิมพ์, ๒๕๒๗), หน้า๕๓.

เปรียบกับเรื่องอาณาจักรศรีวิชัยมีอยู่เต็มไปในตำราประวัติศาสตร์ต่าง ๆ ของโลก เพื่อจะเข้าใจเรื่องราวของอาณาจักรศรีวิชัยได้ถึงที่สุด

๔.๑.๔ ข้อสังเกต และความเห็นเกี่ยวกับตำนานโบราณคดีในพื้นที่

เหตุใดชาวอินเดียจึงใช้เส้นทางตะกั่วป่า-รอบอ่าวบ้านดอน^{๒๔} เป็นเส้นทางสำคัญสำหรับข้ามแหลม ทั้งที่ยังมีเส้นทางอื่น ๆ อยู่อีกไม่น้อย เราจะทราบได้ในเมื่อได้ศึกษาเรื่องราวของตะกั่วป่าจนเป็นที่เข้าใจแล้วนั่นเอง ทำไมชาวอินเดียจึงไม่เล่นเรืออ้อมแหลมสิงคโปร์โดยผ่านช่องมะละกา ก็เนื่องจากช่องมะละกาเต็มไปด้วยโจรสลัด เรือชาวอินเดียและเปอร์เซียเล็กและมีคนเรือน้อยเกินไป กว่าที่จะสู้โจรสลัดได้ จึงนิยมการข้ามแหลม ซึ่งเป็นการปลอดภัยกว่านี้ประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งก็คือว่าการขนถ่ายข้ามแหลมที่ตะกั่วป่า-บ้านดอน เป็นการรวดเร็วกว่า ทั้งไม่ต้องรับอันตรายจากการพลาตมรสุมโดยไม่จำเป็น แม้ว่าในศตวรรษที่ ๔ แห่งคริสต์ศักราชจะได้มีเรือจีนซึ่งใหญ่โตแข็งแรง และมีลูกเรือมากจนสู้โจรสลัดได้ ก็หาได้ทำให้การใช้เส้นทางข้ามแหลมตะกั่วป่า-รอบอ่าวบ้านดอนต้องชะงักลงแต่อย่างใดไม่ ในตอนแรก ๆ ที่พ่อค้าชาวอินเดียและเปอร์เซียรู้จักใช้ช่องมะละกาเป็นทางเดินเรืออ้อมแหลมก็นับว่ายังปลอดภัยอยู่บ้าง ครั้นการเดินทางเรือของพวกเขาพ่อค้าเหล่านี้เจริญขึ้นเพียงใดก็ยิ่งเป็นการเร้าสัญชาตญาณแห่งความเป็นนักยื้อแย่งของพวกเขาสลัดมลายูให้แรงกล้าขึ้นเพียงนั้น ข้อนี้ทำให้เกิดมีโจรสลัดขึ้นมากมาย ทั้งจากฝั่งสุมาตราและฝั่งมะละกาเอง ปรากฏตามคำของฟาเหียน นักจาริกจีนว่าในศตวรรษที่ ๕ นั้น ช่องมะละกาเงียบกริบ ไม่มีเรือพ่อค้าใดผ่าน เหตุการณ์อันนี้ก็ทำให้เกิดความจำเป็นที่ต้องใช้คมนาคมขนถ่ายข้ามแหลมจากตะกั่วป่าถึงอ่าวบ้านดอน และก็เหตุการณ์อันนี้เองที่ทำให้การเดินทางเรือไปจนถึงหมู่เกาะอินเดียตะวันออกของชาวอินเดียได้เพลาลมมือลง จนถึงกับเชื่อกันว่าเส้นทางข้ามแหลมสายตะกั่วป่าถึงอ่าวบ้านดอนนี้ได้เป็นประโยชน์แก่ผู้เดินทางจากอินเดียไปยังชะวาเพราะความจำเป็นในข้อที่ว่าไม่มีเรือกล้าผ่านช่องมะละกา ในระยะกาลที่โจรสลัดถูกลามถึงที่สุด^{๒๕}

อาจมีผู้คิดว่าเส้นทางตะกั่วป่าถึงอ่าวบ้านดอนไม่จำเป็นต้องเป็นเส้นทางสำคัญดังกล่าว เพราะยังมีเส้นทางอื่น ๆ ที่อาจใช้ข้ามแหลมได้อย่างเดียวกันคือเส้นทางเกตาร์-กลันตัน, เส้นทางข้ามคอคอดกระที่กระบี่, เส้นทางเมอญูถึงประจวบคีรีขันธ์ ข้อนี้ได้พิจารณากันแล้วและพบความจริงว่าเส้นทางเกตาร์-กลันตันนั้นกว้างเกินกว่าที่จะทำการลำเลียง ขนถ่ายสินค้าได้สะดวก คงสะดวกเฉพาะคนที่เดินข้ามเป็นส่วนใหญ่ เส้นทางที่คอคอดกระถึงชุมพรนั้นเล่าก็ไม่อาจใช้โดยเหตุผลหลายประการคือที่ฝั่งกระ ไม่มีที่ทอดสมอ ที่กำบังลมเหมือนที่ตะกั่วป่าซึ่งธรรมชาติอำนวยที่สุด และชาวอินเดียที่มาเหล่านี้มิใช่มาเพียงการเดินทางหรือขนถ่ายสินค้าในการแลกเปลี่ยนสินค้าอย่างเดียว แต่มาเพื่อตั้งภูมิลำเนาด้วย ที่คอคอดกระทั้งฝ่ายตะวันตกและฝ่ายตะวันออกไม่มีพื้นที่เหมาะสม แก่การทำนาอันเป็นกิจกรรมประจำชาวอินเดียเหล่านั้น ฉะนั้นที่เส้นทางสายคอคอดกระนี้จึงไม่มีร่องรอยอะไรที่เหลืออยู่ อันเป็นเครื่องแสดงว่าชาวอินเดียได้เคยใช้เส้นทางนี้ หรือตั้งภูมิลำเนาแถบนี้ไม่มีโบราณวัตถุตกอยู่ ไม่มีโบราณสถานหรือศิลปกรรมอื่น ๆ ของชาวอินเดียปรากฏอยู่ เส้นทางเมอญูถึงประจวบก็เป็นอย่าง

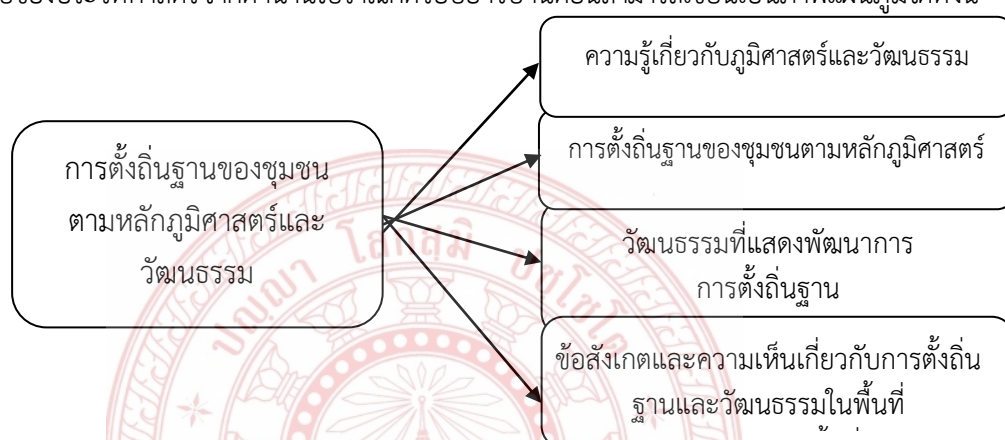
^{๒๔} ชูสิริ จามรมาน อ่างใน วิทยาลัยครูสุราษฎร์ธานี, สัมมนาประวัติศาสตร์สุราษฎร์ธานี, พิมพ์ครั้งแรก. (กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานครพิมพ์, ๒๕๒๗), หน้า ๔๕.

^{๒๕} สัมมนา ศาสตราจารย์. ดร. ครองชัย หัตถา, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ, โครงการสืบสานวัฒนธรรมตามรอยอารยธรรมศรีวิชัย, ณ สำนักศิลปะและวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๑.

เดียวกัน มีหน้าซ้ายยังอยู่เหนือเกินไปสำหรับชาวอินเดีย ผู้ประสงค์จะไปยังทะเลได้ ฉะนั้นจึงไม่มีร่องรอยทางโบราณคดีอันใดที่เส้นทางสายนี้ เช่นเดียวกับที่เส้นทางคอคอดกระ แม้ว่าในระยะหลังคือในศตวรรษที่ ๑๗ พวกมิชชันนารีจะได้ใช้เส้นทางสายนี้เพื่อไปยังอยุธยาบ้างก็ไม่เป็นเหตุผลอันใดที่แสดงว่าได้มีการใช้เส้นทางสายนี้โดยพวกอินเดียในสมัยโบราณ พวกมิชชันนารีเหล่านั้นเป็นพวกเดินทางผ่าน แต่พวกอินเดียเป็นพวกที่ต้องการตั้งภูมิลำเนาด้วย ดินแดนแถบนี้ไม่อำนวยแก่การกสิกรรมเลย พื้นที่ทำกสิกรรมเป็นปัจจัยสำคัญของพวกที่ออกแสวงหาดินแดนใหม่^{๒๖}

๔.๒ การตั้งถิ่นฐานของชุมชนตามหลักภูมิศาสตร์และวัฒนธรรม

สามารถสรุปสาระสำคัญ แนวคิดทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์ลงพื้นที่ได้องค์ประกอบของประวัติศาสตร์จากตำนานโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอนสามารถเขียนเป็นภาพแผนภูมิได้ดังนี้

ภาพที่ ๑๔ การตั้งถิ่นฐานของชุมชนตามหลักภูมิศาสตร์และวัฒนธรรม

จากภาพแผนภูมิจะเห็นว่าองค์ประกอบของการตั้งถิ่นฐานของชุมชนตามหลักภูมิศาสตร์และวัฒนธรรมสามารถพิจารณาได้ดังนี้ ความรู้เกี่ยวกับภูมิศาสตร์และวัฒนธรรม การตั้งถิ่นฐานของชุมชนตามหลักภูมิศาสตร์ วัฒนธรรมที่แสดงพัฒนาการการตั้งถิ่นฐาน ข้อสังเกตและความเห็นเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานและวัฒนธรรมในพื้นที่ สามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

๔.๒.๑ ความรู้เกี่ยวกับภูมิศาสตร์และวัฒนธรรมในพื้นที่

ทางฝั่งตะกั่วป่ามีที่ทอดสมอหลบมรสุมได้อย่างดีทุกฤดูกาล ดร.ควอริตซ์ เวลส์ กล่าวว่าเรือที่มาจากอินเดียได้ เมื่อเดินทางมาถึงหมู่เกาะอันดามันจะต้องอ้อมหน่อยหนึ่ง เพื่อหลบภัยจากการยั่วยุของคนป่าบนหมู่เกาะเหล่านั้น อันมีเรือเล็ก ๆ มีลูกศรเป็นอาวุธ กล่าวออกมาเรียงแถวใหญ่ ๆ ในเวลาคลื่นลมสงบ เมื่ออ้อมไปทางใต้ไปตามช่องระหว่างหมู่เกาะอันดามันกับหมู่เกาะนิโคบาร์แล้วเรือจะแล่นตรงไปยังตะกั่วป่าอย่างเหมาะสมที่สุด^{๒๗} สำหรับทางฝั่งตะวันออกนั้นเล่าก็มีอ่าวบ้านดอนซึ่งประกอบด้วยเกาะและฝั่งอ่าวที่อาจจะบังมรสุมได้ทั้งมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือและมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ซึ่งเรืออาจทอดสมอได้อย่างสบายทุกฤดูกาล และที่สำคัญยิ่งไปกว่านี้ก็คือว่าอ่าวบ้านดอนมีแม่

^{๒๖} สัมมนา ดร. อมรา ตรีสุชาติ, อดีตผู้ทรงคุณวุฒิด้านโบราณคดี กรมศิลปากร, โครงการสืบสานวัฒนธรรมตามรอยอารยธรรมศรีวิชัย, ณ สำนักศิลปะและวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๒๗} ชูสิริ จามรมาน อ่างโน วิทยาลัยครูสุราษฎร์ธานี, สัมมนาประวัติศาสตร์สุราษฎร์ธานี, พิมพ์ครั้งแรก. (กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานครการพิมพ์, ๒๕๒๗), หน้า ๔๕.

ในที่นี้จะหยิบขึ้นเฉพาะขนบธรรมเนียมหรือประเพณีอันเป็นวัฒนธรรมที่เนื่องกันอยู่กับชีวิตประจำวันของคน ส่วนที่เกี่ยวกับศิลปะเป็นต้นนั้นจะกล่าวในตอนอันว่าด้วยศิลปะแห่งสมัยนั้นเป็นเรื่อง ๆ ไป^{๒๙}

การไถนา เราจะสังเกตได้ว่าแม้ที่สุดแต่การไถนา ไถที่ใช้ไถนาของเราก็มิได้เป็นไปตามแบบจีนหรือแบบไทยเดิมซึ่งคล้ายกัน แต่ไปเหมือนไถแบบอินเดียทุกประการ ทั้งนี้ก็เป็นเพราะชาวอินเดียได้เข้ามาสั่งสอนวิธีการทำนาตามแบบอินเดียให้แก่มนุษย์ที่อาศัยอยู่ในดินแดนส่วนนี้เสียแล้ว ตั้งแต่ก่อนที่พวกไทยจะลงมาถึง ในวรรณคดีบาลีเราจะอ่านพบลำดับขั้นของการทำนาคับตั้งแต่การไถ การปลูก(ข้าวหอมไชยาและข้าวเจ้าซึ่งเป็นข้าวประจำถิ่นอ่าวบ้านดอน)^{๓๐} การเก็บเกี่ยวซึ่งเหมือนกับที่ทำกันอยู่ในรอบอ่าวบ้านดอนแม้การบำเพ็ญบุญเนื่องด้วยการทำนาก็เป็นระยะ ๆ เหมือนกัน กระทั่งการบำเพ็ญบุญด้วยน้ำนมข้าวที่กำลังท้องแก่ ซึ่งบัดนี้ออกจะหายากเสียแล้ว การพิธีทำขวัญข้าว^{๓๑} ก็เป็นแบบอินเดียแม้แต่คำบริกรรมเหล่านั้นก็ส่อถึงความได้รับมาจากอินเดีย ลักษณะเช่นนี้ไม่มีแก่คนไทยในดินแดนจีน

ต้นตาลจะมีทุกแห่งที่ได้รับวัฒนธรรมอินเดีย มีผู้เชื่อว่าชาวอินเดียที่เข้านานั่นเองได้พาเอาพืชพันธุ์ต้นตาลติดมาด้วยและปลูกจนเป็นต้นไม้สำคัญทั่วไปในประเทศไทย ทั้งนี้มิใช่เพียงแต่คำว่า “ตาล” นั้นเป็นภาษาอินเดียคือเป็นบาลีสันสกฤตแต่เป็นเพราะว่า ต้นตาล นั้นมิใช่พืชไม้ที่เกิดขึ้นเอง ในแผ่นดินแถบนี้นักพฤกษศาสตร์ถือว่า ต้นตาล เป็นไม้เดิมของทวีปอาฟริกาชาวอินเดียเองก็น่าจะได้รับต้นตาลจากอาฟริกาแล้วแจกจ่ายไปยังถิ่นอื่น ๆ ที่ตนไปถึงเช่นเดียวกับยาสูบหรืออื่น ๆ ซึ่งเป็นพันธุ์ไม้ต่าง ๆ ทั้งที่เป็นอาหาร (ชาวท่าฉางเอามาทำขนมจิ้งโบรินที่มีส่วนผสมของน้ำตาลโตนดทำให้รสชาติของขนมมีความอร่อยมากยิ่งขึ้น)^{๓๒}

พราหมณ์ ชาวอินเดียที่เข้ามาพวกหนึ่งย่อมมี “ครู” ของตนติดตามด้วยเพื่อเป็นที่ปรึกษาหรือประกอบพิธีทางศาสนาหรือเพื่อเผยแพร่ศาสนาของตนโดยตรง พราหมณ์จึงได้มีเข้ามาด้วยและสั่งสอนอักษรศาสตร์ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ^{๓๓} ซึ่งเราจะเห็นได้ว่าเป็นที่แหละคือเครื่องมือสำคัญของการออกแสวงหาดินแดนนอกมาตุภูมิ ประเพณีไสยศาสตร์ต่าง ๆ ที่ฝังแน่นอยู่ในมนุษย์ในดินแดนที่ชาวอินเดียไปถึง นั้น คือ ฝีมือของพวกพราหมณ์ทั้งนั้น และท่านทั้งหลายย่อมทราบดีแล้วว่าเป็นสิ่งที่ลึกลับซึ่งเพียงไร ที่รอบอ่าวบ้านดอนก็คงเหมือนกับที่อื่นซึ่งต้อนรับพราหมณ์ในฐานะเป็นครู และผู้ประกอบพิธีต่าง ๆ (ซึ่งทำให้อ่าวบ้านดอนถือกำเนิดมากมายเรื่อง ครูหมอ เช่น ครู

^{๒๙} พุทธทาสภิกขุ, แนวสังเขปของโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอน, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อรุณวิทยา, ๒๕๔๕). หน้า๒๘-๓๓.

^{๓๐} สัมภาษณ์นายกิติพงษ์ บุญกันภัย, ผู้นำชุมชนบ้านโพธิ์ ศูนย์ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นฯ, อยู่บ้านเลขที่ ๑๔๒ หมู่ที่ ๓ ตำบลเวียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี, วันที่ ๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๓๑} สัมภาษณ์ ศาสตราจารย์ ขวน เพชรแก้ว, สถาบันราชภัฏสุราษฎร์ธานี, วันที่ ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

^{๓๒} สัมภาษณ์ นางวรรณมา พูนสวัสดิ์, อายุ ๖๘ ปี อาชีพ ทำสวน ที่อยู่ ๗๗ หมู่ที่ ๙ ตำบลเสวีียด อำเภอท่าฉาง จังหวัดสุราษฎร์ธานี, วันที่ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

^{๓๓} สัมภาษณ์ นายธีรพันธุ์ จันทร์เจริญ, ผู้เขียนคัมภีร์ในลานวัดพุมเรียง, ศิลปวัฒนธรรมสถาบันราชภัฏ สุราษฎร์ธานี, วันที่ ๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๑.

หมอนรินทร์ ครูหมอหนังตะลุง ครูหมอยา เป็นต้น)^{๓๔} ที่เรายอมรับนับถือจากอินเดีย พราหมณ์เป็นครู ในราชสำนักและประกอบราชพิธีจนกระทั่งกลายเป็นวัฒนธรรมประจำชาติโดยไม่รู้สีกตัว ที่ไชยามี พราหมณ์ที่เข้าร่วมในราชพิธีสำคัญ เช่น เถลิงพระชนมพรรษาหรือสวดน้ำมูรธาภิเสกไม่น้อยกว่า ๑๕ คน นุ่งขาวและเป่าสังข์ บัดนี้มีเหลือน้อยเต็มทีโดยมีเชื้อสาย แต่อย่างไรก็ตามพิธีการต่าง ๆ ที่ พราหมณ์ในสมัยโบราณได้สอนไว้อย่างฝังแน่นอยู่ในหมู่ชนชั้นพื้นเมืองทั่วไป ไม่หายสาบสูญไปโดยเร็ว เหมือนตัวบุคคล^{๓๕}

การแห่พระ การนำพระพุทธรูปออกแห่เป็นประจำปีนี้เชื่อกันว่าเป็นการเลียนแบบหรือ แข่งขันกับการนำเทวรูปออกแห่ของฝ่ายพราหมณ์นั่นเอง พวกพุทธบริษัทได้จัดรูปเรื่องของการให้เข้า กันได้กับข้อความในพระคัมภีร์เช่นข้อความที่มีกล่าวถึงการที่พระพุทธรูปเจ้าเสด็จจากดาวดึงส์เป็นต้น จนกระทั่งกลายเป็นพิธีที่แน่นแฟ้น ในประเทศอินเดียเองก็ทำ และได้นำมาจัดทำในประเทศต่าง ๆ ที่ เขาเข้าไปเกี่ยวข้องตั้งแต่สมัยโบราณ พิธีแห่พระของดินแดนรอบอ่าวบ้านดอนนี่ก็เป็นที่เชื่อถือได้ว่าได้ ทำสืบกันมาแล้วตั้งแต่สมัยโบราณไม่น้อยกว่าสมัยศรีวิชัยคือตั้ง ๑,๒๐๐ ปีมาแล้ว การแห่ทางน้ำน่าจะ มีทีหลัง ในจดหมายเหตุของอั้งที่ท่องเที่ยวไปในอินเดียในสมัย พ.ศ.๑๒๐๐ เศษ^{๓๖} มีกล่าวถึงแต่การ แห่ทางบก (ซึ่งชาวกาญจนดิษฐ์ได้มี ส่วนว่า “เข้าพร้อมตอง ออกพร้อมตัม” เพื่อทำขนมแห่ตัม เมื่อออกพรรษาแล้วชาวสุราษฎร์ก็มีประเพณีชักพระบกประจำปีทุกปี^{๓๗}) การที่เกิดมีทางน้ำขึ้นก็น่าจะ เนื่องมาจากบ้านเมืองบางแห่งไม่อำนวยให้แห่ทางบกก็เลยประดิษฐ์การแห่ทางน้ำขึ้นแทนพวกที่แห่ ทางบกอยู่ก่อนแล้วอดชอบไม่ได้ก็เลยจัดให้มีการแห่ทางน้ำเพิ่มขึ้นอีก จนมีทั้งทางบกและทางน้ำ ใน เรื่องนี้อาจกล่าวได้ว่าดินแดนรอบอ่าวบ้านดอนได้รักษาธรรมเนียมอันนี้ไว้ได้แน่นแฟ้นกว่าส่วนอื่น ๆ ของดินแดนที่พวกอินเดียได้ไปถึง ที่ไชยาคงมีทั้งทางบกทางน้ำยังทำกันเป็นการใหญ่ ทุก ๆ กลุ่มที่จะ จัดขึ้นได้ นี่เป็นภาพขบวนแห่ที่กำลังผ่านตลาดไชยา

การทำบุญสารท เราจะสังเกตเห็นว่าคนไทยแท้ในยุนานทำบุญสารทเหมือนจีนแต่คน ไทยทางภาคใต้ทำบุญสารทอย่างอินเดียทุกประการ มีหน้าซ้ำเห็นการทำบุญสารทแบบจีนนั้นเป็นของ ต่างประเทศไปโดยไม่มีความรู้สึกว่าตนเองเคยเป็นคนไทยที่ทำบุญสารทเช่นนั้นมาก่อนแล้ว นี่เป็นผล อันหนึ่งแห่งวัฒนธรรมอินเดียที่เข้าฝังใจคนไทยจนทำตนเป็นไทยอีกแบบหนึ่งต่างหากจากความ เป็นไทยชนิดที่อยู่ในยุนานจึงมาฝังรากฐานประเพณีทำบุญสารท เดือน๑๐ เพื่อจุดประสงค์ในการรวมญาติ พี่น้อง (ภาษาใต้ว่า สาวยานนับโหยด)^{๓๘}

^{๓๔} นายเขวาร์ตัน หนูขุนนาง อาชีพหมอพื้นบ้าน อยู่บ้านเลขที่ ๙๖/๑ หมู่ที่ ๒ อายุ ๕๒ ตำบลทุ่งคา อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๓๕} ธรรมทาส พานิช อ่างโน วิทยาลัยครูสุราษฎร์ธานี, สัมมนาประวัติศาสตร์สุราษฎร์ธานี, พิมพ์ครั้งแรก. (กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานครพิมพ์, ๒๕๒๗), หน้า ๖๙.

^{๓๖} พุทธทาสภิกขุ, แนวสังเขปของโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอน, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อรุณวิทยา, ๒๕๔๕). หน้า๒๙-๓๐.

^{๓๗} สัมภาษณ์ นางประนอม ฤกษ์เกษตร อายุ ๗๒ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๒๐๗/๑๐ หมู่ที่ ๒ ตำบลท่าทอง ใหม่ อำเภอ กาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี วันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๓๘} สัมภาษณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สานิตย์ บุญชู, มหาวิทยาลัยสงขลนครินทร์วิทยาเขตปัตตานี, วันที่ ๖ สิงหาคม ๒๕๖๑.

การเกิด “ในอินเดียพอเด็กเกิดมาเขาเอาด้ายมงคลผูกข้อมือ” ในหมู่คนไทยพื้นเมืองทั่วไปก็มีการกระทำดังนี้ ซึ่งข้าพเจ้าเข้าใจว่าคนไทยในยุคนั้นคงไม่ได้มีธรรมเนียมเช่นนี้ การที่ตายแล้วเอาศพไปเผาก็เป็นวัฒนธรรมที่รับเอามาจากอินเดียเหมือนกัน คนไทยในยุคนั้นก็คงฝังแบบจีนเพราะวัฒนธรรมเหมือนกัน^{๓๙}

การไว้จุก และตัดจุก “ในอินเดียเด็กไว้จุกที่โตถึงวัยแตกเนื้อหนุ่มสาวจะมีพิธีใหญ่โตเกี่ยวกับการตัดจุก พิธีนี้เรียกว่า “จุฬากันตนมงคล” แม้ว่าจะเป็นพิธีของฝ่ายพราหมณ์ พวกพุทธบริษัทในประเทศไทยก็ถือกันอย่างแน่นแฟ้น” ที่รอบอ่าวบ้านดอนเรานี้ธรรมเนียมการไว้จุกและตัดจุกเป็นธรรมเนียมที่ฝังแน่นแฟ้นเพียงไร แม้เพียงตำบลเดียวในอำเภอไชยา ข้าพเจ้ารู้สึกว่าจะธรรมเนียมเอาไว้จุกและตัดจุกต่อเมื่อถึงเวลาอันกำหนดไว้ในประเพณีนั้นเป็นวัฒนธรรมที่ดีจะกันเด็ก ๆ ไม่ให้ ริ เป็นเจ้าชู้ตั้งแต่เล็กเพราะหัวจุกยังมีอยู่บนหัว สมัยนี้ไม่มีอะไรเป็นเครื่องกันเซต ทำให้เด็ก ๆ แทบจะเป็นหนุ่มสาวมาตั้งแต่แรกคลอดทีเดียว แล้วผลเป็นอย่างไรก็เห็น ๆ กันอยู่แล้ว เห็นว่าน่าจะหาพิธีหรือธรรมเนียมอะไรมาแทนธรรมเนียมการไว้จุกนี้สักอย่างหนึ่ง^{๔๐}

นิยาย หรือนิทาน เราจะรู้สึกกันอยู่แล้วทุกคนว่าบรรพบุรุษของเราเคยเล่านิยายหรือนิทานตามที่ท่านมีอยู่ในความจำของท่านให้เด็ก ๆ ฟัง ในนิทานเหล่านั้นเราจะสังเกตเห็นว่ามีชื่อคนที่เป็นภาษาอินเดียทั้งนั้นโดยเฉพาะตัวที่สำคัญในเรื่องที่เล่า เรื่องรู้จักกันมากที่สุดก็คือเรื่องรามเกียรติ์ เรื่องเหล่านี้ถ่ายมาจากวรรณกรรมอินเดียโดยตรงบ้าง ดัดแปลงเอามาบ้าง แต่งขึ้นใหม่ตามเค้าเดิมบ้าง ซึ่งทำอย่างไรเสีย ก็อดสื่อถึงความที่รับถ่ายทอดมาจากอินเดียไม่ได้ นิยายประจำชาติของคนไทยในยุคนั้นคงไม่มีเรื่องรามเกียรติ์เหมือนที่คนไทยทางใต้มี หนังสือสูง, มโนรา, ลิเก, ละครเมื่อสมัย ๒๕ ปีมาแล้ว แสดงให้เห็นถึงความเป็นปึกแผ่นของวรรณกรรมอินเดียที่ฝังรากลงไปในศิลปะและวรรณกรรมไทยอย่างชัดเจน^{๔๑}

การปรุงอาหาร ไทยเดิมในยุคนั้นมีการปรุงอาหารตามแนวเดียวกันกับจีนไม่มีอาหารแบบไทย เช่น แกงเผ็ดที่ทำให้ถึงกับน้ำตาไหล (แกงไตปลา แกงเหลือง)^{๔๒} นี่ก็เป็นอีกอย่างหนึ่งที่แสดงถึงวัฒนธรรมของการปรุงอาหารที่เรารับมาจากชาวอินเดียสู่การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอาหารให้มีรสชาติที่อร่อยเพื่อให้เหมาะกับถิ่นที่อยู่เช่น ข้าวย่ำสมุนไพร^{๔๓} ผู้เข้ามาสู่ดินแดนนี้ตั้งแต่โบราณกาล การนุ่งผ้าพื้นผืนยาวจะโจงกระเบน (ชาวไชยามีผ้าไหมพุมเรียง)^{๔๔} หรือไม่ก็ตามล้วนแต่เป็นแบบอย่างถ่ายมาจากชาวอินเดียซึ่งพวกไทยเดิมไม่เคยใช้ เครื่องนุ่งห่มอย่างนี้ การนุ่งผ้าอย่างแบบมโนราห์ที่ถูกต้องนั้นคือแบบของการนุ่งผ้าของเจ้านายหรือเทวดาในภาพเขียนตามฝาผนังของไทย ๆ ยังมี

^{๓๙} สัมภาษณ์ ศาสตราจารย์ ขวน เพชรแก้ว, สถาบันราชภัฏสุราษฎร์ธานี, วันที่ ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

^{๔๐} สัมภาษณ์ นายอนุรัตน์ แพนสกุล, ผู้อำนวยการสำนักศิลปวัฒนธรรมสถาบันราชภัฏสุราษฎร์ธานี, วันที่ ๙ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๔๑} สัมภาษณ์ ศาสตราจารย์ ขวน เพชรแก้ว, สถาบันราชภัฏสุราษฎร์ธานี, วันที่ ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

^{๔๒} สัมภาษณ์ นางนาฏญา คงนาค อายุ ๕๒ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๑๖๗/๑๕ หมู่ที่ ๖ ตำบลมะขามเตี้ย อำเภอเมือง จังหวัด สุราษฎร์ธานี วันที่ ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๔๓} สัมภาษณ์ นาง ละออ อินทร์พรหม อายุ ๖๘ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๑๓/๓ หมู่ที่ ๕ ตำบลกะแดะ อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี วันที่ ๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๔๔} สัมภาษณ์ นางหวันม๊ะ นุ้ยหมิม, ไหมไทย กลุ่มทอผ้าสตรีบ้านพุมเรียง, ๘๗ หมู่ที่ ๒ ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี วันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๑.

เรื่องราวเบ็ดเตล็ดอีกมากมายที่สื่อถึงวัฒนธรรมที่เรารับมาจากอินเดียจนเหลือวิสัยที่จะนำมารวมไว้ในที่นี้ให้หมดได้ ข้อสุดท้ายที่จะกล่าวคือภาษาพูดของคนไทย^{๕๕}

ภาษาพูดของคนไทย ชาวอินเดียได้เข้ามาเป็นครูสั่งสอนคนไทยในแหลมทองจนภาษาไทยเดิมของตนถอยไป มีคำภาษาอินเดียเข้ามาแทนที่มากขึ้น ๆ จนประมาณได้ว่าคำไทยที่มีมูลรากเป็นบาลีหรือสันสกฤตนั้นมีส่วนถูกนำมาใช้ไม่น้อยกว่า ๔๐ เปอร์เซ็นต์ของคำพูดที่พูดกันอยู่เป็นประจำ ในการตั้งคำขึ้นใหม่ ๆ ในปัจจุบันก็นิยมตั้งด้วยคำบาลีหรือสันสกฤต ชื่อเด็กเกิดใหม่ก็นิยมตั้งเป็นบาลีหรือสันสกฤต ชื่อสถานที่ เช่น วัดวาอารามก็นิยมบาลีหรือสันสกฤต ฯลฯ ความลึ้มภาษาของตนได้ทวีขึ้นตามความรู้สึกที่หันไปนิยมภาษาบาลีหรือสันสกฤต อันนี้ก็สื่อถึงความเป็นภาษาอินเดียได้ฝังรกรากลงไปภาษาไทยอย่างแน่นหนามาตั้งแต่โบราณกาลแล้ว ต่อไปนี้เป็นคำไทยที่มีรากเป็นภาษาบาลีและสันสกฤตที่เราใช้กันจนคล้ายกับว่าเป็นคำไทยของเราเอง

อาจารย์, นางอัปสร, อาหาร, อากา, อากาศ, อาฆาต, อกุศล, อำมาตย์, อามิษ, อัมพร, อาณาเขต, อนาคตกาล, เอก, อาณาประชาราษฎร์, อาณาประโยชน์, อัษฎลี้, อังคาร, อนุบาล, อนุกุล, นกุล, อานุภาพ, ไอรส, อารมณ์, อาราม, อริ, อัศว, อสูร, อาทิตย์, อาวาส, อวตาร, อริยเจ้า, อริยมนี ฯลฯ

กัป, กัลป์, กาย, กากะบาท (กากบาท), กาล, กาศปักษ์, กรรม, กัมพล, กาญจน, กานดา, การบูร, กรกฎ, กษัตริย์, เกษม, เกศ, เกสร, กรณีย์, กุมภีล, เกียรติ, กิติคุณ, ครรภ์, คามเขต, เตห, คฤห, ชัตตติยะ, โคบาล, โคดม, คงคา, ครุ, ครุฑ, คุณ ฯลฯ

จกกรรม, ชัยไชยา, จักรवाल, ซาลา, ฉลาก (สลา), ญาณ, ชีพ, ชนมายู, ชลมารค, ชลเนตร, ชมพู, จักร, จักขุ, จลาจล, จำเนียร, จันทร, จันทร, จันทร, จตุรา, เจตนา, จินดา, โจร, จีวร ฯลฯ

ดารา, ดัชนี, ดาวดึงส์, ไตรตรีงส์, เดช, เดชา, ดล (ดล), นภดล, ดุริยะ, ดนตรี, (ตันติ) ดุริยางค์, ดุสิต, ดุษฎี, ทักษิณาวาญ, ตาละปัตร, ตำรา, (ตันตร), ตาล, น้ำตาล, ทศ, เตโช, ทักษิณ, ธรรม, ธรรมเทศนา, ทาน, ทัญ, ตนุ, (ตनु), ธรณี, ทาส, ธาตุ, ตถาคต, เทพ, เทวา, เทศ, ประเทศ, อธิบตี, อธิบตี, ทูช, ฐลี, ไตรโลก, ไตรปิฎก, ตรีมุข, ไตรเพท, ตรีศูล, นลาภ, นาค, นาก (ทอง), นาฬิกา, นคร, นโม, นานา, นรค, นิตย, นิจ, นฤโรค, นฤพาน, เนรคุณ, เนรเทศ, นิโรช, นิรมิต, นิเวศน์ ฯลฯ

บาดาล, บาย (สบาย), สบาย (สัปปาย), บัญชร, บัลลังก์, บรรพชา, บรรพต, เบ็ญจรงค์, บัญญัติ, บาส (บ่วงบาศ), บาท, บริวาร, บรมโกษ, บุญ, บูรพ์, บูรพา, บุผา, ประจิม, ปัจเจกโพธ, ปักษ์, ปักษา, ปักษี, ปรโลก, ปทุมมา, ภาพ, พงนา, พงน์, พาทา, พาทนะ, พุ, พุ, ภัย, ไพฑูรย์, ภาค, ผล, พล, พฤษชา, พันธนาการ, พงศ์พันธุ์, ภาณูมาศ, วาสูกี, พยากรณ์, พายู, พยุหยาตรา, เพทย์, เพท, พยาธิ, เพ็ชร, ภิกษุ, พิณัย, พิณาศ, พิษ, ภักษาหาร, พงศ์, พร, พระ, พระพรหม, พฤตมา, พฤติ, ภูบาล, ภูมิ, พุช, พุทธเจ้า, ปิฎก, ปิตาจ, ประชาชน, ประจวบ, ปัจจุบัน, ปัตยบัน, ประจักษ์, พลหัสบดี, , ประการ, ปรากฏ, ประพฤติ, ปราสาท, ประสาสน์, เปรต, บุรุษ, บุคคล, มหา, มหเศรษฐ, มหรรณพ, มโหรี (มหาตุริยงค์), ไตรตรี, ทัฆมาศ, มงกุฎ, มกุฎ, มงคล, มังสา, มาศ, มาศ, มัสการ (นมัสการ), เมฆ, มิตร, มนตรี, มรณัง, มูล ฯลฯ

ยาจก, ยักษ์, ยักษิณี, ยาม, ยมุนา, เยาว, ยাত্রา, ยีหวา (ชีวา), ชีพ, ชีวา, โยคี, ยม, ยมโลก, โยนี, โยชน์, โยธา, ยุค, ยุพราช, ราช, ราชาศัพท, ราชวงศ์, ฤดู, ราหู, ราก, รากะ, รากษส,

^{๕๕} สัมภาษณ์ นายธีรพันธุ์ จันท์เจริญ, ผู้เขียนคัมภีร์ในลานวัดพุมเรียง, ศิลปวัฒนธรรมสถาบันราชภัฏ สุราษฎร์ธานี วันที่ ๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๑.

เช่น “ปราสาทพนมรุ้ง” ในจังหวัดบุรีรัมย์ สร้างอยู่บนปากปล่องภูเขาไฟหรือที่ภูพระอังคารในจังหวัดบุรีรัมย์ ก็สร้างอยู่บนปากปล่องภูเขาไฟเช่นเดียวกันชุมชนโบราณในบริเวณจังหวัดภาคใต้เท่าที่มีการสำรวจพบและได้ตรวจสอบ ดูแล้วเกือบทุกแห่งตั้งอยู่บนที่ราบริมฝั่งทะเล ตัวชุมชนเองจะตั้งอยู่บนสันทราย บางแห่งมีคูน้ำคันดินล้อมรอบ รอบ ๆ บริเวณที่ตั้งชุมชนเหล่านั้นเป็นที่ราบสามารถปลูกข้าวได้และอยู่ไม่ไกลจากฝั่งทะเลมากนัก เมืองที่พบอยู่ลึกเข้าไปในแผ่นดิน ได้แก่ “เวียงสระ” ซึ่งตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำตาปี ที่บ้านเวียง อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี จากการตรวจสอบสภาพภูมิประเทศยืนยันได้ว่า เวียงสระนี้สามารถใช้เรือติดต่อกับชายฝั่งทะเลได้ทางอ่าวบ้านดอน และจากหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่าสองฝั่งแม่น้ำในปัจจุบันยังเป็นทีลุ่มน้ำซึ่งหลายแห่ง ในสมัยนั้นฝั่งทะเลคงเป็นอ่าวลึกเข้าไปตามลุ่มแม่น้ำสำหรับหลักฐานที่แน่ชัดยังจะต้องศึกษาในรายละเอียดต่อไป^{๔๘}

นักศึกษาชาวอิตาเลียนผู้หนึ่งชื่อ ยี.อี. เยรินิ มารับราชการอยู่ในประเทศไทยเป็นเวลานาน มีนามบรรดาศักดิ์เป็นพระสารศาสตรพลชั้นตรี ท่านผู้นี้ได้ค้นคว้าเกี่ยวกับชื่อต่าง ๆ ในภูมิศาสตร์ ปโตเลมี เฉพาะในเอเชียตะวันออกได้พิมพ์ขึ้นเป็นหนังสือชื่อ “การค้นคว้าเกี่ยวกับภูมิศาสตร์ปโตเลมีในเรื่องเอเชียตะวันออก” ได้เขียนแผนที่เอเชียตะวันออกขึ้นมาตามข้อความในหนังสือภูมิศาสตร์ ปโตเลมี (แผนที่เดิมขาดหายไปต้องคิดเขียนขึ้นใหม่) หนังสือเล่มนี้พิมพ์โดยราชสมาคมภูมิศาสตร์และราชสมาคมเอเชียแห่งกรุงลอนดอน ค.ศ.๑๙๐๙ ในหนังสือเล่มนี้ ท่าน ยี.อี. เยรินิ ได้ค้นเรื่องราวเกี่ยวกับดินแดนเอเชียตะวันออกไว้อย่างละเอียดดี เรื่อง โฮ-ลิง, โฟ-ลิง, ตัง-มา-ลิง ตามพหุรงค์ที่นครศรีธรรมราช มีตั้งแต่หน้า ๔๔๖-๕๔๖ เรื่อง โฟ-ซี, ซิลี โฟ-ซี คือ โฟธิ, ศรีโฟธิ ที่ไชยา มีมากมายค้นมาได้สมบูรณ์มาก โฮ-ลิงนั้นอยู่ที่แล่นไปจาก โฟซี ไปทางตะวันออกประมาณ ๔-๕ วันถึง โฮ-ลิง เรือใบออกจากไชยาบ่ายหน้าออกจากอ่าวบ้านดอนไปทางตะวันออก ๔-๕ วันถึงปากพูนหรือปากพูนนครศรีธรรมราช แต่ ยี.อี. เยรินิ ซึ่งกรุงโฟธิ กรุงศรีโฟธิ ที่ป่าเลี้ยวในเกาะสุมาตราตามที่นักศึกษาหลายท่านเขียนในสมัยนั้น ท่านชี้ โฮ-ลิง ที่เกาะชวา เพราะมีในพงศาวดารจีนว่า โฮ-ลิง มีชื่ออีกชื่อหนึ่งว่า ชะวา (โปรดดูแผนที่ในแนวสังเขป แผนที่ มีอ่าวเปอริมาลิกอส) ซึ่งคืออ่าวบ้านดอน เมืองท่าซาบาบนฝั่งเหนือของอ่าว คือเมืองท่าชวา (ตรงกับเมืองท่าชวาในคัมภีร์มหานทีเทศ) คือเมืองท่าโบราณที่ไชยา ในภูมิศาสตร์ปโตเลมีว่า เรือใบแล่นไปจากเมืองท่า ตะโกลา-ตะกั่วป่า จะไปถึงเมืองท่าซาบา ในเวลา ๒๐ วัน (ต้องอ้อมรอบสุวรรณทวีป ไครเซ โคอร์โซนีส - คาบสมุททอง) จากเมืองท่าซาบา เรือใบจะไปถึงเมืองท่า กัตติการา (แถวฮานอย สมัยนั้นอยู่ในอาณาจักรจีน) ในเวลา ๒๐ วันเท่านั้น^{๔๙}

จากชื่อเมืองท่ามากหลายรอบ ๆ อ่าวเปอริมาลา เราชี้ได้ชัดว่าเป็นชื่อภาษาไทยและยังเรียกกันอยู่ในปัจจุบันนี้ เมืองท่าตะโกลา (เหนือเมืองท่าซาบา) คือ ปากน้ำตะโก หมายถึง ต้นตะโกในภาษาไทยเมืองท่าตะโกลาทางตะวันตกของซาบา คือ เมืองท่าตะกั่วป่า (ตะกั่วป่า คือ ดิบุก เป็นภาษาไทยคู่กับตะกั่วดำ) เมืองท่าปะลันดา (ใต้ตะโกลา) คือเมืองท่า ปะเหลียน (คำนี้เป็นภาษาไทย

^{๔๘} ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ทิวา ศุภจรรยา, อ่างใน วิทยาลัยครูสุราษฎร์ธานี, สัมมนาประวัติศาสตร์สุราษฎร์ธานี, พิมพ์ครั้งแรก, (กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานครการพิมพ์, ๒๕๒๗), หน้า ๔๑.

^{๔๙} สัมมนา ศาสตราจารย์ ดร. ครอบชัย หัตถา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ, โครงการสืบสานวัฒนธรรมตามรอยอารยธรรมศรีวิชัย, ณ สำนักศิลปะและวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๑.

โบราณทำหน้าที่ ปุห์เลี้ยง ๆ) เมืองท่า โกลิ คือ กลันตัน เป็นเมืองท่าค้าขายกับจีนมาแต่โบราณนานมาก เมืองเปริมาลา คือ หาดทรายทะเลรอบ ที่เมืองนครศรีธรรมราชอยู่ทางฝั่งใต้ของอ่าวเปริมาลิกอส อ่าวเปริมาลิกอส ได้ชื่อจากเมืองนี้แสดงว่าอ่าวบ้านดอนในสมัยนั้นรวมทั้งเกาะสมุย เป็นเมืองขึ้นของนครศรี-ธรรมราชเหมือนในสมัยเร็ว ๆ นี้ ในทำหนังสือ ริเลซ เยรินี มีแผนที่เขียนขึ้นตามเส้นรุ่งเส้นแวงตามที่บอกไว้ในภูมิศาสตร์ ปโตเลมี แต่ท่านเยรินีชี้ว่าอ่าวเปริมาลา คือ อ่าวไทย ท่านเอาเมืองท่าซาบาซึ่งควรจะเป็นเมืองท่าชาวที่ไซยาไปไว้ที่ไซ่ง่อน^{๕๐}

ดาโต๊ะ อาร์ บรอดเต็ล ได้พยายามเขียนแผนที่ตามในภูมิศาสตร์ปโตเลมีในทำนองเดียวกัน ลงพิมพ์ในเรื่อง การศึกษาเกี่ยวกับเรื่องในอดีตของมลายาในวารสารของรอยัลเอเชียติคมลา ยัน บรานซ์ เล่ม ธันวาคม ๑๙๓๖ ดังได้คัดตัดตอนมาเฉพาะ ไครเซ เคอร์โซนีสุส-คาบสมุทรทองลง เป็นแผนที่ ๔ ในแนวสังเขปในแผนที่นี้มีอ่าวบ้านดอนหรืออ่าวเปริมาลิกอสเล็กมาก ไม่เหมือนของ ยี.อี. เยรินี ซึ่งมีอ่าวเปริมาลิกอสใหญ่โตและว่าคืออ่าวไทย จึงต้องเอาเมืองท่าซาบาไปไว้ที่ตำแหน่งตรงกับเมืองไซ่ง่อนอย่างไรก็ตามเราควรยินดีและขอบคุณในความพากเพียรของนักศึกษาสองท่านนี้ ท่านได้ทำงานอันประณีตละเอียดละออเอาไว้ให้เป็นประโยชน์แก่นักศึกษาประวัติศาสตร์เป็นอันมาก

ในหนังสือภูมิศาสตร์ปโตเลมีเรียกคาบสมุทรมลายูว่า ไครเซเคอร์โซนีสุส-สุวรรณทวีป-คาบสมุทรทอง มีเมืองท่าซาบา เป็นเมืองท่าสำคัญอยู่ในสมัยนั้น เรือกำปั่นจากกรีก อหารับ มาตั้งต้นข้ามอ่าวตัดตรงไปเมืองจีน ที่เมืองท่าซาบานี้ใช้เวลาไปถึงเมืองจีน ๒๐ วัน พระภิกษุอั้งจิงโดยสารเรือใบของอหารับ (พ.ศ.๑๒๑๔) มาถึงเมืองท่าโพชิ ใช้เวลา ๒๐ วันเท่ากัน และตัดตรงมาเมืองท่าโพชิ โดยไม่แวะที่ไหนเลยอย่างเดียวกัน มหาวิทยาลัยกัวลาลัมเปอร์ได้จัดพิมพ์หนังสือชื่อ “โกลเด้น เคอร์โซนีส” คาบสมุทรทอง รวบรวมเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับคาบสมุทรมลายูไว้ทั้งสิ้นมีแผนที่มากมาย ผู้สนใจควรเปรียบเทียบกับกันดู

๔.๒.๓ วัฒนธรรมที่แสดงพัฒนาการการตั้งถิ่นฐาน

พระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาได้มีกล่าวถึงเรื่องการเดินทางเรือไปยังสุวรรณภูมิเหมือนกัน เช่นสังฆชาตกล่าถึงเรื่องพราหมณ์สังฆะกล่าวถึงเงินสำหรับให้ทานในโรงงานของตนจะขาดมือ จึงลงเรือไปค้าทางสุวรรณภูมิ ในมหาชาตกล่าเรื่องพระโพธิสัตว์ ขออนุญาตมารดาไปเสี่ยงโชคทางสุวรรณภูมิ เพื่อหาทรัพย์มาถวายบัลลังก์คืน เรือแตกกลางทะเล จนนางแม่ขลาดต้องช่วย ดังนี้เป็นตัวอย่าง เหล่านี้แสดงให้เห็นโดยชัดเจนว่าในสมัยที่แต่งคัมภีร์ชาตกลั่น ได้มีการเดินทางเรือมายังสุวรรณภูมิแล้ว และคัมภีร์ชาตกลั่นแต่งกันตั้งแต่ราวสมัยไม่น้อยกว่า ๓ ศตวรรษก่อนคริสตศักราช นั่นคือไม่น้อยกว่า ๒,๓๐๐ ปีมาแล้ว

การที่ได้พบเครื่องมือหินแห่งสมัยอายุหิน เป็นจำนวนมากในถิ่นใด ย่อมแสดงให้เห็นว่าถิ่นนั้นได้เคยมีมนุษย์อาศัยกันมาแล้ว ตั้งแต่สมัยอายุหินคือเมื่อหลายพันปีหรือหมื่นปีแล้ว แต่ลักษณะของวัตถุหินที่แสดงอยู่และทำให้เกิดความภาคภูมิใจในความศักดิ์สิทธิ์ หรือเก่าแก่โบราณของแผ่นดินแถบนั้นแก่ผู้ที่มีภูมิลำเนาในถิ่นนั้น

เหตุใดชาวอินเดียจึงใช้เส้นทางตะกั่วป่า-รอบอ่าวบ้านดอน เป็นเส้นทางสำคัญสำหรับข้ามแหลม ทั้งที่ยังมีเส้นทางอื่น ๆ อยู่อีกไม่น้อย เราจะทราบได้ในเมื่อได้ศึกษาเรื่องราวของตะกั่วป่าจนเป็นที่เข้าใจแล้วนั่นเอง ทำไมชาวอินเดียจึงไม่แล่นเรืออ้อมแหลมสิงคโปร์โดยผ่านช่องมะละกา ก็เนื่องจากช่อง

^{๕๐} สัมมนา ดร. อมรา ตรีสุชาติ อดีตผู้ทรงคุณวุฒิด้านโบราณคดี กรมศิลปกร. โครงการสืบสานวัฒนธรรมตามรอยอารยธรรมศรีวิชัย. ณ สำนักศิลปะและวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี. วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๑.

มะละกาเต็มไปด้วยโจรสลัด เรือชาวอินเดียและเปอร์เซียเล็กและมีคนเรือน้อยเกินไป กว่าที่จะสู้โจรสลัดได้ จึงนิยมการข้ามแหลม ซึ่งเป็นการปลอดภัยกว่านี้ประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งก็คือว่าการขนถ่ายข้ามแหลมที่ตะกั่วป่า-บ้านดอน เป็นการรวดเร็วกว่า ทั้งไม่ต้องรับอันตรายจากการพลาตมรสุมโดยไม่จำเป็น แม้ว่าในศตวรรษที่ ๔ แห่งคริสต์ศักราชจะได้มีเรือจีนซึ่งใหญ่โตแข็งแรง และมีลูกเรือมากจนสู้โจรสลัดได้ ก็หาได้ทำให้การใช้เส้นทางข้ามแหลมตะกั่วป่า-รอบอ่าวบ้านดอนต้องชะงักลงแต่อย่างใดไม่

ทางที่ชาวอินเดียเข้ามาตั้งบ้านเมืองแล้วสอนวัฒนธรรมในเมืองไทยนี้ยังมีทางข้างเหนือ อีกทางหนึ่ง จากอินเดียมาขึ้นที่ปากน้ำสาละวิน อันตั้งเมืองเมาะลำเลิง หรือที่เรียกกันว่ามะละหม่ง ทุกวันนี้ เดิมข้ามภูเขาบันทัดเข้ามาทางด่านพระเจดีย์สามองค์มาลงเรือที่ลำน้ำไทรโยคลงมาทางเมือง กาญจนบุรี เข้าลำน้ำแยกที่พงตึกมายังเมืองหลวงอยู่ที่พระปฐมเจดีย์ อันเป็นเมืองเก่ากว่าและสำคัญกว่าเมืองไหน ๆ หมด ที่ชาวอินเดียมาตั้งในประเทศนี้

ทั้งนี้จะทำให้มองเห็นความจริงที่ว่า การตั้งราชธานีนั้นเป็นสิ่งสำคัญ อยู่ที่ ๆ สำหรับทำนาคันเอง นี่เป็นหลักฐานสำคัญสำหรับสมัยโบราณ การค้นหาที่ตั้งเมืองหลวงสมัยโบราณจึงให้เพ่งดูพื้นที่ทำนาคันเป็นส่วนใหญ่ ดินแดนรอบอ่าวบ้านดอนสนองความต้องการอันนี้ได้เพียงพอเป็นแน่ จึงมีร่องรอยของชาวอินเดียอยู่มากมายที่ไชยา อันเป็นภาพเกี่ยวกับร่องรอยของชาวอินเดียที่ไชยาในสมัยโบราณทั้งนั้น ฉะนั้น การที่ ดร.ควอริตซ์ เวลส์ เฝงเล็งถึงความสมบูรณ์ในด้านที่ดินสำหรับการกสิกรรมของรอบอ่าวบ้านดอน เป็นส่วนใหญ่เช่นนี้ก็นับว่ามีเหตุผลอยู่สำหรับการค้นหาจุดที่ตั้งเมืองหลวงหรือราชธานีของอาณาจักรสมัยโบราณ เพราะเหตุที่บริเวณรอบอ่าวบ้านดอนสมบูรณ์ด้วยเนื้อที่สำหรับการกสิกรรมยิ่งกว่าจุดใด ๆ ตลอดแหลมมลายู และมีความเหมาะสมอย่างอื่นอยู่หลายประการ ดร.เวลส์ จึงลงสันนิษฐานที่ตั้งศูนย์กลาง อำนาจของพวกไศเลนทรที่รอบอ่าวบ้านดอน และเนื่องจากส่วนหนึ่งของอ่าวบ้านดอนมีโบราณสถานและโบราณวัตถุของสมัยไศเลนทร (ไศเลนทรที่ไชยามีเขาน้ำร้อนเป็นภูเขาประจำราชวงศ์วงศ์ไศเลนทร (ไศเลนทร = ราชวงศ์จอมเขา) ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหน มีประเพณีจะต้องมีภูเขาลูกหนึ่ง ทำนองศาลเจ้าประจำตระกูลสำหรับประดิษฐานพระเป็นเจ้าตามลัทธิพราหมณ์ แม้จะถือพุทธก็มีการถือประเพณีนี้ด้วย ยิ่งกว่านั้นเขาน้ำร้อนนั้นเป็นที่อาบน้ำประจำของพระราชชาติด้วย โดยที่เป็นธรรมเนียมอินเดีย นับถือน้ำร้อนที่พุออก) มานั่นเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์ถึงกับต้องจัดทำสระสำหรับอาบน้ำชำระล้าง มีปริมาณมากและมีมือสูงถึงขนาดฝีมือช่างแห่งราชสำนัก ดร.เวลส์ จึงลงสันนิษฐานลงไปจุดนั้น คือที่ไชยา

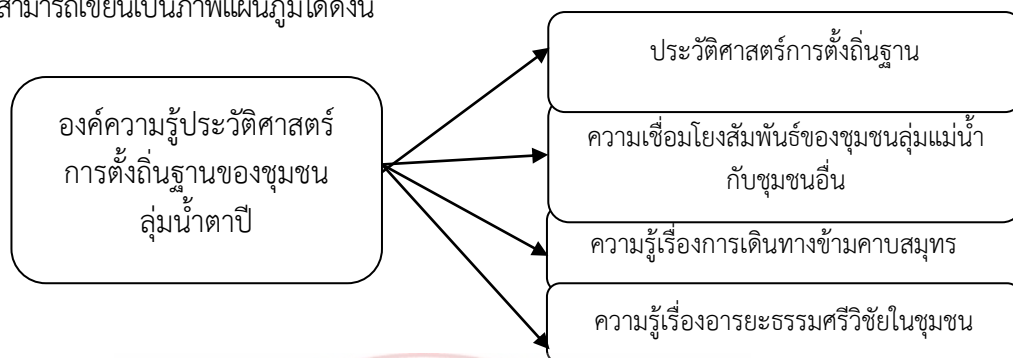
๔.๒.๔ ข้อสังเกต และความเห็นเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานและวัฒนธรรมในพื้นที่

ในพุทธศตวรรษที่ ๑๓ อัจฉิง บอกว่า ศรีวิชัย มีเรือเดินทะเล ก็นึกว่าคงจะเป็นเรือสินค้าเดินระหว่างเมืองจีนและอินเดีย หรือเลยไปจนถึงตะวันออกกลาง นอกจากนั้น จารึกสุมาตราบอกว่าศรีวิชัยมีเรือรบยกทัพที่ใช้เรือได้มากถึง ๒๐๐ ลำ เรือรบกับเรือค้าขายไม่เหมือนกัน นักประวัติศาสตร์ตีความว่า ศรีวิชัยร่ำรวยเพราะการค้า (อ่าวบ้านดอน) ก็คงจะเป็นจริง แต่นักการคลังเห็นว่ารายได้ส่วนใหญ่มาจากภาษีศุลกากร หรือ ภาษีผ่าน หรือที่เรียกว่าจอบในสมัยสุโขทัย รายได้ของท่านมเหสีมาเพราะท่านคุมช่องแคบมะละกา เรือทุกลำต้องผ่าน ต้องเสียภาษี ท่านเก็บหนักเสียด้วย ถึง กับหนึ่งในสามของราคาสินค้า แต่พอไปถึงเมืองจีนโดนหนักเข้าไปอีก สินค้าบางอย่าง เช่น เครื่องหอมหรือของฟุ่มเฟือย โดนถึง ๕๐% พวกพ่อค้าอาหรับหรืออินเดียก็ไม่ว่า เพราะบวกเข้าไปในราคาขายได้ เช่น สินค้าที่ส่งเข้าไปขายในพระราชวังก็อาจบวกเข้าไป ๑๐๐% - ๑๐๐๐% ได้ แต่สิ่งที่ซ่อนอยู่ภายใต้การค้าขายสินค้า คือ การ

เปลี่ยนแปลง การกระจายและการปรับตัวทางวัฒนธรรมภายในลุ่มแม่น้ำตาปีจนทำให้เกิดวิถีชีวิตภูมิปัญญาลุ่มแม่น้ำตาปีจนมาถึงปัจจุบัน

๔.๓ องค์ความรู้ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มน้ำตาปี

สามารถสรุปสาระสำคัญ องค์ประกอบขององค์ความรู้ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มน้ำตาปีสามารถเขียนเป็นภาพแผนภูมิได้ดังนี้

ภาพที่ ๑๗ องค์ความรู้ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มน้ำตาปี

จากภาพแผนภูมิจะเห็นได้ว่าองค์ประกอบขององค์ความรู้ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มน้ำตาปีสามารถพิจารณาได้ดังนี้ ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน ความเชื่อมโยงสัมพันธ์ของชุมชนลุ่มน้ำกับชุมชนอื่น ความรู้เรื่องการเดินทางข้ามคาบสมุทร ความรู้เรื่องอารยธรรมศรีวิชัยในชุมชนสามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

๔.๓.๑ ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน

ในปัจจุบันนี้ แผ่นดินตอนที่เป็นก้นอ่าว คือเขตอำเภอท่าฉาง อำเภอพนมพิณ อำเภอเมือง และอำเภอกาญจนดิษฐ์ ส่วนที่ติดต่อกับอ่าวทั้งหมดนี้ กำลังงอกออกไปในทะเลโดยอัตราที่รวดเร็ว เพราะอำนาจของแม่น้ำตาปีที่พาเอาโคลนเลนดินทรายมาถมอ่าวให้ดินยื่นออกไปอย่างไม่รู้จักหยุดหย่อน นี่ประการหนึ่ง อีกประการหนึ่ง น่าจะเข้าใจว่าแผ่นดินของโลก ตรงที่รอบอ่าวบ้านดอน หรือฝั่งตะวันออกของแหลมมลายูตอนกลางเป็นแผ่นดิน อยู่ในยุคที่กำลังฟูหรือลอยตัวขึ้น ๆ อยู่แถบหนึ่ง เช่นเดียวกับแถบอื่นของโลกอีกหลายแถบ ที่กำลังเป็นเช่นนั้นไม่มากก็น้อย สังเกตได้จากภูเขาต่าง ๆ ของรอบอ่าวบ้านดอน ส่วนมากหรือแทบทั้งหมด ชั้นกำเนิดที่เป็นส่วนใหญ่ หรือส่วนสำคัญในลูกหนึ่ง ๆ ของมัน ย่อมเอียงเฉไปทางทิศตะวันออกเสมอ ถ้าเป็นดังกล่าวนี้นี้ ก็เป็นอีกข้อหนึ่งที่ทำให้แผ่นดินแถบนี้ทั้งแถบ สูงขึ้นจากระดับน้ำทะเลเร็วขึ้นกว่าแม่น้ำตาปีจะขนโคลนมาถมอ่าวตามลำพัง มีผู้สังเกตเห็นว่าดินโคลนตอนก้นอ่าวนี้ คือตอนที่ได้รับโคลนของแม่น้ำตาปี ได้กำลังตั้งขึ้น เป็นตอนออกไป ปีละประมาณ ๑๐-๒๐ วา ทั้งหมดนี้ทำให้เห็นได้ชัดเจนว่า อ่าวบ้านดอนในสมัยเมื่อ ๒๐๐๐ ปีมาแล้ว ทะเลยังกินลึกเข้าไปถึงเขตอำเภอท่าฉางอนจริง ๆ ฉะนั้นการที่จะศึกษาความเป็นไปของมนุษย์ในดินแดนส่วนนี้ในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ หรือแม้ที่สุดแต่ในสมัยเมื่อสองพันปีมานี้ก็ตาม เราจะต้องเข้าใจถึงลักษณะทางภูมิศาสตร์และธรณีวิทยาของแผ่นดินผืนนี้ของเราให้ถูกต้องเสีย ก่อน มิฉะนั้นจะเข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ ไม่ได้ หรือได้ก็ไม่ตรงตามที่เป็นจริงเต็มที่

ว่าชนเผ่าได้อาศัยอยู่ในดินแดนรอบอ่าวบ้านดอน ในสมัยที่พวกอินเดียนเข้ามาเมื่อยุค ๒,๐๐๐ ปีมานี้ก็พอจะมองเห็นคำตอบได้ว่าพวกมลายูเดิม (Proto-Malay) นั้นเองที่เป็นผู้รับหน้าชน

อินเดียเหล่านั้น และเมื่อไทยลงมาก็คือพวกมลายูเดิมที่ผสมพันธุ์กันแล้วกับชาวอินเดียอีกนั่นเองที่รับหน้าพวกไทย และกลายเป็นเลือดสามสายที่ปนกันมาชนิดที่จะแยกกันไม่ออกจนกระทั่งทุกวันนี้

ระยะเวลาแห่งสมัยศรีวิชัยนั้นถือหลักเกณฑ์กันว่าเป็นระยะเวลาที่เกิดมีอาณาจักรอย่างอินเดียขึ้นในสุวรรณทวีป หรือมลายาเซีย อันได้แก่ แหลมมลายู เกาะสุมาตราและเกาะชวราวมกัน ตั้งอยู่เป็นเวลานานราว ๖๐๐ ปี คือตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ ๗ (ราว พ.ศ.๑๒๐๐) ถึงคริสต์ศตวรรษที่ ๑๒ (ราว พ.ศ.๑๗๐๐) พิจารณากันถึงเรื่องราวของสมัยศรีวิชัยอย่างละเอียด เพราะเป็นเรื่องราวที่มีความสำคัญเกี่ยวกับดินแดนรอบอ่าวบ้านดอนโดยตรง คำว่า ไชยา นั้นนักโบราณคดีจำนวนหนึ่งถือว่าเป็นคำ ๆ เดียวกันกับคำว่า ชะยะ แห่งคำว่า ศรีวิชะยะ หรือ ศรีวิชัยนั่นเอง คำว่า ศรี กับ วิ เป็นแต่ส่วนประกอบไม่ใช่ตัวคำแท้ ภูเขาศรีวิชัยกลางทุ่งนาหลังสถานีหัวเตยลงไปทางทิศตะวันออก อันเป็นที่ ๆ ได้พบพระนารายณ์สมัยก่อนขอมดังกล่าวมาแล้วข้างต้น นั่นก็คือร่องรอยอันเหลืออยู่อย่างสำคัญสำหรับดินแดนแถบนี้ อันเคยเป็นที่ตั้งของกรุงศรีวิชัยในสมัยหนึ่ง พระเจดีย์สมัยศรีวิชัยที่แลเห็นปรากฏในประเทศไทยในเวลานี้มีแต่ที่ไชยาเท่านั้นได้แก่องค์พระธาตุ วัดแก้ว และวัดหลง รูปปฏิมาต่าง ๆ ในสมัยศรีวิชัยที่เอาไปจากไชยา เวลานี้ไปเด่นอยู่ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่กรุงเทพฯ อย่างไม่มีที่ไหนในสมัยเดียวกันเทียมเท่า เกี่ยวกับเรื่องนี้หลวงบริบาลบุริภักดิ์ หัวหน้ากองโบราณคดีประจำพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติได้เขียนไว้ว่า “โบราณวัตถุที่ได้ไปจากไชยาอยู่ในพิพิธภัณฑสถานเวลานี้ล้วนเป็นของดี ๆ หรือจะเรียกว่าหาค่ามีทั้งนั้นก็ได้ เช่นรูปพระอวโลกิเตศวร สำริดขนาดใหญ่ ๒ องค์ จากวัดพระธาตุ อวโลกิเตศวรศิลาองค์หนึ่ง จากวัดศาลาหิง พระนาครปรกจากวัดเวียง (ภาพที่ ๑๕ ซ้ายมือ) ฯลฯ ล้วนเป็นของสำคัญทั้งในทางโบราณคดีและทางศิลปกรรม อาจกล่าวได้ว่าในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ของที่ขึ้นหน้าขึ้นตาที่สุดสำหรับอวดชาวต่างประเทศแล้ว มีของสมัยศรีวิชัยซึ่งได้ไปจากเมืองไชยาอยู่หลายชิ้น” นอกจากนี้ยังมีเรื่องอื่น ๆ อีกหลายเรื่อง ซึ่งแสดงถึงความที่ดินแดนรอบอ่าวบ้านดอนเป็นแหล่งของกรุงศรีวิชัยโดยตรงในสมัยหนึ่งเป็นอย่างน้อย ฉะนั้นหวังว่าผู้ที่มีกำเนิดในดินแดนรอบอ่าวบ้านดอนโดยเฉพาะหรือผู้ที่มีความสนใจในเรื่องของดินแดนส่วนนี้ควรจะได้พินิจพิจารณาถึงเรื่องเหล่านี้ต่อไปโดยละเอียด

๔.๓.๒ ความเชื่อมโยงสัมพันธ์ของชุมชนลุ่มน้ำกับชุมชนพื้นที่อื่น

แหลมมลายูหรือแหลมทองทั้งหมดนี้มีนามอีกอย่างหนึ่งว่าสุวรรณภูมิ ในภาษากรีกตามบันทึกภูมิศาสตร์ปโตเลมี เรียกว่า ไครเซ เคอซิเนส ซึ่งแปลว่า แผ่นดินทองเหมือนกัน ข้อนี้ทำให้เราทราบได้ว่า คำว่าเมืองทองนี้เรียกกันมาพันกว่าปีแล้ว ศาสตราจารย์ อาร์.ซี.มชุมทาร์ เมื่อได้สอบสวนวรรณคดีอินเดียในสมัยโบราณจนเป็นที่พอใจแล้วได้ยืนยันว่า เมื่อรวมแหลม มลายูทั้งหมดเข้าด้วยกันกับเกาะสุมาตราเกาะชวาแล้ว วรรณคดีอินเดียโบราณเรียกว่า สุวรรณทวีป

คำว่า “สุวรรณภูมิ” ก็ตาม, “สุวรรณทวีป” ก็ตาม เราจะเห็นได้ว่าเป็นภาษาอินเดียคือภาษาบาลี และสันสกฤต และเป็นถ้อยคำที่มีอยู่ในวรรณกรรมสมัยโบราณของอินเดีย เป็นเวลาสองพันปีขึ้นไปแล้ว ดินแดนที่เรียกว่าสุวรรณทวีปนี้ปรากฏจากร่องรอยของโบราณสถานและโบราณวัตถุแสดงอยู่ว่า ได้มีชนชาติต่าง ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย คือชาวอินเดีย ชาวจีน ชาวอาหรับ ชาวเปอร์เซีย ชาวกรีก กระทั่งชนชาวโพนีเซีย ในบรรดาชาติต่าง ๆ เหล่านี้ นับว่าชาวอินเดียเป็นชาติที่สำคัญที่สุดที่เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย เพราะได้นำเอาวัฒนธรรม, ศาสนา, ศิลปกรรมและอื่น ๆ เข้ามาให้ ซึ่งสำเร็จรูป

เป็นศาสนาและวัฒนธรรมประจำชาติไทยอยู่ในเวลานี้ จึงนับว่าเรื่องการเข้ามาของชาวอินเดียเป็นตัวเรื่องสำคัญของเรื่องที่จะกล่าวโดยละเอียดต่อไปข้างหน้า

ในจดหมายเหตุแห่งราชสำนักจีน มีกล่าวถึงเจ้าชายโกณฑัญญะในประเทศอินเดีย ฝันว่าพระเจ้าพรหมาสตร์และบอกให้ไปเรือทางทิศตะวันออกในที่สุดได้มายังแหลมอินโดจีน ครอบครองอาณาจักรอันมีนามว่าพนมหรือพูนอันอยู่ทางภาคตะวันออกของประเทศไทยเวลานี้และเลยเข้าไปในประเทศเขมร ซึ่งเราก็อทราบกันแล้วว่าเป็นอาณาจักรเก่าแก่ทางภาคเอเชียอาคเนย์เท่าที่ประวัติศาสตร์จะบอกได้ ซึ่งไม่หลังกว่าอาณาจักรทวารวดีที่นครปฐม โดยเฉพาะจดหมายเหตุจีนในสมัยเหลียง ก็มีข้อความที่ชี้ให้เห็นได้ว่าแม้อาณาจักรพนมนี้ก็ได้รับศิลปะและวัฒนธรรมอินเดียผ่านทางรัฐ พาน-พาน ซึ่งเวลานี้รัฐนี้กันที่ท้องที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระหว่างอ่าวบ้านดอนกับนครศรีธรรมราช การที่เป็นเช่นนี้ย่อมแสดงให้เห็นได้ว่าดินแดนทางรอบอ่าวบ้านดอนได้รับวัฒนธรรมอินเดียเก่าแก่ก่อนอาณาจักรพนมนี้เสียอีก ซึ่งทำให้เรากล่าวว่าชาวอินเดียได้เหยียบย่ำบนดินแดนรอบอ่าวบ้านดอนก่อนการเกิดของอาณาจักรพนมอันเก่าแก่นั้นเป็นแน่

สำหรับเชื้อชาติ หมูชน ก็ต้องพูดอย่างกำปั้นทุบดินว่า ประกอบด้วยชนชาติ ที่อยู่ที่นี้ตั้งแต่ชุมพรหรือว่าใต้ชุมพรลงมาจนถึงปลายแหลมมลายู ถึงสุมาตราและชวา เข้าใจว่าจะต้องเป็นคนพันธุ์ชาติโอโตมาเล ชาติพันธุ์ออสตราลอยด์ หรืออะไรทำนองนี้ เรื่องนี้เป็นเรื่องมานุษยวิทยา แม้แต่คำว่าชาติไทย หรือชนชาติไทยก็ยังเป็นปัญหา เดียวนี้มีคนคิดเห็นกันขึ้นมาว่าชนชาติไทยมีมาแล้วตั้งหลายพันปีทางภาคอีสานนั้น พันธุ์ออสตราลอยด์นั้นอาจจะมาทางนี้แล้วหรือเป็นพันธุ์เดียวกัน

ถ้าเรียกคนพวกนี้ว่าไทย ก็หมายความว่า ได้มาปนกับคนไทยที่เกิดนิยมชาวอินเดีย นักเสี่ยงโชคนักผจญภัยทั่วอินเดีย ซึ่งมาตั้งอาณาจักรขึ้นได้ปนชนชาตินี้ เพราะว่าเขาไม่อาจจะชนเอาชนชาติอินเดียมาที่นี้ได้ เขาต้องมามีอำนาจเหนือคนที่อยู่ที่นี้ นายธรรมทาสเขาเรียกคนเหล่านี้ว่าไทย แต่คนอื่นเขาไม่ยอมเขาก็ไม่สามารถจะหาคนชาติใด มาให้เป็นพลเมืองของพระเจ้ากรุงศรีวิชัยได้เหมือนกัน

๔.๓.๓ ความรู้เรื่องการเดินทางข้ามคาบสมุทร

เส้นทางข้ามคาบสมุทร เป็นที่ทราบกันดีทั่วไปแล้วว่า การเดินทางติดต่อระหว่างทะเลอันดามัน และทะเลจีนตอนใต้ นอกเหนือจากการเดินเรือผ่านช่องแคบมะละกาโดยอ้อมแหลมมลายู นั้น ยังมีเส้นทางบกด้วยการข้ามคาบสมุทรอยู่หลายทาง ทางตอนบนของอ่าวไทยมีเส้นทางผ่านจากพม่ามายังด่านเจดีย์สามองค์ตามลำน้ำไทรโยคมายังนครปฐม และที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์โดยผ่านทางช่องสิงขรในบริเวณจังหวัดภาคใต้มีเส้นทางข้ามคาบสมุทร อยู่หลายเส้นทาง^{๕๑} เส้นทางเหล่านี้มีทั้งเส้นทางซึ่งมีหลักฐานยืนยันของการใช้เส้นทางในอดีตและเส้นทางที่มีสภาพทางภูมิศาสตร์เอื้ออำนวย ซึ่งได้รวบรวมแสดงไว้บนแผนที่พร้อมทั้งตำแหน่งที่ตั้งชุมชนโบราณที่สำคัญมีผู้กล่าวถึงอยู่เสมอ เส้นทางเหล่านี้ได้แก่

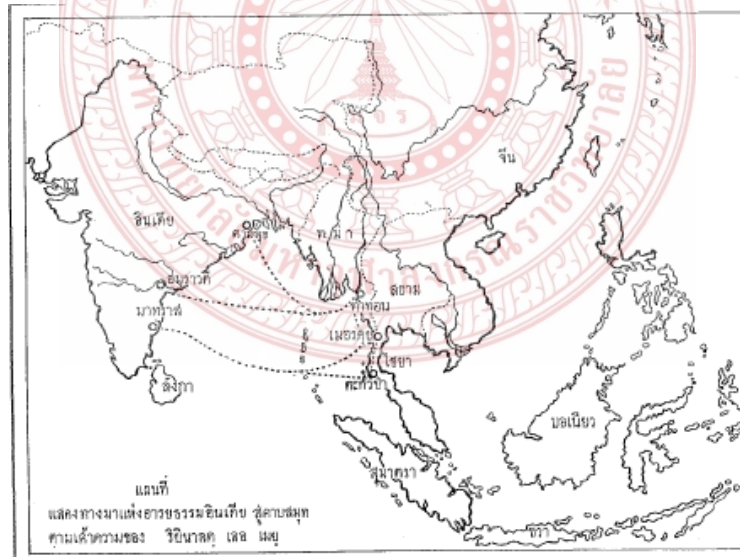
๑. กระบุรี - ชุมพร นับเป็นเส้นทางที่สั้นที่สุด
๒. คลองราชบุรี - พะโต๊ะ - แม่น้ำหลังสวน
๓. พังดัก - คลองเหล - คลองสก - คลองพุมดวง - แม่น้ำตาปี - อ่าวบ้านดอน
๔. คลองมะรุ่ย - คลองชะอุ่น - คลองสก - คลองพุมดวง - แม่น้ำตาปี - อ่าวบ้านดอน

^{๕๑} ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์, ไชยา - สุราษฎร์ธานี, (กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานครการพิมพ์, ๒๕๑๙), หน้า ๔๕ - ๔๗.

๕. คลองปะกาไสย – คลองโตรม – คลองอีป็น – แม่น้ำตาปี – อ่าวบ้านดอน
๖. คลองท่อม – คลองสินปุน – แม่น้ำตาปี – อ่าวบ้านดอน
๗. ปากแม่น้ำกันตัง – แม่น้ำตรัง – ห้วยยอด – พังสง – ร่อนพิบูลย์ – นครศรีธรรมราช
๘. สตูล – ทะเลสาบสงขลา
๙. ไทรบุรี – ทะเลสาบสงขลา

เส้นทางเหล่านี้สามารถใช้เดินเรือร่วมกับการเดินทางเท้าบางส่วน เส้นทางข้ามคาบสมุทรสายที่ ๑, ๒ และ ๓ เป็นเส้นทางที่ตัดข้ามทิวเขาด้านตะวันตก ซึ่งค่อนข้างสูงและลำบากกว่าเส้นทาง ๔, ๕, ๖ ซึ่งใช้เส้นทางเดินเรือได้เกือบตลอดและผ่านไปตามที่ราบ อาศัยการเดินทางเท้าเพียงระยะทางสั้น ๆ เส้นทาง ๗, ๘ และ ๙ เป็นเส้นทางข้ามแนวทิวเขาด้านตะวันออกไปยังอ่าวไทย โดยเฉพาะที่นครศรีธรรมราช และสงขลา สำหรับเส้นทาง ๑ ถึง ๖ สามารถผ่านไปทางนครศรีธรรมราชได้โดยใช้เส้นทางไปตามแม่น้ำตาปี ไปจนถึงฉวางแล้วตัดข้าม ทิวเขาตะวันออกที่ช่องเขา ไปยังลานสกาแล้วต่อเลยไปยังนครศรีธรรมราช เส้นทางทั้งหมดเหล่านี้อาจเคยใช้เป็นเส้นทางข้ามคาบสมุทรในสมัยเดียวกัน หรืออาจนิยมใช้แตกต่างกันในแต่ละช่วงสมัยตามแต่จะมีจุดเริ่มต้น ณ ที่ใด และมีวัตถุประสงค์จะไปยังที่ใด เส้นทางเหล่านี้จะเป็นแนวทางสำหรับการสำรวจค้นหาแหล่งชุมชนโบราณต่อไปได้เป็นอย่างดี^{๕๒}

เรื่องราวเกี่ยวกับอาณาจักรศรีวิชัยเต็มไปด้วยข้อโต้แย้ง แต่ข้าพเจ้าคิดว่าข้อโต้แย้งนั้นไม่ใช่สิ่งจำเป็น ดังนั้นจึงขอเริ่มต้นด้วยหลักฐานที่พิสูจน์ได้ ๒ ประการ^{๕๓} ที่โต้แย้งไม่ได้เพื่อให้เกิดความชัดเจนของการวิเคราะห์ซึ่งเอาภาพประกอบดังนี้

ภาพที่ ๑๘ แผนที่แสดงทางมาแห่งอารยธรรมสู่คาบสมุทร
ที่มา : คัดลอกจากหนังสือแนวสังเขปของโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอนโดยท่านพุทธทาส

^{๕๒} ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ทิวา ศุภจรรยา, อ้างใน วิทยาลัยครูสุราษฎร์ธานี, สัมมนาประวัติศาสตร์สุราษฎร์ธานี, พิมพ์ครั้งแรก, (กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานครพิมพ์, ๒๕๒๗), หน้า ๔๓.

^{๕๓} ม.จ. จันทรจิรายุ รัชนี อ้างใน พุทธทาสภิกขุ, แนวสังเขปของโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอน, ครั้งที่ ๔, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อรุณวิทยา, ๒๕๔๕. หน้า ๙๓.

ประการแรก คือ หลักฐานเกี่ยวกับกระแสน้ำซึ่งไม่เคยเปลี่ยนทิศทางนับพัน ๆ ปีมาแล้วและจะยังคงเป็นเช่นนี้ต่อไป ในสมัยโบราณนับตั้งแต่อินเดียแล่นเรือโดยอาศัยลมมรสุมคนจะออกเดินทางจากทางใต้ของจีนเมื่อลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือพัด และแล่นเรือมาถึงชายฝั่งตะวันออกของแหลมมลายูในสมัยนั้นจะใช้เวลาประมาณ ๑ เดือน ถึงแม้ว่าการเดินเรือระหว่างเอเชียกลางถึงเอเชียตะวันออกไกลด้วยเรือเดินทะเลอย่างรวดเร็ว (เรือ โปสุ - a pass-eu หรือเรือเปอร์เซีย) แต่ครั้งจะใช้เวลา ๒๐ วัน แต่ถ้าเป็นเรือที่แล่นช้าหน่อยก็อาจใช้เวลาจนถึง ๔๐ วัน และจากชายฝั่งตะวันออกของแหลมมลายู เรือจะแล่นเลียบชายฝั่งลงไปจนถึงเส้นศูนย์สูตรกินเวลาประมาณ ๑๕ วัน หลังจากนั้นจะแล่นอ้อมแหลมโดยผ่านช่องแคบมะละกา เลียบขึ้นมาตามชายฝั่งตะวันตกถึงเมืองท่าเมืองหนึ่งของบรรดาเมืองท่าตามชายฝั่งด้านนี้ จะใช้เวลาอีก ๑๕ วัน จากเมืองท่าแห่งนี้ เรือจะแล่นตัดข้ามมหาสมุทรอินเดีย โดยผ่านช่องทางที่ ๑๐ องศา (Ten Degree Channel ซึ่งอยู่ระหว่างหมู่เกาะนิโคบาร์และอันดามัน) ไปยังเมืองท่าต่าง ๆ บริเวณอินเดียตอนเหนือหรืออินเดียตอนใต้และเกาะลังกา จากเกาะลังกา เรืออาจจะแล่นต่อไปอีกจนถึงเมืองท่าต่าง ๆ บริเวณเอเชียตะวันออกกลาง เมื่อฤดูมรสุมผลัดเปลี่ยนใหม่การเดินทางกลับจะต้องกระทำตามทิศทางลมบังคับ ถ้าไม่พลาดเที่ยวมรสุมหรือเกิดฤดูกาลผันแปรทำให้ล่าช้า เรือจะเดินทางกลับถึงบ้านภายในปีเดียวกันนั้น นี่คือนิยามของการเดินเรือในสมัยโบราณ^{๕๔}

เป็นไปได้ที่จะมีการแล่นเรือจากจีนลงมาจนถึงเส้นศูนย์สูตร แล้วอ้อมแหลมมลายูโดยมิได้จอดแวะพัก ณ เมืองท่าแห่งใดแห่งหนึ่งทางชายฝั่งตะวันออก เนื่องจากบริเวณเส้นศูนย์สูตรเป็นเขตลมสงบ (doldrums) ซึ่งมีลมแปรปรวนตลอดเวลา ดังจะเห็นได้จาก ๒ ตัวอย่างซึ่งเกิดขึ้นในระยะเวลาห่างกันประมาณ ๕๐๐ ปี ตัวอย่างแรกคือ พระภิกษุจีนชื่อ อี้-ซิง ออกเดินทางจากเมืองกวางตุ้งใน ค.ศ.๕๗๑ และมาถึง โฟ-ซี ใช้เวลา ๒๐ วัน และในปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๑๓ มาร์โค โปโล ได้นำขบวนเรือออกเดินทางจากจีนมาถึงบ้านดอนซึ่งเขาเรียกว่า “เพนตันจากนั้นจึงแล่นเรือผ่านระหว่างเกาะ ๒ เกาะซึ่งมีน้ำตื้น (เกาะสมุยและเกาะพะงัน) แล้วเลียบชายฝั่งลงไปจนสุดปลายแหลมพอดีกับลมเปลี่ยนทิศ มาร์โคโปโลจึงต้องหยุดรอเป็นเวลาหลายเดือนก่อนที่จะเดินทางต่อไปยังเกาะลังกา หรือที่เขาเรียกว่าเกาะซีลอน” อย่างไรก็ตาม มาร์โค โปโล มิได้บันทึกเรื่องนี้ไว้อย่างละเอียดหลักฐานของอี้-ซิง จึงเป็นหลักฐานชิ้นเดียวที่สำคัญที่สุดเกี่ยวกับอาณาจักรศรีวิชัยในขณะนั้น^{๕๕}

ประการที่สอง คือการสังเกตนาฬิกาแดด ดังที่ปรากฏข้อมูลในประวัติศาสตร์ราชวงศ์ถังและหลักฐานของอี้-ซิง โดยเฉพาะหลักฐานของอี้-ซิง นั้น เราถือว่าเป็นหลักฐาน ที่เขียนขึ้นจากการพบเห็นด้วยตนเองและได้รับการบอกเล่าจากผู้คนตามเมืองต่าง ๆ ที่แวะ ดังเช่น

๑. ทีโม-โล-ยู (Mo-lo-yu) “เราเห็นเงาของเข็มนาฬิกา (dial-plate) ทอดในลักษณะไม่สั้น และไม่ยาวนักในกลางเดือนแปด (ตัวอย่างเช่น ช่วงเวลาในฤดูใบไม้ร่วงที่กลางวันกับกลางคืนมีระยะยาวเท่ากัน) ในตอนเที่ยงวันไม่เห็นเงาของคนที่ยืนอยู่ในวันนั้น ซึ่งในกรณีเช่นนี้จะปรากฏใน

^{๕๔} สัมมนา ศาสตราจารย์. ดร. ครองชัย หัตถา, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ, โครงการสืบสานวัฒนธรรมตามรอยอารยธรรมศรีวิชัย, ณ สำนักศิลปะและวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๕๕} สัมมนา ดร. อมรา ตรีสุชาติ, อดีตผู้ทรงคุณวุฒิด้านโบราณคดี กรมศิลปากร, โครงการสืบสานวัฒนธรรมตามรอยอารยธรรมศรีวิชัย, ณ สำนักศิลปะและวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๑.

กลางฤดูใบไม้ผลิ (ตัวอย่าง เช่น ช่วงเวลากลางวันกับกลางคืนเท่ากันของฤดูใบไม้ผลิ) ดวงอาทิตย์จะโคจรมาอยู่ตรงศีรษะเราพอดีปีละ ๒ ครั้ง” (ตากาสูกุ - Takasuku หนึ่งในบรรดาผู้แปลหลักฐานของอั้ง-ซิง หน้า ๑๔๓-๑๔๔) ข้อมูลนี้อั้ง-ซิง กล่าวไว้แต่ไม่ได้ปรากฏในประวัติศาสตร์ราชวงศ์ถัง อย่างไรก็ตาม แสดงว่า โม-ไล้-ยู คงจะตั้งอยู่ที่เส้นศูนย์สูตร โม-ไล้-ยู หมายถึง มลายู (Malaya) หรือ มั้วราตะกุก (Muara Takus) ในชวภาคกลางที่อยู่เกือบจะถึงเส้นศูนย์สูตร จารึกหลักหนึ่งกล่าวถึงชื่อ มลายู (Malayu) พบที่ตำบลรัมบะหัน (Rambu han) อำเภอมั้วราตะกุก (Muara Takus จารึกนี้อยู่ที่ฐานรูปปั้น อโมฆปาสะ (Amoghapasa image)) ที่ชวภาคกลางส่งมาให้เมื่อ ค.ศ.๑๒๘๖ “เพื่อให้ชวมลายูเคารพบูชา” ปัจจุบันรูปปั้นนี้ได้ถูกเคลื่อน ย้ายไปแล้ว แต่ฐานของรูปปั้นยังอยู่ในสลูบ นอกจากจารึกที่ปรากฏคำว่ามลายู และร่องรอยทางโบราณคดีที่มั้วราตะกุกแล้ว การพิจารณาจากภาพถ่ายจะชี้ให้เห็นว่าบริเวณนี้คงจะมีอายุเก่าราว ๆ หลังคริสต์ศตวรรษที่ ๗ ลงมา^{๕๖}

๒. ทีโฮ-หลิง (Ho-Ling) ในฤดูร้อนตอนเที่ยงวัน เข็มสูง ๘ ชิ (shih) มีเงาชี้ไปทางทิศใต้ ยาว ๒ ชิ ๔ ซุน (fsun) ข้อมูลนี้กล่าวไว้ในหลักฐานของอั้ง-ซิง และในประวัติศาสตร์ราชวงศ์ถัง แสดงว่า โฮ-หลิง ตั้งอยู่เหนือเส้นศูนย์สูตรโฮ-หลิง หรือที่อั้ง-ซิง กล่าวว่าบางคนออกเสียงเป็นโป-หลิง (Po-Ling) และตัน-มา-หลิง (Tan- ma-ling) ซึ่งต่อมาก็คือตามพรลิงค์ (Tambalinga) หรือ นครศรีธรรมราช นั้นเอง^{๕๗} ที่เมืองนครศรีธรรมราชนี้ เราพบหลักฐานทางโบราณคดีจำนวนมากมายประมาณอายุได้เก่าถึงคริสต์ศตวรรษที่ ๗ ถึงคริสต์ศตวรรษที่ ๑๓ จารึกที่เก่าที่สุดระบุเวลา ค.ศ.๑๒๓๐ พร้อมกับกล่าวถึงอาณาจักรตามพรลิงค์ ส่วนจารึกที่เก่าก่อนคริสต์ศตวรรษที่ ๗ นั้นหลักหนึ่งได้มาจากวัดมหาธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช และอีกหลักหนึ่งได้มาจากวัดมเหยงค์ จังหวัดนครศรีธรรมราช เช่นกัน มีจารึกภาษาสันสกฤตหลักหนึ่งที่เพิ่งพบที่จังหวัดนครศรีธรรมราช จากการทดสอบทางโบราณคดีจารึกนี้คงจะมีอายุราว ๆ คริสต์- ศตวรรษที่ ๗ หรือก่อนหน้านั้น ชื่ออาณาจักรศรีวิชัยก็ปรากฏอยู่ด้วย แต่การอ่านจารึกยังเป็นที่ยังสงสัยกันอยู่^{๕๘}

๓. ทีโฟ-ชิ (Fo-shih) ในฤดูร้อนตอนเที่ยงวัน เข็มสูง ๘ ชิ มีเงาชี้ไปทางใต้ ๒ ชิ ๕ ซุน ข้อมูลนี้ปรากฏอยู่ในหลักฐานของอั้ง-ซิง และในประวัติศาสตร์ราชวงศ์ถัง แสดงว่า โฟ-ชิ คงจะอยู่บริเวณเหนือเส้นศูนย์สูตร และอยู่เหนือโฮ-หลิง เล็กน้อยโฟ-ชิ (ย่อมาจาก ชิ-ลิ-โฟ-ชิ-Shih-li-fo-shih) หมายถึง ไชยา (ย่อมาจาก ศรีวิชัย Sri Vijaya) ที่ไชยานี้เราพบจารึกหลักหนึ่งระบุเวลา ค.ศ.๗๗๕ กล่าวถึงชื่ออาณาจักรศรีวิชัยและหลักฐานทางประวัติศาสตร์ศิลปะและโบราณคดีที่ปรากฏอยู่มีอายุย้อนหลังถึงคริสต์ศตวรรษที่ ๗ นอกจากนี้ยังมีภูเขาสูงหนึ่ง ซึ่งปัจจุบันเรียกว่า เขาศรีวิชัย (Khao Sri Vijaya)

^{๕๖} ม.จ. จันทร์จिराय รัชนี อั้งโน พุทธศาสนิกขุ, แนวสังเขปของโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอน, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อรุณวิทยา, ๒๕๔๕). หน้า ๙๓.

^{๕๗} สัมมนา ศาสตราจารย์. ดร. ครองชัย หัตถา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ, โครงการสืบสวนวัฒนธรรมตามรอยอารยธรรมศรีวิชัย, ณ สำนักศิลปะและวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๕๘} ม.จ. จันทร์จिराय รัชนี อั้งโน พุทธศาสนิกขุ, แนวสังเขปของโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอน, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อรุณวิทยา, ๒๕๔๕). หน้า ๙๕.

เมื่อพิจารณาหลักฐานของอี่-ซิง จะเห็นได้ว่าท่านค่อนข้างประทับใจกับ โฟ-ซิ ที่ซึ่ง พระราชาแห่งนี้มีเรือเดินทะเลของพระองค์เอง และที่โฟ-ซิ นี้ อี่-ซิง ได้แนะนำให้บรรดาพระภิกษุจีนที่ ประรณานาจะไปศึกษาพระไตรปิฎกยังอินเดีย ให้แวะศึกษาไวยากรณ์ภาษาสันสกฤตราว ๆ ๑-๒ ปีก่อน ที่ไชยา และนครศรีธรรมราชนี้มีการสร้างจารึกภาษาสันสกฤต อายุราว ๆ คริสตศตวรรษที่ ๕-๑๓ นอกจากนี้ อี่-ซิง ยังกล่าวว่าในโฟ-ซิ มีพระสงฆ์พำนักถึง ๑,๐๐๐ รูป บรรดาพระสงฆ์เหล่านี้อาศัยอยู่ใน คุกซึ่งเป็นที่ขังผู้ก่อการกำเริบ และได้ร้างไปแล้วเป็นเวลานานนับหลายศตวรรษ แต่ปัจจุบันก็ยังคง มีร่องรอยสถานที่เป็นที่อยู่อาศัยของพระซึ่งมีลักษณะคล้าย ๆ ห้องโถง ใช้สำหรับประชุม เรียกว่า อุโบสถ ใช้สำหรับเป็นที่บวชและประกอบพิธีทางศาสนาอื่น ๆ อยู่ โบสถ์เหล่านี้คงจะทำด้วยหินหรือ อิฐ และถึงแม้จะพังทลายลงมาบ้างแล้วก็ตาม แต่ร่องรอยซากปรักหักพังยังปรากฏอยู่

๔. ชี-ชา (Chieh-Cha) หมายถึง เกดะห์ (Kedah) อยู่บริเวณชายฝั่งตะวันตกแหลม มลายู สถานที่แห่งนี้ไม่ปรากฏหลักฐานการสังเกตนาฬิกาแดด และถึงแม้ว่าข้าพเจ้าไม่อาจบอกได้ว่า สถานที่นี้เก่าแก่เพียงใดแต่จากหลักฐานทางโบราณคดีที่ปรากฏอยู่นั้นมีอายุย้อนหลังถึงก่อนสมัย มุสลิม เกดะห์ (หรือไทรบุรีในภาษาไทย) นี้ ปรากฏในจารึกอินเดียฝ่ายใต้ว่า กิดารัม (Kidaram) และ กะดะราม (Kadaram) ในบรรดาสถานที่ทั้ง ๔ แห่งนี้ ๓ แห่งยกเว้น โฮ-หลิง ปรากฏอยู่ในเรื่องราวการเดินทางของอี่-ซิง นอกจากนี้ยังมีสถานที่อื่น ๆ อีกนับสิบ ๆ แห่งบนแหลมมลายูที่ได้รับการกล่าวถึงซึ่ง อาจจะสามารถตรวจสอบหาที่ตั้งที่แน่นอนได้ด้วยปฏิกิริยาต่อเนื่อง (Chain reaction) ตัวอย่างเช่น โต-โป-เตง (To-po-teng) ที่ อี่-ซิง กล่าวว่า อยู่ทางตะวันตกของ โฮ-หลิง หมายถึง ทับเตี้ยง ทับเตี้ยง นี้เป็นชื่อเดิมของจังหวัดตรัง และในปัจจุบัน ชื่อนี้ก็เป็นชื่อของอำเภอหรือตำบลหนึ่งในจังหวัดตรังอยู่ นอกจากนี้หลักฐานเอกสารอื่น ๆ ในสมัยเดียวกันนั้น ยังกล่าวว่า โฮ-หลิง มีชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า เซ-โป (She-po) หรือโช-โป (Sho-po) อันเป็นชื่อของเกาะชวา และพระราชาแห่งโฮ-หลิงก็ประทับอยู่ที่ เซ-โปนี้ ตามหลักฐานที่บันทึกได้ระบุว่า เซ-โปมีเหมืองทองคำด้วย แต่ในความเป็นจริงแล้วชวาไม่เคย ผลิตทองคำได้ ในขณะที่บริเวณคาบสมุทรมันตั้งแต่ ตำบลบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ลงไป จนถึงรัฐปาหังในสหพันธรัฐมาเลเซียมีบันทึกว่ามีเหมืองหลายแห่ง กรณีนี้เท่ากับไม่สนับสนุนหลักฐาน ชวา แต่สนับสนุนหลักฐานมลายู หลักฐานใดก็ตามที่สามารถพิสูจน์ได้นั้น เราถือว่าเป็นหลักฐานที่ดี ที่สุด เรื่องราวของอาณาจักรศรีวิชัยนั้นหลักฐานที่พิสูจน์หรือตรวจสอบได้มีอยู่จำนวนมาก ซึ่งนัก ประวัติศาสตร์ผู้ชอบเดาทั้งหลายมักจะไม่นำมาใช้ในที่นี้ผู้เขียนจะขอให้หลักฐานของ อี่-ซิง โดยตรง โดยพิจารณาชื่อสถานที่ทั้ง ๓ แห่งที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ โฟ-ซิ/ไชยา หรือ ชี-ลิ-โฟ-ซิ/ศรีวิชัย โม-ไล่-ยู/ มลายู (มัวร์ตะกูส) และ ชี-ชา/เกตาห์^{๕๙}

๕. หลักฐานของอี่-ซิง เป็นภิกษุจีนในคริสต์ศตวรรษที่ ๗ ที่เดินทางไปยังอินเดียทาง ทะเลและกลับจีนด้วยเส้นทางเดิม ในขณะที่อยู่เมืองกวางตุ้ง ค.ศ.๖๗๑ อี่-ซิง ได้เตรียมที่จะเดินทางมา ทางใต้ด้วยเรือโป-สุ (po esu เรือเปอร์เซีย) มีเรือลำหนึ่งมักแล่นประจำเส้นทางตะวันออกไกล- ตะวันออกกลาง อี่-ซิง ได้ออกเดินทางในเดือน ๑๑ (ธันวาคม) อันเป็นระยะเวลาที่ “ลมตะวันออก พัด” มาถึง โฟ-ซิ ภายใน ๒๐ วัน อาจนับได้ว่าเป็นการเดินทางที่ใช้ระยะเวลาสั้นที่สุดเท่าที่ปรากฏใน จดหมายเหตุ เพราะคนอื่น ๆ จะใช้เวลานานถึงหนึ่งเดือนหรือมากกว่านี้ (ดูจดหมายเหตุ วู-อิ่ง ที่จะ

^{๕๙} เรื่องเดียวกัน.

กล่าวต่อไป Wu-hing's record) อี้-ซิง ได้พำนักที่ โฟ-ซี หกเดือน ศึกษาภาษาสันสกฤตและจาก โฟ-ซี อี้-ซิง เดินทางต่อไปยัง โม-ไล่-ยู พักอยู่ ๒ เดือน และจากโม-ไล่-ยู จึงเดินทางต่อไปยัง ซี-ซา และอินเดีย อี้-ซิง พำนักอยู่ในอินเดียจนถึง ค.ศ.๖๙๕ จึงเดินทางกลับมาที่ โฟ-ซี อีกครั้งหนึ่ง ท่านได้เขียนงานของท่านที่ โฟ-ซี ผลงานของท่านเราจัดว่าเป็นเอกสารชั้นต้น และอี้-ซิง ได้เดินทางกลับจีน เมื่อประมาณ ค.ศ.๖๙๕ อี้-ซิง ได้เขียนหนังสือขึ้น ๒ เล่ม คือ บันทึกเกี่ยวกับพุทธศาสนาที่ปฏิบัติกันในอินเดียและหมู่เกาะมาเลย์ (A Record of the Buddhist Religion as practiced in India and the Malay Archipelago) แปลโดย ตากาสุกุ และบันทึกความทรงจำของพระภิกษุผู้มีชื่อเสียงผู้แสวงหาพระวินัยทางตะวันตกในสมัยราชวงศ์ถัง (Memoire on the Eminent Monks Who sought the Law in the West during the Tang Dynasty) ซึ่ง พอล วิทลีย์ (Paul Weathley) เอง ก็ได้แปลบางตอนลงไว้ในงานเขียนของเขาเรื่อง The golden Khersonese ซึ่งข้าพเจ้าจะขอ นำข้อความที่ผู้แปลทั้งสองคือ วิทลีย์ และตากาสุกุ แปลไว้ นำมาอ้างในที่นี้ “ใช้เวลาเดินทางไม่ถึง ๒๐ วัน เราก็มายัง โฟ-ซี ณ ที่นี้ข้าพเจ้าได้ศึกษาเล่าเรียนสันตวิทยา (ไวยากรณ์ภาษาสันสกฤต) พระราชาทรงมีเมตตาต่อข้าพเจ้า และทรงส่งข้าพเจ้าไปยังประเทศชื่อ โม-ไล่-ยู ซึ่งข้าพเจ้าแวะพักอยู่ ๒ เดือน หลังจากนั้นข้าพเจ้าได้เปลี่ยนเส้นทางไปยัง ซี-ซา ต่อจากนั้นในเดือนที่ ๑๒ ข้าพเจ้าก็ลงเรือของพระราชา ออกเดินทางไปอินเดียโดยแล่นเรือขึ้นไปทางเหนือ ซี-ซา ได้ประมาณ ๑๐ กว่าวันเราก็มายังอาณาจักรคนเปลือย” จากที่นี้เราได้แล่นเรือต่อไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือครึ่งเดือนก็ถึง ต้นโม-ลิ-ตี ประโยคที่ว่า “ข้าพเจ้าได้เปลี่ยนเส้นทาง ซี-ซา” ทำให้เกิดการคาดเดาไปอย่างมากแต่ก็ไม่ยุ่งยากอะไร เพราะจาก โฟ-ซี อี้-ซิง แล่นเรือเลียบชายฝั่งตะวันออกลงไปเป็นเวลา ๕ วันก็ถึงปลายแหลมมลายู และโม-ไล่-ยู ซึ่งอยู่บนเส้นศูนย์สูตร จากโม-ไล่-ยู อี้-ซิง ได้แล่นเรือขึ้นไปอีกทางหนึ่ง คือไปทางตะวันตกโดยผ่านช่องแคบมะละกา ใช้เวลาอีก ๑๕ วัน ก็ถึง ซี-ซา เพราะฉะนั้นเส้นทางจาก โฟ-ซีมายัง ซี-ซา จะใช้เวลานานถึง ๓๐ วัน ถ้าไม่มีการจอดเรือแวะพักที่ โม-ไล่-ยู อี้-ซิง ยังได้เล่าชีวประวัติพระภิกษุจีน ๖๐ รูป ที่เดินทางไปอินเดียในจำนวนนี้มีอยู่ ๓๗ รูปที่เดินทางทางทะเล พระภิกษุรูปหนึ่งในจำนวนนั้น คือ พระวู-ฮิง ที่อี้-ซิง พบที่อินเดีย และเล่าถึงการเดินทางของท่านให้อี้-ซิงฟัง “วู-ฮิง ใช้เวลาเดินทาง ๑ เดือนก็ถึง ซี-ลี-โฟ-ซี พระราชาทรงให้การต้อนรับท่านอย่างดียิ่งและทรงยกย่องท่านในฐานะราชาอากันตูกะจากดินแดนไอรสจากสวรรค์ของราชวงศ์ถังที่ยิ่งใหญ่ หลังจากนั้นก็เดินทางต่อไปอีก ๑๕ วัน ถึงประเทศที่ชื่อ โม-ไล่-ยู ด้วยเรือของพระราชาและใช้เวลาอีก ๑๕ วัน จึงถึง ซี-ซา ในปลายฤดูหนาว วู-ฮิง เปลี่ยนเรือใหม่ ออกเดินทางไปทางตะวันตก ประมาณ ๓๐ วันก็ถึงเนชปทาน (Negapatana) มิใช่เรื่องยุ่งยาก เพราะระยะทางจากจีนลงมาถึง โฟ-ซี นั้น วู-ฮิง ใช้เวลา ๓๐ วัน แทนที่จะใช้เวลาเพียง ๒๐ วันเช่น อี้-ซิง และระยะทางจาก โฟ-ซี ถึง โม-ไล่-ยู จะใช้เวลาเดินทาง ๑๕ วัน ซึ่งเท่ากับระยะทางจาก โม-ไล่-ยู ถึง ซี-ซา จาก ซี-ซา อี้-ซิง เดินทางต่อไปยังเนชปถัมในอินเดียตอนใต้ อี้-ซิง อยู่ที่อินเดียจนถึง ค.ศ.๖๘๕ จึงเดินทางกลับมายัง โฟ-ซี อีกครั้งหนึ่ง”^{๖๐}

“(ต้นโม-ลิ-ตี) เป็นที่ที่เราแล่นเรือจะกลับประเทศจีน จากที่นี้เรือแล่นออกไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ใช้เวลา ๒ เดือน เราก็มายัง ซี-ซา ซึ่งเป็นระยะที่มีเรือลำหนึ่งจาก (ซี-ลี)-โฟ-ซี มาถึงด้วย

^{๖๐} สัมมนา ดร. อมรา ตรีสุชาติ อดีตผู้ทรงคุณวุฒิด้านโบราณคดี กรมศิลปากร, โครงการสืบสานวัฒนธรรมตามรอยอารยธรรมศรีวิชัย, ณ สำนักศิลปะและวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๑.

ตามปกติมักจะตรงกับเดือนแรกหรือเดือนที่ ๒ ของปีพอดี... เราพักอยู่ที่ ซี-ซา จนกระทั่งถึงฤดูหนาว หลังจากนั้นก็ลงเรือเดินทางต่อไปทางทิศใต้ใช้เวลาประมาณ ๑ เดือน เราก็ก้าวถึงประเทศ โม-โล้-ยู ซึ่งขณะนั้นได้กลายเป็น โฟ-ซิ แล้ว เรามักจะเดินทางถึงที่นี่ ในเดือนแรกหรือเดือนที่สองเสมอ เราพักอยู่ที่นั่นถึงกลางฤดูร้อน ต่อจากนั้นจึงแล่นเรือขึ้นไปทางทิศเหนือใช้เวลาประมาณ ๑ เดือน ก็จะถึงเมือง กวางฟู (Kuang-fu) (กวางตุ้ง Kwang Tung) การเดินทางดังกล่าวนี้ เสร็จสิ้นสมบูรณ์ภายในครั้งแรกของปี” ประโยคที่ว่า “โม-โล้-ยู” ซึ่งขณะนี้ได้กลายเป็น โฟ-ซิ แล้ว ได้สร้างความสนเท่ห์ให้กับทุก ๆ คน รวมทั้งตัวข้าพเจ้าเองด้วย แต่ก็มีใช้สิ่งที่ยุ่งยากอีกเช่นกัน เพราะอ๊อ-ซิง ไม่ได้เล่าเรื่องอื่นนอกจากการเดินทางของท่าน ความหมายของ อ๊อ-ซิง ในประเด็นที่ว่า การเดินทางจาก ซี-ซา ถึง โฟ-ซิ ไป โม-โล้-ยู นั้น ใช้เวลา ๑ เดือน ค่อนข้างชัดเจนอยู่แล้ว ข้อความตอนนั้นไม่น่าที่ อ๊อ-ซิง จะเขียนขึ้นลอย ๆ ฉะนั้น ข้าพเจ้าจะขอเขียนข้อความประโยคนี้ของ อ๊อ-ซิง เสียใหม่ พร้อมกับคัดลอกประโยคก่อนหน้านั้นมาไว้ด้วย ดังนี้ “เราพักอยู่ที่ ซี-ซา จนกระทั่งถึงฤดูหนาว หลังจากนั้นก็ลงเรือเดินทางต่อไปทางทิศใต้ (จาก ซี-ซา) เราก็ก้าวถึง โม-โล้-ยู (จากโม-โล้-ยู) และไป โฟ-ซิ (ถึง โฟ-ซิ) โดยใช้เวลาเดินทาง ๑ เดือน เรามักจะเดินทางมาถึง (โฟ-ซิ) ในเดือนแรกหรือเดือนที่สองเสมอ” อ๊อ-ซิง เขียนงานของท่านในขณะที่พำนักอยู่ที่ไซยา ใน ค.ศ.๖๙๕ จึงเดินทางกลับจีนและท่านถึงมรณภาพใน ค.ศ. ๗๑๒ หลักฐานที่ อ๊อ-ซิง เขียนขึ้นนี้มีข้อมูลต่าง ๆ มากมาย แต่ข้าพเจ้าขอศึกษาเฉพาะสถานที่ทั้ง ๔ แห่งนี้ เท่านั้น (ส่วนชื่อสถานที่อื่น ๆ จะขอศึกษาเสนอในงานชิ้นต่อไป) ในบรรดาสถานที่ทั้ง ๔ แห่งที่ได้เสนอมานี้ ข้าพเจ้าเห็นว่า ไซยาและนครเป็นเมืองหลวงของอาณาจักรศรีวิชัย ส่วนมัววราตะกุส (มลายู) และ เกตะห์ เป็นเมืองหลวงที่สำคัญอันดับสองรองลงไป แทบไม่น่าเชื่อเลยว่าชื่อสถานที่ทั้ง ๔ แห่งที่ปรากฏอยู่ในหลักฐานของ อ๊อ-ซิง มีแต่ ซี-ซา เท่านั้น ที่ได้รับการระบุที่ตั้งได้อย่างถูกต้อง คือ เกตะห์ ลองคิดว่าประวัติศาสตร์จักรวรรดิโรมันจะออกมาในรูปใด ถ้าที่ตั้งของกรุงโรมยังเป็นที่ยังงายอยู่ และนี่คือกรณีที่เกิดขึ้นกับประวัติศาสตร์ศรีวิชัย แต่อย่างไรก็ตาม การหาตำแหน่งที่ตั้งของอาณาจักรศรีวิชัยก็ง่ายพอ ๆ กับการหาตำแหน่งที่ตั้งของกรุงโรม ไม่เพียงแต่อาณาจักรศรีวิชัยและจักรวรรดิโรมันจะเหลือร่องรอยปรากฏหลักฐานอยู่ที่ไซยาและกรุงโรมเท่านั้น ยิ่งไปกว่านั้น หลักฐานของอาณาจักรศรีวิชัยยังเป็นหลักฐานที่สามารถพิสูจน์ได้ และสามารถที่จะเป็นไปได้โดยไม่ต้องอาศัยการเดาหรือการโต้แย้งที่ไร้ผล ดังนั้นจึงเป็นเรื่องแน่นอนว่าปัญหาเกี่ยวกับตำแหน่งที่ตั้งของอาณาจักรศรีวิชัยที่น่าที่จะยุติลงได้ด้วยประการฉะนี้^{๖๑}

๔.๓.๔ ความรู้เรื่องอารยธรรมศรีวิชัยในชุมชน

แม้ว่าเรื่องราวของอาณาจักรศรีวิชัยจะยังอยู่ในระหว่างการค้นคว้าศึกษาวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างมากก็จริง แต่ก็เป็นที่ยอมรับกันแล้วในข้อหนึ่ง ว่าศูนย์กลางอำนาจของอาณาจักรนี้ได้เคยตั้งอยู่ที่ดินแดนรอบอ่าวบ้านดอน เป็นระยะยาวระยะหนึ่งโดยแน่นอน คุณงามความดีของการมีอาณาจักรศรีวิชัยที่เคยมีอยู่ในดินแดนนี้ควรจะมีการรื้อฟื้นให้กลับมาในฐานะที่ว่า “วิญญูณศรีวิชัยคืนชีพ” เพื่อประโยชน์และความสุขแก่มหาชนในถิ่นนี้ เหมือนกับที่เคยมีมาแล้วแต่กาลก่อน^{๖๒}

^{๖๑} สัมมนา ดร. อมรา ศรสุชาติ อดีตผู้ทรงคุณวุฒิด้านโบราณคดี กรมศิลปากร, โครงการสืบสานวัฒนธรรมตามรอยอารยธรรมศรีวิชัย, ณ สำนักศิลปะและวัฒนธรรมมหาวิทยาลัทธิราชภัฏสุราษฎร์ธานี, วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๖๒} พุทธทาสภิกขุ, แนวสังเขปของโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอน, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อรุณวิทยา), ๒๕๔๕, หน้า ๘๙.

ความดีงามนานาชนิดนานาประการ ที่เคยมีมาแล้วนั้น อาจจะพิจารณากันได้เป็นส่วน ๆ ดังต่อไปนี้ในทางศิลปะ มีอนุสรณ์เหลืออยู่ในรูปปฏิมาชิ้นเลิศ โดยเฉพาะปฏิมารูปอวโลกิเตศวรทั้งที่เป็นสำริดและเป็นศิลา หลายรูปแบบ ชิ้นเอกชิ้นหนึ่งในบรรดาปฏิมาเหล่านี้ก็คือรูปอวโลกิเตศวรสำริด ที่พบที่วัดพระบรมธาตุไชยา^{๖๓} ไปอยู่เป็นประติมากรรมชิ้นเลิศในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรุงเทพฯ อันเป็นที่รู้จักกันในวงโบราณคดีทั่วโลกว่าไม่มีชิ้นไหนเสมอเหมือนในบรรดาปฏิมาอวโลกิเตศวร ในทางสถาปัตยกรรมนั้นเล่า แสดงให้เห็นอยู่ด้วยการก่อสร้างองค์พระบรมธาตุไชยา และเจดีย์วัดแก้ว เจดีย์วัดหลง เป็นต้น เป็นสถาปัตยกรรมที่ยอมรับกันว่าสมบูรณ์ด้วยศิลปะและสถาปัตยกรรมในระดับเป็นที่สนใจในระดับโลก ดังที่ปรากฏอยู่แล้ว ยังมีโบราณวัตถุหลายอย่างที่แสดงให้เห็นถึงศิลปะทางดนตรีและการร่ายรำ ทางบทเพลงนั้นเห็นได้ที่บทเพลงกล่อมลูกมีความหมายในเนื้อเพลงอันไพเราะทางวรรณคดีมากมาย และบางบทสูงถึงเรื่องอันเกี่ยวกับนิพพาน แม้จะได้มีการรื้อถอนขึ้นในชั้นต่อมาบ้าง ก็ยังแสดงให้เห็นถึงลักษณะของความเจริญรุ่งเรืองแห่งสมัยศรีวิชัยได้อยู่แน่นอนในส่วนการวิจิตรลักษณะอย่างเดียวกัน กระทั่งยังมองเห็นอยู่ได้ว่าประชาชนในถิ่นนี้มีวิญญูญาณแห่งกวีอยู่ในสันดาน แม้กระทั่งชาวเขาก็มีความสามารถกล่าวบทกลอนอันประกอบด้วยธรรมะออกมาได้โดยง่าย^{๖๔} แม้ศิลปะแห่งการปรุงอาหาร การนุ่งห่มประดับตกแต่งก็ยังมีร่องรอยแห่งวัฒนธรรมอินเดียของสมัยศรีวิชัยนั้นเหลือให้เห็นอยู่ในรูปแบบของวัฒนธรรมระดับสูง^{๖๕} และได้ถือเป็นเอกลักษณ์ไทยไปในที่สุด สำหรับการฝีมือชั้นพิเศษที่เรียกกันว่า ประณีตศิลป์ ก็เป็นอย่างเดียวกัน มีเจตนารมณ์และการแสดงออกเป็นอินเดียถึงกับไม่รู้ว่าเป็นอินเดีย หรือทำขึ้นในดินแดนส่วนนี้ด้วยซ้ำไป เช่น หินสลักภาพปางมหาภิเนษกรรม ของสมัยอมราวดียุคหลังในอินเดียที่เหมือนกับที่เรากระทำกันอยู่ทั่วไปในตอนใต้ของประเทศไทย

ในทางศีลธรรม ปรากฏในบันทึกของชนต่างชาติ เช่น อาหรับ เป็นต้น ที่เคยมาสู่ดินแดนศรีวิชัย แล้วบันทึกไว้ว่าที่นั่น “ไม่มีใครถือเอาของตก”^{๖๖} อาหรับผู้หนึ่งได้ทำการทดลองด้วยการทิ้งทองคำไว้กลางถนนแห่งหนึ่ง แล้วทองก็หายไปในที่อื่นเสียหลายปี กลับมาอีกได้ตรวจดูก็พบว่าทองคำอยู่ที่ตรงนั้น หากแต่ว่ามันจมลึกกลงไปในดินตามสมควรแก่เวลาและการเหยียบย่ำของมหาชนที่เดินถนน ถ้าศีลธรรมขนาดนี้กลับมาในดินแดนแห่งนี้อีก จะเป็นที่น่าชื่นใจสักเท่าไรกัน ศีลธรรมแห่งการรักเพื่อนบ้านแห่งกันและกัน มันคงอย่างมหาศาล เหลืออยู่ในลักษณะที่แสดงให้เห็นว่าบ้านไม่ต้องมีกุญแจ แม้จะนอนก็ไม่ต้องใส่สลักประตูเรือน เมื่อเร็ว ๆ นี้ยังมีวัฒนธรรมศีลธรรมเหลืออยู่ในรูปของศาลาทานสำหรับคนเดินทาง เป็นศาลาพักมีห้องหับมีข้าวสาร เสบียงอาหาร หม้อข้าว เต่าไฟ เสื้อ หมอน ไว้ให้พร้อม^{๖๗} วัฒนธรรมนี้เพิ่งจะหายสูญไป เมื่อวัฒนธรรมแห่งวัตถุนิยมเข้ามา เคยมีการยกย่องสถาบัน คนแก่ คนเฒ่า พระเจ้า พระสงฆ์อย่างสูงสุดเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจของมหาชน ไม่มีการขโมยของวัด แม้ของสาธารณะที่เก็บไว้ตามถ้ำตามเขา ไม่ทำ

^{๖๓} สัมภาษณ์ พระครูสุกิตติธรรมคุณ เจ้าอาวาสวัดมูลเหล็ก, ศูนย์เรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีศรีวิชัยวัดมูลเหล็กอำเภอท่าม่วงจังหวัดสุราษฎร์ธานี, วันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๖๔} สัมภาษณ์ ศาสตราจารย์ ชวน เพชรแก้ว, สถาบันราชภัฏสุราษฎร์ธานี, วันที่ ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

^{๖๕} สัมภาษณ์ นายธีรพันธุ์ จันทร์เจริญ, ผู้เขียนคัมภีร์ในลานวัดพุมเรียง, ศิลปวัฒนธรรมสถาบันราชภัฏสุราษฎร์ธานี วันที่ ๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๖๖} สัมภาษณ์ ศาสตราจารย์ ชวน เพชรแก้ว, สถาบันราชภัฏสุราษฎร์ธานี, วันที่ ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

^{๖๗} สัมภาษณ์ นายสมมล ล้อมสมบัติ อายุ ๕๘ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๖๕/๑ หมู่ที่ ๑ ตำบลบางไผ่ อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วันที่ ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๑.

อันตรายสัตว์ในวัด ไม่ทำลายหรือประทุษร้าย ถนนหนทาง ห้วย หนอง คลอง บึง บางอันเป็นสาธารณะ ประโยชน์ สถาบันวัด ตั้งอยู่อย่างมั่นคงในจิตใจของปราชญ์ ตามยอดเขาเล็ก ๆ ทุกยอด จะมีซาก ศาสนสถาน เหลือให้เห็นอยู่ว่าเป็นที่ประกอบกิจการศาสนา ทำบุญสุนทรทาน ตามกาลตามโอกาส แม้มิถึงขนาดจะเป็นวัด แต่ก็สำเร็จประโยชน์ได้เป็นอย่างดี เป็นการยอมจิตพลเมือง ให้ประกอบไปด้วยกุศลเป็นประจำ เป็นรากฐาน ของศีลธรรมและศาสนาในชั้นรากฐาน ยังมีการจัดสรร นิยมให้มีสิ่งของ สัตว์ หรือพฤกษาชาติ ชนิดที่เป็น ของอุบาสก นารังเกียจ ไม่ควรเกี่ยวข้อง และของที่เป็นศิริมงคลแล้วติดต่อกัน แต่ฝ่ายที่เป็นศิริมงคลเท่านั้น เป็นเครื่องสร้างรากฐานอันมั่นคงทางศีลธรรม แม้ในระดับเด็ก ๆ จะมีนิสัยเกลียดกลัวสิ่งชั่วที่คนเขาพากัน ประณาม บ้านเมืองนี้ดูจะชอบคำว่า “โพธิ์” กันอย่างมาก มากมาย เช่นคำว่า บ้านโพธิ์ ท่าโพธิ์ คลองโพธิ์ แหยมโพธิ์ เขาโพธิ์ บางโพธิ์ บ่อโพธิ์ ทุ่งโพธิ์ วัดโพธิ์ เป็นต้น^{๖๘}

ในส่วน ทางศาสนา นั้นเล่า มีความมั่นคงอยู่ในดินแดนนี้ ประชาชนรู้ความหมายของคำว่า “ธรรมะ” ในทุกรูปแบบของทุกคำรู้ความหมายอันลึกซึ้งของคำว่า “โพธิสัตว์” โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อวโลกิตศวรรโพธิสัตว์ ซึ่งแพร่หลายอยู่ในที่ทั่วไป ชุดพบได้เป็นประจำ มีการสร้างปราสาทอิฐตั้งที่ บันที่กอยู่ในแผ่นดินศิลาจารึกของกรุงศรีวิชัย สำหรับเป็นที่ประดิษฐาน พระโพธิสัตว์หรือพระพุทธรูปใน ลักษณะที่แสดงให้เห็นความมั่นคงของพระศาสนา ศรัทธาของพระราชาและประชาชน ดูจะมีศาสนา พราหมณ์เป็นรากฐานแห่งศีลธรรมทั่วไปในขั้นต้น ๆ และมีพุทธศาสนาเป็นรากฐานแห่งปรมัตถธรรม ในขั้นสูง กระทั่งแม้บทกล่อมลูกให้นอน ก็ยังมีใจความเป็นปรมัตถธรรมเรื่องนิพพาน ดังบทกล่อมลูก ชื่อ “มะพร้าวนาฬิกากรกลางทะเลชี้ฝั่ง” และ “มะม่วงหิมพานต์กลางแม่น้ำทะเลหลวง” เป็นต้น ประชาชนนับถือศาสนาพุทธเคียงคู่กันไปกับศาสนาพราหมณ์ อันเป็นวัฒนธรรมอินเดียเพียงพอที่จะ สนองความต้องการทางศีลธรรมของประชาชน ทุกระดับทุกเพศทุกวัย นับว่าเป็นรากฐานที่มี ประโยชน์แก่การปกครอง การเมือง การเศรษฐกิจ เป็นต้น อย่างครบถ้วน^{๖๙}

ส่วน วิถีชีวิต ภูมิปัญญา มีธรรมเนียมประเพณี สำหรับก่อให้เกิดประโยชน์แก่คนทุกชั้น ทุกเพศ และทุกวัย ด้วยการประดิษฐ์ขึ้นมาให้เหมาะสม แก่กาลเวลาในรอบปี คือเหมาะสมทุก ๆ เดือน จนอาจจะกล่าวได้ประเพณีพิธีทำบุญ ๑๒ เดือนนั้น ดูจะไม่ใช่ว่าจะเริ่มตั้งขึ้นในยุคสุโขทัยเสียแล้ว หากแต่จะได้มีมาแล้วตั้งแต่ยุคสมัยศรีวิชัยที่เหลือซากให้เห็นอยู่ในดินแดนรอบอ่าวบ้านดอน ซึ่งพอจะ ติดตามให้ครบได้ทั้ง ๑๒ เดือนทีเดียว เช่น ประเพณีแห่พระบวชพระน้ำ^{๗๐} เป็นสิ่งที่เชื่อได้ว่า ได้มีมาแล้วแต่สมัยศรีวิชัย เพราะจำลองแบบมาจากอินเดียซึ่งมีมาแต่โบราณกาลกระทั่งทุกวันนี้ ซึ่งเป็น เหมือนการเชิญเสด็จพระเทียวเยี่ยมเยียนโปรดสัตว์ทั่วบ้านทั่วเมือง วัฒนธรรมอันสูงส่งและบริสุทธิ์ สมัยนั้น เกื้อกูลอย่างยิ่งแก่การศึกษา อักษรศาสตร์ กวีนิพนธ์ สุขภาพอนามัย อย่างสุดที่จะเป็นไปได้ เอื้อเพื่อ เอาใจใส่กับสิ่งแวดล้อม^{๗๑} ซึ่งผู้เขียนเองก็ยังทันเห็นเมื่อเป็นเด็ก เดียวนี้ก็ได้กลายเป็นไร่นา

^{๖๘} สัมภาษณ์ นายอนุรัตน์ แพนสกุล, ผู้อำนวยการสำนักศิลปวัฒนธรรมสถาบันราชภัฏสุราษฎร์ธานี, วันที่ ๙ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๖๙} สัมภาษณ์ ศาสตราจารย์ ขวน เพชรแก้ว, สถาบันราชภัฏสุราษฎร์ธานี, วันที่ ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

^{๗๐} สัมภาษณ์ พระครูสุกิตติธรรมคุณ เจ้าอาวาสวัดมูลเหล็ก, ศูนย์เรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และ โบราณคดีศรีวิชัยวัดมูลเหล็กอำเภอท่าฉางจังหวัดสุราษฎร์ธานี, วันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๗๑} สัมภาษณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สานิตย์ บุญชู, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี, วันที่ ๖ สิงหาคม ๒๕๖๑.

หรือป่า ที่ไร้ประโยชน์ไปก็มี ยังมีสถาบันพ่อแม่ แม่เฒ่า ประจำหมู่บ้าน อันเป็นที่เชื่อฟังเคารพนับถือ
ของทุกคนในหมู่บ้านนับตั้งแต่เด็กกระทั่งคนแก่ด้วยกันมีการแลกเปลี่ยน ข้าวปลาอาหาร แบ่งกันกิน
แบ่งกันใช้ภายใต้วิถีชีวิตแบบเรียบง่ายแต่มีความสุขในการใช้ชีวิตแต่กาลเวลาทำให้เกิดการ
เปลี่ยนแปลงบางส่วนก็หายสาบสูญไปตามกลางเวลาบางส่วนก็ยังคงสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นต่อไป

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี” มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ ๑) เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์จากตำนานโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอน ๒) เพื่อวิเคราะห์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนตามหลักภูมิศาสตร์และวัฒนธรรม ๓) เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนรอบอ่าวบ้านดอนลุ่มน้ำตาปี

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีดำเนินการศึกษา ๓ แบบ คือ (๑) การศึกษาเอกสาร เป็นการศึกษาค้นคว้าเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดเกี่ยวกับแนวคิดเกี่ยวกับอารยธรรมศรีวิชัย จังหวัดสุราษฎร์ธานี โบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอน การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม การตั้งถิ่นฐานของชุมชน บริบททั่วไปจังหวัดสุราษฎร์ธานี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และกรอบแนวคิดการวิจัย (๒) ผู้ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก ประกอบด้วย ๔ กลุ่ม ได้แก่ ๑) กลุ่มปราชญ์ชุมชนลุ่มน้ำตาปีทั้งหมด รวม ๑๐ คน ๒) กลุ่มนักวิชาการด้านสังคมวิทยาและพัฒนาชุมชน จำนวน ๒ คน ๓) นักวิชาการด้านศาสนา วัฒนธรรม จำนวน ๓ คน และ ๔) นักประวัติศาสตร์โบราณคดี จำนวน ๓ คน รวมทั้งหมด ๑๘ คน รวบรวมข้อมูลมาวิเคราะห์สังเคราะห์และตีความองค์ความรู้จนได้ข้อมูลครบถ้วนเพื่อวิเคราะห์ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มน้ำตาปีรวมข้อมูลมาสังเคราะห์องค์ความรู้จนได้ข้อมูลครบถ้วนเพื่อวิเคราะห์ภูมิปัญญาการเชื่อมโยงอารยธรรมศรีวิชัยจังหวัดสุราษฎร์ธานี (๓) การวิเคราะห์ข้อมูลที่กำหนดไว้ในแต่ละประเด็น ที่ได้จากเอกสาร ตำราทางวิชาการ และสิ่งตีพิมพ์ต่าง ๆ และการสัมภาษณ์เชิงลึกพร้อมทั้งกับอาศัยแนวคิด ทฤษฎี มาเชื่อมโยงหาความสัมพันธ์ของข้อมูล เพื่อนำมาประมวลผล วิเคราะห์และสังเคราะห์ผลออกมาโดยวิธีการพรรณนาเพื่อค้นหาคำตอบองค์ความรู้ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มน้ำตาปี

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ ประวัติศาสตร์จากตำนานโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอน การศึกษาเอกสารข้อมูลภาคสนามการสัมภาษณ์เชิงลึกพร้อมทั้งกับอาศัยแนวคิด ทฤษฎี มาเชื่อมโยงหาความสัมพันธ์ของผู้ให้ข้อมูลหลัก เพื่อนำมาประมวลผล วิเคราะห์และสังเคราะห์ผลนำเสนอผลโดยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์สามารถสรุปเป็น ๔ ประเด็น ดังนี้

๑. ความรู้เกี่ยวกับสถานที่ ซึ่งมีปรากฏในตำนานโบราณคดี

๑.๑ ลักษณะของแผ่นดินรอบอ่าวบ้านดอน แผ่นดินในท้องที่อำเภอไชยา อำเภอท่าฉาง อำเภอพุนพิน อำเภอบ้านนาเมือง (ท่าขนอน) อำเภอเมือง และอำเภอกาญจนดิษฐ์ ซึ่งตั้งอยู่รอบอ่าวใหญ่อ่าวหนึ่ง ในตอนกลางของแหลมมลายูทางด้านตะวันออก อันเรียกกันในปัจจุบันนี้ว่า อ่าวบ้านดอน เมื่อพิจารณาตามนัยแห่งธรณีวิทยา ตามพื้นดินอันเป็นที่ราบต่ำทั่ว ๆ ไปโดยรอบอ่าวนี้แล้ว เราจะเห็นว่าแผ่นดินรอบ ๆ อ่าวบ้านดอนนั้นเป็นแผ่นดินที่เพิ่งจะงอกออกมาและทั้งกำลังงอกอยู่เรื่อย ๆ ในอัตราที่

รวดเร็วอย่างน่าพิการณา ถ้าประมาณว่าเมื่อ ๒,๐๐๐ ปีมาแล้ว อ่าวบ้านดอนจะยังกินลึกเข้าไปในแผ่นดินของสมัยปัจจุบันนี้ อย่างน่าประหลาดใจทีเดียวคือถึงกับจะกล่าวได้ว่า ทะเลกินลึกเข้าไปถึงเขตศรีรัฐนิคมหรืออำเภอท่าขนอน ในทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของอ่าว ส่วนทางทิศตะวันตกหรือตะวันตกเฉียงเหนือของอ่าวนั้น อำเภอท่าฉางเป็นทะเลเสียตั้งครั้ง อำเภอไชยาซึ่งอยู่ทางทิศเหนือของอ่าวและติดต่อกับอำเภอ ท่าฉางก็เป็นอย่างเดียวกัน คือ ทะเลจะเข้าไปเกือบจดแนวตลาดไชยาและวัดพระธาตุไชยา แล้ววกไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของตัวเมือง ทั้งนี้มีเหตุผลอยู่หลายประการคือ นอกจากจะขุดพบดินทะเลหรือวัตถุที่ส่อความเป็นทะเลอยู่ใต้ผิวดินเพียงต้น ๆ ในบริเวณพื้นที่เหล่านี้แล้ว ระดับพื้นดินทั้งหมดในเขตที่กล่าวนี้มี การเพาะปลูกในเขตเหล่านี้ยังถูกน้ำเค็มรบกวนอยู่เสมอ ภูเขาต่าง ๆ ในผืนแผ่นดินที่กล่าวนี้ล้วนแต่มีลักษณะเคยเป็นเกาะกลางทะเลมาแล้วเมื่อไม่นาน โดยเฉพาะเช่นภูเขาศรีวิชัย อันอยู่ในทุ่งนากลางอำเภอพุนพินเวลานี้ก็ส่อลักษณะว่า ที่แท้ก็คือเกาะศรีวิชัย อันตั้งอยู่กลางอ่าวบ้านดอนเมื่อสมัยพันกว่าปีมาแล้วนั่นเอง อำเภอพุนพิน ในปัจจุบันนี้แทบทั้งอำเภออยู่ในทะเลของสมัยโน้น ส่วนทางทิศใต้ของอ่าวคือ ในเขตอำเภอกาญจนดิษฐ์นั้นก็มีลักษณะส่อว่า แม้จะมีส่วนที่เป็นทะเลบ้างทางด้านทิศเหนือของเขตอำเภอนั้น ในปัจจุบันนี้ แต่ก็คงไม่มากเหมือนทางด้านอื่น ๆ ของอ่าว แต่ถึงกระนั้นก็พอจะกล่าวได้ว่า ตัวเมืองกาญจนดิษฐ์เก่าคือ ท่าทองอุแท (หรืออุทัย แต่ออกเสียงอย่างฮินดู เป็นอุเตต) ก็ได้ตั้งอยู่ริมทะเลในสมัยโน้นเหมือนกัน

๑.๒ เครื่องมือหินของสมัยยุคหิน รอบอ่าวบ้านดอนการที่ได้พบเครื่องมือหินแห่งสมัยอายุหิน เป็นจำนวนมากในถิ่นใด ย่อมแสดงให้เห็นว่าถิ่นนั้นได้เคยมีมนุษย์อาศัยกันมาแล้วตั้งแต่สมัยอายุหินคือเมื่อหลายพันปีหรือหมื่นปีแล้ว แต่ลักษณะของวัตถุหินที่แสดงอยู่และทำให้เกิดความภาคภูมิใจในความศักดิ์สิทธิ์ หรือแก่แก่นโบราณของแผ่นดินแถบนั้นแก่ผู้ที่มีภูมิลำเนาในถิ่นนั้น สมัยอายุหินนั้น แบ่งออกเป็นสองยุค คือสมัยหินยุคแรก อันเป็นสมัยที่ใช้หินทั้งก้อน ๆ หรือตกแต่งแก้ไขบ้าง ก็เพียงหยาบ ๆ ง่าย ๆ และสมัยหินยุคหลัง ซึ่งรู้จักทำหินให้เป็นรูปร่างต่าง ๆ ตามพอใจ รู้จักเลือกหินที่แข็งและสีสวยและขัดจนเป็นมันถึงขนาดที่แม้พวกเราในสมัยนี้ก็อดจะพอใจไม่ได้ เครื่องมือหินที่พบที่รอบอ่าวบ้านดอนโดยเฉพาะ คือ ที่ตำบลเขาพัง เขตอำเภอท่าขนอนนั้นมีเป็นจำนวนมาก จนถึงกับคนในตำบลนั้นคนหนึ่งเก็บได้ตั้งหลายชิ้นก็มี และเป็นของสมัยอายุหินยุคหลัง ส่วนมากที่สุดเป็นรูปขวาน และที่เป็นรูปยาวออกไปอีกมาก แต่จะคล้ายกับอะไรก็ยากที่จะเรียกได้ มีคมเทไปทางเดียว เช่นคมส้าวหรือคมกบนั้นมีส่วนน้อย บางอันเป็นรูปขวาน มีคมยื่นออกไปตรงกลาง วัตถุหินที่มีรูปร่างเป็นอย่างอื่นนอกจาก ๒ ชนิดนี้ ยังไม่เคยพบในแถบนี้ และเชื่อกันว่าไม่มี ไม่เหมือนวัตถุหินทางทวีปยุโรปซึ่งพบทั้งที่เป็นรูปมีด รูปใบหอกหรือพระขรรค์และหัวลูกศร ข้อนี้เชื่อกันว่าเป็นเพราะในแถบมลายูนี้มีไม้ชนิดเนื้อแข็งเช่นไม้ไผ่บางชนิดและไม้เนื้อแข็งอย่างอื่น ซึ่งมนุษย์ในสมัยอายุหินนั้นได้ใช้ทำมีดใบหอกหรือหัวลูกศรแทนหินวัตถุหินจึงมีน้อยอย่างกว่าที่พบในยุโรปซึ่งไม้เนื้อแข็งดังกล่าวนี้ไม่มี มีสเตอร์ โอเวอร์ ฮ.น.อี แวนส์ ผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนี้โดยเฉพาะ ได้เขียนอธิบายไว้ดังนี้ “เครื่องมือหินบรรดาที่พบบนแหลมมลายูทั้งหมด ปรากฏว่าเป็นสิ่งที่ทำด้วยน้ำมือของคนในสมัยหินจริง ๆ และดูว่าเป็นของยุคหลังกว่าที่พบกันในยุโรป ที่พบแล้วส่วนมากเป็นขวาน ไม่ปรากฏว่าพบมีด ใบหอกหรือหัวลูกศรเลย ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะเนื่องจากว่าไม้เนื้อแข็งกร้าวและไม้ไผ่ชุกชุมในประเทศนี้ สำหรับไม้เนื้อแข็งนั้นเขาคงใช้ทำใบหอกด้วย

๑.๓ มนุษย์รอบอ่าวบ้านดอน ก่อนชาวอินเดียเข้ามาเป็นที่ทราบกันอยู่แล้วว่า ชาวอินเดียได้เกี่ยวข้องกับดินแดนแถบนี้ไม่น้อยกว่า ๒,๐๐๐ ปีมาแล้ว ดังจะได้กล่าวให้ชัดเจนอันว่าด้วยการเข้ามาของชนชาวอินเดียข้างหน้า ปัญหาในที่นี้มีว่าก่อนที่ชาวอินเดียจะเข้ามานั้นได้มีชนชาติใดอาศัยอยู่ก่อนสำหรับชนชาติไทยนั้น ตามที่ปรากฏชัดปรากฏว่าได้อพยพมาถึงที่หลังชาวอินเดีย แต่จะมีชนชาติไทยเผ่าใดเผ่าหนึ่งซึ่งมิใช่เผ่าปัจจุบันนี้จะได้เคยลงมาถึงดินแดนส่วนนี้แล้ว ตั้งแต่ก่อนชาวอินเดียเข้ามาถึงบ้างหรือไม่นั้น ยังเป็นปัญหาอยู่ เรื่องที่จะพิจารณากันในตอนนี้เป็นที่กล่าวก่อนแต่ชาวอินเดียและชนชาติไทยจะได้เข้ามาถึงนั้นคนที่เป็นเจ้าของถิ่นเดิมในดินแดนรอบ ๆ อ่าวบ้านดอนนั้นเป็นชนชาติพันธุ์ไหนเนื่องจากเหตุผลต่าง ๆ ที่พบบ่อย ๆ อ่าวบ้านดอนนี้เมื่อได้ตรวจสอบดูอย่างละเอียดแล้วปรากฏว่าเหมือนเป็นอย่างเดียวกันกับที่พบทางปลายแหลมมลายูโดยเฉพาะที่ ปาหัง และเปรัก เมื่อเป็นเช่นนี้ย่อมมีทางที่จะกล่าวได้ว่า ในสมัยอายุหินน้อยอย่างน้อยก็มีมนุษย์ชาติพันธุ์เดียวกัน พันธุ์หนึ่งได้อาศัยอยู่ตลอดแหลมมลายูโดยเฉพาะขึ้นมา ถึงดินแดนรอบอ่าวบ้านดอนทางทิศเหนือ และมนุษย์พันธุ์นี้เป็นชนชาติอะไรกล่าวถึงมนุษย์ดั้งเดิมพวกนี้ก็จะกล่าวได้ก็เพียงเท่าที่ค้นคว้าสอบสวนตกลงกันแล้วในเวลานี้ ทั้งที่ทราบคืออยู่แล้วยังมีเรื่องที่จะต้องสอบสวนกันต่อไปอีกมากนัก และเราจะต้องพิจารณากันให้กว้างออกไปถึงชนเผ่าที่มีอยู่บนแหลมมลายูทั่วไปในเวลานั้นเสียก่อน จึงจะเข้าใจถึงมนุษย์ที่อาศัยอยู่ในดินแดนรอบอ่าวบ้านดอนในเวลานั้นได้ดี นักศึกษาฝ่ายมานุษยวิทยาได้แบ่งชนเผ่าดั้งเดิมบนแหลมมลายูทั้งหมดออกเป็น ๓ ชั้น คือ (๑) ชนเดิมแท้ (๒) ชนมลายูเดิม และ (๓) ชนมลายู อย่างที่เห็น ๆ กันอยู่ ซึ่งข้าพเจ้าจะได้พิจารณาที่ละพวก ดังต่อไปนี้ (๑) ชนเดิมแท้ นั้นยังมีพวกเซมิง และพวกซาไก ซึ่งนับว่าเป็นตัวอย่างที่ดีที่สุดของมนุษย์พวกดั้งเดิมที่ยังมีเหลืออยู่ให้เราเห็นในเวลานี้พวกเซมิงเก่ากว่าพวกซาไก พวกเซมิงเวลานี้ยึดเอาภูเขาที่เป็นดงทึบเป็นที่อาศัยในเขต เกดาร์, เปรัก และปาหังตอนเหนือ พวกนี้ออกมาติดต่อกับมนุษย์ภายนอกเป็นคราว ๆ ผิวดำผมหยิกเหมือนชนกะ จมูกแบนกว้าง คางน้อย ฝีปากเขิด และบางคนมีขนาดเป็นคนแคระ เล็กเตี้ย นอกจากผ้า เปลือกไม้พื้นตรงท่อนสะเอวแล้ว ก็เปลือยร่างกายล่อนจ้อนไม่รู้จักทำอะไรเลณา เลี้ยงชีวิตตนด้วยของที่เกิดเองในป่า ลำสัตว์ ตกปลา และดักสัตว์ อาวุธประจำคนพวกนี้คือ คันศรและลูกศรอาบยาพิษ อาศัยอยู่ตามเงื้อมผา หรือตามเพิงที่สร้างด้วยใบไม้ ไม่รู้จักสร้างกระท่อม หรือบ้านเรือน ส่วนพวกซาไกนั้น ส่วนมากอาศัยอยู่ในเขตเปรักตะวันออกเฉียงใต้และที่ปาหัง ตะวันตกเฉียงเหนือ พวกนี้ก็มีอะไรที่คล้ายพวกเซมิงอยู่หลายอย่าง และสืบพันธุ์ปนกันมานานแล้ว ว่ากันโดยสี่พวกซาไกสีน้ำตาลจนกระทั่งถึงสีเหลืองก็มี และบางทีเหลืองจางกว่าพวกมลายูด้วยซ้ำ ผมยาวสีดำ จมูกตัดแหลมหน้าดู ตาได้ระดับขนาน (คือหางคิ้วไม่ได้สูงขึ้น) และลิ้มครึ่งเดียว คางบางแหลม พวกนี้บางหมู่ก็ทาหน้า (ด้วยเครื่องทาชนิดหนึ่งของเขาเอง) บางทีก็มีห่วงโลหะหรือขนเม่นร้อยที่จมูก อาวุธประจำชนพวกนี้คือ ท่อเป่ามีลูกดอกอาบยาพิษ ซึ่งพวกนี้ชำนาญการเป่าเป็นอย่างยิ่งตามปรกติอาศัยอยู่ในกระท่อม ซึ่งบางทีก็ทำบนยอดไม้ สูงถึง ๓๐ ฟุตจากพื้นดิน (๒) ชนชาวปาซาดอย ที่พบทั่วไปบนแหลมมลายูอีกพวกหนึ่ง คือ พวกที่เรียกว่า “มลายูเดิม” ชนพวกนี้ไม่พูดภาษามลายู พวกจากุน ซึ่งยังมีอยู่ทางใต้สุดแหลม คือ ตัวอย่าง พันธุ์แท้ในปัจจุบันของชนเผ่านี้ ผิวหนังสีทองแดง เส้นผมตรงดำ เกือบแบบชาวมองโกเลีย-เลียน กระดูกแก้มสูง ตาเอียงเล็กน้อย แม้จะเป็นพวกที่เร่รอนอยู่บ้างก็รู้จักทำการเพาะปลูกและอาศัยอยู่ในกระท่อมที่หน้าคู (๓) ชนชาติมลายู คือ ชนชาติที่มีเป็นพื้นทั่วไปในแถบมลายูเซีย นักสำรวจชื่อ วอลแลซ (Wallace) ได้แบ่งกำเนิดชนเผ่านี้ออกเป็น ๔ พวก คือ (ก) มลายูบนปลายแหลมมลายู

และพวกกริมทะเลของเกาะสุมาตรากับบอเนียว (ข) พวกชะวาแห่งเกาะชวา มทุรา และบาห์ลี และบางส่วนของลือมบ็องกและสุมาตรา (ค) พวกบูกิสแห่งเกาะเซเลเบซ (ง) พวกตะกะลาสแห่งเกาะฟิลิปปินส์

๒. ตำนานโบราณคดี และเรื่องเล่าเกี่ยวกับพื้นที่

พวกมลายูและพวกคนเดิม ๆ ของถิ่นนี้ โดยเฉพาะในการล่าสัตว์ และมีดไม้ไผ่ก็ยังคงใช้กันในวงการพิธีกรรมนิยม เช่น การตัดสายสะดือเด็ก เป็นต้น” เครื่องมือหินแห่งสมัยหินยุคหลังนี้ คนพื้นเมืองเรียกกันว่า “หินขวานฟ้า” โดยคิดเอาว่าเป็นหินที่ตกลงมาจากฟ้า ในขณะที่ฟ้าผ่าจึงทำให้มีคนออกเที่ยวค้นหา “หินขวานฟ้า” เมื่อผ่าลงมาแล้วในทีใดทีหนึ่ง ถ้าบังเอิญไปพบวัตถุหินนี้เข้าจริง ๆ ก็ยิ่งยึดถือว่าเป็นของขลังยิ่งขึ้น การเป็นเช่นว่านี้ มิใช่จะเป็นกันแต่ในดินแดนรอบ ๆ อ่าวบ้านดอน หากได้เป็นทั่ว ๆ ไปทั้งประเทศ เราและประเทศอื่น ข้าพเจ้าไม่ต้องอธิบายความเรื่องนี้ด้วยตนเอง แต่ขอยกเอาคำของมิสเตอร์ อีแวนส์ มาวางไว้อีก ดังต่อไปนี้ “ขามลายูบนแหลมมลายู เรียกขวานหินนี้ว่า “บาตุลินตา, หะลินตา, หรือ บาตูปีเตอ” ซึ่งทั้งสามคำนี้ล้วนแต่แปลว่าสายฟ้า ในเกาะบอเนียวทางภาคเหนือโดยเฉพาะที่ตำบล Tempasuk เขาเรียกขวานหินนี้กันว่าฟันฟ้า (กิกิ กุนตอ-Gigi-Guntor), โดยคิดว่าเป็นฟันที่ร่วงลงมาจากฟ้า เป็นสายฟ้าพาดมาจากเทวดาที่คำรามอยู่บนฟ้า ความเชื่อเช่นนี้มีในเกาะต่าง ๆ ในหมู่เกาะมาเลอาคิเปลาโก และก็มีใช้เป็นสิ่งที่ไม่รู้จักกันในหมู่พวกกรีก ถึงแม้ยุโรปบางส่วน ในปัจจุบันนี้ก็ยังมีหมู่คนที่มีความเชื่อเรื่องขวานฟ้าในเกาะบอเนียวภาคเหนือถือว่าขวานฟ้านี้เป็นเครื่องรางที่มีอำนาจศักดิ์สิทธิ์ เขาถูเตื่อยไก่ที่จะเอาไปชนด้วยหินขวานฟ้านี้ โดยเชื่อกันว่าต้องชนะแน่เพราะเตื่อยไก่ของตนจะปกลึกไปในไก่ที่เป็นคู่ต่อสู้ (เหมือนสายฟ้าพาด) น้ำที่แช่ด้วยหินขวานนี้เขานำไปให้คนที่ป่วยใช้ทรพิษดื่ม เป็นยาแก้โรคนั้นหรือใช้พรมลงบนต้นข้าวกล้า กันศัตรูของกล้าและจะให้เกิดผลเป็นข้าวเปลือกมากกว่ากันว่าเครื่องรางนี้ถูกถือกันว่าเป็นของสูง ถึงกับเจ้าของไม่ยอมให้ใครดูของตนโดยเกรงว่าจะเสื่อมความศักดิ์สิทธิ์ เพราะถูกมือจับคลำ หรือเพราะผ่านการตรวจสอบของนักศึกษา” ในสมัยโบราณ วรรณคดีอินเดียได้กล่าวถึงเมืองท่าสำหรับลงเรือมาทางทิศตะวันออกคือเมืองท่า ตามร์ลัปติ เมืองท่า อมราวดี เมืองท่าคอนจีเวรัม เมืองท่าเหล่านี้ตั้งรายกันอยู่ทางฝั่งตะวันออกของตัวประเทศอินเดีย ทั้งนี้ย่อมแสดงให้เห็นว่าพวกพ่อค้าหรือนักธุรกิจนั้นย่อมมาได้จากทุกส่วนของประเทศอินเดีย แม้เขาจะลึกลงไปในตัวประเทศก็ย่อมเดินทางมาสู่ท่าเรือเหล่านี้ท่าใดท่าหนึ่งที่สะดวกที่สุด แล้วลงเรือที่นั่นมายังสุวรรณภูมิอันมีเมืองท่าตักโกลาเป็นเมืองท่าสำคัญและจะต้องถึงก่อนตักโกลานั้น บัดนี้เป็นที่ยึดกันแล้วในวงนักโบราณคดีว่าได้แก่ตะกั่วป่า แต่สำหรับเรื่องราวของกษัตริย์หรือนักรบ นักผจญภัยชาวอินเดียที่ออกแสวงหาดินแดนนอกมาตุภูมิตั้งอาณาจักรขึ้นใหม่นั้นมีเรื่องราวของตนโดยเฉพาะเป็นเรื่อง ๆ ไป สำหรับเรื่องกษัตริย์ไศเลนทรวงศ์แห่งสมัยศรีวิชัยนั้นเป็นพวกที่นักโบราณคดีถือกันว่ามีมาจากอินเดีย ส่วนที่ค่อนข้างไปทางใต้คือแคว้นกาลิงคะในบัดนี้ ซึ่งจะได้กล่าวถึงในตอนอันที่ว่าด้วยเรื่องราวในสมัยศรีวิชัย ในวรรณคดีของอินเดียฝ่ายสันสกฤตมีเรื่องราวต่าง ๆ ในคัมภีร์นั้น ๆ ที่แสดงให้เห็นว่ามีพ่อค้าชาวอินเดียเรือค้าไปยังถิ่นต่าง ๆ รวมทั้งสุวรรณภูมิด้วย ตั้งหลายศตวรรษ ก่อนคริสตศักราชทั้งนี้เพราะถือว่าวรรณคดีต่าง ๆ ที่กล่าวถึงสุวรรณภูมินั้นแต่งขึ้นเมื่อหลายศตวรรษก่อนคริสตศักราชในวรรณคดีของอินเดีย ฝ่ายบาลี โดยเฉพาะพระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาก็ได้มีกล่าวถึงเรื่องการเดินเรือไปยังสุวรรณภูมิเหมือนกัน เช่นสังฆชาตกเล่าถึงเรื่องพราหมณ์สังฆะกล่าวหาว่าเงินสำหรับให้ทานในโรงทานของตนจะขาดมือ จึงลงเรือไปค้าทางสุวรรณภูมิ ในมหาชาตกเล่าเรื่องพระโพธิสัตว์

ขออนุญาตมารดาไปเสด็จโขททางสุวรรณภูมิ เพื่อหาทรัพย์มาถวายราชบัลลังก์คืน เรือแตกกลางทะเล จนนางเมขลาต้องช่วย ดังนั้นเป็นตัวอย่าง เหล่านี้แสดงให้เห็นโดยชัดเจนว่าในสมัยที่แต่งคัมภีร์ชาดกนั้น ได้มีการเดินเรือมายังสุวรรณภูมิแล้ว และคัมภีร์ชาดกนั้นแต่งกันตั้งแต่ราวสมัยไม่น้อยกว่า ๓ ศตวรรษก่อนคริสต์ศักราช นั่นคือไม่น้อยกว่า ๒๓๐๐ ปีมาแล้ว

๓. ประสบการณ์เกี่ยวกับโบราณวัตถุโบราณสถานในพื้นที่

เมื่ออ่าวบ้านดอนกินลึกเข้าไปในแผ่นดินถึงขนาดนั้นแล้ว ยังมีแม่น้ำเป็นเส้นทางต่อจากอ่าวลึกเข้าไปในแผ่นดินอีกตรงไปยังเขตสันแผ่นดินแบ่งซึ่งทางปากตะวันตกของสันแผ่นดินก็มีแม่น้ำตะกั่วป่าเข้ามาหา ความอำนวยการของธรรมชาติในข้อนี้ทำให้เกิดการคมนาคมขนถ่ายข้ามแหลมมลายู ที่ตรงนี้เป็นทางสำคัญ เป็นการประหยัดเวลาที่จะต้องอ้อมไปยังปลายแหลมสิงคโปร์ ซึ่งสมัยนั้นใช้เรือใบ จะกินเวลาน้อยกว่า ๑ เดือน และถ้าพลาดตมรสุมเรือใบเหล่านั้นจะต้องถึงกับบรอก้างปี ดังที่ปรากฏอยู่ในคราวที่สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงเจ้ากรมพระบรมโกศ เพื่อออกไปให้การอุปสมบทที่ลังกาพุทธพลอยมาด้วยเรือใบของชาวฮอลันดาพลาดตมรสุมที่ปลายแหลมมลายูไปหน่อยเดียวก็ต้องรออยู่ปีหนึ่งพุทธจึงมาได้ ดังนั้นเป็นต้น การที่มีทางคมนาคมข้ามแหลมที่สะดวกรวดเร็วตรงอ่าวบ้านดอนกับตะกั่วป่าเช่นนี้ได้ทำให้เกิดเหตุการณ์อันสำคัญในสมัยโบราณในด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดีของอ่าวบ้านดอนเอง หลักแห่งวิชาโบราณคดี คือถือเอาที่หลักฐานพยาน ปรากฏอยู่เป็นวัตถุแล้วเราอาจกล่าวได้โดยการคำนวณจากจดหมายเหตุจีนหรือจีนวัตถุ เช่น เศษกระเบื้อง สินค้าหรือแม่ที่สุดแต่รูปปฏิมากรรมต่าง ๆ ที่ตกหล่นอยู่เป็นเครื่องบอกเวลาก็กล่าวได้แต่เพียงว่าเมื่อสัก ๒,๐๐๐ ปีมาแล้วนี่เอง ระยะเวลาเพียงเท่านั้นเท่านั้นที่เป็นหลักยึดถือกันในฝ่ายวิชาโบราณคดีโดยไม่อาจจะยึดเวลาออกไปตั้งเช่นเวลาที่คำนวณเอาด้วยการเกิดในชาติก่อน ๆ ของพระพุทธเจ้าดังที่กล่าวไว้ในชาดกนั้น ๆ เป็นต้นได้ แม่ ดร.เลอ-เม ผู้เชื่อในการมาของชาวโพนินเซีย ตั้งหลายศตวรรษก่อนคริสต์ศักราชก็ไม่วายที่จะกล่าวว่า “สิ่งที่น่าเชื่อยิ่งไปกว่าการมาของชนชาติโพนินเซีย เมื่อ ๘ ศตวรรษก่อน คริสต์ศักราชนั่นก็คือ การมาของชาวอินเดียที่ออกแสวงหาดินแดนใหม่ นอกอินเดียตั้งแต่เริ่ม คริสต์ศักราชทีเดียว” ทั้งนี้ก็ตกอยู่ในระยะ ๒,๐๐๐ ปีนั้นอีกเหมือนกัน จึงเป็นอันยุติในขั้นนี้ว่า ชาวอินเดียได้เข้ามาถึงดินแดนสุวรรณภูมิในลักษณะพ่อค้า และแสวงหาดินแดนเมืองขึ้นนอกมาตฤมิตั้งแต่สมัยเมื่อ ๒,๐๐๐ ปีมาแล้ว วางการโบราณคดีเมืองไทยเป็นรูปพระนารายณ์ศิลาทั้งสามองค์ ขนาดโตเท่าคนย่อม ๆ เป็นแบบสมัยที่ถือกันว่าแบบคุปตะในอินเดีย หรือเรียกกันในวงโบราณคดีเมืองไทยว่าแบบก่อนขอม ซึ่งเรียกกันง่าย ๆ อีกอย่างหนึ่งว่าพระนารายณ์แบบสวมหมวกแขกองค์อยู่ทางขวามือของผู้อ่าน พบที่เนินบนเกาะติดกับเกาะตะกั่วป่า ซึ่งต่อไปจะเรียกง่าย ๆ ว่าพระนารายณ์ตะกั่วป่า องค์กลางพบที่เวียงสระเมืองเก่าแกริมแม่น้ำตาปีลึกเข้าไปกลางแผ่นดิน องค์ทางซ้ายมือพบบนภูเขาศรีวิชัย ซึ่งสมัยหนึ่งเป็นเกาะศรีวิชัยตั้งอยู่กลางอ่าวบ้านดอนนั่นเอง เดียวนี้เป็นท้องที่อำเภอพุนพินตอนที่ใกล้มาทางริมทะเล เมื่อท่านคุปตะในดินเดียผู้่านค้นหาจุดสามจุดคือ เขาศรีวิชัย เวียงสระ ตะกั่ว ให้พบและเพ่งดูให้ซาบซึ้งแล้วจะเห็นได้ว่าตะกั่วป่า เวียงสระและอ่าวบ้านดอนเคยรับศิลปกรรมแบบเดียวกัน สมัยเดียวกันร่วมกันจากอินเดีย โดยไม่ต้องสงสัยเมื่อจัดให้รูปพระนารายณ์ทั้งสามนี้เข้าประจำที่ของตน ๆ ตามจุดในแผนที่นั้นแล้วเราจะรู้สึกคล้ายกับว่ามียาม ๓ คน ยืนเรียงแถวข้ามแหลมจากตะวันตกถึงตะวันออก ฝ่าคอยบอกความจริงอันเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของดินแดนส่วนนี้แก่ผู้ที่สนใจจะศึกษาพระนารายณ์เขาศรีวิชัยและพระนารายณ์ตะกั่วป่าล้วนแต่อยู่บนเกาะด้วยกันทั้งคู่ และ

ยังมีเหตุผลอย่างอื่นอีกที่แสดงว่ารูปปฏิมาทั้งสามนี้เป็นของเอามาจากอื่น เนื้อศิลาก็ไม่แสดงว่าเป็นศิลาของภูเขาในแถบนี้ เรื่องนิยายปรัมปราที่ชาวบ้านเล่าสืบ ๆ กันมา ก็บอกว่ามีการบรรพทุกเรือเอามา ถ้าเป็นรูปปฏิมาที่ขนเอามาจากอินเดียโดยตรงก็ย่อมแสดงว่าชาวอินเดียได้ลงแรงเป็นการใหญ่ในการเข้ามาเกี่ยวข้องกับดินแดนรอบอ่าวบ้านดอนนี้เพื่อจัดตั้งรัฐอย่างอินเดียขึ้นในเวลานั้นหรือเพื่ออะไรก็ตามตั้งแต่สมัย พ.ศ.๑๐๐๐ หรือ ๑๑๐๐ ปีแล้ว ที่เมืองเวียงสระนั้นนอกจากมีพระนารายณ์องค์ที่กล่าวถึงในจำนวนสามองค์นี้แล้วยังมีรูปปฏิมามีค่าสูงทางโบราณคดีอีก ๓ รูป ซึ่งพบที่นั่น ในภาพนี้เป็นพระพุทธรูปศิลาแบบคุปตะ ซึ่ง ดร.ควอริตซ์ เวลส์ เป็นผู้พบด้วยตนเอง เมื่อคราวไปขุดตรวจโบราณสถานแห่งนี้และถือว่าเป็นของในสมัย พ.ศ.๑๐๐๐ เหมือนกัน องค์พระพุทธรูปเป็นหินทรายสลักเป็นแผ่นแบน และขนาดเล็ก แต่ลักษณะเป็นแบบอินเดียบริสุทธิ์ซึ่งไม่ว่าจะเป็นของที่ช่างทำขึ้นในถิ่นนี้หรือนำมาจากอินเดียโดยตรง เพราะเป็นของเล็กก็ตามย่อมเป็นเครื่องแสดงถึงการที่ชาวอินเดียได้เดินทางข้ามแหลมมาয়งปากตะวันออกคือดินแดนรอบอ่าวบ้านดอนโดยไม่ต้องสงสัยส่วนรูปปฏิมาอีกสององค์นั้นเป็นศิลาทั้งคู่ โทขนาดเต็กล้อม ๆ องค์ทางซ้ายมือเป็นรูปวิฆณุคือพระนารายณ์ แต่เป็นคนละแบบคนละสมัยกับองค์ที่กล่าวแล้วข้างต้น องค์กลางเป็นรูปพระศิวะคือพระอิศวร แต่เป็นพระอิศวรปางดุร้ายซึ่งเรียกกันว่า ศิวะไภรวะ ทั้งสององค์นี้ศาสตราจารย์อาร์.ซี. มชุมทาร์ ว่าเป็นอินเดียข่อยไปสักหน่อย ทั้งที่ศาสตราจารย์ เซเดส์ว่าเป็นอินเดียเต็มที แต่อย่างไรก็ตามคงถือได้ว่าเป็นแบบอินเดียโดยฝีมือชาวอินเดียที่สร้างขึ้นในถิ่นนี้ คงเป็นสมัยหลังพระนารายณ์องค์ใหญ่และพระพุทธรูปคุปตะองค์ที่กล่าวถึงแล้ว แต่เรื่องรูปปฏิมาสององค์นี้นักศึกษาบางท่านถือว่ายังเป็นปัญหาที่คลุมเครืออยู่เนื่องจากเข้าใจได้ยากกว่าองค์อื่น ๆ การที่เวียงสระมีรูปปฏิมาที่เก่าแก่ ๔ รูปนี้ย่อมแสดงอยู่แล้วว่าเคยเกี่ยวข้องกับชาวอินเดียอย่างใกล้ชิดและเป็นจริงเป็นจังเมื่อมีปัญหาว่าเมื่อชาวอินเดียทยอยกันข้ามแหลมจากตะกั่วป่ามายังปากตะวันออกคือที่รอบอ่าวบ้านดอนนี้แล้ว เขาเหล่านั้นพากันตั้งสำนักลง ณ ที่ใดเป็นแห่งแรก ดร.ควอริตซ์ เวลส์ เป็นผู้หนึ่งที่ได้ค้นคว้าเรื่องนี้และลงความเห็นว่เมื่อเวียงสระนี้เองที่ชาวอินเดียได้ตั้งเป็นรัฐของชาวอินเดียขึ้นเป็นแห่งแรก และที่จดหมายเหตุจีนเรียกว่า รัฐ-พาน-พาน ข้อความบางตอนในจดหมายเหตุจีนที่กล่าวถึงรัฐนี้มีว่า “เขาศึกษาภาษาสันสกฤตกันทั้งนั้น, และประพฤติตามพระพุทธรูปอย่างเคร่งครัด...มีวิหารทั้งฝ่ายพระพุทธรูปและฝ่ายพราหมณ์ ภิกษุในพระพุทธรูปศาสนาฉันนี้เนื้อสัตว์แต่ไม่ดื่มน้ำเมา นักบวชในฝ่ายพราหมณ์ไม่เอาทั้งสองอย่าง ในราชสำนักมีพราหมณ์มาจากอินเดียเป็นอันมากเพื่อประจำราชสำนัก และได้รับการเลี้ยงดูเป็นอย่างดีสูงจากพระราชา” ที่เกี่ยวกับประชาชนในจดหมายเหตุจีนมีว่า “ประชาชนทั่วไปทั้งชายหญิงปล่อยผมเลื้อยตามธรรมชาติ (ไม่เกล้าผม), เขาใช้เครื่องนุ่งห่มที่ไม่มีแขน (คือ ไม่ได้ตัดเป็นเสื้อเป็นกางเกง), ทำด้วยผ้าที่ทอด้วยฝ้าย..”ซึ่งเมื่อคณะผู้วิจัยได้พูดคุยกับยายย่องในเรื่อง ของเครื่องนุ่งห่มไม่มีชายในสมัยนั้นจึงต้องปิ่นฝ้ายทำกันเอง อาณาจักรศรีวิชัยนี้ไม่มีใครเคยทราบเลยเรื่อย ๆ มาจนกระทั่งปี พ.ศ.๒๔๖๑ นี้ เองโลกจึงทราบว่าอาณาจักรศรีวิชัยอยู่ในโลก ทั้งนี้เนื่องจากก่อนหน้านั้นไม่มีใครเคยได้ยินคำว่าศรีวิชัย ซึ่งจะเป็นในหนังสือหรือในนิยายก็ตาม ทั้งกล่าวไว้ว่าคำว่าศรีวิชัยนี้มีเพียงในศิลาจารึกสองสามแผ่นเท่านั้นไม่ปรากฏว่ามีคำนี้ในจดหมายเหตุจีน อาหรับหรืออื่น ๆ จดหมายเหตุนั้น ๆ เมื่อกล่าว ถึงอาณาจักรอันใหญ่โตในยุคนี้ก็กล่าวถึงโดยชื่ออื่น ซึ่งไม่ใช่ชื่อศรีวิชัย ดังนั้นจึงไม่มีคำว่าศรีวิชัยอยู่ในพงศาวดารหรือวรรณกรรมต่าง ๆ แม้ที่เป็นบาลี สันสกฤตในอินเดีย หรือสิ่งหลงเหลือใน พ.ศ.๒๔๖๑ได้เกิดมีการอ่านจารึกหลักที่ ๒๓ และ ๒๓ ก ศาสตราจารย์เซเดส์ ซึ่งเวลานั้นเป็นบรรณารักษ์ใหญ่แห่งหอสมุดแห่งชาติ ได้เก็บความจากศิลาจารึกนี้ขึ้นเป็นเรื่องราวของกรุงศรีวิชัย และโฆษณาให้โลกทราบ ในวงกร

ศึกษา และวงโบราณคดีได้ตื่นตันทันในเรื่องนี้ โดยไม่นึกฝันว่าจะมีอาณาจักรที่ใหญ่โตเช่นนี้และตั้งอยู่นานถึงหลายร้อยปีมีอยู่ในโลก โดยที่ไม่เคยปรากฏในตำราประวัติศาสตร์เล่มใดเลย ทั้งนี้เรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ ขนาด “ขี้ปะติ๋ว” ในเมื่อนำเข้าไปเปรียบกับเรื่องอาณาจักรศรีวิชัยมีอยู่เต็มไปในตำราประวัติศาสตร์ต่าง ๆ ของโลก เพื่อจะเข้าใจเรื่องราวของอาณาจักรศรีวิชัยได้ถึงที่สุด

๔. ข้อสังเกต และความเห็นเกี่ยวกับตำนานโบราณคดีในพื้นที่

เหตุใดชาวอินเดียจึงใช้เส้นทางตะกั่วป่า-รอบอ่าวบ้านดอน เป็นเส้นทางสำคัญสำหรับข้ามแหลม ทั้งที่ยังมีเส้นทางอื่น ๆ อยู่อีกไม่น้อย เราจะทราบได้ในเมื่อได้ศึกษาเรื่องราวของตะกั่วป่าจนเป็นที่เข้าใจแล้วนั่นเอง ทำไมชาวอินเดียจึงไม่แล่นเรืออ้อมแหลมสิงคโปร์โดยผ่านช่องมะละกา ก็เนื่องจากช่องมะละกาเต็มไปด้วยโจรสลัด เรือชาวอินเดียและเปอร์เซียเล็กและมีคนเรือน้อยเกินไป กว่าที่จะสู้โจรสลัดได้จึงนิยมการข้ามแหลม ซึ่งเป็นการปลอดภัยกว่านี้ประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งก็คือการขนถ่ายข้ามแหลมที่ตะกั่วป่า-บ้านดอน เป็นการรวดเร็วกว่า ทั้งไม่ต้องรับอันตรายจากการพลาตมรสุมโดยไม่จำเป็น แม้ว่าในศตวรรษที่ ๔ แห่งคริสต์ศักราชจะได้มีเรือจีนซึ่งใหญ่โตแข็งแรง และมีลูกเรือมากจนสู้โจรสลัดได้ ก็หาได้ทำให้การใช้เส้นทางข้ามแหลมตะกั่วป่า-รอบอ่าวบ้านดอนต้องชะงักลงแต่อย่างใดไม่ ในตอนแรก ๆ ที่พ่อค้าชาวอินเดียและเปอร์เซียรู้จักใช้ช่องมะละกาเป็นทางเดินเรืออ้อมแหลมก็นับว่ายังปลอดภัยอยู่บ้าง ครั้นการเดินทางเรือของพ่อค้าเหล่านี้เจริญขึ้นเพียงใดก็ยิ่งเป็นการร่ำสัญญาตัญญาแห่งความเป็นนักย้อย่างของพวกสลัดมลายูให้แรงกล้าขึ้นเพียงนั้น ข้อนี้ทำให้เกิดมีโจรสลัดขึ้นมากมาย ทั้งจากฝั่งสุมาตราและฝั่งมะละกาเอง ปรากฏตามคำของฟาเทียน นักจาริกจีนว่าในศตวรรษที่ ๕ นั้น ช่องมะละกาเสียบกริบ ไม่มีเรือพ่อค้าใดผ่าน เหตุการณ์อันนี้ทำให้เกิดความจำเป็นที่ต้องใช้คมนาคมขนถ่ายข้ามแหลมจากตะกั่วป่าถึงอ่าวบ้านดอน และก็เหตุการณ์อันนี้เองที่ทำให้การเดินทางเรือไปจนถึงหมู่เกาะอินเดียตะวันออกของชาวอินเดียได้เพลามีอลง จนถึงกับเชื่อกันว่าเส้นทางข้ามแหลมสายตะกั่วป่าถึงอ่าวบ้านดอนนี้ได้เป็นประโยชน์แก่ผู้ที่เดินทางจากอินเดียไปยังชวาเพราะความจำเป็นในข้อที่ว่าไม่มีเรือกล้าผ่านช่องมะละกา ในระยะกาลที่โจรสลัดถูกลามถึงที่สุด อาจมีผู้คิดว่าเส้นทางตะกั่วป่าถึงอ่าวบ้านดอนไม่จำเป็นต้องเป็นเส้นทางสำคัญดังกล่าวเพราะยังมีเส้นทางอื่น ๆ ที่อาจใช้ข้ามแหลมได้อย่างเดียวกันคือเส้นทางเกดาร์-กลันตัน, เส้นทางข้ามคอคอดกระที่กระบือ, เส้นทางเมอญูถึงประจวบคีรีขันธ์ ข้อนี้ได้พิจารณากันแล้วและพบความจริงว่าเส้นทางเกดาร์-กลันตันนั้นกว้างเกินกว่าที่จะทำการลำเลียง ขนถ่ายสินค้าได้สะดวก คงสะดวกเฉพาะคนที่เดินข้ามเป็นส่วนใหญ่ เส้นทางที่คอคอดกระถึงชุมพรนั้นเล่าก็ไม่อาจใช้โดยเหตุผลหลายประการ คือที่ฝั่งกระ ไม่มีที่ทอดสมอ ที่กำบังลมเหมือนที่ตะกั่วป่าซึ่งธรรมชาติอันวิเศษที่สุด และชาวอินเดียที่มาเหล่านี้มิใช่มาเพียงการเดินทางหรือขนถ่ายสินค้าในการแลกเปลี่ยนสินค้าอย่างเดียว แต่มาเพื่อตั้งภูมิลำเนาด้วย ที่คอคอดกระทั้งฝ่ายตะวันตกและฝ่ายตะวันออกไม่มีพื้นที่เหมาะสม แก่การทำนาอันเป็นกสิกรรมประจำชาวอินเดียเหล่านั้น ฉะนั้นที่เส้นทางสายคอคอดกระนี้จึงไม่มีร่องรอยอะไรที่เหลืออยู่อันเป็นเครื่องแสดงว่าชาวอินเดียได้เคยใช้เส้นทางนี้หรือตั้งภูมิลำเนาแถบนี้ไม่มีโบราณวัตถุตกอยู่ ไม่มีโบราณสถานหรือศิลปกรรมอื่น ๆ ของชาวอินเดียปรากฏอยู่ เส้นทางเมอญูถึงประจวบก็เป็นอย่างเดียวกัน มีหน้าซำยังอยู่เหนือเกินไปสำหรับชาวอินเดีย ผู้ประสงค์จะไปยังทะเลใต้ ฉะนั้นจึงไม่มีร่องรอยทางโบราณคดีอันใดที่เส้นทางสายนี้เช่นเดียวกับที่เส้นทางคอคอดกระ แม้ว่าในระยะหลังคือในศตวรรษที่ ๑๗ พวกมิชชันนารีจะได้ใช้

เส้นทางสายนี้เพื่อไปยังอยุธยาบ้างก็ไม่เป็นเหตุผลอันใดที่แสดงว่าได้มีการใช้เส้นทางสายนี้โดยพวกอินเดียในสมัยโบราณ พวกมิชชันนารีเหล่านั้นเป็นพวกเดินทางผ่าน แต่พวกอินเดียเป็นพวกที่ต้องการตั้งภูมิลำเนาด้วย ดินแดนแถบนี้ไม่อำนวยแก่การกสิกรรมเลย พื้นที่ทำกสิกรรมเป็นปัจจัยสำคัญของพวกที่ออกแสวงหาดินแดนใหม่

๕.๑.๒ การตั้งถิ่นฐานของชุมชนตามหลักภูมิศาสตร์และวัฒนธรรม

๑. ความรู้เกี่ยวกับภูมิศาสตร์และวัฒนธรรมในพื้นที่

ทางฝั่งตะกั่วป่ามีที่ทอดสมอหลบมรสุมได้อย่างดีทุกฤดูกาล ดร.ควอริตซ์ เวลส์ กล่าวว่าเรือที่มาจากอินเดียใต้ เมื่อเดินทางมาถึงหมู่เกาะอันดามันจะต้องอ้อมหน้อยหนึ่ง เพื่อหลบภัยจากการยื้อแย่งของคนป่าบนหมู่เกาะเหล่านั้น อันมีเรือเล็ก ๆ มีลูกศรเป็นอาวุธ กล้าออกมารังแกเรือใหญ่ ๆ ในเวลาคลื่นลมสงบ เมื่ออ้อมไปทางใต้ไปตามช่องระหว่างหมู่เกาะอันดามันกับหมู่เกาะนิโคบาร์แล้วเรือจะแล่นตรงไปยังตะกั่วป่าอย่างเหมาะสมที่สุด สำหรับทางฝั่งตะวันออกนั้นเล่าก็มีอ่าวบ้านดอนซึ่งประกอบด้วยเกาะและฝั่งอ่าวที่อาจจะบังมรสุมได้ทั้งมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือและมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ซึ่งเรืออาจทอดสมอได้อย่างสบายทุกฤดูกาล และที่สำคัญยิ่งไปกว่านี้ก็คืออ่าวบ้านดอนมีแม่น้ำตาปีลิกเข้าไปทางตะกั่วป่าก็มีแม่น้ำตะกั่วป่าเข้ามา ทำให้มีการขนถ่ายบนบกตอนที่เรือจะเชื่อมกันเหลือน้อยมาก ในสมัยโบราณแม่น้ำเหล่านี้ยังลิกจนทำให้นักสำรวจเชื่อว่ามีการขนถ่ายบนบกที่จะต้องทำระหว่างปลายแม่น้ำทั้งสองนั้น มีประมาณสัก ๕-๖ ไมล์เท่านั้น เมื่อพิจารณากันในด้านภูมิประเทศสำหรับทำกสิกรรม ก็เห็นได้ว่าแม้ทางฝั่งตะกั่วป่าจะไม่มีที่ดินอันเหมาะสม แต่เมื่อข้ามมาทางฝั่งตะวันออกก็จะพบที่ดินอันอุดมสมบูรณ์ และเป็นชนิดที่ชาวอินเดียรู้จักมาแล้วเป็นอย่างดีตั้งแต้อยู่ในอินเดีย คือที่แบนราบอันเกิดจากการตื้นเขินของทะเลสองฝั่งแม่น้ำอันใหญ่โตพอที่จะหล่อเลี้ยงคนจำนวนมากมาได้ ดร.ควอริตซ์ เวลส์ ได้เขียนว่าเพียง แต่ชาวอินเดียขึ้นที่ตะกั่วป่าเดินมุ่งมาทางตะวันออกพอสักว่าถึงสันแผ่นดินแบ่ง เมื่อจวนถึงหมู่บ้านสก ยืนบนที่สูงแล้วมองไปทางทิศตะวันออกข้างหน้า ชาวอินเดียเหล่านั้นจะตื่นเต้นและร้องอุทานว่า “ดินแดนที่ฝันเห็น” นั้นเราได้มาถึงแล้วจึงทำให้เกิดการกระจายทางวัฒนธรรมในพื้นที่ต่อไปนี้จะได้พิจารณากันถึงวัฒนธรรมอินเดียหรือรอยซากของวัฒนธรรมอินเดียที่มีรากลึกอยู่ในดินแดนรอบอ่าวบ้านดอนว่ามีความลึกซึ่งมากน้อยเพียงไร ถึงแม้ในที่อื่นออกไปจากรอบอ่าวบ้านดอนก็มีร่องรอยอันนี้อยู่ทั่ว ๆ ไปและพ้องกันเป็นส่วนมากในที่นี้จะหยิบขึ้นเฉพาะขนบธรรมเนียมหรือประเพณีอันเป็นวัฒนธรรมที่เนื่องกันอยู่กับชีวิตประจำวันของคน ส่วนที่เกี่ยวกับศิลป การไถนา ต้นตาล พราหมณ์ การแห่พระ การทำบุญสารท การเกิด นิยาย หรือนิทาน การปรุงอาหาร ภาษาพูดของคนไทย ทั้งหมดตามที่กล่าวมานี้เป็นอันว่าเมื่อมองดูในด้านวัฒนธรรมโดยทั่ว ๆ ไปแล้ว เราจะรู้สึกว่าเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการมาของชาวอินเดียสู่ดินแดนสุวรรณภูมิ ตั้งแต่สมัยเมื่อ ๒,๐๐๐ ปีมาแล้วนั่นเอง สำหรับดินแดนรอบอ่าวบ้านดอนโดยเฉพาะที่ไซยานั้นมีเรื่องราวอีกมากมายนักอันจะกล่าวถึงในตอนที่ว่าด้วยดินแดนรอบอ่าวบ้านดอนในสมัยศรีวิชัยข้างหน้า

๒. การตั้งถิ่นฐานของชุมชนตามหลักภูมิศาสตร์

นักศึกษาศาสตร์ชาวกรีกได้เขียนหนังสือภูมิศาสตร์โบราณไว้เล่มหนึ่ง มีชื่อในวงการ ศึกษาว่าภูมิศาสตร์โปลิเมมี นักศึกษาสมัยปัจจุบันหลายท่านได้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับชื่อบ้านเมือง ฯลฯ ในหนังสือภูมิศาสตร์โปลิเมมีที่ตั้งชุมชนโบราณจากหลักฐานโบราณคดี เท่าที่ได้สำรวจ

ทั้งหมดในภาคใต้เป็นที่ยืนยันว่า ยังไม่มีผู้พบชุมชนโบราณที่ตั้งอยู่บริเวณที่เป็นเขตภูเขาเลย ซึ่งก็คล้าย ๆ กับชุมชนโบราณในภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย ซึ่งมักจะตั้งอยู่ในที่ราบหรือบนเนินใกล้ที่ราบซึ่งน้ำท่วมไม่ถึง และมีพื้นที่ราบกว้างขวางเพียงพอสำหรับใช้เป็นที่พักอาศัยได้ ที่สร้างอยู่บนภูเขาก็มักเป็นเพียงปราสาทและศาสนสถานเท่านั้น เช่น “ปราสาทพนมรุ้ง” ในจังหวัดบุรีรัมย์ สร้างอยู่บนปากปล่องภูเขาไฟหรือที่ภูเขาองค์ในจังหวัดบุรีรัมย์ ก็สร้างอยู่บนปากปล่องภูเขาไฟเช่นเดียวกันชุมชนโบราณในบริเวณจังหวัดภาคใต้เท่าที่มีการสำรวจพบและได้ตรวจสอบ ดูแล้วเกือบทุกแห่งตั้งอยู่บนที่ราบริมฝั่งทะเล ตัวชุมชนเองจะตั้งอยู่บนสันทราย บางแห่งมีคูน้ำคันดินล้อมรอบ รอบ ๆ บริเวณที่ตั้งชุมชนเหล่านั้นเป็นที่ราบสามารถปลูกข้าวได้ และอยู่ไม่ไกลจากฝั่งทะเลมากนัก เมืองที่พบอยู่ลึกเข้าไปในแผ่นดิน ได้แก่ “เวียงสระ” ซึ่งตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำตาปี ที่บ้านเวียง อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี จากการตรวจสอบสภาพภูมิประเทศยืนยันได้ว่า เวียงสระนี้สามารถใช้เรือติดต่อกับชายฝั่งทะเลได้ทางอ่าวบ้านดอน และจากหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่าสองฝั่งแม่น้ำในปัจจุบันยังเป็นที่ลุ่มน้ำขังหลายแห่ง ในสมัยนั้นฝั่งทะเลคงเป็นอ่าวลึกเข้าไปตามลุ่มแม่น้ำสำหรับหลักฐานที่แน่ชัดยังจะต้อง ในหนังสือภูมิศาสตร์บิตโตเลมีเรียกคาบสมุทรมลายูว่า ไครเสเคอร์โซนีสุส-สุวรรณทวีป-คาบสมุทรทอง มีเมืองท่าชาบาเป็นเมืองท่าสำคัญอยู่ในสมัยนั้น เรือกำปั่นจากกรีก อาหรับ มาตั้งต้นข้ามอ่าวตัดตรงไปเมืองจีน ที่เมืองท่าชาบานี้ใช้เวลาไปถึงเมืองจีน ๒๐ วัน พระภิกษุอุจิงโดยสารเรือใบของอาหรับ (พ.ศ.๑๒๑๔) มาถึงเมืองท่าโพ-ซิ ใช้เวลา ๒๐ วันเท่ากัน และตัดตรงมาเมืองท่าโพซิ โดยไม่แวะที่ไหนเลยอย่างเดียวกัน มหาวิทยาลัยกัวลาลัมเปอร์ได้จัดพิมพ์หนังสือชื่อ “โกลเด้น เคอร์โซนิส” คาบสมุทรทอง รวบรวมเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับคาบสมุทรมลายูไว้ทั้งสิ้นมีแผนที่มากมาย ผู้สนใจควรจะเปรียบเทียบกับดู

๓. วัฒนธรรมที่แสดงพัฒนาการการตั้งถิ่นฐาน

พระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาได้มีกล่าวถึงเรื่องการเดินเรือไปยังสุวรรณภูมิเหมือนกัน เช่นสังฆชาตกล่าถึงเรื่องพราหมณ์สังฆะกล่าวถึงเงินสำหรับให้ทานในโรงงานของตนจะขาดมือ จึงลงเรือไปค้าทางสุวรรณภูมิ ในมหาชาตกล่าเรื่องพระโพธิสัตว์ ขออนุญาตมารดาไปเสี่ยงโชคทางสุวรรณภูมิ เพื่อหาทรัพย์มากู้ราชบัลลังก์คืน เรือแตกกลางทะเล จนนางเมขลาต้องช่วย ดังนั้นเป็นตัวอย่าง เหล่านี้แสดงให้เห็นโดยชัดเจนว่าในสมัยที่แต่งคัมภีร์ชาตกลั่น ได้มีการเดินเรือมายังสุวรรณภูมิแล้ว และคัมภีร์ชาตกลั่นแต่งกันตั้งแต่ราวสมัยไม่น้อยกว่า ๓ ศตวรรษก่อนคริสตศักราช นั่นคือไม่น้อยกว่า ๒๓๐๐ ปีมาแล้ว การที่ได้พบเครื่องมือหินแห่งสมัยอายุหิน เป็นจำนวนมากในถิ่นใด ย่อมแสดงให้เห็นว่าถิ่นนั้นได้เคยมีมนุษย์อาศัยกันมาแล้วตั้งแต่สมัยอายุหินคือเมื่อหลายพันปีหรือหมื่นปีแล้ว แต่ลักษณะของวัตถุหินที่แสดงอยู่และทำให้เกิดความภาคภูมิใจในความศักดิ์สิทธิ์ หรือเก่าแก่โบราณของแผ่นดินแถบนั้นแก่ผู้ที่มีภูมิลำเนาในถิ่นนั้น เหตุใดชาวอินเดียจึงใช้เส้นทางตะกั่วป่า-รอบอ่าวบ้านดอน เป็นเส้นทางสำคัญสำหรับข้ามแหลม ทั้งที่ยังมีเส้นทางอื่น ๆ อยู่อีกไม่น้อย เราจะทราบได้ในเมื่อได้ศึกษาเรื่องราวของตะกั่วป่าจนเป็นที่เข้าใจแล้วนั่นเอง ทำไมชาวอินเดียจึงไม่แล่นเรืออ้อมแหลมสิงคโปร์โดยผ่านช่องมะละกา ก็เนื่องจากช่องมะละกาเต็มไปด้วยโจรสลัด เรือชาวอินเดียและเปอร์เซียเล็กและมีคนเรื่อน้อยเกินไป กว่าที่จะสู้โจรสลัดได้จึงนิยมการข้ามแหลม ซึ่งเป็นการปลอดภัยกว่านี้ประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งก็คือว่าการขนถ่ายข้ามแหลมที่ตะกั่วป่า-บ้านดอน เป็นการรวดเร็วกว่า ทั้งไม่ต้องรับอันตรายจากการพลาตมรสุมโดยไม่จำเป็น แม้ว่าในศตวรรษที่ ๔ แห่งคริสตศักราชจะได้มีเรือจีนซึ่งใหญ่โตแข็งแรง และมีลูกเรือมากจนสู้โจรสลัดได้ ก็หาได้ทำให้การใช้เส้นทางข้ามแหลมตะกั่วป่า-รอบอ่าวบ้านดอนต้องชะงักลงแต่อย่างใดไม่ ทางที่

ชาวอินเดียเข้ามาตั้งบ้านเมืองแล้วสอนวัฒนธรรมในเมืองไทยนี้ยังมีทางข้างเหนืออีกทางหนึ่ง จากอินเดียมาขึ้นที่ปากน้ำสาละวิน อันตั้งเมืองเมาะลำเลิง หรือที่เรียกกันว่ามะละแหม่งทุกวันนี้ เดิมข้ามภูเขาบันทัดเข้ามาทางด้านพระเจดีย์สามองค์มาลงเรือที่ลำน้ำไทรโยคลงมาทางเมืองกาญจนบุรี เข้าลำน้ำแยกที่พงตึกมายังเมืองหลวงอยู่ที่พระปฐมเจดีย์ อันเป็นเมืองเก่ากว่าและสำคัญกว่าเมืองไหน ๆ หมด ที่ชาวอินเดียมาตั้งในประเทศนี้ ทั้งนี้จะทำให้มองเห็นความจริงที่ว่า การตั้งราชธานีนั้นเป็นสิ่งสำคัญอยู่ที่ สำหรับทำนุบำรุงบ้านเมือง นี่เป็นหลักสำคัญสำหรับสมัยโบราณ การค้นหาที่ตั้งเมืองหลวงสมัยโบราณจึงให้พงคู้พื้นที่ทำนาเป็นส่วนใหญ่ ดินแดนรอบอ่าวบ้านดอนสนองความต้องการอันนี้ได้เพียงพอเป็นแน่ จึงมีร่องรอยของชาวอินเดียอยู่มากมายที่ไชยา อันเป็นภาพเกี่ยวกับร่องรอยของชาวอินเดียที่ไชยาในสมัยโบราณทั้งนั้น ฉะนั้นการที่ ดร.ควอริตซ์ เวลส์ พงเล้งถึงความสมบูรณ์ในด้านที่ดินสำหรับการกสิกรรมของรอบอ่าวบ้านดอนเป็นส่วนใหญ่เช่นนี้ก็เห็นว่า มีเหตุผลอยู่สำหรับการค้าหาจุดที่ตั้งเมืองหลวงหรือ ราชธานีของอาณาจักรสมัยโบราณ เพราะเหตุที่บริเวณรอบอ่าวบ้านดอนสมบูรณ์ด้วยเนื้อที่สำหรับการกสิกรรมยิ่งกว่าจุดใด ๆ ตลอดแหลมมลายู และมีความเหมาะสมอย่างอื่นอยู่หลายประการ ดร.เวลส์ จึงลงสันนิษฐานที่ตั้งศูนย์กลาง อำนาจของพวกไศเลนทรที่รอบอ่าวบ้านดอน และเนื่องจากส่วนหนึ่งของ อ่าวบ้านดอนมีโบราณสถานและโบราณวัตถุของสมัยไศเลนทร (ไศเลนทรที่ไชยามีเขาน้ำร้อนเป็นภูเขาประจำราชวงศ์ วงศ์ไศเลนทร (ไศเลนทร = ราชวงศ์แห่งจอมเขา) ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหน มีประเพณีจะต้องมีภูเขาสูงหนึ่ง ทำนองศาลเจ้าประจำตระกูลสำหรับประดิษฐานพระเป็นเจ้าตามลัทธิพราหมณ์ แม้จะถือพุทธก็มีการถือประเพณีนี้ด้วย ยิ่งกว่านั้นเขาน้ำร้อนนั้นเป็นที่อาบน้ำประจำของพระราชชาติด้วย โดยที่เป็นธรรมเนียมอินเดีย นับถือน้ำร้อนที่พุออก) มานั้นเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์ถึงกับต้องจัดทำสระสำหรับอาบน้ำชำระล้าง มีปริมาณมากและมีมือสูงถึงขนาดฝีมือช่างแห่งราชสำนัก ดร.เวลส์ จึงลงสันนิษฐานลงไปทีจุดนั้น คือที่ไชยา

๔. ข้อสังเกต และความเห็นเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานและวัฒนธรรมในพื้นที่

พุทธศตวรรษที่ ๑๓ อัจฉิง บอกว่า ศรีวิชัย มีเรือเดินทะเล ก็นี้กว่าคงจะเป็นเรือสินค้าเดินระหว่างเมืองจีนและอินเดีย หรือเลยไปจนถึงตะวันออกกลาง นอกจากนั้น จารึกสุมาตราบอกว่าศรีวิชัยมีเรือรบยกทัพที่ไช้เรือได้มากถึง ๒๐๐ ลำ เรือรบกับเรือค้าขายไม่เหมือนกัน นักประวัติศาสตร์ตีความว่า ศรีวิชัยร่ำรวยเพราะการค้า (อ่าวบ้านดอน) ก็คงจะเป็นจริง แต่นักการคลังเห็นว่ารายได้ส่วนใหญ่มาจากภาษีศุลกากร หรือ ภาษีผ่าน หรือที่เรียกว่า “จกอบ” ในสมัยสุโขทัย รายได้ของท่านมหิมา เพราะท่านคุมช่องแคบมะละกา เรือทุกลำต้องผ่าน ต้องเสียภาษี ท่านเก็บหนักเสียด้วย ถึง กับหนึ่งในสามของราคาสินค้า แต่พอไปถึงเมืองจีนโดนหนักเข้าไปอีก สินค้าบางอย่าง เช่น เครื่องหอมหรือของฟุ่มเฟือย โดนถึง ๕๐% พวกพ่อค้าอาหรับหรืออินเดียก็ไม่ว่า เพราะบวกเข้าไปในราคาขายได้ เช่น สินค้าที่ส่งเข้าไปขายในพระราชวังก็อาจบวกเข้าไป ๑๐๐% - ๑๐๐๐% ได้ แต่สิ่งที่ซ่อนอยู่ภายใต้การค้าขายสินค้า คือ การเปลี่ยนแปลง การกระจายและการปรับตัวทางวัฒนธรรมภายในลุ่มแม่น้ำตาปีจนทำให้เกิดวิชีวิต ภูมิปัญญาลุ่มแม่น้ำตาปีจนมาถึงปัจจุบัน

๕.๑.๓ องค์ความรู้ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มน้ำตาปี

๑. ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน

ในปัจจุบันนี้ แผ่นดินตอนที่เป็นกันอ่าว คือเขตอำเภอท่าฉาง อำเภอพุนพิน อำเภอเมือง และอำเภอกาญจนดิษฐ์ ส่วนที่ติดต่อกับอ่าวทั้งหมดนี้ กำลังงอกออกไปในทะเลโดยอัตราที่รวดเร็ว เพราะอำนาจของแม่น้ำตาปีที่พาเอาโคลนเลน ดินทราย มาถมอ่าวให้ดินยื่นออกไปอย่างไม่

รู้จักหยุดหย่อน นี่ประการหนึ่ง อีกประการหนึ่ง น่าจะเข้าใจว่าแผ่นดินของโลก ตรงที่รอบอ่าวบ้านดอน หรือฝั่งตะวันออกของแหลมมลายูตอนกลางเป็นแผ่นดิน อยู่ในยุคที่กำลังฟูหรือลอยตัวขึ้น ๆ อยู่ แถบหนึ่ง เช่นเดียวกับแถบอื่นของโลกอีกหลายแถบ ที่กำลังเป็นเช่นนั้นไม่มากก็น้อย สังเกตได้จากภูเขาต่าง ๆ ของรอบอ่าวบ้านดอน ส่วนมากหรือแทบทั้งหมด ชั้นกำเนิดที่เป็นส่วนใหญ่ หรือส่วนสำคัญในลูกหนึ่ง ๆ ของมัน ย่อมเอียงเฉเทไปทางทิศตะวันออกเสมอ ถ้าเป็นดังกล่าวนี้ นี่ก็เป็นอีกข้อหนึ่งที่ทำให้แผ่นดินแถบนี้ทั้งแถบ สูงขึ้นจากระดับน้ำทะเลเร็วขึ้นกว่าแม่น้ำตาปีจะชนโคลนมาถมอ่าวตามลำพัง มีผู้สังเกตเห็นว่าดินโคลนตอนก้นอ่าวนี้ คือตอนที่ได้รับโคลนของแม่น้ำตาปี ได้กำลังตั้งขึ้นเป็นตอนออกไป ปีละประมาณ ๑๐-๒๐ วา ทั้งหมดนี้ทำให้เห็นได้ชัดเจนว่า อ่าวบ้านดอนในสมัยเมื่อ ๒๐๐๐ ปีมาแล้ว ทะเลยังกินลึกเข้าไปถึงเขตอำเภอท่าขนอนจริง ๆ ฉะนั้นการที่จะศึกษาความเป็นไปของมนุษย์ในดินแดนส่วนนี้ในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ หรือแม้ที่สุดแต่ในสมัยเมื่อสองพันปีมานี้ก็ตาม เราจะต้องเข้าใจถึงลักษณะทางภูมิศาสตร์และธรณีวิทยาของแผ่นดินผืนนี้ของเราให้ถูกต้องเสีย ก่อน มิฉะนั้นจะเข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ ไม่ได้ หรือได้ก็ไม่ตรงตามที่แท้จริงเต็มที่ ว่า ชนเผ่าใดอาศัยอยู่ในดินแดนรอบอ่าวบ้านดอน ในสมัยที่พวกอินเดียเข้ามาเมื่อยุค ๒,๐๐๐ ปีมานี้ก็พอจะมองเห็นคำตอบได้ว่าพวกมลายูเดิม (Proto-Malay) นั้นเองที่เป็นผู้รับหน้าชนอินเดียเหล่านั้น และเมื่อไทยลงมาก็คือพวกมลายูเดิมที่ผสมพันธุ์กันแล้วกับชาวอินเดียอีกนั้นเองที่รับหน้าพวกไทย และกลายเป็นเลือดสามสายที่ปนกันมาชนิดที่จะแยกกันไม่ออกจนกระทั่งทุกวันนี้ ระยะเวลาแห่งสมัยศรีวิชัยนั้นถือหลักเกณฑ์กันว่าเป็นระยะเวลาที่เกิดมีอาณาจักรอย่างอินเดียขึ้นในสุวรรณทวีป หรือมลายาเซีย อันได้แก่ แหลมมลายู เกาะสุมาตราและเกาะชวรววมกัน ตั้งอยู่เป็นเวลานานราว ๖๐๐ ปี คือตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ ๗ (ราว พ.ศ.๑๒๐๐) ถึงคริสต์ศตวรรษที่ ๑๒ (ราว พ.ศ.๑๗๐๐) พิจารณากันถึงเรื่องราวของสมัยศรีวิชัยอย่างละเอียด เพราะเป็นเรื่องราวที่มีความสำคัญเกี่ยวกับดินแดนรอบอ่าวบ้านดอนโดยตรง คำว่า ไชยา นั้นนักโบราณคดีจำนวนหนึ่งถือว่าเป็นคำ ๆ เดียวกันกับคำว่า ชะยะ แห่งคำว่า ศรีวิชะยะ หรือ ศรีวิชัยนั่นเอง คำว่า ศรี กับ วิ เป็นแต่ส่วนประกอบไม่ใช่ตัวคำแท้ ภูเขาศรีวิชัยกลางทุ่งนาหลังสถานีหัวเตยลงไปทางทิศตะวันออก อันเป็นที่ ๆ ได้พบพระนารายณ์สมัยก่อนขอมดังกล่าวมาแล้วข้างต้น นั่นก็คือร่องรอยอันเหลืออยู่อย่างสำคัญสำหรับดินแดนแถบนี้ อันเคยเป็นที่ตั้งของกรุงศรีวิชัยในสมัยหนึ่ง พระเจดีย์สมัยศรีวิชัยที่แลเห็นปรากฏในประเทศไทยในเวลานี้มีแต่ที่ไชยาเท่านั้นได้แก่องค์พระธาตุวัดแก้ว และวัดหลง รูปปฏิมาต่าง ๆ ในสมัยศรีวิชัยที่เอาไปจากไชยา เวลานี้ไปเด่นอยู่ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่กรุงเทพฯ อย่างไม่มีที่ไหนในสมัยเดียวกันเทียมเท่า เกี่ยวกับเรื่องนี้หลวงบริบาลบุรีภัณฑ์ หัวหน้ากองโบราณคดีประจำพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติได้เขียนไว้ว่า “โบราณวัตถุที่ได้ไปจากไชยาอยู่ในพิพิธภัณฑสถานเวลานี้ล้วนเป็นของดี ๆ หรือจะเรียกว่าหาค่ามีทั้งนั้นก็ได้ เช่นรูปพระอวโลกิเตศวร สำริดขนาดใหญ่ ๒ องค์ จากวัดพระธาตุ อวโลกิเตศวรศิลาองค์หนึ่ง จากวัดศาลาหิง พระนาครปรกจากวัดเวียง ฯลฯ ล้วนเป็นของสำคัญทั้งในทางโบราณคดีและทางศิลปกรรม อาจกล่าวได้ว่าในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ของที่ขึ้นหน้าขึ้นตาที่สุดสำหรับอวดชาวต่างประเทศแล้ว มีของสมัยศรีวิชัยซึ่งได้ไปจากเมืองไชยาอยู่หลายชิ้น” นอกจากนี้ยังมีเรื่องอื่น ๆ อีกหลายเรื่อง ซึ่งแสดงถึงความที่ดินแดนรอบอ่าวบ้านดอนเป็นแหล่งของกรุงศรีวิชัยโดยตรงในสมัยหนึ่งเป็นอย่างน้อย ฉะนั้นหวังว่าผู้ที่มีกำเนิดในดินแดนรอบอ่าวบ้านดอนโดยเฉพาะหรือผู้ที่มีความสนใจในเรื่องของดินแดนส่วนนี้ควรจะได้พินิจพิจารณาถึงเรื่องเหล่านี้ต่อไปโดยละเอียด

๒. ความเชื่อมโยงสัมพันธ์ของชุมชนลุ่มน้ำกับชุมชนพื้นที่อื่น

แหลมมลายูหรือแหลมทองทั้งหมดนี้มีนามอีกอย่างหนึ่งว่าสุวรรณภูมิ ในภาษากรีกตามบันทึกภูมิศาสตร์ปโตเลมี เรียกว่า ไครเซ เคอโซนิส ซึ่งแปลว่า แผ่นดินทองเหมือนกัน ข้อนี้ทำให้เราทราบได้ว่า คำว่าเมืองทองนี้เรียกกันมาพันกว่าปีแล้ว ศาสตราจารย์ อาร์.ซี.มชุมทาร์ เมื่อได้สอบสวนวรรณคดีอินเดียในสมัยโบราณจนเป็นที่พอใจแล้วได้ยืนยันว่า เมื่อรวมแหลม มลายูทั้งหมดเข้าด้วยกันกับเกาะสุมาตราเกาะชวาแล้ว วรรณคดีอินเดียโบราณเรียกว่า สุวรรณทวีป

คำว่า “สุวรรณภูมิ” ก็ตาม, “สุวรรณทวีป” ก็ตาม เราจะเห็นได้ว่าเป็นภาษาอินเดียคือภาษาบาลี และสันสกฤต และเป็นถ้อยคำที่มีอยู่ในวรรณกรรมสมัยโบราณของอินเดีย เป็นเวลาสองพันปีขึ้นไปแล้ว ดินแดนที่เรียกว่าสุวรรณทวีปนี้ปรากฏจากร่องรอยของโบราณสถานและโบราณวัตถุแสดงอยู่ว่า ได้มีชนชาติต่าง ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย คือชาวอินเดีย ชาวจีน ชาวอาหรับ ชาวเปอร์เซีย ชาวกรีก กระทั่งชนชาวโพนีเซีย ในบรรดาชาติต่าง ๆ เหล่านี้ นับว่าชาวอินเดียเป็นชาติที่สำคัญที่สุดที่เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย เพราะได้นำเอาวัฒนธรรม, ศาสนา, ศิลปกรรมและอื่น ๆ เข้ามาให้ ซึ่งสำเร็จรูปเป็นศาสนาและวัฒนธรรมประจำชาติไทยอยู่ในเวลานี้ จึงนับว่าเรื่องการเข้ามาของชาวอินเดียเป็นตัวเรื่องสำคัญของเรื่องที่จะกล่าวโดยละเอียดต่อไปข้างหน้า

ในจดหมายเหตุแห่งราชสำนักจีน มีกล่าวถึงเจ้าชายโกณฑัญญะในประเทศอินเดีย ฝันว่าพระเจ้าพรหมาสตร์และบอกให้ไปเรือทางทิศตะวันออกในที่สุดได้มายังแหลมอินโดจีน ครอบครองอาณาจักรอันมีนามว่าพนมหรือพูนันอันอยู่ทางภาคตะวันออกของประเทศไทยเวลานี้และเลยเข้าไป ในประเทศเขมร ซึ่งเราก็กว้านกันแล้วว่าเป็นอาณาจักรเก่าแก่ทางภาคเอเชียอาคเนย์เท่าที่ประวัติศาสตร์จะบอกได้ ซึ่งไม่หลังกว่าอาณาจักรทวารวดีที่นครปฐม โดยเฉพาะจดหมายเหตุจีนในสมัยเหลียง ก็มีข้อความที่ชี้ให้เห็นได้ว่าแม้อาณาจักรพนมนี้ก็ได้รับศิลปะและวัฒนธรรมอินเดียผ่านทางรัฐ พาน-พาน ซึ่งเวลานี้รัฐนี้กันที่ท้องที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระหว่างอ่าวบ้านดอนกับนครศรีธรรมราช การที่เป็นเช่นนี้ย่อมแสดงให้เห็นได้ว่าดินแดนทางรอบอ่าวบ้านดอนได้รับวัฒนธรรมอินเดียเก่าแก่ก่อนอาณาจักรพนมนี้เสียอีก ซึ่งทำให้เรากล่าวว่าชาวอินเดียได้เหยียบย่ำบนดินแดนรอบอ่าวบ้านดอนก่อนการเกิดของอาณาจักรพนมอันเก่าแก่กันแน่

สำหรับเชื้อชาติ หมูชน ก็ต้องพูดอย่างกำปั้นทุบดินว่า ประกอบด้วยชนชาติ ที่อยู่ที่นี่ตั้งแต่ชุมพรหรือว่าใต้ชุมพรลงมาจนถึงปลายแหลมมลายู ถึงสุมาตราและชวา เข้าใจว่าจะต้องเป็นคนพันธุ์ชาติออสโตรมาเล ชาติพันธุ์ออสตราลอยด์ หรืออะไรทำนองนี้ เรื่องนี้เป็นเรื่องมานุษยวิทยา แม้แต่คำว่าชาติไทย หรือชนชาติไทยก็ยังเป็นปัญหา เดียวนี้มีคนคิดเห็นกันขึ้นมาว่าชนชาติไทยมีมา แล้วตั้งหลายพันปีทางภาคอีสานนั้น พันธุ์ออสตราลอยด์นั้นอาจจะมาทางนี้แล้วหรือเป็นพันธุ์เดียวกัน

ถ้าเรียกคนพวกนี้ว่าไทย ก็หมายความว่า ได้มาปนกับคนไทยที่เกิดนิยมชาวอินเดีย นักเสี่ยงโชคนักผจญภัยทั่วอินเดีย ซึ่งมาตั้งอาณาจักรขึ้นได้บนชนชาตินี้ เพราะว่าเขาไม่อาจจะชนเอาชนชาติอินเดียมาที่นี่ได้ เขาต้องมามีอำนาจเหนือคนที่อยู่ที่นี่ นายธรรมทาสเขาเรียกคนเหล่านี้ว่าไทย แต่คนอื่นเขาไม่ยอมเขาก็ไม่สามารถจะหาคนชาติใด มาให้เป็นพลเมืองของพระเจ้ากรุงศรีวิชัยได้เหมือนกัน

๓. ความรู้เรื่องการเดินทางข้ามคาบสมุทร

เส้นทางข้ามคาบสมุทรเป็นการเดินทางติดต่อระหว่างทะเลอันดามัน และทะเลจีนตอนใต้ นอกเหนือจากการเดินเรือผ่านช่องแคบมะละกาโดยอ้อมแหลมมลายูนั้น ยังมีเส้นทางบกด้วยการข้าม

คาบสมุทรอยู่หลายทาง ทางตอนบนของอ่าวไทยมีเส้นทางผ่านจากพม่ามายังด่านเจดีย์สามองค์ตามลำน้ำ
 ไทรโยคมายังนครปฐม และที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์โดยผ่านทางช่องสิงขร ในบริเวณจังหวัดภาคใต้มี
 เส้นทางข้ามคาบสมุทรอยู่หลายเส้นทางได้แก่

๑. กระบุรี - ชุมพร นับเป็นเส้นทางที่สั้นที่สุด
๒. คลองราชกรูด - พะโต๊ะ - แม่น้ำหลังสวน
๓. พังดึก - คลองเหลล - คลองสก - คลองพุมดวง - แม่น้ำตาปี - อ่าวบ้านดอน
๔. คลองมะรุ่ย - คลองชะอุ่น - คลองสก - คลองพุมดวง - แม่น้ำตาปี - อ่าวบ้านดอน
๕. คลองปะกาไสย - คลองโตรม - คลองอีปัน - แม่น้ำตาปี - อ่าวบ้านดอน
๖. คลองท่อม - คลองสินปุน - แม่น้ำตาปี - อ่าวบ้านดอน
๗. ปากแม่น้ำกันตัง - แม่น้ำตรัง - ห้วยยอด - พังสง - ร่อนพิบูลย์ - นครศรีธรรมราช
๘. สตูล - ทะเลสาบสงขลา
๙. ไทรบุรี - ทะเลสาบสงขลา

เส้นทางเหล่านี้สามารถใช้เดินเรือร่วมกับการเดินทางทำบางส่วน เส้นทางข้าม
 คาบสมุทรสายที่ ๑, ๒ และ ๓ เป็นเส้นทางที่ตัดข้ามทิวเขาด้านตะวันตก ซึ่งค่อนข้างสูงและลำบาก
 กว่าเส้นทาง ๔, ๕, ๖ ซึ่งใช้เส้นทางเดินเรือได้เกือบตลอดและผ่านไปตามที่ราบ อาศัยการเดินทางทำ
 เพียงระยะทางสั้น ๆ เส้นทาง ๗, ๘ และ ๙ เป็นเส้นทางข้ามแนวทิวเขาด้านตะวันออกไปยังอ่าวไทย
 โดยเฉพาะที่นครศรีธรรมราช และสงขลา สำหรับเส้นทาง ๑ ถึง ๖ สามารถผ่านไปทาง
 นครศรีธรรมราชได้โดยใช้เส้นทางไปตามแม่น้ำตาปี ไปจนถึงฉวางแล้วตัดข้าม ทิวเขาตะวันออกที่ช่อง
 เขา ไปยังลานสกาแล้วต่อไปยังนครศรีธรรมราช เส้นทางทั้งหมดเหล่านี้อาจเคยใช้เป็นเส้นทางข้าม
 คาบสมุทรในสมัยเดียวกัน หรืออาจนิยมใช้แตกต่างกันในแต่ละช่วงสมัยตามแต่จะมีจุดเริ่มต้น ณ ที่ใด
 และมีวัตถุประสงค์จะไปยังที่ใด เส้นทางเหล่านี้จะเป็นแนวทางสำหรับการสำรวจค้นหาแหล่งชุมชน
 โบราณต่อไปได้เป็นอย่างดีเรื่องราวเกี่ยวกับอาณาจักรศรีวิชัยเต็มไปด้วยข้อโต้แย้ง แต่ข้าพเจ้าคิดว่าข้อ
 โต้แย้งนั้นไม่ใช่สิ่งจำเป็น ดังนั้นจึงขอเริ่มต้นด้วยหลักฐานที่พิสูจน์ได้ ๒ ประการที่โต้แย้งไม่ได้เพื่อให้
 เกิดความชัดเจน ประการแรก คือ หลักฐานเกี่ยวกับกระแสน้ำซึ่งไม่เคยเปลี่ยนทิศทางนับพัน ๆ ปีมาแล้ว
 และจะยังคงเป็นเช่นนี้ต่อไป ในสมัยโบราณการแล่นเรือโดยอาศัยลมมรสุมคนจะออกเดินทางจากทางใต้
 ของจีนเมื่อลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือพัด และแล่นเรือมาถึงชายฝั่งตะวันออกของแหลมมลายู ในสมัย
 นั้นจะใช้เวลาประมาณ ๑ เดือน ถึงแม้ว่าการเดินเรือระหว่างเอเชียกลางถึงเอเชียตะวันออกไกลด้วยเรือ
 เดินทะเลอย่างรวดเร็ว (เรือ โปส - a pass-eu หรือเรือเปอร์เซีย) แต่ครั้งจะใช้เวลา ๒๐ วัน แต่ถ้าเป็นเรือที่
 แล่นช้าหน่อยก็อาจจะใช้เวลาจนถึง ๔๐ วัน และจากชายฝั่งตะวันออกของแหลมมลายู เรือจะแล่นเลียบ
 ชายฝั่งลงไปจนถึงเส้นศูนย์สูตรกินเวลาประมาณ ๑๕ วัน หลังจากนั้นจะแล่นอ้อมแหลมโดยผ่านช่องแคบ
 มะละกา เลียบขึ้นมาตามชายฝั่งตะวันตกถึงเมืองท่าเมืองหนึ่งของบรรดาเมืองท่าตามชายฝั่งด้านนี้ จะใช้
 เวลาอีก ๑๕ วัน จากเมืองท่าแห่งนี้ เรือจะแล่นตัดข้ามมหาสมุทรอินเดีย โดยผ่านช่องทางที่ ๑๐ องศา
 (Ten Degree Channel ซึ่งอยู่ระหว่างหมู่เกาะนิโคบาร์และอันดามัน) ไปยังเมืองท่าต่าง ๆ บริเวณอินเดีย
 ตอนเหนือหรืออินเดียตอนใต้และเกาะลังกา จากเกาะลังกา เรืออาจจะแล่นต่อไปอีกจนถึงเมืองท่าต่าง ๆ
 บริเวณเอเชียตะวันออกกลาง เมื่อฤดูมรสุมผลัดเปลี่ยนใหม่การเดินทางกลับจะต้องกระทำตามทิศทางลม
 บังคับ ถ้าไม่พลาดเที่ยวมรสุมหรือเกิดเหตุการณ์ผันแปรทำให้ล่าช้า เรือจะเดินทางกลับถึงบ้านภายในปีเดียว

กันนั้น นี่คือลักษณะการเดินทางเรือในสมัยโบราณ ประการที่สอง คือการสังเกตนาฬิกาแดด ดังที่ปรากฏข้อมูลในประวัติศาสตร์ราชวงศ์ถัง และหลักฐานของอู่-ซิง โดยเฉพาะหลักฐานของอู่-ซิง นั้น เราถือว่าเป็นหลักฐานขั้นต้น (first-hand evidence) ที่เขียนขึ้นจากการพบเห็นด้วยตนเองและได้รับการบอกเล่าจากผู้คนตามเมืองต่าง ๆ ที่แวะ ดังเช่น (๑) ที่โม-โล-ยู (Mo-lo-yu) “เราเห็นเงาของเข็มนาฬิกา (dial-plate) ทอดในลักษณะไม่สั้น และไม่ยาวนานในกลางเดือนแปด (ตัวอย่างเช่น ช่วงเวลาในฤดูใบไม้ร่วงที่กลางวันกับกลางคืนมีระยะเวลาเท่ากัน) ในตอนเที่ยงวันไม่เห็นเงาของคนที่ยืนอยู่ในวันนั้น ซึ่งในกรณีเช่นนี้จะปรากฏในกลางฤดูใบไม้ผลิ (๒) ที่โฮ-หลิง (Ho-Ling) ในฤดูร้อนตอนเที่ยงวัน เข็มสูง ๘ ชิ (shih) มีเงาชี้ไปทางทิศใต้ยาว ๒ ชิ ๔ ซุน (fsun) ข้อมูลนี้กล่าวไว้ในหลักฐานของอู่-ซิง และในประวัติศาสตร์ราชวงศ์ถัง แสดงว่า โฮ-หลิง ตั้งอยู่เหนือเส้นศูนย์สูตรโฮ-หลิง หรือที่อู่-ซิง (๓) ที่โฟ-ชิ (Fo-shih) ในฤดูร้อนตอนเที่ยงวัน เข็มสูง ๘ ชิ มีเงาชี้ไปทางใต้ ๒ ชิ ๕ ซุน ข้อมูลนี้ปรากฏอยู่ในหลักฐานของอู่-ซิง และในประวัติศาสตร์ราชวงศ์ถัง แสดงว่า โฟ-ชิ คงจะอยู่บริเวณเหนือเส้นศูนย์สูตร และอยู่เหนือโฮ-หลิง เล็กน้อยโฟ-ชิ (ย่อมาจาก ชิ-ลิ-โฟ-ชิ-Shih-li-fo-shih) หมายถึง ไชยา (๔) ชี-ชา (Chieh-Cha) หมายถึง เกดะห์ (Kedah) อยู่บริเวณชายฝั่งตะวันตกแหลมมลายู สถานที่แห่งนี้ไม่ปรากฏหลักฐานการสังเกตนาฬิกาแดด และถึงแม้ว่าข้าพเจ้าไม่อาจบอกได้ว่าสถานที่นี้เก่าแก่เพียงใดแต่จากหลักฐานทางโบราณคดีที่ปรากฏอยู่นั้นมีอายุย้อนหลังถึงก่อนสมัยมุสลิม เกดะห์ (หรือไทรบุรีในภาษาไทย) นี้ปรากฏในจารึกอินเดียฝ่ายใต้ว่า กิดารัม (Kidaram) และ กะดะราม (Kadaram)

๔. ความรู้เรื่องอารยธรรมศรีวิชัยในชุมชน

แม้ว่าเรื่องราวของอาณาจักรศรีวิชัยจะยังอยู่ในระหว่างการค้นคว้าศึกษาวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างมากก็จริง แต่ก็เป็นที่ยอมรับกันแล้วในข้อหนึ่ง ว่าศูนย์กลางอำนาจของอาณาจักรนี้ได้เคยตั้งอยู่ที่ดินแดนรอบอ่าวบ้านดอน เป็นระยะยาวระยะหนึ่งโดยแน่นอน คุณงามความดีของการมีอาณาจักรศรีวิชัยที่เคยมีอยู่ในดินแดนนี้ควรจะมีการรื้อฟื้นให้กลับมาในฐานะที่ว่า “วิญญานศรีวิชัยคืนชีพ” เพื่อประโยชน์และความสุขแก่มหาชนในถิ่นนี้ กระทั่งยังมองเห็นอยู่ได้ว่าประชาชนในถิ่นนี้มีวิญญานแห่งกวีอยู่ในสันดาน แม้กระทั่งชวานาก็มีความสามารถกล่าวบทกลอนอันประกอบด้วยธรรมะออกมาได้โดยง่าย แม้ศิลปะแห่งการปรุงอาหาร การนุ่งห่ม ประดับตกแต่งก็ยังมีการร้อยแห่งวัฒนธรรมอินเดียของสมัยศรีวิชัยนั้นเหลือให้เห็นอยู่ในรูปแบบของวัฒนธรรมระดับสูง และได้ถือเป็นเอกลักษณ์ไทยไปในที่สุด

ในส่วนตัวทางศิลปกรรม ปรากฏในบันทึกของชนต่างชาติ เช่น อาหรับ เป็นต้น ที่เคยมาสู่ดินแดนศรีวิชัย แล้วบันทึกไว้ว่าที่นั่น “ไม่มีใครถือเอาของตก” อาหรับผู้หนึ่งได้ทำการทดลองด้วยการทิ้งทองคำไว้กลางถนนแห่งหนึ่ง แล้วทองก็หายไปในที่อื่นเสียหลายปี กลับมาอีกได้ตรวจดูก็พบว่าทองคำอยู่ที่ตรงนั้นหากแต่ว่ามันจมลึกลงไปในดินตามสมควรแก่เวลาและการเหยียบย่ำของมหาชนที่เดินถนน ถ้าศิลปกรรมขนาดนี้กลับมาในดินแดนแห่งนี้ก็จะเป็นที่น่าชื่นใจสักเท่าไรกัน ศิลปกรรมแห่งการรักเพื่อนบ้านแห่งกันและกัน มันคงอย่างมหาศาล เหลืออยู่ในลักษณะที่แสดงให้เห็นว่าบ้านไม่ต้องมีกุญแจ แม้จะนอนก็ไม่ต้องใส่สลักประตูเรือน เมื่อเร็ว ๆ นี้ยังมีวัฒนธรรมศิลปกรรมเหลืออยู่ในรูปของศาลาทานสำหรับคนเดินทาง เป็นศาลาพักมีห้องหับมีข้าวสาร เสปียงอาหาร หม้อข้าว เต่าไฟ เสื่อหมอน ไม้ให้พร้อม วัฒนธรรมนี้พึงจะหายสูญไป เมื่อวัฒนธรรมแห่งวัตถุนิยมเข้ามา เคยมีการยกย่องสถาบัน คนแก่ คนเฒ่า พระเจ้า พระสงฆ์อย่างสูงสุด เป็นที่ยึดหวังทางจิตใจของมหาชน ไม่มีการขโมยของวัด แม้ของสาธารณณะที่เก็บไว้ตามถ้ำตามเขา ไม่ทำอันตรายสัตว์ในวัด ไม่ทำลายหรือ

ประทุษร้าย ถนนหนทาง ห้วย หนอง คลอง บึง บางอันเป็นสาธารณะประโยชน์ สถาบันวัด ตั้งอยู่อย่างมั่นคงในจิตใจของปราชญ์ ตามยอดเขาเล็ก ๆ ทุกยอด จะมีซาก ศาสนสถานเหลือให้เห็นอยู่ว่าเป็นที่ประกอบกิจการศาสนา ทำบุญสุนทรทาน ตามกาลตามโอกาส แม้ไม่ถึงขนาดจะเป็นวัดแต่ก็สำเร็จประโยชน์ได้เป็นอย่างดี เป็นการย้อมจิตพลเมือง ให้ประกอบไปด้วยกุศลเป็นประจำ เป็นรากฐานของศีลธรรมและศาสนาในชั้นรากฐาน ยังมีการจัดสรร นิยมให้มีสิ่งของ สัตว์ หรือพลุกาชาติ ชนิดที่เป็นของอุบาทว์ น่ารังเกียจ ไม่ควรเกี่ยวข้องกับ และของที่เป็นศิริมงคลแล้วติดต่อกัน แต่ฝ่ายที่เป็นศิริมงคลเท่านั้น เป็นเครื่องสร้างรากฐานอันมั่นคงทางศีลธรรม แม้ในระดับเด็ก ๆ จะมีนิสัยเกลียดกลัวสิ่งชั่วที่คนเขาพากันประณาม บ้านเมืองนี้ดูจะชอบคำว่า “โพธิ์” กันอย่างมาก จึงมีชื่อสถานที่ที่ประกอบอยู่ด้วยคำว่า “โพธิ์” มากมาย เช่นคำว่า บ้านโพธิ์ ท่าโพธิ์ คลองโพธิ์ แหล่มโพธิ์ เขาโพธิ์ บางโพธิ์ บ่อโพธิ์ หุ้งโพธิ์ วัดโพธิ์ เป็นต้น

ในส่วน ทางศาสนา นั้นเล่า มีความมั่นคงอยู่ในดินแดนนี้ ประชาชนรู้ความหมายของคำว่า “ธรรมะ” ในทุกรูปแบบของทุกคำรู้ความหมายอันลึกซึ้งของคำว่า “โพธิสัตว์” โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อวโลกิตศวรรโพธิสัตว์ ซึ่งแพร่หลายอยู่ในที่ทั่วไป ชุตพบได้เป็นประจำ มีการสร้างปราสาทอิฐที่ตั้งที่บันทึกลงอยู่ในแผ่นศิลาจารึกของกรุงศรีวิชัย สำหรับเป็นที่ประดิษฐาน พระโพธิสัตว์หรือพระพุทธรูปในลักษณะที่แสดงให้เห็นความมั่นคงของพระศาสนา ศรัทธาของพระราชาและประชาชน ดูจะมีศาสนาพราหมณ์เป็นรากฐานแห่งศีลธรรมทั่วไปในขั้นต้น ๆ และมีพุทธศาสนาเป็นรากฐานแห่งปรมัตถธรรมในขั้นสูง กระทั่งแม้บทกล่อมลูกให้นอน ก็ยังมีใจความเป็นปรมัตถธรรมเรื่องนิพพาน ดังบทกล่อมลูกชื่อ “มะพร้าวนาฬิกากรกลางทะเลขี้ผึ้ง” และ “มะม่วงหิมพานต์กลางแม่น้ำทะเลหลวง” เป็นต้น ประชาชนนับถือศาสนาพุทธเคียงคู่กันไปกับศาสนาพราหมณ์ อันเป็นวัฒนธรรมอินเดียเพียงพอที่จะสนองความต้องการทางศีลธรรมของประชาชน ทุกระดับทุกเพศทุกวัย นับว่าเป็นรากฐานที่มีประโยชน์แก่การปกครอง การเมือง การเศรษฐกิจ เป็นต้น อย่างครบถ้วน

ส่วน ทางวัฒนธรรม นั้นเล่า มีธรรมเนียมประเพณี สำหรับก่อให้เกิดประโยชน์แก่คนทุกชั้น ทุกเพศ และทุกวัย ด้วยการประดิษฐ์ขึ้นมาให้เหมาะสม แก่กาลเวลาในรอบปี คือเหมาะสมทุก ๆ เดือน จนอาจจะกล่าวได้ประเพณีพิธีทำบุญ ๑๒ เดือนนั้น ดูจะไม่ใช่ว่าจะเริ่มตั้งขึ้นในยุคสุโขทัยเสียแล้ว หากแต่จะได้มีมาแล้วตั้งแต่ยุคสมัยศรีวิชัยที่เหลือซากให้เห็นอยู่ในดินแดนรอบอ่าวบ้านดอน ซึ่งพอจะติดตามให้ครบได้ทั้ง ๑๒ เดือนทีเดียว ประเพณีแห่พระบกพระน้ำ เป็นสิ่งที่เชื่อได้ว่า ได้มีมาแล้วแต่สมัยศรีวิชัย เพราะจำลองแบบมาจากอินเดียซึ่งมีมาแต่โบราณกาลกระทั่งทุกวันนี้ ซึ่งเป็นเสมือนการเชิญเสด็จพระเทียวเยี่ยมเยียนโปรดสัตว์ทั่วบ้านทั่วเมือง วัฒนธรรมอันสูงส่งและบริสุทธิ์สมัยนั้น เกื้อกูลอย่างยิ่งแก่การศึกษา อักษรศาสตร์ กวีนิพนธ์ สุขภาพอนามัย อย่างสุดที่จะเป็นไปได้ เอื้อเพื่อ เอาใจใส่กับสิ่งแวดล้อม เพื่อไม่ให้เกิดสิ่งที่เรียกกันในสมัยนี้ว่า “ภาวะมลพิษ” ปากก็ได้รับการพิทักษ์รักษาอย่างสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มีต้นไม้ปาทรงผลเหลืองอร่ามทั่วไปในป่า ซึ่งผู้เขียนเองก็ยังทันเห็นเมื่อเป็นเด็ก เตียวนี้ก็ได้กลายเป็นไร่ นา หรือป่า ที่ไร่ประโยชน์ไปก็มี ยังมีสถาบันพ่อแม่ แม่เฒ่า ประจำหมู่บ้าน อันเป็นที่เชื่อฟังเคารพนับถือของทุกคนในหมู่บ้านนับตั้งแต่เด็กกระทั่งคนแก่ด้วยกันจนไม่อาจจะเกิดยุวชนอันธพาลขึ้นมาอย่างหนาแน่นเหมือนในสมัยนี้ การศึกษาเจริญถึงกับมีการใช้ภาษาสันสกฤตในการจารึกศิลาประกาศกิจการของบ้านเมือง

๕.๒ อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี” สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

๑) ประวัติศาสตร์จากตำนานโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอน พบว่า เต็มไปด้วยศิลปะโบราณคดีและวัฒนธรรมตามแบบอินเดียแสดงหลักฐาน ลักษณะของแผ่นดินรอบอ่าวบ้านดอน แผ่นดินในท้องที่อำเภอไชยา อำเภอท่าฉาง อำเภอพุนพิน อำเภอกีรีรัฐนิคม (ท่าขนอน) อำเภอเมือง และอำเภอกาญจนดิษฐ์ ซึ่งตั้งอยู่รอบอ่าวใหญ่เครื่องมือหินของสมัยอายุหิน รอบอ่าวบ้านดอนการที่ได้พบเครื่องมือหินแห่งสมัยอายุหิน เป็นจำนวนมาก มนุษย์รอบอ่าวบ้านดอน ก่อนชาวอินเดียเข้ามาเป็นที่ทราบกันอยู่แล้วว่า ชนชาวอินเดียได้เกี่ยวข้องกับดินแดนแถบนี้ไม่น้อยกว่า ๒,๐๐๐ ปีมาแล้ว ซึ่งตำนานโบราณคดีและเรื่องเล่าเกี่ยวกับพื้นที่ของพวกมลายูและพวกคนเดิม ๆ ของถิ่นนี้ โดยเฉพาะในการล่าสัตว์ และมีไม้ไผ่ก็ยังคงใช้กันในวงการพิธีกรรมนิยม เช่น การตัดสายสะตือเด็ก เป็นต้น” เครื่องมือหินแห่งสมัยหินยุคหลังนี้ คนพื้นเมืองเรียกกันว่า “หินขวานฟ้า” “ขวานมลายูบนแหลมมลายู เรียกขวานหินนี้ว่า “บาตุลิตา, หะลิตา, หรือ บาตุบิเตอ” ซึ่งทั้งสามคำนี้ล้วนแต่แปลว่าสายฟ้าซึ่งประสบการณ์เกี่ยวกับโบราณวัตถุโบราณสถานในพื้นที่ทำให้เกิดเหตุการณ์อันสำคัญในสมัยโบราณในด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดีของอ่าวบ้านดอนเอง หลักแห่งวิชาโบราณคดี คือถือเอาที่หลักฐานพยาน ปรากฏอยู่เป็นวัตถุแล้วเราอาจกล่าวได้โดยการคำนวณจากจดหมายเหตุจีนหรือจีนวัตถุ เช่น เศษกระดูก สิ้นค้าหรือแม่ที่สุดแต่รูปปฏิมากรรมต่าง ๆ ที่ตกหล่นอยู่ เป็นเครื่องบอกเวลาก็กล่าวได้แต่เพียงว่าเมื่อสัก ๒,๐๐๐ ปีมาแล้ว เป็นอย่างนี้ เพราะว่า รอบอ่าวบ้านดอนทั้งชาวบ้านและนักโบราณคดี ผู้เชี่ยวชาญจากต่างประเทศได้มีการค้นพบเครื่องมือหินของสมัยยุคหินและมนุษย์ที่อาศัยรอบอ่าวบ้านดอนตามเส้นทางตะกั่วป่า-รอบอ่าวบ้านดอน เป็นเส้นทางสำคัญสำหรับข้ามแหลมมาทำการค้าขายในบริเวณรอบอ่าวบ้านดอนนครแห่งประวัติศาสตร์ที่มีการผสมผสานวิถีชีวิต ภูมิปัญญาการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จนมาถึงปัจจุบันซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพงษ์พันธ์ สำเภาเงินได้ศึกษาเรื่องความเชื่อมโยงของวัฒนธรรมท้องถิ่นสมัยอดีตถึงปัจจุบัน เพื่อพัฒนาฐานข้อมูลวัฒนธรรมและอารยธรรมโบราณ ในพื้นที่บริเวณลุ่มแม่น้ำโขงและคาบสมุทรมลายู นำเสนอ การศึกษาแหล่งชุมชนโบราณ ยุคก่อนประวัติศาสตร์ในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานีและจังหวัดนครศรีธรรมราช ก่อนปี พ.ศ. ๑๘๐๐ การศึกษาแหล่งในยุคก่อนประวัติศาสตร์เนื่องจากแหล่งโบราณคดีเกือบทั้งหมดมีการศึกษามาก่อนหน้านี้ มีการค้นพบมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ด้วยคุณลักษณะของแหล่งที่มักประกอบไปด้วยสร้างอาคารสิ่งก่อสร้างรูปเคารพที่มีก่อบนพื้นที่เดียวกัน แหล่งชุมชนในปัจจุบันมีขอบเขตขนาดค่อนข้างชัดเจนซึ่งเป็นที่สังเกตได้ง่ายและเป็นที่ยอมรับของประชาชนในพื้นที่ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชูศักดิ์ วิทยาทัดได้ศึกษาเรื่องประวัติศาสตร์การต่อสู้เพื่อการเข้าถึงทรัพยากรของคนเมืองน่าน เพื่อการเข้าถึงทรัพยากรได้อาศัยแนวคิดและวิธีการศึกษาทางด้านประวัติศาสตร์ภูมิศาสตร์และมานุษยวิทยา เพื่อเรียนรู้ถึงเรื่องราวของชาวบ้านที่มักไม่ปรากฏหรือเป็นที่รับรู้ในบทบันทึกอย่างเป็นทางการ ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยโดยกำหนดประเด็นการวิจัยเพื่อเป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษาโดยมีประเด็นการศึกษาที่อาศัยมโนทัศน์ร่วมกัน ได้แก่ ประวัติศาสตร์ของชาวบ้านความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ การบ่งบอกอัตลักษณ์ และการช่วงชิงการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติ

๒) วิเคราะห์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนตามหลักภูมิศาสตร์และวัฒนธรรม พบว่า ชาวอินเดียได้มายังแหลมมลายูหรือดินแดนสุวรรณภูมิเพื่อประโยชน์แก่การค้า การเผยแผ่ศาสนาและ

วัฒนธรรม ด้วยการแสวงหาดินแดนนอกมาตุภูมิ ตั้งแต่สมัยเมื่อ ๒,๐๐๐ ปีมาแล้ว ได้ใช้ทางคมนาคมขนถ่ายข้ามแหลมที่ตะกั่วป่า-อ่าวบ้านดอนจนเป็นเหตุให้ดินแดนส่วนนี้ยังผลให้คนในอ่าวบ้านดอนมีลักษณะผิดกับไทยเดิมอย่างมากมาย เนื่องด้วยอิทธิพลแห่งวัฒนธรรมอินเดียที่อยู่ในดินแดนรอบอ่าวบ้านดอน เมื่อพิจารณาในภูมิศาสตร์และวัฒนธรรมในพื้นที่ ทางฝั่งตะกั่วป่ามีที่ทอดสมอหลบมรสุมได้อย่างดีทุกฤดูกาล เรือที่มาจากอินเดียได้ เมื่อเดินทางมาถึงหมู่เกาะอันดามันจะต้องอ้อมไปทางใต้ไปตามช่องระหว่างหมู่เกาะ อันดามันกับหมู่เกาะนิโคบาร์แล้วเรือจะแล่นตรงไปยังตะกั่วป่าอย่างเหมาะสมเจาะที่สุด ส่วนขนบธรรมเนียมหรือประเพณีอันเป็นวัฒนธรรมที่เนื่องกันอยู่กับชีวิตประจำวันของคนในสมัยนั้น ส่วนที่เกี่ยวกับศิลปะ การไถนา ต้นตาล พร้าหมอน การแห่พระ การทำบุญสารท การเกิด นิยาย หรือ นิทาน การปรุงอาหาร ภาษาพูดของคนไทย ทั้งหมดตามที่กล่าวมานี้เป็นอันว่าเมื่อมองดูในด้านวัฒนธรรมโดยทั่ว ๆ ไปแล้ว เราจะรู้สึกว่าเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการมาของชาวอินเดียสู่ดินแดนสุวรรณภูมิ เป็นอย่างนี้เพราะว่า ความเห็นเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานและวัฒนธรรมในพื้นที่เป็นเส้นทางเรือสินค้าเดินระหว่างเมืองจีนและอินเดีย เปอร์เซีย อาหรับ (แหล่งทองของสุวรรณภูมิ) นักประวัติศาสตร์ตีความว่า ศรีวิชัยร่ำรวยเพราะการค้า (อ่าวบ้านดอน) ก็คงจะเป็นจริง การเปลี่ยนแปลง การกระจายและการปรับตัวทางวัฒนธรรมภายในลุ่มแม่น้ำตาปิจนทำให้เกิดชีวิตภูมิปัญญาลุ่มแม่น้ำตาปิจนมาถึงปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสักรินทร์ แซ่ภูได้ศึกษาเรื่องวิวัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ภายในท้องถื่นริมฝั่งลุ่มน้ำชี กระบวนการทำความเข้าใจเกี่ยวกับ “พื้นที่ (Space) ริมฝั่งลุ่มน้ำชี” ในการศึกษาครั้งนี้ จะเป็นการสร้างความเข้าใจเชื่อมโยงจากพื้นที่ทางกายภาพไปสู่มิติต่าง ๆ เช่น มิติทางความเชื่อและศาสนา มิติทางการจัดการ มิติเชิงพฤติกรรม มิติของการสร้างอัตลักษณ์และการรวมกลุ่มของผู้คน เป็นต้นและสอดคล้องกับ วิบูลย์ เข้มเฉลิม ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมท้องถื่นชุมชนบ้านป่าต้นน้ำคลองระบม-สียัด พบว่า พื้นที่ของชุมชนบ้านป่า มีความเป็นมาที่ยาวนานเกินกว่าร้อยปีจากหลักฐานทางโบราณคดีของวัดท่าอู่ไทรและโบราณวัตถุทั่วพื้นที่อีกทั้งยังคงเคยเป็นเส้นทางการค้าภายในประเทศเป็นที่ตั้งเมืองหน้าด่านในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นและมีทางเชื่อมต่อสัญจรไปมายังเมืองจันทน์เมืองเขมรและเมืองลาววันนี้ ของคนบ้านป่า มีความขัดแย้งในชุมชนผลสืบเนื่องจากวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไป ปัญหาปากท้องและความสัมพันธ์ในเชิงเครือญาติเปลี่ยนแปลง คนรุ่นใหม่เริ่มไม่สนใจชุมชน บางส่วนดิ้นรนไปรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม คนเฒ่าคนแก่ถูกปล่อยให้เลี้ยงหลานอยู่บ้าน ภูมิปัญญาท้องถื่นจางหายและขาดการเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง ชุมชนให้คุณค่าและความสำคัญในความเชื่อของภูมิปัญญาและประเพณีน้อยลง ณ เวลานี้ คนบางกลุ่มเริ่มหันกลับมาทบทวนตัวเองจากอดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อเรียนรู้และสร้างความเชื่อมั่นในภูมิปัญญาเดิมที่ใช้ต่อยอดความรู้ใหม่ สร้างความสัมพันธ์ใหม่แล้วนำไปจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในปัจจุบันของท้องถื่น

๓) องค์ความรู้ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนรอบอ่าวบ้านดอนลุ่มน้ำตาปิจซึ่งคณะผู้วิจัยหวังอย่างเต็มเปี่ยมว่า การศึกษาครั้งนี้ “เปิดวิญญูณแห่งศรีวิชัยจักคืนชีพด้วยร่องรอยทางวิถีชีวิตภูมิปัญญาที่ฝังรากลงสู่พื้นที่อ่าวบ้านดอน” ที่เคยมีในยุคนี้กลับคืนมาสู่ดินแดนนี้แห่งยุคนี้ ขึ้นมาเพื่อเป็นที่รองรับวิญญูณแห่งศรีวิชัยอันจักคืนชีพมาสู่ดินแดนนี้โดยการขับเคลื่อนผ่านกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ ของจังหวัดสุราษฎร์ธานี เช่น ตลาดประชารัฐ ตลาดวัฒนธรรม ถนนสายวัฒนธรรม บ้านแม่น้ำเมืองคนดี วิถีวัฒนธรรมสืบต่อไป เป็นอย่างนี้เพราะว่า แผ่นดินที่เป็นกันอ่าวเหมาะแก่การหลบช่วงมรสุมเมื่อเรือสินค้าจำนวนมาก ๆ มาเจอกัน แลกเปลี่ยน ซื้อขายสินค้าทำให้เกิดแหล่งรวมพ่อค้าวานิชต่าง

ๆ มาร่วมตัวกัน พุดคุยกัน สื่อสาร ทำความเข้าใจวิถีชีวิตความเป็นไปกลายเป็นแหล่งรวมการผสมผสานที่มี ร่องรอยของความเป็นอารยธรรมที่ทรงคุณค่าฝังรากลงสู่พื้นที่อ่าวบ้านดอนปัจจุบันคือจังหวัด สุราษฎร์ธานี นั่นเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนำชัย ศุภฤกษ์ชัยสกุล ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนา รูปแบบการ ส่งเสริมพฤติกรรมตามค่านิยมและวัฒนธรรมไทยอย่างยั่งยืนด้วยการสังเคราะห์งานวิจัย พบว่า ปัจจัยเชิง ผล มีจำนวน ๖ ปัจจัยย่อย คือ การรวมกลุ่ม การเรียนรู้วิถีชีวิตดั้งเดิม การเรียนรู้วัฒนธรรมของชาวไทย พวน การอนุรักษ์วัฒนธรรมของชาวไทยพวน การสืบทอดวัฒนธรรมของชาวไทยพวน และการเผยแพร่ วัฒนธรรมของชาวไทยพวน การพัฒนา รูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมตามค่านิยมและวัฒนธรรมไทย อย่างยั่งยืน คือ การส่งเสริมปัจจัยเชิงเหตุที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมพฤติกรรมตามค่านิยมและวัฒนธรรม ไทยพวนอย่างยั่งยืนจำนวน ๓ กลุ่มปัจจัย เพื่อนำไปสู่การเกิดพฤติกรรมตามค่านิยมและวัฒนธรรมไทย พวนอย่างต่อเนื่องยั่งยืนต่อไปและสอดคล้องกับงานวิจัยของ อนุสรณ์ อุณโณได้ศึกษาเรื่องสืบสร้าง ประวัติศาสตร์วัฒนธรรม อัมพวาสวนนอกตำบลบางนางลี่” พบว่า ท้องถิ่นบางนางลี่ได้ผ่านกระบวนการ ปรับตัวเข้ากับเงื่อนไขเชิงนิเวศวิทยา เศรษฐกิจและการเมืองมาอย่างต่อเนื่องกล่าวในเชิงนิเวศวิทยาชาว บางนางลี่สมัยบุกเบิกได้ปรับตัวเข้ากับระบบนิเวศบริเวณรอยต่อปากแม่น้ำด้วยการปลูกสร้างบ้านเรือน เป็นแนวตามริมน้ำและพัฒนาระบบสวนยกร่องสำหรับปลูกพืชผักผลไม้มาจนถึงปัจจุบัน

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การวิจัยเรื่อง “ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี” คณะผู้วิจัยมี ข้อเสนอแนะ กลุ่มองค์กรและเครือข่ายที่เกี่ยวข้องในส่วนของการพัฒนาภายใต้จุดร่วมประวัติศาสตร์ การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี เป็นสื่อกลางนำไปสู่การกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ในการ พัฒนาภายใต้จุดร่วมเดียวกัน คือ ประวัติศาสตร์ศรีวิชัยร่องรอยทางวิถีชีวิตภูมิปัญญาสู่การพัฒนาตลาด ประชากรรัฐ ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

จังหวัดควรจัดทำ “แนวปฏิบัติรูปแบบการสะท้อนวิถีชีวิตชาวบ้านประวัติศาสตร์การตั้งถิ่น ฐานของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปีในจังหวัดสุราษฎร์ธานี” สู่วิถีความเป็นมาตรฐานคุณภาพชีวิตที่ดีของคนใน จังหวัดสุราษฎร์ธานีอย่างป็นรูปธรรมในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเพื่อเป็นแนวทางสามารถ นำไปปฏิบัติได้จริง ภายใต้นโยบายและยุทธศาสตร์จังหวัด ส่งผลให้เกิดความมั่นคง มั่งคั่ง นำไปสู่การ พัฒนาจังหวัดที่เข้มแข็งในอนาคตต่อไป

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

จากผลการศึกษาค้นคว้าในการศึกษาประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี สามารถให้ข้อเสนอแนะจากการวิจัยในมิติต่าง ๆ ได้ดังนี้

๑. ระดับนโยบายควรถอดบทเรียน “การจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่นรอบอ่าวบ้าน ดอน” ภายใต้หลักคิด ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี เพื่อสร้างพื้นที่มิติใหม่ให้กับ จังหวัด สุราษฎร์ธานี

๒. ระดับการพัฒนาหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง “แนวปฏิบัติรูปแบบการสะท้อนวิถีชีวิตชาวบ้าน” ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี ขยายเขตพื้นที่จากชุมชน ตำบล อำเภอและจังหวัด โดยมีการเชื่อมโยงเครือข่ายในการพัฒนาจังหวัดเป็นศูนย์กลางร่วมแหล่งเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

๓. ผลสัมฤทธิ์จากการพัฒนา “วิถีชีวิตภูมิปัญญาเมืองเกษตรคุณภาพ การท่องเที่ยวยั่งยืน สัมคมเป็นสุข” ภายใต้หลักคิด ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี ตามนโยบายและ ยุทธศาสตร์จังหวัดแผน ๒๐ ปีบรรลุเป้าหมายในอนาคตต่อไป

บรรณานุกรม

(๑) หนังสือ

กฤษ เพิ่มทันจิตต์. **ทฤษฎีและแนวความคิดเกี่ยวกับกระบวนการเกิดเป็นเมือง**. กรุงเทพมหานคร : ศรีเอทีพี พับลิชชิ่ง. ๒๕๓๖.

คณะกรรมการประมวลเอกสารและจดหมายเหตุฯ. **วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ และภูมิปัญญา จังหวัดสุราษฎร์ธานี**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๔๔.

คณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ. **แนวทางส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการปัญหา**. กรุงเทพมหานคร : เอกสารอัดสำเนา, ๒๕๔๑.

จังหวัดสุราษฎร์ธานี. **แผนพัฒนาจังหวัดสุราษฎร์ธานี พ.ศ. ๒๕๕๗-๒๕๖๑ (ฉบับทบทวน)**. สุราษฎร์ธานี : ๒๕๕๗.

ฉัตรชัย พงศ์ประยูร. **การตั้งถิ่นฐานมนุษย์ : ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ**. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชา ภูมิศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๖.

ณัฐยา ทิพรัตน์. **ภูมิปัญญาไทยกับการพัฒนา แนวโน้มศิลปศึกษาร่วมสมัย**. มะลิฉัตร เอื้ออานันท์ บรรณาธิการ. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๔๓.

ถนอม พูนวงศ์. **ประวัติศาสตร์เมืองสุราษฎร์ธานี**. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๖.

ทรงจิต พูนลาภ และคณะ. **ศักยภาพและสถานภาพของภูมิปัญญาไทย**. นนทบุรี : สำนักงาน คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. สหมิตรพริ้นติ้ง, (ม.ป.ป.).

ผาสุก อินทรารุช. **สุวรรณภูมิจากหลักฐานโบราณคดี**. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาโบราณคดี คณะ โบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๘.

ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์. **ไชยา - สุราษฎร์ธานี**. กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานครการพิมพ์, ๒๕๑๙.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). **กาลานุกรมพระพุทธศาสนาในอารยธรรมโลก**. พิมพ์ครั้งที่ ๖/๑, กรุงเทพมหานคร : มหาพันธ์ไฟเบอร์ซีเมนต์ จำกัด (มหาชน). ๒๕๕๕.

พุทธทาสภิกขุ. **แนวสังเขปของโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอน**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อรุณวิทยา, ๒๕๔๕.

รัตน์ะ บัวสนธ์. **การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการศึกษา**. ครั้งที่ ๒. พิษณุโลก : บัณฑิตโลก, ๒๕๕๖.

วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. **มรดกวัฒนธรรมพื้นบ้าน**. กรุงเทพมหานคร : ตนนอแกรมมี, ๒๕๔๐.

วิทยาลัยครูสุราษฎร์ธานี. **สัมมนาประวัติศาสตร์สุราษฎร์ธานี**. พิมพ์ครั้งแรก. กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานครการพิมพ์, ๒๕๒๗.

อานันท์ กาญจนพันธุ์. **ทฤษฎีและวิธีวิทยาของการวิจัยวัฒนธรรม**. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์, ๒๕๔๘.

เอกวิทย์ ณ ถลาง. **ภูมิปัญญาชาวบ้านสี่ภาค : วิถีชีวิตและกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้านไทย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๐.

อรศรี งามวิทยาพงศ์. **กระบวนการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงจากยุคชุมชนถึงยุคพัฒนาความทันสมัย**. กรุงเทพมหานคร : วิทยาลัยการจัดการทางสังคม, ๒๕๔๙.

Wheathly P., *The Golden Khersonese, studies in the historical geography of the Malay Peninsula before A.D. 1500*. KL.: University of Malaya Press, 1966.

(๒) สื่ออิเล็กทรอนิกส์

กรมทรัพยากรธรณี. แหล่งเรียนรู้ทางธรณีวิทยาจังหวัดสุราษฎร์ธานี. สืบค้นเมื่อ ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๑
สืบค้นได้จาก www.dmr.go.th/download/article/article.

พิทยะ ศรีวัฒนสาร. สถานภาพการศึกษาประวัติศาสตร์ศรีวิชัยและรัฐสำคัญร่วมสมัย, ๒๕๕๓, สืบค้น
เมื่อ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๑. สืบค้นได้จาก <http://bidyarcharn.blogspot.com>.

วิกิพีเดีย. จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สืบค้นเมื่อ ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๑ สืบค้นได้จาก [https://th.wikipedia.org/wiki](https://th.wikipedia.org/wiki/สำนักงานสหประชาชาติ).
สำนักงานสหประชาชาติ. การตั้งถิ่นฐาน. สืบค้นเมื่อ ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๑ สืบค้นได้จาก
<https://dict.longdo.com>

สุจิตต์ วงษ์เทศ, ศรีวิชัยไม่ใช่อาณาจักรที่มา แต่เป็นรัฐเครือข่ายของกลุ่มเกาะต่าง ๆ, **มติชน
ออนไลน์**, วันที่ ๕ เมษายน ๒๕๕๙ สืบค้นเมื่อ ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๑. สืบค้นได้จาก
<https://www.matichon.co.th/news/95248>

(๓) บทความวิชาการ/รายงานวิจัย

งามนิจ กุลกัน. การจัดการองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของตำบลอ้อมเกร็ดอำเภอปากเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี. วารสารกระแสวัฒนธรรม. ปีที่ ๑๔ ฉบับที่ ๒๕. มกราคม-มิถุนายน
๒๕๕๖.

ชูพินิจ เกษมณี. “โครงการวิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภาคกลาง”. รายงานการวิจัย. ทูสนับสนุนการ
วิจัย : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), ๒๕๕๙.

ชูศักดิ์ วิทยากัด และคณะ. ประวัติศาสตร์การต่อสู้เพื่อการเข้าถึงทรัพยากรของคนเมืองน่าน. รายงานการ
วิจัย. ทูสนับสนุนการวิจัย : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๕๖.

ชัยวัฒน์ มีสีฐาน. ทบทวนความสัมพันธ์สยาม-มลายูและการเข้ามาของชาวมลายูในภาคกลางของ
ประเทศไทย. บทความวิจัย. วารสารปีที่ ๓๗ ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙.

ชนิกา กล่อมทอง. ประวัติศาสตร์ชุมชนเมืองพุนพิน. รายงานวิจัย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๙.

ประภาวี วงษ์บุตรศรี. “การพัฒนาคุณภาพการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ในภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือ”, รายงานการวิจัย. ทูสนับสนุนการวิจัย : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี
สุรนารี, ๒๕๕๖.

ประเวศ วะสี. “การพัฒนาต้องเอาวัฒนธรรมเป็นตัวตั้ง”. ในเอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ.
เรื่องศูนย์วิจัยวัฒนธรรมร่วมภูมิภาคเพื่อการพัฒนาประเทศในเชิงมนุษยศาสตร์ :
ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมในประเทศไทยเพื่อจัดทำแผนที่วัฒนธรรม ๔ ภูมิภาค.
วันที่ ๒-๓ มิถุนายน ๒๕๕๙ ณ โรงแรมมิราเคิลแกรนด์คอนเวนชั่น. กรุงเทพฯ : จาก
สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๕๙.

ประสิทธิ์ พันธวงษ์. พุทธประชาธิรัฐกับการพัฒนาในยุคThailand ๔.๐ การประชุมวิชาการระดับชาติ
ราชมงคลสุรินทร์วิชาการ ครั้งที่ ๘. “วิจัยเพื่อประเทศไทย ๔.๐”. มหาวิทยาลัย
เทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์, ๒๒-๒๓ ธันวาคม ๒๕๕๙.

ปริญญา ปานชานา. **วรรณกรรมท้องถิ่นตามแนวลำน้ำตาปี**. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี ๒๕๕๗.

พงศ์ธันว์ สำเภาเงิน. “ศึกษาความเชื่อมโยงของวัฒนธรรมท้องถิ่นสมัยอดีตถึงปัจจุบัน”. **รายงานการวิจัย**. กรมศิลปากร : กระทรวงวัฒนธรรม, ๒๕๕๕.

พรจิตร ชูชื่น และคณะ. “โครงการศึกษารูปแบบและการจัดการกระบวนการเรียนรู้ในการสืบทอดภูมิปัญญาโนราห์ชุมชนบ้านคลองเสียวเทศบาลตำบลเมืองเวียงอำเภอเวียงสระจังหวัด สุราษฎร์ธานี”. **รายงานการวิจัย**. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น, ๒๕๕๗.

พระมหาศิริพงษ์ ฐิตวิริโย นายประสิทธิ์ พันธวงษ์. **สุนทรียภาพ : ความเป็นภาวะผู้นำเชิงพุทธ**. การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ ๑, “การจัดการวัฒนธรรมเชิงพระพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน” มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์แพร่. วันที่ ๒๓-๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๑. วรารักษ์ต์ มหามนตรี. “โครงการโลกทัศน์ของคนไทยจากภาคใต้”. **รายงานการวิจัย**. คณะมนุษยศาสตร์ : มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๕๗.

วิบูลย์ เข้มเฉลิม และคณะ. “โครงการวิจัยประวัติศาสตร์วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนบ้านป่าต้นน้ำคลองระบม-สียัด”. **รายงานการวิจัย**. สนับสนุนการวิจัย : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๕๖.

สมโชค อ่องสกุล. “โครงการวิจัยประวัติศาสตร์ชุมชนในเชียงใหม่ : การสร้างประวัติศาสตร์ท้องถิ่น”. **รายงานการวิจัย**. สนับสนุนการวิจัย : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๕๖.

สักรินทร์ แซ่กู และคณะ. “วิวัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ภายในท้องถิ่นริมฝั่งลุ่มน้ำชี”. **รายงานการวิจัย**. สนับสนุนการวิจัย : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๕๖.

สำเนียง สร้อยนาคพงษ์, การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการเรียนการสอนในโรงเรียน, **สารพัฒนาหลักสูตร**, ๑๑, ๒๕๓๙.

สุรพล นาถะพินธุ และคณะ. โครงการศึกษาความเชื่อมโยงของวัฒนธรรมท้องถิ่นสมัยอดีตถึงปัจจุบันเพื่อพัฒนาฐานข้อมูลวัฒนธรรมและอารยธรรมโบราณในพื้นที่บริเวณลุ่มแม่น้ำโขงและคาบสมุทรมลายู. **รายงานการวิจัย**. สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), ๒๕๕๓.

อนุสรณ์ อุณโณ และคณะ. “สืบสร้างประวัติศาสตร์วัฒนธรรมอัมพวาสวนนอก ตำบลบางนางลี่”. **รายงานการวิจัย**. สนับสนุนการวิจัย : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๕๗.

๕. สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก

สัมภาษณ์ ศาสตราจารย์. ดร. ครองชัย หัตถา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ. โครงการสืบสานวัฒนธรรมตามรอยอารยธรรมศรีวิชัย. ณ สำนักศิลปะและวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยราชภัฏ สุราษฎร์ธานี. วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ ดร. อมรา ศรสุชาติ อดีตผู้ทรงคุณวุฒิด้านโบราณคดี กรมศิลปากร. โครงการสืบสานวัฒนธรรมตามรอยอารยธรรมศรีวิชัย. ณ สำนักศิลปะและวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี. วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมมนา นายทศพล งามไพโรจน์. อดีตนายกเทศมนตรีเมืองท่าข้าม. โครงการสืบสานวัฒนธรรมตาม
รอยอารยธรรมศรีวิชัย. ณ สำนักศิลปะและวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ ศาสตราจารย์ ชวน เพชรแก้ว. สถาบันราชภัฏสุราษฎร์ธานี. วันที่ ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ เรือโทผู้ช่วยศาสตราจารย์ดร.อนันต์ใจสมุทร. สถาบันราชภัฏสุราษฎร์ธานี. เมื่อวันที่ ๑๙
กรกฎาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สานิตย์ บุญชู อาจารย์พิเศษมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขต
ปัตตานี. วันที่ ๖ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายอนรรตน์ แพนสกุล. ผู้อำนวยการสำนักศิลปะวัฒนธรรมสถาบันราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
วันที่ ๙ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายธีรพันธุ์ จันทร์เจริญ. ผู้เขียนคัมภีร์ในลานวัดพุมเรียง. ศิลปวัฒนธรรมสถาบันราชภัฏ สุ
ราษฎร์ธานี วันที่ ๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางวรรณภา พูนสวัสดิ์. อายุ ๖๘ ปี อาชีพ ทำสวน ที่อยู่ ๗๗ หมู่ที่ ๙ ตำบลเสวีียด อำเภอ ท่า
ฉาง จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วันที่ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางบุญมี มณีรัตน์ อายุ ๗๗ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๖๑ หมู่ที่ ๕ ตำบลเสม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุ
ราษฎร์ธานี วันที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางหวันมะ น้อยหิม. ไหมไทย กลุ่มทอผ้าสตรีบ้านพุมเรียง. ๘๗ หมู่ที่ ๒ ตำบลพุมเรียง อำเภอ
ไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี วันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูสุกิตติธรรมคุณ เจ้าอาวาสวัดมุลเหล็ก. ศูนย์เรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี
ศรีวิชัย วัดมุลเหล็ก อำเภотаฉาง จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ ยายย่อง จันทร์วิมลลูกสาว นางสาวลี จันทร์วิมล. อยู่บ้านเลขที่ ๒๘๔ หมู่ที่ ๑ ตำบลท่าฉาง
อำเภотаฉาง จังหวัดสุราษฎร์ธานี อายุ ๘๙ ปี ลูกสาวอายุ ๖๒ปี วันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายสมล ล้อมสมบัติ อายุ ๕๘ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๖๕/๑ หมู่ที่ ๑ ตำบลบางไปไม้ อำเภอเมือง
จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วันที่ ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางนาฏญา คงนาค อายุ ๕๒ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๑๖๗/๑๕ หมู่ที่ ๖ ตำบลมะขามเตี้ย อำเภอเมือง
จังหวัดสุราษฎร์ธานี วันที่ ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์นายกิตติพงษ์ บุญกันภัย. ผู้นำชุมชนบ้านโพธิ์ ศูนย์ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น. อยู่บ้านเลขที่
๑๔๒ หมู่ที่ ๓ ตำบลเวียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี วันที่ ๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางละออ อินทร์พรหม อายุ ๖๘ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๑๓/๓ หมู่ที่ ๕ ตำบลกะแดะ อำเภอ กาญ
จนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี วันที่ ๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางประนอม ฤกษ์เกษตร อายุ ๗๒ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๒๐๗/๑๐ หมู่ที่ ๒ ตำบลท่าทองใหม่
อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี วันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์นายเชาวรัตน์ หนูขุนนาง อาชีพ หมอพื้นบ้าน อยู่บ้านเลขที่ ๙๖/๑ หมู่ที่ ๒ อายุ ๕๒ ตำบล
ทุ่งคา อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๑.

ภาคผนวก

ภาควิชาคณิตศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

บทความวิจัย

ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี The History of the Tapee Basin Community Settlement

พระปลัดสัญญา สลัญโตะ พระครูปริยัติธำรงคุณ
พระปลัดนิคม ปัญญาวิโร ดร.โสภณ บัวจันทร์^๑

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี” มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ ๑) เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์จากตำนานโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอน ๒) เพื่อวิเคราะห์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนตามหลักภูมิศาสตร์และวัฒนธรรม ๓) เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนรอบอ่าวบ้านดอนลุ่มน้ำตาปี ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามในพื้นที่ชุมชนเป้าหมายท้องที่อำเภอไชยา อำเภอท่าฉาง อำเภอพุนพิน อำเภอกีร์รัฐนิคม อำเภอเมืองฯ และอำเภอกาญจนดิษฐ์ ซึ่งตั้งอยู่รอบอ่าวบ้านดอน

ผลการวิจัย พบว่า ๑) ประวัติศาสตร์จากตำนานโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอนเต็มไปด้วยศิลปโบราณคดีและวัฒนธรรมตามแบบอินเดียแสดงหลักฐานแพร่หลายในอำเภอไชยา อำเภอท่าฉาง อำเภอพุนพิน อำเภอกีร์รัฐนิคม อำเภอเมืองฯ และอำเภอกาญจนดิษฐ์ ซึ่งตั้งอยู่รอบอ่าวบ้านดอนด้วยการทอดผ่านวิถีชีวิตภูมิปัญญาของชุมชนลุ่มน้ำตาปีจังหวัดสุราษฎร์ธานี ๒) วิเคราะห์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนตามหลักภูมิศาสตร์และวัฒนธรรมซึ่งชาวอินเดียได้มายังแหลมมลายูหรือดินแดนสุวรรณภูมิเพื่อประโยชน์แก่การค้า การเผยแผ่ศาสนาและวัฒนธรรม ด้วยการแสวงหาดินแดนนอกมาตุภูมิ ตั้งแต่สมัยเมื่อ ๒,๐๐๐ ปีมาแล้ว ได้ใช้ทางคมนาคมขนถ่ายข้ามแหลมที่ตะกั่วป่า-อ่าวบ้านดอนจนเป็นเหตุให้ดินแดนส่วนนี้ยังผลให้คนในอ่าวบ้านดอนมีลักษณะผิดกับไทยเดิมอย่างมากมาย เนื่องด้วยอิทธิพลแห่งวัฒนธรรมอินเดียที่อยู่ในดินแดนรอบอ่าวบ้านดอน ๓) องค์ความรู้ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนรอบอ่าวบ้านดอนลุ่มน้ำตาปีซึ่งคณะผู้วิจัยศึกษาครั้งนี้ “เปิดวิญญูณแห่งศรีวิชัยจักคืนชีพด้วยร่องรอยทางการตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มน้ำตาปีที่ฝังรากลงสู่พื้นที่อ่าวบ้านดอน” จึงทำให้เกิดประวัติศาสตร์รอบอ่าวบ้านดอน นครโบราณที่มีผู้คนมาอยู่อาศัยเป็นจำนวนมาก จนกลายมาเป็น “เมืองบ้านดอน” นครประวัติศาสตร์ปัจจุบัน คือ จังหวัดสุราษฎร์ธานีนั่นเอง

คำสำคัญ : ประวัติศาสตร์ตั้งถิ่นฐาน, ชุมชนลุ่มน้ำตาปี

Abstract

The purposes of the history of the Tapee Basin Community settlement are as follows. 1) to study the history of archeological legend around Ban Don Bay 2) analyze community settlements based on geography and culture 3) synthesize the knowledge of settlement history of the communities around Ban Don Bay, Tapee basin. This research uses qualitative

^๑ อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิตสาขาวิชาศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ห้องเรียนวัดพัฒนารามจังหวัดสุราษฎร์ธานี

research methodology by studying relevant research papers and field storage in community areas. The local targets are Chaiya District, Tha Chang District, Phunphin District, Khiri Rat Nikhom District and Kanchanadit District. They are located around Ban Don Bay.

The research found that 1) The history of archeological legend around the bay is full of archeology and culture in India. The evidence is widespread in Chaiya, Tha Chang, Phunphin, Khiri Rat Nikhom, Muang and Kanchanadit. They are located around Ban Don Bay by the wisdom way of the community of the Tapee River basin in Surat Thani. 2) Analyzing the community settlements based on geography and culture, where Indians come to Malaya or Suvarnabhumi to benefit trade, propaganda and culture with the pursuit of the land outside the motherland since 2000 years ago. The transportation is across the Cape at Takua Pa - Ban Don. This land is also the result of the people in the bay of Don has a lot of Thai original difference because of the influence of Indian culture in the land around Ban Don Bay. 3) Knowledge of settlement history of communities around Ban Don, Tapee basin, the research team is full of hope of this study "Revive the spirit of Srivijaya resurrection with the Tapee basin community settlement that is rooted in Ban Don Bay". The historical city is now Surat Thani Province.

Key Words : History, Settlement, Tapee Basin Community

บทนำ

สุราษฎร์ธานีเป็นจังหวัดในภาคใต้ตอนบน มีพื้นที่ขนาดใหญ่เป็นอันดับ ๖ ของประเทศไทย และมีประชากรหนาแน่นอันดับ ๕๙ ของประเทศ นับเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีประวัติศาสตร์ยาวนาน มีหลักฐานทั้งประวัติศาสตร์และโบราณคดีเก่าแก่ และยังมีแหล่งท่องเที่ยวและอุทยานแห่งชาติหลายแห่ง จังหวัดสุราษฎร์ธานีตั้งอยู่บนฝั่งตะวันออกของอ่าวบ้านดอนในภาคใต้ โดยมีสภาพภูมิประเทศที่หลากหลาย ประมาณร้อยละ ๔๙ ของพื้นที่เป็นภูเขา มีที่ราบสูง รวมทั้งที่ราบชายฝั่ง เป็นต้นกำเนิดลุ่มน้ำใหญ่น้อยรวม ๑๔ ลุ่มน้ำ ซึ่งลุ่มน้ำที่สำคัญ เช่น ตาปี พุมดวง ท่าทอง ท่ากระจ่าย ไชยา ท่าฉาง เป็นต้น (แผนพัฒนาจังหวัดสุราษฎร์ธานี พ.ศ. ๒๕๕๗-๒๕๖๑ (ฉบับทบทวน). จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นที่ตั้งของเมืองเก่า เป็นศูนย์กลางของเมืองศรีวิชัย มีหลักฐานแสดงถึงการตั้งรกรากและเส้นทางสายไหมในอดีต บริเวณอ่าวบ้านดอนเป็นพื้นที่สำคัญของอาณาจักรศรีวิชัยในช่วงหลังพุทธศตวรรษที่ ๑๓ โดยมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์เป็นเครื่องยืนยันความรุ่งเรืองในอดีต ภายหลังจากยังเชื่อว่า เมื่ออาณาจักรตามพรลิงค์หรือเมืองนครศรีธรรมราชมีความรุ่งเรืองมากขึ้นนั้น เมืองไชยาก็ก็น่าจะเป็นหนึ่งในเมืองสิบสองนักษัตรของเมืองนครศรีธรรมราชด้วย ชื่อว่า "เมืองบันไทยสมอ"(จังหวัดสุราษฎร์ธานี, ออนไลน์ : ๒๕๖๑)

เมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๓๖ สมัยเดียวกับประเทศศรีลังกา ด้วยการส่งพระสมณทูตไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศต่าง ๆ ๙ สายโดยการอุปถัมภ์ของพระเจ้าอโศกมหาราช สมัยทวารวดี พระโสณะและพระอุตตระได้เดินทางจากแคว้นมคธ เข้ามาประดิษฐานพระพุทธศาสนา ณ ดินแดนสุวรรณภูมิ สมัยอาณาจักรศรีวิชัย ในเกาะสุมาตราเจริญรุ่งเรืองในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๒-๑๓ กษัตริย์ศรีวิชัยทรงมีพระราชศรัทธาในพุทธศาสนาอย่างแน่นแฟ้น ดังหลักฐานที่ปรากฏ ได้แก่ เจดีย์พระบรมธาตุไชยา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), กาลานุกรม, ๒๕๕๗: ๕๐-๗๗) สายน้ำลำคลองก่อกำเนิด

ประวัติศาสตร์ วิถีสังคมและวัฒนธรรม ผู้ตั้งถิ่นฐานอยู่ริมสายน้ำ ได้พึ่งพาอาศัยแม่น้ำลำคลองในการเลี้ยงชีพ และพึ่งพาอาศัยกันในการแบ่งปันผลผลิต แต่ในขณะเดียวกัน สิ่งที่ซ่อนเร้นอยู่ในความเชื่อของแต่ละชุมชน (อรศรี งามวิทยาพงศ์, ๒๕๔๙ : ๔๕) การไปมาหาสู่กันจึงเป็นการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนภูมิปัญญากัน กล่าวโดยเฉพาะพื้นที่ลุ่มน้ำตาปีและรอบอ่าวบ้านดอน พบว่า สังคมได้วิวัฒน์จากชุมชนยุคหินก้าวกระโดดสู่ชุมชนยุคประวัติศาสตร์ ทั้งนี้โดยการเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชนผู้มีอารยธรรมสูงกว่า

จากความเป็นมาดังกล่าว คณะวิจัยจึงมีความสนใจที่จะวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ เริ่มจากตำนานโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอนของพุทธทาสภิกขุ เพื่อหาคำตอบจากประวัติศาสตร์ เป็นสมบัติส่วนหนึ่งของชุมชนทรัพยากรภูมิปัญญาแห่งลุ่มน้ำตาปี และเป็นส่วนหนึ่งของแผนงานวิจัย “ภูมิปัญญาลุ่มแม่น้ำตาปี” ที่สะท้อนภูมิปัญญาวิถีชีวิตชาวบ้านเชื่อมต่อกับอารยธรรมศรีวิชัย และใช้ขยายผลสู่การจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่นในอนาคต เพื่อสร้างมาตรฐานคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในสังคมไทยอย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๒.๑. เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานรอบอ่าวบ้านดอน
- ๒.๒. เพื่อวิเคราะห์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนตามหลักภูมิศาสตร์และวัฒนธรรม
- ๒.๓. เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มน้ำตาปี

๓. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยนี้ อาศัยแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทฤษฎีอารยธรรมศรีวิชัย การตั้งถิ่นฐาน การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะจากตำนานโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอนของพุทธทาสภิกขุ และข้อมูลจากภูมิปัญญาชุมชนในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำตาปี ได้แก่ ท้องที่อำเภอไชยา อำเภอลำดวน อำเภอพุนพิน อำเภอกีรีรัฐนิคม (ท่าขนอน) อำเภอเมืองฯ และอำเภอกาญจนดิษฐ์ (ท่าทอง) ซึ่งตั้งอยู่รอบอ่าวบ้านดอน อันเป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งของอารยธรรมศรีวิชัยโดยสายละเอียดยังนี้ ด้านประวัติศาสตร์จากตำนานโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอน ด้านการตั้งถิ่นฐานของชุมชนตามหลักภูมิศาสตร์และวัฒนธรรม ด้านประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มน้ำตาปี

๓.๒ ขอบเขตด้านประชากร

ผู้ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) มี ๔ กลุ่ม ได้แก่ (๑) กลุ่มปราชญ์วิถีชีวิตภูมิปัญญาชาวบ้านจำนวน ๑๐ คน (๒) กลุ่มนักวิชาการสังคมวิทยาและพัฒนาชุมชน จำนวน ๓ คน (๓) นักวิชาการด้านวัฒนธรรมจำนวน ๒ คนและ (๔) นักประวัติศาสตร์จำนวน ๓ คน รวมทั้งหมด ๑๘ คน รวมข้อมูลมาสังเคราะห์องค์ความรู้จนได้ข้อมูลครบถ้วนเพื่อวิเคราะห์ภูมิปัญญาการเชื่อมโยงอารยธรรมศรีวิชัยจังหวัดสุราษฎร์ธานี

๓.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

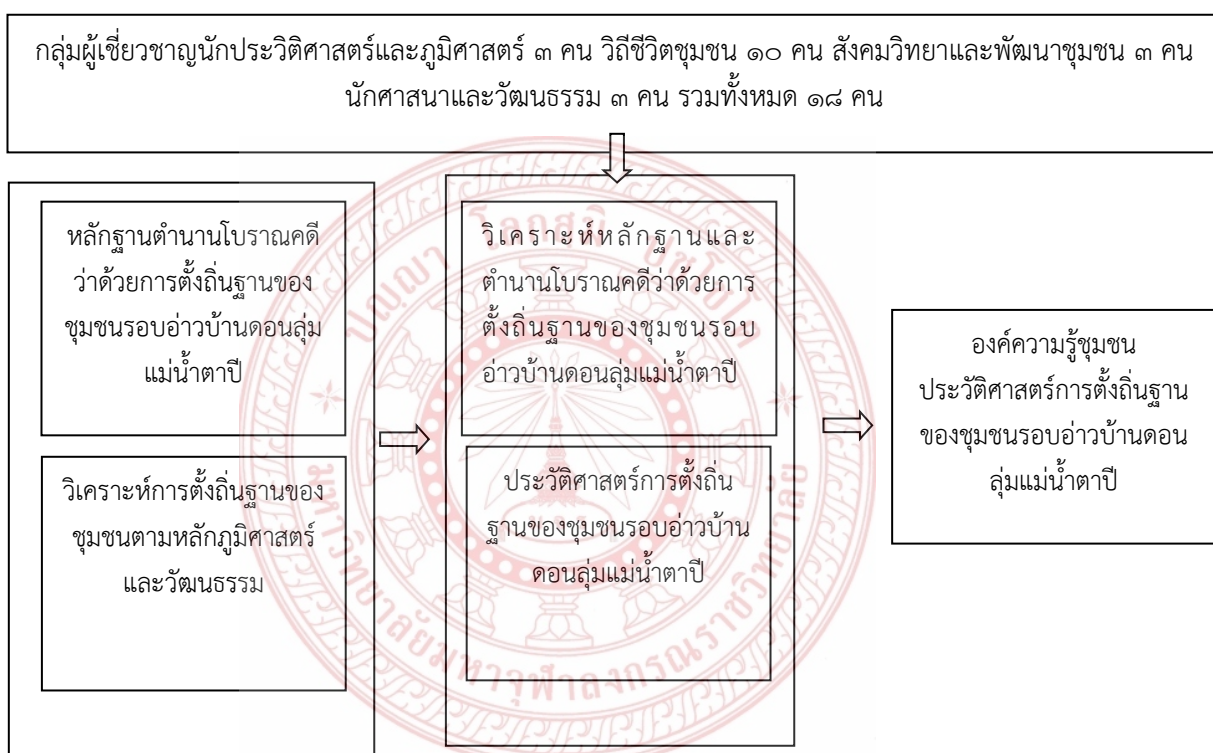
ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่วิจัยคือ ๖ อำเภอ ได้แก่ อำเภอไชยา อำเภอลำดวน อำเภอพุนพิน อำเภอกีรีรัฐนิคม (ท่าขนอน) อำเภอเมืองฯ และอำเภอกาญจนดิษฐ์ (ท่าทอง)

๓.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ผู้วิจัยได้แบ่งการจัดทำแผนการทำวิจัยตั้งแต่เดือน ตุลาคม พ.ศ.๒๕๖๑ ถึงเดือน กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๑รวมระยะเวลาในการทำวิจัยทั้งสิ้น ๑๒ เดือน

๔. วรรณกรรมและกรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยได้แบ่งเนื้อหาออกเป็น ๗ ส่วนดังนี้ ได้แก่ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับอารยธรรมศรีวิชัย จังหวัดสุราษฎร์ธานี โบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอน การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม การตั้งถิ่นฐานของชุมชน บริบททั่วไปจังหวัดสุราษฎร์ธานี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และกรอบแนวคิดการวิจัย รวบรวมมา นำเสนอ ตามลำดับดังนี้มานำเสนอตามลำดับดังนี้ ดังแผนภาพต่อไปนี้

๕. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี ” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีดำเนินการศึกษา ๓ แบบ คือ

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีดำเนินการศึกษา ๓ แบบ คือ

(๑) การศึกษาเอกสาร เป็นการศึกษาค้นคว้าเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดเกี่ยวกับอารยธรรมศรีวิชัย จังหวัดสุราษฎร์ธานี โบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอน การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม การตั้งถิ่นฐานของชุมชน บริบททั่วไปจังหวัดสุราษฎร์ธานี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และกรอบแนวคิดการวิจัย

(๒) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) โดยสัมภาษณ์แบบเจาะจงกับผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informants) มี ๔ กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มปราชญ์วิถีชีวิตภูมิปัญญาชาวบ้านอำเภอรณจำนวน ๑๐ คน กลุ่มนักวิชาการสังคมวิทยาและพัฒนาชุมชน จำนวน ๓ คน กลุ่มนักวิชาการด้านวัฒนธรรมจำนวน ๒

คนและนักประวัติศาสตร์จำนวน ๓ คน รวมทั้งหมด ๑๘ คน รวมข้อมูลมาสังเคราะห์องค์ความรู้จนได้ ข้อมูลครบถ้วนเพื่อวิเคราะห์ภูมิปัญญาการเชื่อมโยงอารยธรรมศรีวิชัยจังหวัดสุราษฎร์ธานี

(๓) การวิเคราะห์ที่กำหนดไว้ในแต่ละประเด็น ที่ได้จากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และลงพื้นที่การสัมภาษณ์เชิงลึกมาเชื่อมโยงหาความสัมพันธ์ของข้อมูล เพื่อนำมาประมวลผล สังเคราะห์ ผลออกมาโดยวิธีการพรรณาสังเคราะห์องค์ความรู้การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มน้ำตาปี

ผลการวิจัยพบว่า

ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มน้ำตาปี จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการลงพื้นที่การสัมภาษณ์เชิงลึกสังเคราะห์ผลออกมาโดยวิธีการพรรณาสังเคราะห์องค์ความรู้ การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มน้ำตาปีซึ่งนำมาเสนอ ๓ ประเด็นดังนี้

ประเด็นที่ ๑ ประวัติศาสตร์จากตำนานโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอน

การศึกษาเอกสารข้อมูลการลงพื้นที่การสัมภาษณ์เชิงลึก มาเชื่อมโยงหาความสัมพันธ์ของ ผู้ให้ข้อมูลหลัก เพื่อนำมาประมวลผล วิเคราะห์และสังเคราะห์ผลนำเสนอสามารถสรุปเป็น ๔ ประเด็น ดังนี้

๑. ความรู้เกี่ยวกับสถานที่ ซึ่งมีปรากฏในตำนานโบราณคดี

๑.๑ ลักษณะของแผ่นดินรอบอ่าวบ้านดอน แผ่นดินในท้องที่อำเภอไชยา อำเภอบ้านดอน อำเภอพุนพิน อำเภอคีรีรัฐนิคม อำเภอเมือง และอำเภอกาญจนดิษฐ์ ซึ่งตั้งอยู่รอบอ่าวใหญ่อ่าวหนึ่งในตอนกลางของแหลมมลายูทางด้านตะวันออก อันเรียกกันในปัจจุบันนี้ว่า อ่าวบ้านดอน เมื่อพิจารณาตามนัยแห่งธรณีวิทยา ตามพื้นดินอันเป็นที่ราบต่ำทั่ว ๆ ไปโดยรอบอ่าวนี้แล้ว เราจะเห็นได้ว่าแผ่นดินรอบ ๆ อ่าวบ้านดอนนั้นเป็นแผ่นดินที่เพิ่งจะงอกออกมาและทั้งกำลังงอกอยู่เรื่อย ๆ

๑.๒ เครื่องมือหินของสมัยอายุหิน รอบอ่าวบ้านดอนการที่ได้พบเครื่องมือหินแห่งสมัยอายุหิน เป็นจำนวนมากในถิ่นใด ย่อมแสดงให้เห็นว่าถิ่นนั้นได้เคยมีมนุษย์อาศัยกันมาแล้ว ตั้งแต่สมัยอายุหินคือเมื่อหลายพันปีหรือหมื่นปีแล้ว แต่ลักษณะของวัตถุหินที่แสดงอยู่และทำให้เกิดความภาคภูมิใจในความศักดิ์สิทธิ์ หรือเก่าแก่โบราณของแผ่นดินแถบนั้นแก่ผู้ที่มีภูมิลำเนาในถิ่นนั้น สมัยอายุหินนั้น แบ่งออกเป็นสองยุค คือสมัยหินยุคแรก อันเป็นสมัยที่ใช้หินทั้งก้อน ๆ หรือตกแต่งแก้ไขบ้างก็เพียงหยาบ ๆ ง่าย ๆ และสมัยหินยุคหลัง ซึ่งรู้จักทำหินให้เป็นรูปร่างต่าง ๆ ตามพอใจ รู้จักเลือกหินที่แข็งและสีสวยและขัดจนเป็นมันถึงขนาดที่แม้พวกเราในสมัยนี้ก็อดจะพอใจไม่ได้ เครื่องมือหินที่พบที่รอบอ่าวบ้านดอนโดยเฉพาะ คือ ที่ตำบลดงขี้เหล็ก เขตอำเภอท่าขนอนนั้นมีเป็นจำนวนมาก

๑.๓ มนุษย์รอบอ่าวบ้านดอน ก่อนชาวอินเดียเข้ามาเป็นที่ทราบกันอยู่แล้วว่า ชาวอินเดียนได้เกี่ยวข้องกับดินแดนแถบนี้ไม่น้อยกว่า ๒,๐๐๐ ปีมาแล้ว ตามที่ปรากฏชัดปรากฏว่าได้อพยพมาถึงที่หลังชาวอินเดีย แต่จะมีชนชาติไทยเผ่าใดเผ่าหนึ่งซึ่งมิใช่เผ่าปัจจุบันนี้เราจะต้องพิจารณากันให้กว้างออกไปถึงชนเผ่าที่มีอยู่บนแหลมมลายูทั่วไปในเวลานั้นเสียก่อน จึงจะเข้าใจถึงมนุษย์ที่อาศัยอยู่ในดินแดนรอบอ่าวบ้านดอนในเวลานั้นได้ดี ได้แบ่งชนเผ่าดั้งเดิมบนแหลมมลายูทั้งหมดออกเป็น ๓ ชั้น คือ (๑) ชนเดิมแท้ (๒) ชนมลายูเดิม และ (๓) ชนมลายู อย่างที่เห็น ๆ กันอยู่

๒. ตำนานโบราณคดี และเรื่องเล่าเกี่ยวกับพื้นที่

พวกมลายูและพวกคนเดิม ๆ ของถิ่นนี้ โดยเฉพาะในการล่าสัตว์ และมีไม้ไผ่ก็ยังใช้กันในวงการพิธีกรรมนิยม เช่น การตัดสายสะดือเด็ก เป็นต้น” เครื่องมือหินแห่งสมัยหินยุคหลังนี้ คนพื้นเมืองเรียกกันว่า “หินขวานฟ้า” โดยคิดเอาว่าเป็นหินที่ตกลงมาจากฟ้า ในขณะที่ฟ้าผ่าจึงทำให้มีคอนอกที่เยวคันหา “หินขวานฟ้า” เมื่อผ่าลงมาแล้วในทีใดทีหนึ่ง ถ้าบังเอิญไปพบวัตถุหินนี้เข้าจริง ๆ ก็ยิ่งยึดถือว่าเป็นของขลังยิ่งขึ้น “ชาวมลายูบนแหลมมลายู เรียกขวานหินนี้ว่า “บาตุลินตา, ทะลินตา, หรือ บาตุบิเตอ” ซึ่งทั้งสามคำนี้ล้วนแต่แปลว่าสายฟ้า เป็นเครื่องรางที่มีอำนาจศักดิ์สิทธิ์ เขาถูเดียวไก่ที่จะเอาไปชนด้วยหินขวานฟ้านี้ โดยเชื่อกันว่าต้องชนะแน่เพราะเดียวไก่ของตนจะปักลิกลงไปในไก่ที่เป็นคู่ต่อสู้ ในวรรณคดีของอินเดียฝ่ายสันสกฤตมีเรื่องราวต่าง ๆ ในคัมภีร์นั้น ๆ ที่แสดงให้เห็นทราบบว่ามีพ่อค้าชาวอินเดียเรือค้าไปยังถิ่นต่าง ๆ รวมทั้งสุวรรณภูมิด้วย ตั้งแต่หลายศตวรรษ ก่อนคริสตศักราชทั้งนี้เพราะถ้าวรรณคดีต่าง ๆ ที่กล่าวถึงสุวรรณภูมินั้นแต่งขึ้นเมื่อหลายศตวรรษก่อนคริสตศักราชในวรรณคดีของอินเดีย ฝ่ายบาลี โดยเฉพาะพระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาได้มีกล่าวถึงเรื่องการเดินเรือไปยังสุวรรณภูมิเหมือนกัน เช่นสังฆชาตกล่าถึงเรื่องพราหมณ์สังฆะกลัวว่าเงินสำหรับให้ทานในโรงงานของตนจะขาดมือ จึงลงเรือไปค้าทางสุวรรณภูมิ ในมหาชาตกล่าเรื่องพระโพธิสัตว์ ขออนุญาตมารดาไปเสี่ยงโชคทางสุวรรณภูมิ เพื่อหาทรัพย์มาบำรุงราชบัลลังก์คืน เรือแตกกลางทะเล จนนางเมขลาต้องช่วย ดังนั้นเป็นตัวอย่าง เหล่านี้แสดงให้เห็นโดยชัดเจนว่าในสมัยที่แต่งคัมภีร์ชาตกลั่น ได้มีการเดินเรือมายังสุวรรณภูมิแล้ว และคัมภีร์ชาตกลั่นแต่งกันตั้งแต่ราวสมัยไม่น้อยกว่า ๓ ศตวรรษก่อนคริสตศักราช นั่นคือไม่น้อยกว่า ๒๓๐๐ ปีมาแล้ว

๓. ประสบการณ์เกี่ยวกับโบราณวัตถุโบราณสถานในพื้นที่

เกิดเหตุการณ์อันสำคัญในสมัยโบราณในด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดีของอ่าวบ้านดอนเอง หลักแห่งวิชาโบราณคดี คือ หลักฐานพยาน ปรากฏอยู่เป็นวัตถุแล้วเราอาจกล่าวได้โดยการคำนวณจากจดหมายเหตุจีนหรือจีนวัตถุ เช่น เศษกระเบื้อง สินค้าหรือแม่ที่สุดแต่รูปแบบภูมิกรรมต่าง ๆ ที่ตกหล่นอยู่ เป็นเครื่องบอกเวลาก็กล่าวได้แต่เพียงว่าเมื่อสัก ๒,๐๐๐ ปีมาแล้วนี่เอง ระยะเวลาเพียงเท่านั้นเท่านั้นที่เป็นหลักยึดถือกันในฝ่ายวิชาโบราณคดีโดยไม่อาจจะยึดเวลาออกไปตั้งเช่นเวลาที่คำนวณเอาด้วยการเกิดในชาติก่อน ๆ ของพระพุทธเจ้าดังที่กล่าวไว้ในชาตกลั่น ๆ เป็นต้น เหมือนกัน จึงเป็นอันยุติในขั้นนี้ว่า ชาวอินเดียได้เข้ามายังดินแดนสุวรรณภูมิในลักษณะพ่อค้า และแสวงหาดินแดนเมืองขึ้นนอกมาตุภูมิตั้งแต่สมัยเมื่อ ๒,๐๐๐ ปีมาแล้ว การโบราณคดีเมืองไทยเป็นรูปพระนารายณ์ศิลาทั้งสามองค์ ขนาดโตเท่าคนย่อม ๆ เป็นแบบสมัยที่ถือกันว่าแบบคุปตะในอินเดีย หรือเรียกกันในวงโบราณคดีเมืองไทยว่าแบบก่อนขอม ซึ่งเรียกกันง่าย ๆ อีกอย่างหนึ่งว่าพระนารายณ์แบบสวมหมวกแขก องค์กรอยู่ทางขวามือของผู้อ่าน พบที่เนินบนเกาะติดกับเกาะตะกั่วป่า ซึ่งต่อไปจะเรียกง่าย ๆ ว่าพระนารายณ์ตะกั่วป่า พบที่เวียงสระเมืองเก่าแกริมแม่น้ำตาปัสก็เข้าไปกลางแผ่นดิน พบบนภูเขาศรีวิชัย ซึ่งสมัยหนึ่งเป็นเกาะศรีวิชัยตั้งอยู่กลางอ่าวบ้านดอนนั่นเอง

๔. ข้อสังเกต และความเห็นเกี่ยวกับตำนานโบราณคดีในพื้นที่

ข้อสังเกต และความเห็นเกี่ยวกับตำนานโบราณคดีในพื้นที่ เหตุใดชาวอินเดียจึงใช้เส้นทางตะกั่วป่า-รอบอ่าวบ้านดอน เป็นเส้นทางสำคัญสำหรับข้ามแหลม ทั้งที่ยังมีเส้นทางอื่น ๆ อยู่อีกไม่น้อย เราจะทราบได้ในเมื่อได้ศึกษาเรื่องราวของตะกั่วป่าจนเป็นที่เข้าใจแล้วนั่นเอง ทำไมชาวอินเดียจึงไม่แล่นเรืออ้อมแหลมสิงคโปร์โดยผ่านช่องมะละกา ก็เนื่องจากช่องมะละกาเต็มไปด้วยโจรสลัด เรือชาวอินเดีย

และเปอร์เซียเล็กและมีคนเรื่อน้อยเกินไป กว่าที่จะสุโจรสลัดได้จึงนิยมการข้ามแหลม ซึ่งเป็นการปลอดภัยกว่านี้ประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งก็คือการขนถ่ายข้ามแหลมที่ตะกั่วป่า-บ้านดอน เป็นการรวดเร็วกว่า ทั้งไม่ต้องรับอันตรายจากการพลาตมรสุมโดยไม่จำเป็น

ประเด็นที่ ๒ การตั้งถิ่นฐานของชุมชนตามหลักภูมิศาสตร์และวัฒนธรรม

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพคณะผู้วิจัยลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งเป็นบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์เป็นปราชญ์ภูมิปัญญา วิถีชีวิต นักวิชาการสังคมวิทยา และพัฒนาชุมชน นักวิชาการด้านวัฒนธรรม นักประวัติศาสตร์เพื่อวิเคราะห์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนตามหลักภูมิศาสตร์และวัฒนธรรมสามารถสรุปเป็น ๔ ประเด็น ดังนี้

๑. ความรู้เกี่ยวกับภูมิศาสตร์และวัฒนธรรมในพื้นที่

ทางฝั่งตะกั่วป่ามีที่ทอดสมอหลบมรสุมได้ดีทุกเรือที่มาจากอินเดียได้ เมื่อเดินทางมาถึงหมู่เกาะอันดามันจะต้องอ้อม เพื่อหลบภัยจากการยื้อแย่งของคนป่าบนหมู่เกาะเหล่านั้น เรือจะแล่นตรงไปยังตะกั่วป่าอย่างเหมาะสมที่สุด และที่สำคัญยิ่งไปกว่านี้ก็คือว่าอ่าวบ้านดอนมีแม่น้ำตาปีเล็กเข้าไปทางตะกั่วป่าก็มีแม่น้ำตะกั่วป่าเข้ามา ทำให้มีการขนถ่ายบนบกตอนที่จะเชื่อมกันเหลือน้อยมาก เมื่อพิจารณากันในด้านภูมิประเทศสำหรับทำกิจกรรม ก็จะเห็นได้ว่าแม้ทางฝั่งตะกั่วป่าจะไม่มีที่ดินอันเหมาะสม แต่เมื่อข้ามมาทางฝั่งตะวันออกก็พบที่ดินอันอุดมสมบูรณ์ และเป็นชนิดที่ชาวอินเดียรูจักมาแล้วเป็นอย่างดีตั้งแต้อยู่ในอินเดีย คือ ที่แบนราบอันเกิดจากการตื้นเขินของทะเลสองฝั่งแม่น้ำอันใหญ่โตพอที่จะหล่อเลี้ยงคนจำนวนมากมาได้ ชาวอินเดียเหล่านั้นจะตื่นตื่นและร้องอุทานว่า “ดินแดนที่ฝันเห็น” นั้นเราได้มาถึงแล้วจึงทำให้เกิดการกระจายทางวัฒนธรรมในพื้นที่ต่อไปนี้จะได้พิจารณากันถึงวัฒนธรรมอินเดียหรือรอยซากของวัฒนธรรมอินเดียที่มีรากลึกอยู่ในดินแดนรอบอ่าวบ้านดอนมีร่องรอยอันนี้อยู่ทั่ว ๆ ไปที่เนื่องกันอยู่กับชีวิตประจำวันของคน เช่น การไถนา ตันตาล พราหมณ์ การแห่พระ การทำบุญสารท การเกิด นิยาย หรือนิทาน การปรุงอาหาร ภาษาพูดของคนไทย ทั้งหมดตามที่กล่าวมานี้เป็นอันว่าเมื่อมองดูในด้านวัฒนธรรมโดยทั่ว ๆ ไปแล้ว เราจะรู้สึกว่าเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการมาของชาวอินเดีสู่ดินแดนสุวรรณภูมิ ตั้งแต่สมัยเมื่อ ๒,๐๐๐ ปีมาแล้วนั่นเอง

๒. การตั้งถิ่นฐานของชุมชนตามหลักภูมิศาสตร์

นักภูมิศาสตร์ชาวกรีกได้เขียนหนังสือภูมิศาสตร์โบราณไว้เล่มหนึ่งบอกที่ตั้งชุมชนโบราณจากหลักฐานโบราณคดี เท่าที่ได้สำรวจทั้งหมดในภาคใต้เป็นที่ยืนยันว่า ยังไม่มีผู้พบชุมชนโบราณที่ตั้งอยู่บริเวณที่เป็นเขตภูเขาเลย ซึ่งก็คล้าย ๆ กับชุมชนโบราณในภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย ซึ่งมักจะตั้งอยู่ในที่ราบหรือบนเนินใกล้ที่ราบซึ่งน้ำท่วมไม่ถึง และมีพื้นที่ราบกว้างขวางเพียงพอสำหรับใช้เป็นที่พักชั่วคราวได้ ในบริเวณจังหวัดภาคใต้เท่าที่มีการสำรวจพบและได้ตรวจสอบ ดูแล้วเกือบทุกแห่งตั้งอยู่บนที่ราบริมฝั่งทะเล ตัวชุมชนเองจะตั้งอยู่บนสันทราย บางแห่งมีคูน้ำคันดินล้อมรอบ รอบ ๆ บริเวณที่ตั้งชุมชนเหล่านั้นเป็นที่ราบสามารถปลูกข้าวได้ และอยู่ไม่ไกลจากฝั่งทะเลมากนัก เมื่อที่พบอยู่ลึกเข้าไปในแผ่นดินคืออ่าวบ้านดอน

๓. วัฒนธรรมที่แสดงพัฒนาการการตั้งถิ่นฐาน

คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาได้มีกล่าวถึงเรื่องการเดินเรือไปยังสุวรรณภูมิเหมือนกัน เช่น สังฆาทถกเล่าถึงเรื่องพราหมณ์สังฆะกล่าวหาว่าเงินสำหรับให้ทานในโรงทานของตนจะขาดมือ จึงลงเรือไปค้าทางสุวรรณภูมิ ในมหาชาดกเล่าเรื่องพระโพธิสัตว์ ขออนุญาตมารดาไปเสี่ยงโชคทางสุวรรณภูมิ เพื่อหาทรัพย์มาถวายบัลลังก์คืน เรือแตกกลางทะเล จนนางเมขลาต้องช่วย แสดงให้เห็นชัดเจนว่าในสมัยที่แต่ง

คัมภีร์ชาดกนั้น ได้มีการเดินเรือมายังสุวรรณภูมิแล้ว และการที่ได้พบเครื่องมือหินแห่งสมัยอายุหิน เป็นจำนวนมากในถิ่นใด ย่อมแสดงให้เห็นว่าถิ่นนั้นได้เคยมีมนุษย์อาศัยกันมาแล้วตั้งแต่สมัยอายุหิน และเหตุชาวอินเดียใช้เส้นทางตะกั่วป่า-รอบอ่าวบ้านดอน เป็นเส้นทางสำคัญในการขนส่งข้าว อันเป็นภาพเกี่ยวกับร่องรอยของชาวอินเดีย เฟื่องถึงถึงความสมบูรณ์ในด้านที่ดินสำหรับการกสิกรรมของรอบอ่าวบ้านดอนนี้ก็นับว่ามีเหตุผลอยู่สำหรับการค้าหาจุดที่ตั้งเมืองหลวงหรือราชธานีของอาณาจักรสมัยโบราณ เพราะเหตุที่บริเวณรอบอ่าวบ้านดอนสมบูรณ์ด้วยเนื้อที่สำหรับการกสิกรรมยิ่งกว่าจุดใด ๆ ตลอดแหลมมลายู และมีความเหมาะสมที่สุด

๔. ข้อสังเกต และความเห็นเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานและวัฒนธรรมในพื้นที่

พุทธศตวรรษที่ ๑๓ อัจฉิ บอกรว่า ศรีวิชัย มีเรือเดินทะเลที่นี้กว่าคงจะเป็นเรือสินค้าเดินระหว่างเมืองจีนและอินเดีย หรือเลยไปจนถึงตะวันออกกลาง นักประวัติศาสตร์ตีความว่า ศรีวิชัยร่ำรวย เพราะการค้า (อ่าวบ้านดอน) ก็คงจะเป็นจริง แต่นักการคลังเห็นว่ารายได้ส่วนใหญ่มาจากภาษีศุลกากร หรือ ภาษีผ่าน หรือที่ เรียกว่า จกอบในสมัยสุโขทัย รายได้ของท่านมหิมาเพราะท่านคุมช่องแคบมะละกา เรือทุกลำต้องผ่าน ต้องเสียภาษี ท่านเก็บหนักเสียด้วย ถึง กับหนึ่งในสามของราคาสินค้า แต่พอไปถึงเมืองจีนโดนหนักเข้าไปอีก สินค้าบางอย่าง เช่น เครื่องหอมหรือของฟุ่มเฟือย โดนถึง ๕๐% พวกพ่อค้าอาหารับหรืออินเดียก็ไม่ว่า เพราะบวกเข้าไปในราคาขายได้ เช่น สินค้าที่ส่งเข้าไปขายในพระราชวังก็อาจบวกเข้าไป ๑๐๐% - ๑๐๐๐% ได้ แต่สิ่งที่ซ่อนอยู่ภายใต้การค้าขายสินค้า คือ การเปลี่ยนแปลง การกระจายและการปรับตัวทางวัฒนธรรมภายในลุ่มแม่น้ำตาปิจนทำให้เกิดวิถีชีวิตภูมิปัญญาลุ่มแม่น้ำตาปิจนมาถึงปัจจุบัน

ประเด็นที่ ๓ สังเคราะห์องค์ความรู้ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มน้ำตาปิจ

เชื่อมโยงความสัมพันธ์ของข้อมูล เพื่อนำมาประมวลผล สังเคราะห์ผลออกมาโดยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์สามารถสรุปเป็น ๔ ประเด็น ดังนี้

๑. ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน

ในปัจจุบันนี้ แผ่นดินตอนที่เป็นกันอ่าว คือเขตอำเภอท่าฉาง อำเภอพุนพิน อำเภอเมือง และอำเภอกาญจนดิษฐ์ ส่วนที่ติดต่อกับอ่าวทั้งหมดนี้ กำลังงอกออกไปในทะเลโดยอัตราที่รวดเร็ว เพราะอำนาจของแม่น้ำตาปิจที่พาเอาโคลนเลนดินทรายมาถมอ่าวให้ดินยื่นออกไปอย่างไม่รู้จักหยุดหย่อน อีกประการหนึ่ง น่าจะเข้าใจว่าแผ่นดินของโลก ตรงที่รอบอ่าวบ้านดอน หรือฝั่งตะวันออกของแหลมมลายูตอนกลางเป็นแผ่นดิน อยู่ในยุคที่กำลังฟูหรือลอยตัวขึ้น ๆ คือตอนที่ได้รับโคลนของ แม่น้ำตาปิจ ได้กำลังดันขึ้น เป็นตอนออกไป ปีละประมาณ ๑๐-๒๐ วา ทั้งหมดนี้ทำให้เห็นได้ชัดเจนว่า อ่าวบ้านดอนในสมัยเมื่อ ๒๐๐๐ ปีมาแล้ว ทะเลยังกินลึกเข้าไปถึงเขตอำเภอท่าขนอนจริง ๆ ฉะนั้นคนเผ่าไดออคัยอยู่ในดินแดนรอบอ่าวบ้านดอน ในสมัยที่พวกอินเดียเข้ามาเมื่อยุค ๒,๐๐๐ ปีมานี้ก็พอจะมองเห็นคำตอบได้ว่าพวกมลายูเดิม นั่นเองที่เป็นผู้รับหน้าชนอินเดียเหล่านั้น และเมื่อไทยลงมาก็คือพวกมลายูเดิมที่ผสมพันธุ์กันแล้วกับชาวอินเดียอีกนั่นเองที่รับหน้าพวกไทย และกลายเป็นเลือดสามสายที่ปนกันมาชนิดที่จะแยกกันไม่ออกจนกระทั่งทุกวันนี้

๒. ความเชื่อมโยงสัมพันธ์ของชุมชนลุ่มน้ำกับชุมชนพื้นที่อื่น

แหลมมลายูหรือแหลมทองทั้งหมดนี้มีนามอีกอย่างหนึ่งว่าสุวรรณภูมิ ในภาษากรีกตามบันทึกภูมิศาสตร์ปโตเลมี เรียกว่า ไครเซ เคอโซนิส ซึ่งแปลว่า แผ่นดินทองเหมือนกัน ข้อนี้ทำให้เราทราบได้ว่า คำว่า “เมืองทอง” นี้เรียกกันมาพันกว่าปีแล้ว เมื่อได้ศึกษาวรรณคดีอินเดียในสมัยโบราณ

จนเป็นที่พอใจแล้วได้ยืนยันว่า เมื่อรวมแหลม มลายูทั้งหมดเข้าด้วยกันกับเกาะสุมาตราเกาะชวาแล้ว วรรณคดีอินเดียโบราณเรียกว่า สุวรรณทวีป ได้มีชนชาติต่าง ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย คือชาวอินเดีย ชาวจีน ชาวอาหรับ ชาวเปอร์เซีย ชาวกรีก กระทั่งชนชาวโพนินเซีย ในบรรดาชาติต่าง ๆ เหล่านี้ นับว่า ชาวอินเดียเป็นชาติที่สำคัญที่สุดที่เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย เพราะได้นำเอาวัฒนธรรม, ศาสนา, ศิลปกรรม และอื่น ๆ เข้ามาให้ ซึ่งสำเร็จรูปเป็นศาสนาและวัฒนธรรมประจำชาติไทยอยู่ในเวลานี้ จึงนับว่าเรื่อง การเข้ามาของชาวอินเดียเป็นตัวเรื่องสำคัญของเรื่องนี้

๓. ความรู้เรื่องการเดินทางข้ามคาบสมุทร

เส้นทางข้ามคาบสมุทรเป็นการเดินทางติดต่อระหว่างทะเลอันดามัน และทะเลจีนตอนใต้ นอกเหนือจากการเดินเรือผ่านช่องแคบมะละกาโดยอ้อมแหลมมลายูนั่น ยังมีเส้นทางบกด้วยการข้ามคาบสมุทรอยู่หลายทาง ทางตอนบนของอ่าวไทยมีเส้นทางผ่านจากพม่ามายังด่านเจดีย์สามองค์ตามลำน้ำ ไทรโยคมายังนครปฐม และที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์โดยผ่านทางช่องสิงขร ในบริเวณจังหวัดภาคใต้มีเส้นทางข้ามคาบสมุทรอยู่หลายเส้นทางได้แก่

๑. กระบุรี - ชุมพร นับเป็นเส้นทางที่สั้นที่สุด
๒. คลองราชบุรี - พะโต๊ะ - แม่น้ำหลังสวน
๓. พังดึก - คลองเหลล - คลองสกก - คลองพุมดวง - แม่น้ำตาปี - อ่าวบ้านดอน
๔. คลองมะรุย - คลองชะอุ่น - คลองสกก - คลองพุมดวง - แม่น้ำตาปี - อ่าวบ้านดอน
๕. คลองปะกาไสย - คลองโตรม - คลองอี่ปัน - แม่น้ำตาปี - อ่าวบ้านดอน
๖. คลองท่อม - คลองสินปุน - แม่น้ำตาปี - อ่าวบ้านดอน
๗. ปากแม่น้ำกันตัง - แม่น้ำตรัง - ห้วยยอด - พังสง - ร่อนพิบูลย์ - นครศรีธรรมราช
๘. สตูล - ทะเลสาบสงขลา
๙. ไทรบุรี - ทะเลสาบสงขลา

เรื่องราวเกี่ยวกับอาณาจักรศรีวิชัยเต็มไปด้วยข้อโต้แย้ง แต่ข้าพเจ้าคิดว่าข้อโต้แย้งนั้นไม่ใช่สิ่งจำเป็น ดังนั้นจึงขอเริ่มต้นด้วยหลักฐานที่พิสูจน์ได้ ๒ ประการที่โต้แย้งไม่ได้เพื่อให้เกิดความชัดเจน ประการแรก คือ หลักฐานเกี่ยวกับกระแสลมซึ่งไม่เคยเปลี่ยนทิศทางนับพัน ๆ ปีมาแล้วและจะยังคงเป็นเช่นนี้ต่อไป ในสมัยโบราณการแล่นเรือโดยอาศัยลมมรสุมคนจะออกเดินทางจากทางใต้ของจีนเมื่อลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือพัด และแล่นเรือมาถึงชายฝั่งตะวันออกของแหลมมลายู ในสมัยนั้นจะใช้เวลาประมาณ ๑ เดือน ไปยังเมืองท่าต่าง ๆ บริเวณอินเดียตอนเหนือหรืออินเดียตอนใต้และเกาะลังกา จากเกาะลังกา เรืออาจจะแล่นต่อไปอีกจนถึงเมืองท่าต่าง ๆ บริเวณเอเชียตะวันออกเฉียงกลาง เมื่อฤดูมรสุมผลัดเปลี่ยนใหม่การเดินทางกลับจะต้องกระทำตามทิศทางลมบังคับ ถ้าไม่พลาดเที่ยวมรสุมหรือเกิดเหตุการณ์ผันแปรทำให้ล่าช้า เรือจะเดินทางกลับถึงบ้านภายในปีเดียว กันนั้น นี่คือลักษณะการเดินทางเรือในสมัยโบราณ ประการที่สอง คือการสังเกตนาฬิกาแดด ดังที่ปรากฏข้อมูลในประวัติศาสตร์ราชวงศ์ถัง และหลักฐานของอี่-ซิง โดยเฉพาะหลักฐานของอี่-ซิง นั้น เราถือว่าเป็นหลักฐานชั้นต้น (first-hand evidence) ที่เขียนขึ้นจากการพบเห็นด้วยตนเองและได้รับการบอกเล่าจากผู้คนตามเมืองต่าง ๆ ที่แวะ ดังเช่น (๑) ที่โม-โล-ยู (Mo-lo-yu)“เราเห็นเงาของเข็มนาฬิกา (dial-plate) ทอดในลักษณะไม่สั้น และไม่ยาวนักในกลางเดือนแปด (๒) ที่โฮ-หลิง (Ho-Ling) ในฤดูร้อนตอนเที่ยงวัน เข็มสูง ๘ ซิ (shih) มีเงาชี้ไปทางทิศใต้ ยาว ๒ ซิ ๔ ซุน (fsun) (๓) ที่โฟ-ชิ (Fo-shih)ในฤดูร้อนตอนเที่ยงวัน เข็มสูง ๘ ซิ มีเงาชี้ไปทางใต้ ๒ ซิ ๕ ซุน

๔. ความรู้เรื่องอารยะธรรมศรีวิชัยในชุมชน

แม้ว่าเรื่องราวของอาณาจักรศรีวิชัยยังอยู่ในระหว่างการค้นคว้าศึกษาวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างมากก็จริง แต่ก็เป็นที่ยอมรับกันแล้วในข้อหนึ่ง ว่าศูนย์กลางอำนาจของอาณาจักรนี้ได้เคยตั้งอยู่ที่ดินแดนรอบอ่าวบ้านดอน เป็นระยะยาวระยะหนึ่งโดยแน่นอน คุณงามความดีของการมีอาณาจักร ศรีวิชัยที่เคยมีอยู่ในดินแดนนี้ควรจะมีการรื้อฟื้นให้กลับมาในฐานะที่ว่า “วิญญานศรีวิชัยคืนชีพ” เพื่อประโยชน์และความสุขแก่มหาชนในถิ่นนี้ กระทั่งยังมองเห็นอยู่ได้ว่าประชาชนในถิ่นนี้มีวิญญานแห่งกวีอยู่ในสันดาน แม้กระทั่งชาวเขาก็มีความสามารถกล่าวบทกลอนอันประกอบด้วยธรรมะออกมาได้โดยง่าย แม้ศิลปะแห่งการปรุงอาหาร การนุ่งห่ม ประดับตกแต่งก็ยังมีร่องรอยแห่งวัฒนธรรมอินเดียของสมัยศรีวิชัยนั้นเหลือให้เห็นอยู่ในรูปแบบของวัฒนธรรมระดับสูง และได้ถือเป็นเอกลักษณ์ไทยไปในที่สุด

ในส่วนของศิลปกรรม ปรากฏในบันทึกของชนต่างชาติ เช่น อาหรับ เป็นต้น ที่เคยมาสู่ดินแดนศรีวิชัย แล้วบันทึกไว้ว่าที่นั่น “ไม่มีใครถือเอาของตก” อาหรับผู้หนึ่งได้ทำการทดลองด้วยการทิ้งทองคำไว้กลางถนนแห่งหนึ่ง แล้วทองเหี่ยวไปในที่อื่นเสียหลายปี กลับมาอีกได้ตรวจดูก็พบว่าทองคำอยู่ที่ตรงนั้นหากแต่ว่ามันจมลึกลงไปในดินตามสมควรแก่เวลาและการเหยียบย่ำของมหาชนที่เดินถนน ศาลาทานสำหรับคนเดินทาง เป็นศาลาพักมีห้องหับมีข้าวสาร เสบียงอาหาร หม้อข้าว เต่าไฟ เสื้อ หมอน ไว้ให้พร้อม วัฒนธรรมนี้พึงจะหายสูญไป

ในส่วน ทางศาสนา นั้นเล่า มีความมั่นคงอยู่ในดินแดนนี้ ประชาชนรู้ความหมายของคำว่า “ธรรมะ” ในทุกรูปแบบของทุกคำรู้ความหมายอันลึกซึ้งของคำว่า “โพธิสัตว์” โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ ซึ่งแพร่หลายอยู่ในที่ทั่วไป ชุตพบได้เป็นประจำ มีการสร้างปราสาทอิฐตั้งที่บันทึกอยู่ในแผ่นศิลาจารึกของกรุงศรีวิชัย สำหรับเป็นที่ประดิษฐาน พระโพธิสัตว์หรือพระพุทธรูปในลักษณะที่แสดงให้เห็นความมั่นคงของพระศาสนา ศรัทธาของพระราชาและประชาชน คุณจะมีศาสนาพราหมณ์เป็นรากฐานแห่งศิลปกรรมทั่วไปในขั้นต้น ๆ และมีพุทธศาสนาเป็นรากฐานแห่งปรมัตถธรรมในขั้นสูง กระทั่งแม้บทกล่อมลูกให้นอน ก็ยังมีใจความเป็นปรมัตถธรรมเรื่องนิพพาน ดังบทกล่อมลูกชื่อ “มะพร้าว นาฬิกากรกลางทะเลขี้ผึ้ง” เป็นต้น ประชาชนนับถือศาสนาพุทธเคียงคู่กันไปกับศาสนาพราหมณ์ อันเป็นวัฒนธรรมอินเดียเพียงพอที่จะสนองความต้องการทางศิลปกรรมของประชาชน ทุกระดับทุกเพศทุกวัย นับว่าเป็นรากฐานที่มีประโยชน์แก่การปกครอง การเมือง การเศรษฐกิจ เป็นต้น อย่างครบถ้วน

ส่วน ทางวัฒนธรรม นั้นเล่า มีธรรมเนียมประเพณี สำหรับก่อให้เกิดประโยชน์แก่คนทุกชั้น ทุกเพศ และทุกวัย ด้วยการประดิษฐ์ขึ้นมาให้เหมาะสม แก่กาลเวลาในรอบปี คือเหมาะสมทุก ๆ เดือน จนอาจจะกล่าวได้ประเพณีพิธีทำบุญ ๑๒ เดือนนั้น คุณจะไม่ใช่จะเริ่มตั้งขึ้นในยุคสุโขทัยเสียแล้ว หากแต่จะได้มีมาแล้วตั้งแต่ยุคสมัยศรีวิชัยที่เหลือซากให้เห็นอยู่ในดินแดนรอบอ่าวบ้านดอน ซึ่งพอจะติดตามให้ครบได้ทั้ง ๑๒ เดือนทีเดียว ประเพณีแห่งพระบัพพระน้ำ เป็นสิ่งที่เชื่อได้ว่า ได้มีมาแล้วแต่สมัยศรีวิชัย เพราะจำลองแบบมาจากอินเดียซึ่งมีมาแต่โบราณกาลกระทั่งทุกวันนี้

สังเคราะห์องค์ความรู้ร่วมประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนรอบอ่าวบ้านดอนลุ่มน้ำตาปีซึ่งคณะผู้วิจัยหวังอย่างเต็มเปี่ยมว่า การศึกษาครั้งนี้ “เปิดวิญญานแห่งศรีวิชัยจักคืนชีพด้วยร่องรอยทางวิถีชีวิตภูมิปัญญาที่ฝังรากลงสู่พื้นที่อ่าวบ้านดอน” ที่เคยมีในยุคนี้กลับคืนมาสู่ดินแดนนี้แห่งยุคนี้ ขึ้นมาเพื่อเป็นที่รองรับวิญญานแห่งศรีวิชัยอันจักคืนชีพมาสู่ดินแดนนี้โดยการขับเคลื่อนผ่าน

กิจกรรมและโครงการต่าง ๆ ของจังหวัดสุราษฎร์ธานี เช่น ตลาดประชารัฐ ตลาดวัฒนธรรม ถนนสายวัฒนธรรม บ้านแม่น้ำเมืองคนดี วิถีวัฒนธรรมสืบต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาวิจัยในการศึกษาประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี สามารถให้ข้อเสนอแนะจากการวิจัยในมิติต่าง ๆ ได้ดังนี้

๑. ระดับนโยบายควรลดทอนบทเรียน “วิถีชีวิตภูมิปัญญาเมืองเกษตรคุณภาพ การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน สังคมเป็นสุข” ภายใต้หลักคิด ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี เพื่อสร้างพื้นที่มิติใหม่ให้กับจังหวัดสุราษฎร์ธานี

๒. ระดับการพัฒนาหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง “วิถีชีวิตภูมิปัญญาเมืองเกษตรคุณภาพ การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน สังคมเป็นสุข” ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี ขยายเขตพื้นที่จากชุมชน ตำบล อำเภอและจังหวัดโดยมีการเชื่อมโยงเครือข่ายในการพัฒนาจังหวัดเป็นศูนย์กลางร่วมแหล่งเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

๓. ผลสัมฤทธิ์จากการพัฒนา “วิถีชีวิตภูมิปัญญาเมืองเกษตรคุณภาพ การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน สังคมเป็นสุข” ภายใต้หลักคิด ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี ตามนโยบายและยุทธศาสตร์จังหวัดแผน ๒๐ ปีบรรลุเป้าหมายในอนาคตต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ขอกราบขอบพระคุณ พระมหาดิลกัรศมี จิตจาโร ผู้อำนวยการโครงการขยายห้องเรียน ขอขอบคุณ ศาสตราจารย์ ชวน เพชรแก้ว ศาสตราจารย์ ดร. ครองชัย หัตถา รศ. ดร. ณัฏฐ์ ศรีวิหะ รศ. ดร. จำเริญ ชูช่วยสุวรรณ รศ.สมเกียรติ ตันสกุลเรือโท ผศ.ดร.อนันต์ ใจสมุทร ผศ.สาณิตย์ บุญชู ดร. อมรา ศรสุชาติ ที่ได้ช่วยในการชี้แนะรายงานการวิจัยให้สมบูรณ์ทำให้เกิดผลงานวิจัยอันเป็นคุณูปการที่จะนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

ปริญญา ปานชานา. (๒๕๕๗). **วรรณกรรมตามแนวลำน้ำตาปี**. มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ สุราษฎร์ธานี, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ มกราคม-มิถุนายน .

ผาสุก อินทรารุช. (๒๕๕๘). **สุวรรณภูมิ จากหลักฐานโบราณคดี**. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดีมหาวิทยาลัยศิลปากร.

แผนพัฒนาจังหวัดสุราษฎร์ธานี พ.ศ. ๒๕๕๗ -๒๕๖๑ (ฉบับทบทวน).

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต).(๒๕๕๗). **กาลานุกรม : พระพุทธศาสนาในอารยธรรมโลก**, พิมพ์ครั้งที่ ๕, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ผลิธัมม, ๒๕๕๗

ฉัตรชัย พงศ์ประยูร.(๒๕๓๖). **การตั้งถิ่นฐานมนุษย์ : ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ**. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ถนอม พูนวงศ์.(๒๕๕๖). **ประวัติศาสตร์เมืองสุราษฎร์ธานี**. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๖.

พุทธทาสภิกขุ.(๒๕๔๕). **แนวสังเขปของโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอน**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อรุณวิทยา.

อรศรี งามวิทยาพงศ์.(๒๕๔๙). **กระบวนการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงจากยุคชุมชนถึงยุคพัฒนา
ความทันสมัย**. กรุงเทพมหานคร : วิทยาลัยการจัดการทางสังคม.

บุคลากรกรม

สัมมนา ศาสตราจารย์ ดร. ครองชัย หัตถา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ. โครงการสืบสานวัฒนธรรมตาม
รอยอารยธรรมศรีวิชัย. ณ สำนักศิลปะและวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี. วันที่ ๑๕
สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมมนา ดร. อมรา ศรสุชาติ อดีตผู้ทรงคุณวุฒิด้านโบราณคดี กรมศิลปากร. โครงการสืบสานวัฒนธรรมตามรอยอารย
ธรรมศรีวิชัย. ณ สำนักศิลปะและวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี. วันที่ ๑๕ สิงหาคม
๒๕๖๑.

สัมมนา นายทศพล งามไฟโรจน์. อดีตนายกเทศมนตรีเมืองท่าข้าม. โครงการสืบสานวัฒนธรรมตามรอยอารยธรรม
ศรีวิชัย. ณ สำนักศิลปะและวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี. วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ ศาสตราจารย์ ชวน เพชรแก้ว. สถาบันราชภัฏสุราษฎร์ธานี. วันที่ ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ เรือโทผู้ช่วยศาสตราจารย์ดร.อนันต์ใจสมุทร. สถาบันราชภัฏสุราษฎร์ธานี. เมื่อวันที่ ๑๙ กรกฎาคม
๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สานิตย์ บุญชู อาจารย์พิเศษมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี. วันที่ ๖
สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายอนุรัตน์ แพนสกุล. ผู้อำนวยการสำนักศิลปะวัฒนธรรมสถาบันราชภัฏสุราษฎร์ธานี. วันที่ ๙
สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายธีรพันธุ์ จันทร์เจริญ. ผู้เขียนคัมภีร์ในลานวัดพุมเรียง. ศิลปวัฒนธรรมสถาบันราชภัฏสุราษฎร์ธานี
วันที่ ๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางวรรณมา พูนสวัสดิ์. อายุ ๖๘ ปี อาชีพ ทำสวน บ้านเลขที่ ๗๗ หมู่ที่ ๙ ตำบลเสวีียด อำเภอกำแพง
จังหวัด สุราษฎร์ธานี วันที่ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางบุญมี มณีรัตน์ อายุ ๗๗ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๖๑ หมู่ที่ ๕ ตำบลเลม็ด อำเภอไชยา จังหวัด สุราษฎร์ธานี
วันที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางหวันมะ นัยหมีม. ไหมไทย กลุ่มทอผ้าสตรีบ้านพุมเรียง. ๘๗ หมู่ที่ ๒ ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา
จังหวัดสุราษฎร์ธานี วันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูสุกิตติธรรมคุณ เจ้าอาวาสวัดมุลเหล็ก. ศูนย์เรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีศรีวิชัย วัด
มุลเหล็ก อำเภอกำแพง จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ ยายย่อง จันทร์วิมล ลูกสาว นางสาว นางสาส์ จันทร์วิมล. อยู่บ้านเลขที่ ๒๘๔ หมู่ที่ ๑ ตำบลท่าฉาง อำเภอ ท่า
ฉาง จังหวัดสุราษฎร์ธานีอายุ ๘๙ ปีลูกสาวอายุ ๖๒ปี วันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๑.

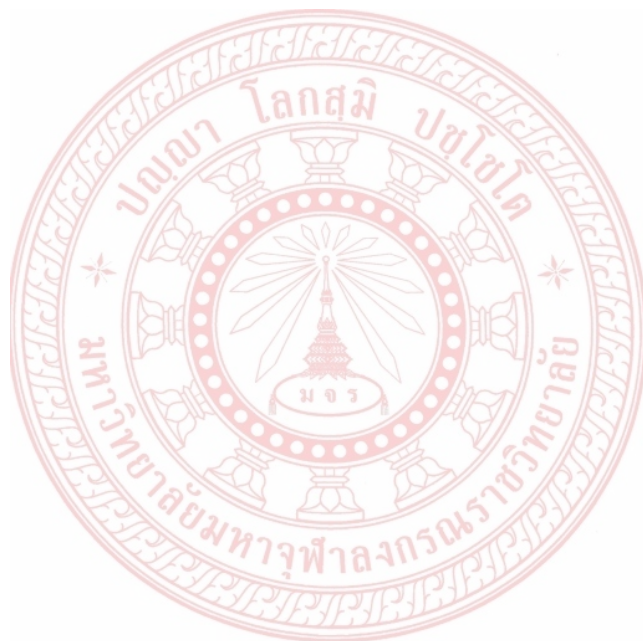
สัมภาษณ์ นายสุมล ล้อมสมบัติ อายุ ๕๘ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๖๕/๑ หมู่ที่ ๑ ตำบลบางใบไม้ อำเภอเมือง จังหวัดสุ
ราษฎร์ธานี วันที่ ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางนาฎญา คงนาค อายุ ๕๒ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๑๖๗/๑๕ หมู่ที่ ๖ ตำบลมะขามเตี้ย อำเภอเมือง จังหวัดสุ
ราษฎร์ธานี วันที่ ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์นายกิตติพงษ์ บุญกันภัย. ผู้นำชุมชนบ้านโพธิ์ ศูนย์ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นฯ. อยู่บ้านเลขที่ ๑๔๒ หมู่ที่
๓ ตำบลเวียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี วันที่ ๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นาง ละออ อินทร์พรหม อายุ ๖๘ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๑๓/๓ หมู่ที่ ๕ ตำบลกะแดะ อำเภอกาญจนดิษฐ์
จังหวัดสุราษฎร์ธานี วันที่ ๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางประนอม ฤกษ์เกษตร อายุ ๓๒ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๒๐๗/๑๐ หมู่ที่ ๒ ตำบลท่าทองใหม่ อำเภอกาญจน
ดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี วันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๑.
สัมภาษณ์นายเชวรัตน์ หนูขุนนาง อาชีพ หมอพื้นบ้าน อยู่บ้านเลขที่ ๙๖/๑ หมู่ที่ ๒ อายุ ๕๒ ตำบลทุ่งคา อำเภอ
กาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๑

ภาคผนวก ข

ตารางกิจกรรมที่กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการวิจัยไปใช้
ประโยชน์และแผนที่วางไว้

**ตารางกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการวิจัย
ไปใช้ประโยชน์และแผนที่วางไว้**

กิจกรรม	การนำไปใช้	ประโยชน์และแผนที่วางไว้
๑. กระบวนการศึกษาวิจัย ไปประยุกต์ในการเรียน การสอนในหลักสูตร ศาสนา	วิชาที่นำไปใช้ วิชาประวัติศาสตร์ศาสนา วิชาพระพุทธศาสนาเถรวาท วิชาปรัชญาศาสนา วิชาศาสนากับวัฒนธรรม วิชาสัมมนาศาสนา	ทำให้กระบวนการเรียนการสอนที่ สอดแทรกระเบียบวิธีวิจัยมีความ หลายหลายและมีประสิทธิภาพใน การสอนซึ่งอยู่ภายใต้กรอบระเบียบ วิธีการวิจัยจากประสบการณ์ของ การทำรายงานการวิจัยดังกล่าว
๒. โครงการวันพระราชทาน นามสุราษฎร์ธานี: ประวัติศาสตร์ โบราณคดี	บูรณาการศิลปวัฒนธรรมสถาบันราช ภัฏสุราษฎร์ธานีและคณะที่มวิจัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยร่วมย่อน รอย โบราณสถานเขาพระนารายณ์ เขาศรีวิชัย	แนวทางการสร้างกระบวนการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาจิตใจและปัญญาของนิสิต มีการพัฒนาทักษะในการวิจัยโดยการ สำรวจพื้นที่ เก็บข้อมูลลงภาคสนาม เชิงลึกจัดกิจกรรมเสริมทักษะนิสิตใน ระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนสุราษฎร์ธานี เพื่อการ เรียนรู้ในมิติที่หลากหลายลงสู่ชุมชน
๓. ด้านสังคมและชุมชน	เทศบาลนครสุราษฎร์ธานี	แผนพัฒนาจังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑ -๒๕๗๙)
๔. เขียนรายงานการวิจัย	รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์	ได้รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ เป็นไปตามแผนที่วางไว้

ภาคผนวก ค

ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้
และกิจกรรมที่ได้ดำเนินการมาและผลที่ได้รับของโครงการ

**ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้
และกิจกรรมที่ได้ดำเนินการมาและผลที่ได้รับของโครงการ**

กิจกรรม	ผลที่ได้รับ	บรรลุ วัตถุประสงค์	โดยทำให้
ขั้นตอนที่ ๑ ศึกษาประวัติศาสตร์จาก ตำนานโบราณคดีรอบ อ่าวบ้านดอน	ทราบถึงหลักการ แนวคิด ทฤษฎีงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กับโบราณคดีรอบอ่าวบ้าน	ข้อที่ ๑	๑. ทำให้ทราบเอกสารและ งานวิจัยที่เกี่ยวกับ ประวัติศาสตร์ตำนาน โบราณคดีรอบอ่าวบ้าน ดอน ๒. ทำให้สามารถรู้ข้อมูล พื้นฐานเกี่ยวกับ ประวัติศาสตร์ตำนาน โบราณคดีรอบอ่าวบ้าน ดอนเพื่อต่อยอดในการ วิเคราะห์ต่อไป
ขั้นตอนที่ ๒ วิเคราะห์การตั้งถิ่นฐาน ของชุมชนตามหลัก ภูมิศาสตร์และวัฒนธรรม	ลงพื้นที่สัมภาษณ์และ สังเกตการณ์ร่วมกับผู้ให้ข้อมูล หลัก๑)กลุ่มปราชญ์ชุมชนกลุ่ม แม่๒)กลุ่มนักวิชาการด้าน สังคมวิทยาและพัฒนาชุมชน ๓) นักวิชาการด้านศาสนา วัฒนธรรม๔)นักประวัติศาสตร์ โบราณคดีรวมทั้งหมด ๑๘ คน	ข้อที่ ๑-๒	๓. รวบรวมข้อมูลมา วิเคราะห์สังเคราะห์และ ตีความองค์ความรู้ที่ได้ ข้อมูลครบถ้วนเพื่อ วิเคราะห์ประวัติศาสตร์ การตั้งถิ่นฐานของชุมชน กลุ่มแม่น้ำตาปี
ขั้นตอนที่ ๓ สังเคราะห์องค์ความรู้ ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่น ฐานของชุมชนรอบอ่าว บ้านดอนกลุ่มน้ำตาปี	ทราบถึงข้อมูลเกี่ยวกับ ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่น ฐานของชุมชนรอบอ่าวบ้าน ดอนกลุ่มน้ำตาปี	ข้อที่ ๑-๒-๓	องค์ความรู้ประวัติศาสตร์ การตั้งถิ่นฐานของชุมชน รอบอ่าวบ้านดอนกลุ่ม น้ำตาปี
๔. ข้อเสนอแนะอื่น	ทราบถึงข้อเสนอทั้งในเชิง นโยบายและระดับปฏิบัติมี แนวทางในการจัดการที่ เหมาะสมโบราณคดีรอบ อ่าวบ้านดอน	ข้อที่ ๑-๒-๓	ทำให้ได้ข้อเสนอแนะ ต่อหน่วยงานที่ เกี่ยวข้องและต่อ ชุมชนในมิติต่าง ๆ

กิจกรรม	ผลที่ได้รับ	บรรลु วัตถุประสงค์	โดยทำให้
๖.รายงานฉบับสมบูรณ์	ได้รายงานฉบับสมบูรณ์ที่สามารถตอบวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยทั้ง ๓ ข้อ คือ(๑) เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์จากตำนานโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอน(๒) เพื่อวิเคราะห์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนตามหลักภูมิศาสตร์และวัฒนธรรม(๓) เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนรอบอ่าวบ้านดอนลุ่มน้ำตาปี	ข้อที่ ๑-๒-๓	ได้รายงานการวิจัยที่มีคุณค่าสามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยและการส่งเสริมการเรียนรู้ของกลุ่มองค์กรและเครือข่ายที่เกี่ยวข้องในส่วนของ การพัฒนาภายใต้จุดร่วมกันคือวิถีชีวิตภูมิปัญญาเมืองเกษตรคุณภาพ การท่องเที่ยวยั่งยืน สังคมเป็นสุข ” ภายใต้หลักคิดประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปีตามนโยบายและยุทธศาสตร์จังหวัดแผน ๒๐ ปีในอนาคต

ภาคผนวก ง

เครื่องมือวิจัย

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง

ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี

The History of the Tapee Basin Community Settlement

.....
คำชี้แจง: แบบสัมภาษณ์ชุดนี้จัดทำขึ้นเพื่อศึกษา “ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี” ซึ่งคณะผู้วิจัยเห็นว่าท่านเป็นบุคคลหนึ่งที่มีความรู้และประสบการณ์จึงได้คัดเลือกท่านในการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของท่านจะเป็นประโยชน์ในการศึกษาวิจัยและสร้างองค์ความรู้ที่มีต่อการนำเสนอ “ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี” ต่อไป

สำหรับคำถามการวิจัยประกอบด้วย ๓ ตอน ได้แก่

ตอนที่ ๑ ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ตอนที่ ๒ คำถามเกี่ยวกับ “ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี”

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยขอขอบคุณทุกท่านที่กรุณาสละเวลาในการตอบแบบสอบถามนี้เป็นอย่างสูง

พระปลัดสัญญา สัตยภูโต และคณะ
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ ๑ ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้ข้อมูลหลัก

ชื่อ/สกุล ผู้ให้สัมภาษณ์ :

อายุ :

วุฒิการศึกษา :

ตำแหน่ง :

ประสบการณ์การทำงาน.....

โทรศัพท์:.....

กลุ่มของผู้ให้สัมภาษณ์

ผู้เชี่ยวชาญวิถีชุมชน/ภูมิปัญญาชุมชน

นักวิชาการสังคมวิทยา/พัฒนาชุมชน

นักวิชาการด้านวัฒนธรรม

นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์

เวลาเริ่ม เวลาสิ้นสุด.....

สถานที่.....

ตอนที่ ๒ : คำถามเกี่ยวกับ “ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี” ดังต่อไปนี้

๑. ประวัติศาสตร์จากตำนานโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอนเกี่ยวกับเรื่องต่อไปนี้เป็นอย่างไ

๑.๑ ความรู้เกี่ยวกับสถานที่ ซึ่งมีปรากฏในตำนานโบราณคดี

.....

.....

.....

.....

๑.๒ ตำนานโบราณคดี และเรื่องเล่าเกี่ยวกับพื้นที่

.....

.....

.....

.....

๑.๓ ประสบการณ์เกี่ยวกับกับโบราณวัตถุโบราณสถานในพื้นที่

.....

.....

.....

.....

๑.๔ ข้อสังเกต และความเห็นเกี่ยวกับตำนานโบราณคดีในพื้นที่

.....

.....

.....

๒. การตั้งถิ่นฐานของชุมชนตามหลักภูมิศาสตร์และวัฒนธรรมเป็นอย่างไร

๒.๑ ความรู้เกี่ยวกับภูมิศาสตร์และวัฒนธรรมในพื้นที่

.....

.....

.....

๒.๒ การตั้งถิ่นฐานของชุมชนตามหลักภูมิศาสตร์

.....

.....

.....

๒.๓ วัฒนธรรมที่แสดงพัฒนาการการตั้งถิ่นฐาน

.....

.....

.....

๒.๔ ข้อสังเกต และความเห็นเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานและวัฒนธรรมในพื้นที่

.....

.....

.....

๓. ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มน้ำตาปีเป็นอย่างไร

๓.๑ ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน

.....

.....

.....

๓.๒ ความเชื่อมโยงสัมพันธ์ของชุมชนลุ่มน้ำกับชุมชนพื้นที่อื่น

.....

.....

.....
.....

๓.๓ ความรู้เรื่องการเดินทางข้ามคาบสมุทร

.....
.....
.....

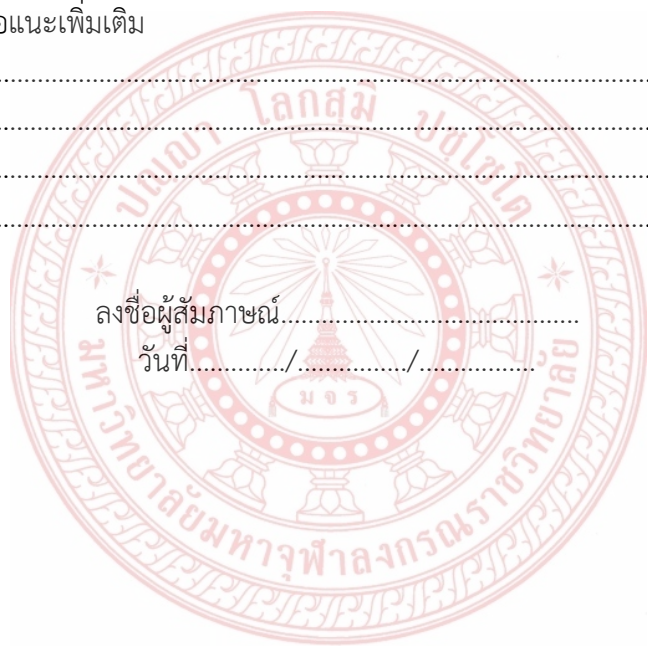
๓.๔ ความรู้เรื่องอารยธรรมศรีวิชัยในชุมชน

.....
.....
.....

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....
.....
.....

ลงชื่อผู้สัมภาษณ์.....
วันที่...../...../.....

ภาคผนวก จ

ภาพกิจกรรมการดำเนินงานวิจัย

ศาสตราจารย์ ดร. ครองชัย หัตถา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ.
รองศาสตราจารย์ ดร. ชูศักดิ์ เอกเพชร รักษาการอธิการบดีราชภัฏสุราษฎร์ธานี
ดร. อมรา ศรสุนชาติ อดีตผู้ทรงคุณวุฒิด้านโบราณคดี กรมศิลปากร.
นายอนุรัตน์ แพนสกุล ผู้อำนวยการสำนักงานศิลปะและวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
นายทศพล งามไฟโรจน์. อดีตนายกเทศมนตรีเมืองท่าข้าม.

ศาสตราจารย์ ชวน เพชรแก้ว สถาบันราชภัฏสุราษฎร์ธานี.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์सानิตย์ บุญชู, มหาวิทยาลัยสงขลนครินทร์วิทยาเขตปัตตานี.

นายอนุรัตน์ แพนสกุล, ผู้อำนวยการสำนักศิลปวัฒนธรรมสถาบันราชภัฏสุราษฎร์ธานี.

ดร. อมรา ศรสุธชาติ อดีตผู้ทรงคุณวุฒิด้านโบราณคดี กรมศิลปากร.
ดร. ทวีช บุญแสง วัฒนธรรมศาสตร์
นายธีรพันธุ์ จันท์เจริญ รองผู้อำนวยการ ฝ่ายวิจัยและพุทธทาสศึกษา
ศิลปวัฒนธรรมสถาบันราชภัฏสุราษฎร์ธานี

พระครูสุกิตติธรรมคุณ เจ้าอาวาสวัดมุลเหล็ก. ศูนย์เรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีศรีวิชัย
วัดมุลเหล็กอำเภอท่าฉางจังหวัดสุราษฎร์ธานี.

ดร. อมรา ศรสุธาติ อดีตผู้ทรงคุณวุฒิด้านโบราณคดี กรมศิลปากร.
 ดร. ทวีช บุญแสง วัฒนธรรมศาสตร์
 นายธีรพันธุ์ จันทร์เจริญ รองผู้อำนวยการ ฝ่ายวิจัยและพุทธทาสศึกษา
 ศิลปวัฒนธรรมสถาบันราชภัฏสุราษฎร์ธานี
 และคณะทีมวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ร่วมย้อนรอย โบราณสถานเขาพระนารายณ์เขาศรีวิชัย

ภาคผนวก ฉ

แบบสรุปโครงการวิจัย

สรุปโครงการวิจัย

สัญญาเลขที่ ว.๓๓๘/๒๕๖๑

ชื่อโครงการ ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มน้ำตาปี

หัวหน้าโครงการ พระปลัดสัญญา สัญญโต และคณะ อาจารย์ประจำ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยห้องเรียนสุราษฎร์ธานี มือถือ

๐๘๘-๕๕๐๕๒๘๕

E-mail : chupradits 123@gmail.com

ความเป็นมาและความสำคัญ

สุราษฎร์ธานีเป็นจังหวัดในภาคใต้ตอนบน มีพื้นที่ขนาดใหญ่เป็นอันดับ ๖ ของประเทศไทย และมีประชากรหนาแน่นอันดับ ๕๙ ของประเทศ นับเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีประวัติศาสตร์ยาวนาน มีหลักฐานทั้งประวัติศาสตร์และโบราณคดีเก่าแก่ และยังมีแหล่งท่องเที่ยวและอุทยานแห่งชาติหลายแห่ง จังหวัดสุราษฎร์ธานีตั้งอยู่บนฝั่งตะวันออกของอ่าวบ้านดอนในภาคใต้ โดยมีสภาพภูมิประเทศที่หลากหลาย ประมาณร้อยละ ๔๙ ของพื้นที่เป็นภูเขา มีที่ราบสูง รวมทั้งที่ราบชายฝั่ง เป็นต้นกำเนิดลุ่มน้ำใหญ่น้อยรวม ๑๔ ลุ่มน้ำ ซึ่งลุ่มน้ำที่สำคัญ เช่น ตาปี พุมดวง ท่าทอง ท่ากระจ่าย ไชยา ท่าฉาง เป็นต้น (แผนพัฒนาจังหวัดสุราษฎร์ธานี พ.ศ. ๒๕๕๗-๒๕๖๑ (ฉบับทบทวน). จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นที่ตั้งของเมืองเก่า เป็นศูนย์กลางของเมืองศรีวิชัย มีหลักฐานแสดงถึงการตั้งรกรากและเส้นทางสายไหมในอดีต บริเวณอ่าวบ้านดอนเป็นพื้นที่สำคัญของอาณาจักรศรีวิชัยในช่วงหลังพุทธศตวรรษที่ ๑๓ โดยมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์เป็นเครื่องยืนยันความรุ่งเรืองในอดีต ภายหลังจากยังเชื่อว่า เมื่ออาณาจักรตามพรลิงค์หรือเมืองนครศรีธรรมราชมีความรุ่งเรืองมากขึ้นนั้น เมืองไชยาก็นับเป็นหนึ่งในเมืองสิบสองนักษัตรของเมืองนครศรีธรรมราชด้วย ชื่อว่า "เมืองบันไทยสมอ"(จังหวัดสุราษฎร์ธานี, ออนไลน์ : ๒๕๖๑)

เมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๓๖ สมัยเดียวกับประเทศศรีลังกา ด้วยการส่งพระสมณทูตไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศต่าง ๆ ๙ สายโดยการอุปถัมภ์ของพระเจ้าอโศกมหาราช สมัยทวาราวดี พระโสณะและพระอุตตระได้เดินทางจากแคว้นมคธ เข้ามาประดิษฐานพระพุทธศาสนา ณ ดินแดนสุวรรณภูมิ สมัยอาณาจักรศรีวิชัย (พุทธศตวรรษที่ ๑๓) ในเกาะสุมาตราเจริญรุ่งเรืองในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๒-๑๓ กษัตริย์ศรีวิชัยทรงมีพระราชศรัทธาในพุทธศาสนาอย่างแน่นแฟ้น ดังหลักฐานที่ปรากฏ ได้แก่ เจดีย์พระบรมธาตุไชยา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), กาลานุกรม,๒๕๕๗: ๕๐-๗๗) สายน้ำลำคลองก่อกำเนิดประวัติศาสตร์ วิถีสังคมและวัฒนธรรม ผู้ตั้งถิ่นฐานอยู่ริมสายน้ำ ได้พึ่งพาอาศัยแม่น้ำลำคลองในการเลี้ยงชีพ และพึ่งพาอาศัยกันในการแบ่งปันผลผลิต แต่ในขณะเดียวกันสิ่งที่ซ่อนเร้นอยู่ในความเชื่อของแต่ละชุมชน (อรศรี งามวิทยาพงศ์, ๒๕๔๙ : ๔๕) การไปมาหาสู่กันจึงเป็นการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนภูมิปัญญากัน กล่าวโดยเฉพาะพื้นที่ลุ่มน้ำตาปีและรอบอ่าวบ้านดอน พบว่า สังคมได้วิวัฒน์จากชุมชนยุคหินก้าวกระโดดสู่ชุมชนยุคประวัติศาสตร์โดยการเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชนผู้มีอารยธรรมสูง

จากความเป็นมาดังกล่าว คณะวิจัยจึงมีความสนใจที่จะวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ เริ่มจากตำนานโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอนของพุทธศาสนิกชน เพื่อหาองค์ความรู้จากประวัติศาสตร์ เป็นสมบัติส่วนหนึ่งของชุมชนทรัพยากรภูมิปัญญาแห่งลุ่มน้ำตาปี และเป็นส่วนหนึ่งของแผนงานวิจัย “ภูมิปัญญา

ลุ่มแม่น้ำตาปี” ที่สะท้อนภูมิปัญญาวิถีชีวิตชาวบ้านเชื่อมต่อยุทธศาสตร์วิสัย และใช้ขยายผลสู่การจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่นในอนาคต เพื่อสร้างมาตรฐานคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในสังคมไทย อย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

ผลการวิจัยพบว่า

ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการลงพื้นที่การสัมภาษณ์เชิงลึกสังเคราะห์ผลออกมาโดยวิธีการพรรณนาสังเคราะห์องค์ความรู้ การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มน้ำตาปีซึ่งนำมาเสนอ ๓ ประเด็นดังนี้

ประเด็นที่ ๑ ประวัติศาสตร์จากตำนานโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอน

การศึกษาเอกสารข้อมูลการลงพื้นที่การสัมภาษณ์เชิงลึก มาเชื่อมโยงหาความสัมพันธ์ของผู้ให้ข้อมูลหลัก เพื่อนำมาประมวลผล วิเคราะห์และสังเคราะห์ผลนำเสนอสามารถสรุปเป็น ๔ ประเด็น ดังนี้

๑. ความรู้เกี่ยวกับสถานที่ ซึ่งมีปรากฏในตำนานโบราณคดี

๑.๑ ลักษณะของแผ่นดินรอบอ่าวบ้านดอน แผ่นดินในท้องที่อำเภอไชยา อำเภอท่าฉาง อำเภอพุนพิน อำเภอคีรีรัฐนิคม อำเภอเมือง และอำเภอกาญจนดิษฐ์ ซึ่งตั้งอยู่รอบอ่าวใหญ่อ่าวหนึ่ง ในตอนกลางของแหลมมลายูทางด้านตะวันออก อันเรียกกันในปัจจุบันนี้ว่า อ่าวบ้านดอน เมื่อพิจารณาตามนัยแห่งธรณีวิทยา ตามพื้นดินอันเป็นที่ราบต่ำทั่ว ๆ ไปโดยรอบอ่าวนี้แล้ว เราจะเห็นได้ว่าแผ่นดินรอบ ๆ อ่าวบ้านดอนนั้นเป็นแผ่นดินที่เพิ่งจะงอกออกมาและทั้งกำลังงอกอยู่เรื่อย ๆ

๑.๒ เครื่องมือหินของสมัยอายุหิน รอบอ่าวบ้านดอนการที่ได้พบเครื่องมือหินแห่งสมัยอายุหิน เป็นจำนวนมากในถิ่นใด ย่อมแสดงให้เห็นว่าถิ่นนั้นได้เคยมีมนุษย์อาศัยกันมาแล้วตั้งแต่สมัยอายุหินคือเมื่อหลายพันปีหรือหมื่นปีแล้ว แต่ลักษณะของวัตถุหินที่แสดงอยู่และทำให้เกิดความภาคภูมิใจในความศักดิ์สิทธิ์ หรือเก่าแก่โบราณของแผ่นดินแถบนั้นแก่ผู้ที่มีภูมิลำเนาในถิ่นนั้น สมัยอายุหินนั้น แบ่งออกเป็นสองยุค คือสมัยหินยุคแรก อันเป็นสมัยที่ใช้หินทั้งก้อน ๆ หรือตอกแต่งแก้ไขบ้าง ก็เพียงหยาบ ๆ ง่าย ๆ และสมัยหินยุคหลัง ซึ่งรู้จักทำหินให้เป็นรูปร่างต่าง ๆ ตามพอใจ รู้จักเลือกหินที่แข็งและสีสวยและขัดจนเป็นมันถึงขนาดที่แม้พวกเราในสมัยนี้ก็อดจะพอใจไม่ได้ เครื่องมือหินที่พบที่รอบอ่าวบ้านดอน โดยเฉพาะ คือ ที่ตำบลเขาพัง เขตอำเภอท่าขนอนนั้นมีเป็นจำนวนมาก

๑.๓ มนุษย์รอบอ่าวบ้านดอน ก่อนชาวอินเดียเข้ามาเป็นที่ทราบกันอยู่แล้วว่า ชาวอินเดียได้เกี่ยวข้องกับดินแดนแถบนี้ไม่น้อยกว่า ๒,๐๐๐ ปีมาแล้ว ตามที่ปรากฏชัดปรากฏว่าได้อพยพมาถึงที่หลังชาวอินเดีย แต่จะมีชนชาติไทยเผ่าใดเผ่าหนึ่งซึ่งมิใช่เผ่าปัจจุบันนี้เราจะต้องพิจารณากันให้กว้างออกไปถึงชนเผ่าที่มีอยู่บนแหลมมลายูทั่วไปในเวลานั้นเสียก่อน จึงจะเข้าใจถึงมนุษย์ที่อาศัยอยู่ในดินแดนรอบอ่าวบ้านดอนในเวลานั้นได้ดี ได้แบ่งชนเผ่าดั้งเดิมบนแหลมมลายูทั้งหมดออกเป็น ๓ ชั้น คือ (๑) ชนเดิมแท้ (๒) ชนมลายูเดิม และ (๓) ชนมลายู อย่างที่เห็น ๆ กันอยู่

๒. ตำนานโบราณคดี และเรื่องเล่าเกี่ยวกับพื้นที่ พวกมลายูและพวกคนเดิม ๆ ของถิ่นนี้ โดยเฉพาะในการล่าสัตว์ และมีดไม้ไผ่ก็ยังคงใช้กันในวงการพิธีกรรมนิยม เช่น การตัดสายสะดือเด็ก เป็นต้น” เครื่องมือหินแห่งสมัยหินยุคหลังนี้ คนพื้นเมืองเรียกกันว่า “หินขวานฟ้า” โดยคิดเอาว่าเป็นหินที่ตกลงมาจากฟ้า ในขณะที่ฟ้าผ่าจึงทำให้มีคนออกเที่ยวค้นหา “หินขวานฟ้า” เมื่อผ่าลงมาแล้วในทีใดทีหนึ่ง ถ้า

บังเอิญไปพบวัตถุหินนี้เข้าจริง ๆ ก็ยิ่งยึดถือว่าเป็นของขลังยิ่งขึ้น “ชาวมลายูบนแหลมมลายู เรียกขวานหินนี้ว่า “บาตุลินตา, หะลินตา, หรือ บาตุบิเตอ” ซึ่งทั้งสามคำนี้ล้วนแต่แปลว่าสายฟ้า เป็นเครื่องรางที่มีอำนาจศักดิ์สิทธิ์ เขาถูเต๋อโยไกที่จะเอาไปชนด้วยหินขวานฟ้านี้ โดยเชื่อกันว่าต้องชนะแน่เพราะเต๋อโยไกของตนจะปักลึกไปในไก่อที่เป็นคู่ต่อสู้ ในวรรณคดีของอินเดียฝ่ายสันสกฤตมีเรื่องราวต่าง ๆ ในคัมภีร์นั้น ๆ ที่แสดงให้เห็นทราบบ้างว่ามีพ่อค้าชาวอินเดียเรือค้าไปยังถิ่นต่าง ๆ รวมทั้งสุวรรณภูมิด้วย ตั้งหลายศตวรรษ ก่อนคริสตศักราชทั้งนี้เพราะถือว่าวรรณคดีต่าง ๆ ที่กล่าวถึงสุวรรณภูมินั้นแต่งขึ้นเมื่อหลายศตวรรษก่อนคริสตศักราชในวรรณคดีของอินเดีย ฝ่ายบาลี โดยเฉพาะพระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาก็ได้มีกล่าวถึงเรื่องการเดินเรือไปยังสุวรรณภูมิเหมือนกัน เช่นสังฆชาดกเล่าถึงเรื่องพราหมณ์สังฆะกลัวว่าเงินสำหรับให้ทานในโรงงานของตนจะขาดมือ จึงลงเรือไปค้าทางสุวรรณภูมิ ในมหาชาดกเล่าเรื่องพระโพธิสัตว์ ขออนุญาตมารดาไปเสี่ยงโชคทางสุวรรณภูมิ เพื่อหาทรัพย์มาทำกุศลปลงศพคนตาย เรือแตกกลางทะเล จนนางเมขลาต้องช่วย ดังนั้นเป็นตัวอย่าง เหล่านี้แสดงให้เห็นโดยชัดเจนว่าในสมัยที่แต่งคัมภีร์ชาดกนั้น ได้มีการเดินเรือมายังสุวรรณภูมิแล้ว และคัมภีร์ชาดกนั้นแต่งกันตั้งแต่ราวสมัยไม่น้อยกว่า ๓ ศตวรรษก่อนคริสตศักราช นั่นคือไม่น้อยกว่า ๒๓๐๐ ปีมาแล้ว

๓. ประสบการณ์เกี่ยวกับโบราณวัตถุโบราณสถานในพื้นที่ เกิดเหตุการณ์อันสำคัญในสมัยโบราณในด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดีของอ่าวบ้านดอนเอง หลักแห่งวิชาโบราณคดี คือ หลักฐานพยาน ปรากฏอยู่เป็นวัตถุแล้วเราอาจกล่าวได้โดยการคำนวณจากจดหมายเหตุจีนหรือจีนวัตถุ เช่น เศษกระเบื้อง สินค้าหรือแม่ที่สุดแต่รูปปฏิมากรรมต่าง ๆ ที่ตกหล่นอยู่ เป็นเครื่องบอกเวลาก็กล่าวได้แต่เพียงว่าเมื่อสัก ๒,๐๐๐ ปีมาแล้วนี่เอง ระยะเวลาเพียงเท่านั้นเท่านั้นที่เป็นหลักยึดถือกันในฝ่ายวิชาโบราณคดี โดยไม่อาจจะยึดเวลาออกไปตั้งเช่นเวลาที่คำนวณเอาด้วยการเกิดในชาติก่อน ๆ ของพระพุทธเจ้าดังที่กล่าวไว้ในชาดกนั้น ๆ เป็นต้น เหมือนกัน จึงเป็นอันยุติในขั้นนี้ว่า ชาวอินเดียได้เข้ามาตั้งดินแดนสุวรรณภูมิในลักษณะพ่อค้า และแสวงหาดินแดนเมืองขึ้นนอกมาตุภูมิตั้งแต่สมัยเมื่อ ๒,๐๐๐ ปีมาแล้ว วางการโบราณคดีเมืองไทยเป็นรูปพระนารายณ์ศิลาทั้งสามองค์ ขนาดโตเท่าคนย่อม ๆ เป็นแบบสมัยที่ถือกันว่าเป็นแบบคุปตะในอินเดีย หรือเรียกกันในวงโบราณคดีเมืองไทยว่าแบบก่อนขอม ซึ่งเรียกกันง่าย ๆ อีกอย่างหนึ่งว่าพระนารายณ์แบบสวมหมวกแขก องค์กรอยู่ทางขวามือของผู้อ่าน พบที่เนินบนเกาะติดกับเกาะตะกั่วป่า ซึ่งต่อไปจะเรียกง่าย ๆ ว่าพระนารายณ์ตะกั่วป่า พบที่เวียงสระเมืองเก่าแกริมน้ำตาปีลึกเข้าไปกลางแผ่นดิน พบบนภูเขาศรีวิชัย ซึ่งสมัยหนึ่งเป็นเกาะศรีวิชัยตั้งอยู่กลางอ่าวบ้านดอนนั่นเอง

๔. ข้อสังเกต และความเห็นเกี่ยวกับตำนานโบราณคดีในพื้นที่ ข้อสังเกต และความเห็นเกี่ยวกับตำนานโบราณคดีในพื้นที่ เหตุใดชาวอินเดียจึงใช้เส้นทางตะกั่วป่า-รอบอ่าวบ้านดอน เป็นเส้นทางสำคัญสำหรับข้ามแหลม ทั้งที่ยังมีเส้นทางอื่น ๆ อยู่อีกไม่น้อย เราจะทราบได้ในเมื่อได้ศึกษาเรื่องราวของตะกั่วป่าจนเป็นที่เข้าใจแล้วนั่นเอง ทำไมชาวอินเดียจึงไม่แล่นเรืออ้อมแหลมสิงคโปร์โดยผ่านช่องมะละกา ก็เนื่องจากช่องมะละกาเต็มไปด้วยโจรสลัด เรือชาวอินเดียและเปอร์เซียเล็กและมีคนเรือน้อยเกินไป กว่าที่จะสู้โจรสลัดได้จึงนิยมการข้ามแหลม ซึ่งเป็นการปลอดภัยกว่านี้ประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งก็คือการขนถ่ายข้ามแหลมที่ตะกั่วป่า-บ้านดอน เป็นการรวดเร็วกว่า ทั้งไม่ต้องรับอันตรายจากการพลาตมรสุมโดยไม่จำเป็น

ประเด็นที่ ๒ การตั้งถิ่นฐานของชุมชนตามหลักภูมิศาสตร์และวัฒนธรรม

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพคณะผู้วิจัยลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งเป็นบุคลากร

ที่มีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์เป็นปราชญ์ภูมิปัญญา วิถีชีวิต นักวิชาการสังคมวิทยาและ พัฒนาชุมชน นักวิชาการด้านวัฒนธรรม นักประวัติศาสตร์เพื่อวิเคราะห์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนตาม หลักภูมิศาสตร์และวัฒนธรรมสามารถสรุปเป็น ๔ ประเด็น ดังนี้

๑. ความรู้เกี่ยวกับภูมิศาสตร์และวัฒนธรรมในพื้นที่ ทางฝั่งตะกั่วป่ามีที่ทอดสมอหลบมรสุม ได้อย่างดีทุกเรือที่มาจากอินเดียใต้ เมื่อเดินทางมาถึงหมู่เกาะอันดามันจะต้องอ้อม เพื่อหลบภัยจากการยื้อแย่งของคนป่าบนหมู่เกาะเหล่านั้น เรือจะแล่นตรงไปยังตะกั่วป่าอย่างเหมาะสมที่สุด และที่สำคัญยิ่งไปกว่านี้ก็คือว่าอ่าวบ้านดอนมีแม่น้ำตาปี้ลิกเข้าไปทางตะกั่วป่าก็มีแม่น้ำตะกั่วป่าเข้ามา ทำให้มีการขนถ่ายขนบยกตอนที่เชื่อมกันเหลือน้อยมาก เมื่อพิจารณากันในด้านภูมิประเทศสำหรับทำ กสิกรรม ก็จะเห็นได้ว่าแม้ทางฝั่งตะกั่วป่าจะไม่มีที่ดินอันเหมาะสม แต่เมื่อเข้ามาทางฝั่งตะวันออกก็ จะพบที่ดินอันอุดมสมบูรณ์ และเป็นชนิดที่ชาวอินเดียรู้จักมาแล้วเป็นอย่างดีตั้งแต่ยังอยู่ในอินเดีย คือ ที่แบนราบอันเกิดจากการตื้นเขินของทะเลสองฝั่งแม่น้ำอันใหญ่โตพอที่จะหล่อเลี้ยงคนจำนวนมากมายได้ ชาวอินเดียเหล่านั้นจะตื่นเต็นและร้องอุทานว่า “ดินแดนที่ฝันเห็น” นั้นเราได้มาถึงแล้วจึง ทำให้เกิดการกระจายทางวัฒนธรรมในพื้นที่ต่อไปนี้จะได้พิจารณากันถึงวัฒนธรรมอินเดียหรือรอยซากของ วัฒนธรรมอินเดียที่มีรากลึกลงอยู่ในดินแดนรอบอ่าวบ้านดอนมีร่องรอยอันน้อยอยู่ทั่ว ๆ ไปที่เนื่องกันอยู่กับ ชีวิตประจำวันของคน เช่น การไถนา ต้นตาล พราหมณ์ การแห่พระ การทำบุญสารท การเกิด นิยาย หรือนิทาน การปรุงอาหาร ภาษาพูดของคนไทย ทั้งหมดตามที่กล่าวมานี้เป็นอันว่าเมื่อมองดูในด้าน วัฒนธรรมโดยทั่ว ๆ ไปแล้ว เราจะรู้สึกว่าเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการมาของชาวอินเดียสู่ดินแดนสุวรรณ ภูมิ ตั้งแต่สมัยเมื่อ ๒,๐๐๐ ปีมาแล้วนั่นเอง

๒. การตั้งถิ่นฐานของชุมชนตามหลักภูมิศาสตร์ นักภูมิศาสตร์ชาวกรีกได้เขียนหนังสือ ภูมิศาสตร์โบราณไว้เล่มหนึ่งบอกที่ตั้งชุมชนโบราณจากหลักฐานโบราณคดี เท่าที่ได้สำรวจทั้งหมดในภาคใต้ เป็นที่ยืนยันว่า ยังไม่มีผู้พบชุมชนโบราณที่ตั้งอยู่บริเวณที่เป็นเขตภูเขาเลย ซึ่งก็คล้าย ๆ กับชุมชนโบราณใน ภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย ซึ่งมักจะตั้งอยู่ในที่ราบหรือบนเนินใกล้ที่ราบซึ่งน้ำท่วมไม่ถึง และมีพื้นที่ราบ กว้างขวางเพียงพอสำหรับใช้เป็นที่พักอาศัยได้ ในบริเวณจังหวัดภาคใต้เท่าที่มีการสำรวจพบและได้ ตรวจสอบ ดูแล้วเกือบทุกแห่งตั้งอยู่บนที่ราบริมฝั่งทะเล ตัวชุมชนเองจะตั้งอยู่บนสันทราย บางแห่งมีคูน้ำ คันดินล้อมรอบ รอบ ๆ บริเวณที่ตั้งชุมชนเหล่านั้นเป็นที่ราบสามารถปลูกข้าวได้ และอยู่ไม่ไกลจากฝั่งทะเล มากนัก เมืองที่พบอยู่ลึกลงไปในแผ่นดินคืออ่าวบ้านดอน

๓. วัฒนธรรมที่แสดงพัฒนาการการตั้งถิ่นฐาน คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาก็ได้มีกล่าวถึงเรื่อง การเดินเรือไปยังสุวรรณภูมิเหมือนกัน เช่นสังฆชาตกล่าถึงเรื่องพราหมณ์สังฆะกล่าวถึงเงินสำหรับให้ทาน ในโรงทานของตนจะขาดมือ จึงลงเรือไปค้าทางสุวรรณภูมิ ในมหาชาตกล่าเรื่องพระโพธิสัตว์ ขออนุญาต มารดาไปเสี่ยงโชคทางสุวรรณภูมิ เพื่อหาทรัพย์มาถวายบิณฑบาตคืน เรือแตกกลางทะเล จนนางเมขลาต้อง ช่วย แสดงให้เห็นชัดเจนว่าในสมัยที่แต่งคัมภีร์ชาตกล่านั้น ได้มีการเดินเรือมายังสุวรรณภูมิแล้ว และการที่ได้ พบเครื่องมือหินแห่งสมัยอายุหิน เป็นจำนวนมากในถิ่นใด ย่อมแสดงให้เห็นเราทราบได้ว่าถิ่นนั้นได้เคยมี มนุษย์อาศัยกันมาแล้วตั้งแต่สมัยอายุหินและเหตุชาวอินเดียใช้เส้นทางตะกั่วป่า-รอบอ่าวบ้านดอน เป็น เส้นทางสำคัญในการสัญจรค้าขาย อันเป็นภาพเกี่ยวกับร่องรอยของชาวอินเดีย เฟื่องถึงถึงความสมบูรณ์ใน ด้านที่ดินสำหรับการกสิกรรมของรอบอ่าวบ้านดอนนี้ก็นับว่ามีเหตุผลอยู่สำหรับการค้าหาจุดที่ตั้งเมือง หลวงหรือราชธานีของอาณาจักรสมัยโบราณ เพราะเหตุที่บริเวณรอบอ่าวบ้านดอนสมบูรณ์ด้วยเนื้อที่

สำหรับการกลีกรมยิ่งกว่าจุดใด ๆ ตลอดแหลมมลายู และมีความเหมาะสมที่สุด

๔. ข้อสังเกต และความเห็นเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานและวัฒนธรรมในพื้นที่ พุทธศตวรรษที่ ๑๓ อิจิง บอกว่า ศรีวิชัย มีเรือเดินทะเลเล็กนี่กว่าคงจะเป็นเรือสินค้าเดินระหว่างเมืองจีนและอินเดีย หรือเลยไปจนถึงตะวันออกกลาง นักประวัติศาสตร์ตีความว่า ศรีวิชัยร่ำรวยเพราะการค้า (อ่าวบ้านดอน) ก็คงจะเป็นจริง แต่นักการคลังเห็นว่ารายได้ส่วนใหญ่มาจากภาษีศุลกากร หรือ ภาษีผ่าน หรือที่ เรียกว่า จกอบ ในสมัยสุโขทัย รายได้ของท่านมเหมาเพราะท่านคุมช่องแคบมะละกา เรือทุกลำต้องผ่าน ต้องเสียภาษี ท่านเก็บหนักเสียด้วย ถึง กับหนึ่งในสามของราคาสินค้า แต่พอไปถึงเมืองจีนโดนหนักเข้าไปอีก สินค้าบางอย่าง เช่น เครื่องหอมหรือของฟุ่มเฟือย โดนถึง ๕๐% พวกพ่อค้าอาหรับหรืออินเดียก็ไม่ว่า เพราะบวกเข้าไปในราคาขายได้ เช่น สินค้าที่ส่งเข้าไปขายในพระราชวังก็อาจบวกเข้าไป ๑๐๐% - ๑๐๐๐% ได้ แต่สิ่งที่ซ่อนอยู่ภายใต้การค้าขายสินค้า คือ การเปลี่ยนแปลง การกระจายและการปรับตัวทางวัฒนธรรมภายในลุ่มแม่น้ำตาปิงจนทำให้เกิดวิถีชีวิตภูมิปัญญาลุ่มแม่น้ำตาปิงจนมาถึงปัจจุบัน

ประเด็นที่ ๓ สังเคราะห์องค์ความรู้ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนลุ่มน้ำตาปิง

เชื่อมโยงความสัมพันธ์ของข้อมูล เพื่อนำมาประมวลผล สังเคราะห์ผลออกมาโดยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์สามารถสรุปเป็น ๔ ประเด็น ดังนี้

๑. ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน ในปัจจุบันนี้ แผ่นดินตอนที่เป็นกันอ่าว คือเขตอำเภอกำแพง อำเภอกงหรา อำเภอบางแก้ว และอำเภอบางคนที ส่วนที่ติดต่อกับอ่าวทั้งหมดนี้ กำลังงอกออกไปในทะเลโดยอัตราที่รวดเร็ว เพราะอำนาจของแม่น้ำตาปิงที่พาเอาโคลนเลนดินทรายมาถมอ่าวให้ดินขึ้นออกไปอย่างไม่รู้จักหยุดหย่อน อีกประการหนึ่ง น่าจะเข้าใจว่าแผ่นดินของโลก ตรงที่รอบอ่าวบ้านดอน หรือฝั่งตะวันออกของแหลมมลายูตอนกลางเป็นแผ่นดิน อยู่ในยุคที่กำลังฟูหรือลอยตัวขึ้น ๆ คือตอนที่ได้รับโคลนของแม่น้ำตาปิง ได้กำลังขึ้น เป็นตอนออกไป ปีละประมาณ ๑๐-๒๐ วา ทั้งหมดนี้ทำให้เห็นได้ชัดเจนว่า อ่าวบ้านดอนในสมัยเมื่อ ๒๐๐๐ ปีมาแล้ว ทะเลยังกินลึกเข้าไปถึงเขตอำเภอกำแพงจริง ๆ ฉะนั้น คนเผ่าไตอาศัยอยู่ในดินแดนรอบอ่าวบ้านดอน ในสมัยที่พวกอินเดียเข้ามาเมื่อยุค ๒,๐๐๐ ปีมานี้ก็พอจะมองเห็นคำตอบได้ว่าพวกมลายูเดิม นั่นเองที่เป็นผู้รับหน้าชนอินเดียเหล่านั้น และเมื่อไทยลงมาคือพวกมลายูเดิมที่ผสมพันธุ์กันแล้วกับชาวอินเดียอีกนั่นเองที่รับหน้าพวกไทย และกลายเป็นเลือดสามสายที่ปนกันมาชนิดที่จะแยกกันไม่ออกจนกระทั่งทุกวันนี้

๒. ความเชื่อมโยงสัมพันธ์ของชุมชนลุ่มน้ำกับชุมชนพื้นที่อื่น แหลมมลายูหรือแหลมทองทั้งหมดนี้มีนามอีกอย่างหนึ่งว่าสุวรรณภูมิ ในภาษกรีกตามบันทึกภูมิศาสตร์ปโตเลมี เรียกว่า ไครเซเคอไซนีส ซึ่งแปลว่า แผ่นดินทองเหมือนกัน ข้อนี้ทำให้เราทราบได้ว่า คำว่า “เมืองทอง” นี้เรียกกันมาพันกว่าปีแล้ว เมื่อได้ศึกษาวรรณคดีอินเดียในสมัยโบราณจนเป็นที่พอใจแล้วได้ยืนยันว่า เมื่อรวมแหลม มลายูทั้งหมดเข้าด้วยกันกับเกาะสุมาตราเกาะชวาแล้ว วรรณคดีอินเดียโบราณเรียกว่าสุวรรณทวีป ได้มีชนชาติต่าง ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย คือชาวอินเดีย ชาวจีน ชาวอาหรับ ชาวเปอร์เซีย ชาวกรีก กระทั่งชนชาวโพนินเซีย ในบรรดาชาติต่าง ๆ เหล่านี้ นับว่าชาวอินเดียเป็นชาติที่สำคัญที่สุดที่เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย เพราะได้นำเอาวัฒนธรรม, ศาสนา, ศิลปกรรมและอื่น ๆ เข้ามาให้ ซึ่งสำเร็จรูปเป็นศาสนาและวัฒนธรรมประจำชาติไทยอยู่ในเวลานี้ จึงนับว่าเรื่องการเข้ามาของชาวอินเดียเป็นตัวเรื่องสำคัญของเรื่องนี้

๓. ความรู้เรื่องการเดินทางข้ามคาบสมุทร

เส้นทางข้ามคาบสมุทรเป็นการเดินทางติดต่อระหว่างทะเลอันดามัน และทะเลจีนตอนใต้ นอกเหนือจากการเดินเรือผ่านช่องแคบมะละกาโดยอ้อมแหลมมลายูนั้น ยังมีเส้นทางบกด้วยการข้ามคาบสมุทรอยู่หลายทาง ทางตอนบนของอ่าวไทยมีเส้นทางผ่านจากพม่ามายังด่านเจดีย์สามองค์ตามลำน้ำ ไทรโยคมายังนครปฐม และที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์โดยผ่านทางช่องสิงขร ในบริเวณจังหวัดภาคใต้มีเส้นทางข้ามคาบสมุทรอยู่หลายเส้นทางได้แก่

๑. กระจบุรี – ชุมพร นับเป็นเส้นทางที่สั้นที่สุด
๒. คลองราชกรูด – พะโต๊ะ – แม่น้ำหลังสวน
๓. ทุ้งตึก – คลองเหล – คลองสก – คลองพุมดวง – แม่น้ำตาปี – อ่าวบ้านดอน
๔. คลองมะรุย – คลองชะอุ่น – คลองสก – คลองพุมดวง – แม่น้ำตาปี – อ่าวบ้านดอน
๕. คลองปะกาไสย – คลองโตรม – คลองอีปัน – แม่น้ำตาปี – อ่าวบ้านดอน
๖. คลองท่อม – คลองสินปุน – แม่น้ำตาปี – อ่าวบ้านดอน
๗. ปากแม่น้ำกันตัง – แม่น้ำตรัง – ห้วยยอด – ทุ้งสง – ร่อนพิบูลย์ – นครศรีธรรมราช
๘. สตูล – ทะเลสาบสงขลา
๙. ไทรบุรี – ทะเลสาบสงขลา

เรื่องราวเกี่ยวกับอาณาจักรศรีวิชัยเต็มไปด้วยข้อโต้แย้ง แต่ข้าพเจ้าคิดว่าข้อโต้แย้งนั้นไม่ใช่สิ่งจำเป็น ดังนั้นจึงขอเริ่มต้นด้วยหลักฐานที่พิสูจน์ได้ ๒ ประการที่โต้แย้งไม่ได้เพื่อให้เกิดความชัดเจนประการแรก คือ หลักฐานเกี่ยวกับกระแสลมซึ่งไม่เคยเปลี่ยนทิศทางนับพัน ๆ ปีมาแล้วและจะยังคงเป็นเช่นนี้ต่อไป ในสมัยโบราณการเล่นเรือโดยอาศัยลมมรสุมคนจะออกเดินทางจากทางใต้ของจีนเมื่อลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือพัด และเล่นเรือมาถึงชายฝั่งตะวันออกของแหลมมลายู ในสมัยนั้นจะใช้เวลาประมาณ ๑ เดือน ไปยังเมืองท่าต่าง ๆ บริเวณอินเดียตอนเหนือหรืออินเดียตอนใต้และเกาะลังกา จากเกาะลังกา เรืออาจจะเล่นต่อไปอีกจนถึงเมืองท่าต่าง ๆ บริเวณเอเชียตะวันออกเฉียงกลาง เมื่อฤดูมรสุมผลัดเปลี่ยนใหม่การเดินทางกลับจะต้องกระทำตามทิศทางลมบังคับ ถ้าไม่พลาดเที่ยวมรสุมหรือเกิดเหตุการณ์ผันแปรทำให้ล่าช้าเรือจะเดินทางกลับถึงบ้านภายในปีเดียว ก็นั้น นี่คือลักษณะการเดินทางเรือในสมัยโบราณ ประการที่สอง คือ การสังเกตนาฬิกาแดด ดังที่ปรากฏข้อมูลในประวัติศาสตร์ราชวงศ์ถัง และหลักฐานของอี-ซิง โดยเฉพาะหลักฐานของอี-ซิง นั้น เราถือว่าเป็นหลักฐานชั้นต้น (first-hand evidence) ที่เขียนขึ้นจากการพบเห็นด้วยตนเองและได้รับการบอกเล่าจากผู้คนตามเมืองต่าง ๆ ที่แวะ ดังเช่น (๑) ที่โม-โล-ยู (Mo-lo-yu) “เราเห็นเงาของเข็มนาฬิกา (dial-plate) ทอดในลักษณะไม่สั้น และไม่ยาวนานกึ่งกลางเดือนแปด (๒) ที่โฮ-หลิง (Ho-Ling) ในฤดูร้อนตอนเที่ยงวัน เข็มสูง ๘ ซิ (shih) มีเงาชี้ไปทางทิศใต้ยาว ๒ ซิ ๔ ซุน (fsun) (๓) ที่โฟ-ชิ (Fo-shih) ในฤดูร้อนตอนเที่ยงวัน เข็มสูง ๘ ซิ มีเงาชี้ไปทางใต้ ๒ ซิ ๕ ซุน

๔. ความรู้เรื่องอารยธรรมศรีวิชัยในชุมชน

แม้ว่าเรื่องราวของอาณาจักรศรีวิชัยยังอยู่ในระหว่างการค้นคว้าศึกษาวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างมากก็จริง แต่ก็เป็นที่ยอมรับกันแล้วในข้อหนึ่ง ว่าศูนย์กลางอำนาจของอาณาจักรนี้ได้เคยตั้งอยู่ที่ดินแดนรอบอ่าวบ้านดอน เป็นระยะยาวระยะหนึ่งโดยแน่นอน คุณงามความดีของการมีอาณาจักรศรีวิชัยที่เคยมีอยู่ในดินแดนนี้ควรจะมีการรื้อฟื้นให้กลับมาในฐานะที่ว่า “วิญญูณศรีวิชัยคืนชีพ” เพื่อ

ประโยชน์และความสุขแก่มหาชนในถิ่นนี้ กระทั่งยังมองเห็นอยู่ได้ว่าประชาชนในถิ่นนี้มีวิญญูณแห่งกวี อยู่ในสันดาน แม้กระทั้งชาวเขาก็มีความสามารถกล่าวบทกลอนอันประกอบด้วยธรรมะออกมาได้โดยง่าย แม้ศิลปะแห่งการปรุงอาหาร การนุ่งห่ม ประดับตกแต่งก็ยังมีร่องรอยแห่งวัฒนธรรมอินเดียของสมัยศรีวิชัยนั้นเหลือให้เห็นอยู่ในรูปแบบของวัฒนธรรมระดับสูง และได้ถือเป็นเอกลักษณ์ไทยไปในที่สุด

ในส่วนทางศิลปกรรม ปรากฏในบันทึกของชนต่างชาติ เช่น อาหรับ เป็นต้น ที่เคยมาสู่ดินแดนศรีวิชัย แล้วบันทึกไว้ว่าที่นั่น “ไม่มีใครถือเอาของตก” อาหรับผู้หนึ่งได้ทำการทดลองด้วยการทิ้งทองคำไว้กลางถนนแห่งหนึ่ง แล้วท่องเที่ยวไปในที่อื่นเสียหลายปี กลับมาอีกได้ตรวจดูก็พบว่าทองคำอยู่ที่ตรงนั้น หากแต่ตัวมันจมลึกกลงไปในดินตามสมควรแก่เวลาและการเหยียบย่ำของมหาชนที่เดินถนน ศาลาทานสำหรับคนเดินทาง เป็นศาลาพักมีห้องหับมีข้าวสาร เสี่ยงอาหาร หม้อข้าว เต่าไฟ เสื้อ หมอน ไว้ให้พร้อม วัฒนธรรมนี้พึงจะหายสูญไป

ในส่วน ทางศาสนา นั้นเล่า มีความมั่นคงอยู่ในดินแดนนี้ ประชาชนรู้ความหมายของคำว่า “ธรรมะ” ในทุกรูปแบบของทุกคำรู้ความหมายอันลึกซึ้งของคำว่า “โพธิสัตว์” โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ ซึ่งแพร่หลายอยู่ในที่ทั่วไป ชุบพบได้เป็นประจำ มีการสร้างปราสาทอิฐตั้งที่บ้านที่กู่อยู่ในแผ่นศิลาจารึกของกรุงศรีวิชัย สำหรับเป็นที่ประดิษฐาน พระโพธิสัตว์หรือพระพุทธรูปในลักษณะที่แสดงให้เห็นความมั่นคงของพระศาสนา ศรัทธาของพระราชาและประชาชน ดูจะมีศาสนาพราหมณ์เป็นรากฐานแห่งศิลปกรรมทั่วไปในขั้นต้น ๆ และมีพุทธศาสนาเป็นรากฐานแห่งปรมัตถธรรมในขั้นสูง กระทั่งแม้บทกล่อมลูกให้นอน ก็ยังมีใจความเป็นปรมัตถธรรมเรื่องนิพพาน ดังบทกล่อมลูกชื่อ “มะพร้าวนาฬิกากรกลางทะเลซึ้ง” เป็นต้น ประชาชนนับถือศาสนาพุทธเคียงคู่กันไปกับศาสนาพราหมณ์ อันเป็นวัฒนธรรมอินเดียเพียงพอที่จะสนองความต้องการทางศิลปกรรมของประชาชน ทุกระดับทุกเพศทุกวัย นับว่าเป็นรากฐานที่มีประโยชน์แก่การปกครอง การเมือง การเศรษฐกิจ เป็นต้น อย่างครบถ้วน

ส่วน ทางวัฒนธรรม นั้นเล่า มีธรรมเนียมประเพณี สำหรับก่อให้เกิดประโยชน์แก่คนทุกชั้น ทุกเพศ และทุกวัย ด้วยการประดิษฐ์ขึ้นมาให้เหมาะสม แก่กาลเวลาในรอบปี คือเหมาะสมทุก ๆ เดือน จนอาจจะกล่าวได้ประเพณีพิธีทำบุญ ๑๒ เดือนนั้น ดูจะไม่ใช้จะเริ่มตั้งขึ้นในยุคสุโขทัยเสียแล้ว หากแต่จะได้มีมาแล้วตั้งแต่ยุคสมัยศรีวิชัยที่เหลือซากให้เห็นอยู่ในดินแดนรอบอ่าวบ้านดอน ซึ่งพอจะติดตามให้ครบได้ทั้ง ๑๒ เดือนทีเดียว ประเพณีแห่พระบकพระน้ำ เป็นสิ่งที่เชื่อได้ว่า ได้มีมาแล้วแต่สมัยศรีวิชัย เพราะจำลองแบบมาจากอินเดียซึ่งมีมาแต่โบราณกาลกระทั้งทุกวันนี้

สังเคราะห์องค์ความรู้รวมประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนรอบอ่าวบ้านดอนลุ่มน้ำ ตาปีซึ่งคณะผู้วิจัยหวังอย่างเต็มเปี่ยมว่า การศึกษาครั้งนี้ “เปิดวิญญูณแห่งศรีวิชัยจักคืนชีพด้วยร่องรอยทางวิถีชีวิตภูมิปัญญาที่ฝังรากลงสู่พื้นที่อ่าวบ้านดอน” ที่เคยมีในยุคนี้กลับคืนมาสู่ดินแดนนั้นแห่งยุคนี้ขึ้นมาเพื่อเป็นที่รองรับวิญญูณแห่งศรีวิชัยอันจักคืนชีพมาสู่ดินแดนนี้โดยการขับเคลื่อนผ่านกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ ของจังหวัดสุราษฎร์ธานี เช่น ตลาดประชารัฐ ตลาดวัฒนธรรม ถนนสายวัฒนธรรม บ้านแม่ น้ำเมืองคนดี วิถีวัฒนธรรมสืบต่อไป

การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

๑. กิจกรรมด้านการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษา

สามารถนำขบวนการศึกษาวิจัยไปใช้ประยุกต์ในการเรียนการสอนในรายวิชาเช่นวิชาวิชา

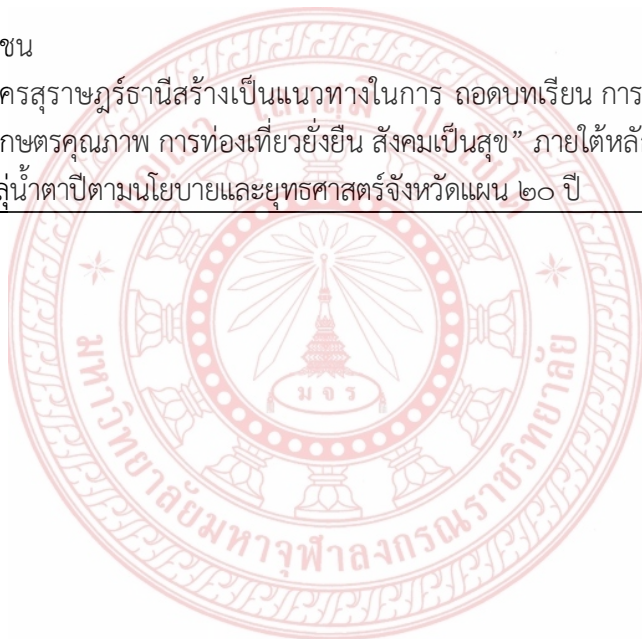
ประวัติศาสตร์ศาสตร์ศาสนา วิชาพระพุทธศาสนาเถรวาท วิชาปรัชญาศาสนาวิชาศาสนากับวัฒนธรรม วิชาสัมมนาศาสนาทำให้กระบวนการเรียนการสอนที่สอดแทรกระเบียบวิธีวิจัยมีความหลากหลายและมีประสิทธิภาพในการสอนซึ่งอยู่ภายใต้กรอบระเบียบวิธีการวิจัยจากประสบการณ์ของการทำรายงาน การวิจัยดังกล่าว

๒. กิจกรรมด้านวิชาการ

สามารถนำผลการศึกษาไปสะท้อนข้อมูลบูรณาการบูรณาการศิลปวัฒนธรรมสถาบันราชภัฏ สุราษฎร์ธานีและคณะที่มวิจัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยร่วมย้อนรอย โบราณสถานเขาพระนารายณ์ เขาศรีวิชัย. “โครงการวันพระราชทานนามสุราษฎร์ธานี:ประวัติศาสตร์ โบราณคดี” เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและแนวทางการสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาจิตใจและปัญญา มีการพัฒนาทักษะในการวิจัยโดยการสำรวจพื้นที่ เก็บข้อมูลลงภาคสนามเชิงลึกจัดกิจกรรมเสริมทักษะนิสิตในระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนสุราษฎร์ธานี เพื่อการเรียนรู้ในมิติที่หลากหลายลงสู่ชุมชน

๓. ด้านสังคมและชุมชน

เทศบาลนครสุราษฎร์ธานีสร้างเป็นแนวทางในการ ถอดบทเรียน การพัฒนา ผลสัมฤทธิ์ “วิถีชีวิตภูมิปัญญาเมืองเกษตรคุณภาพ การท่องเที่ยวยั่งยืน สังคมเป็นสุข” ภายใต้หลักคิด ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนผู้นำตามนโยบายและยุทธศาสตร์จังหวัดแผน ๒๐ ปี

ภาคผนวก ข

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

ลำดับ	ชื่อสกุล	วุฒิการศึกษา	ตำแหน่ง/สังกัด
๑.	ศาสตราจารย์.. ชวน เพชรแก้ว	ค.บ. (ครุศาสตร์) ค.ม. (ครุศาสตร์)	อาจารย์วิชาภาษาไทยคณะ ครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏ สุราษฎร์ธานี
๒.	รศ. สมเกียรติ ต้นสกุล	วท.บ (จิตวิทยาคลินิก) น.บ (นิติศาสตร์) สค.ม (สังคมวิทยา)	อาจารย์ประจำภาควิชา รัฐศาสตร์ การปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราช วิทยาลัยวิทยาเขตศรีธรรมมา โคศราช จังหวัดสุราษฎร์ธานี
๓.	รศ.ดร. ณรัตน์ ศรีวิหะ	กศบ. (การศึกษา) M.A. (การวิจัยการศึกษา) Ph.D. (การศึกษา)	นักวิจัยการศึกษา
๔.	เรือโท ผศ.ดร.อนันต์ ใจสมุทร	ปธ. ๕, พธ.บ (มนุษย์สังเคราะห์ศาสตร์) M.A. (Sociology) Ph.D (Sociology)	นักวิจัยด้านสังคมวิทยา
๕.	ผศ. สานิตย์ บุญชู	B.S. (ช่างกลเกษตร) M.C.D. (Community Development)	อาจารย์พิเศษ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

ผู้ให้ข้อมูลหลัก

สัมภาษณ์ ศาสตราจารย์. ดร. ครองชัย หัตถา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ. โครงการสืบสานวัฒนธรรมตามรอยอารยธรรมศรีวิชัย. ณ สำนักศิลปะและวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี. วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ ดร. อมรา ศรสุชาติ อดีตผู้ทรงคุณวุฒิด้านโบราณคดี กรมศิลปากร. โครงการสืบสานวัฒนธรรมตามรอยอารยธรรมศรีวิชัย. ณ สำนักศิลปะและวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี. วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายทศพล งามไพโรจน์. อดีตนายกเทศมนตรีเมืองท่าข้าม. โครงการสืบสานวัฒนธรรมตามรอยอารยธรรมศรีวิชัย. ณ สำนักศิลปะและวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี. วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ ศาสตราจารย์ ชวน เพชรแก้ว. สถาบันราชภัฏสุราษฎร์ธานี. วันที่ ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ เรือโทผู้ช่วยศาสตราจารย์ดร.อนันต์ใจสมุทร. สถาบันราชภัฏสุราษฎร์ธานี. เมื่อวันที่ ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธานีศย์ บุญชู. มหาวิทยาลัยสงขลนครินทร์วิทยาเขตปัตตานี. วันที่ ๖ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายอนรรตน์ แพนสกุล. ผู้อำนวยการสำนักศิลปะวัฒนธรรมสถาบันราชภัฏสุราษฎร์ธานี. วันที่ ๙ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายธีรพันธุ์ จันทร์เจริญ. ผู้เขียนคัมภีร์ในลานวัดพุมเรียง. ศิลปวัฒนธรรมสถาบันราชภัฏสุราษฎร์ธานี วันที่ ๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางวรรณภา พูนสวัสดิ์. อายุ ๖๘ ปี อาชีพ ทำสวน อยู่บ้านเลขที่ ๗๗ หมู่ที่ ๙ ตำบลเสวีียด อำเภอกาบัง จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วันที่ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางยายบุญมี มณีรัตน์ อายุ ๗๗ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๖๑ หมู่ที่ ๕ ตำบลเลม็ด อำเภอไชยาจังหวัดสุราษฎร์ธานี วันที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางหวันมีะ น้อยหม่อม. ไหมไทย กลุ่มทอผ้าสตรีบ้านพุมเรียง. ๘๗ หมู่ที่ ๒ ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี วันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูสุกิตติธรรมคุณ เจ้าอาวาสวัดมุลเหล็ก. ศูนย์เรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีศรีวิชัยวัดมุลเหล็ก อำเภอกาบัง จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ ยายย่อง จันทร์วิมล ลูกสาว นางสาว นางสาส์ จันทร์วิมล. อยู่บ้านเลขที่ ๒๘๔ หมู่ที่ ๑ ตำบลท่าฉาง อำเภอกาบัง จังหวัดสุราษฎร์ธานี อายุ ๘๙ ปี ลูกสาวอายุ ๖๒ปี วันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายสมล ล้อมสมบัติ อายุ ๕๘ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๖๕/๑ หมู่ที่ ๑ ตำบลบางไปไม้ อำเภอมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วันที่ ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๑.

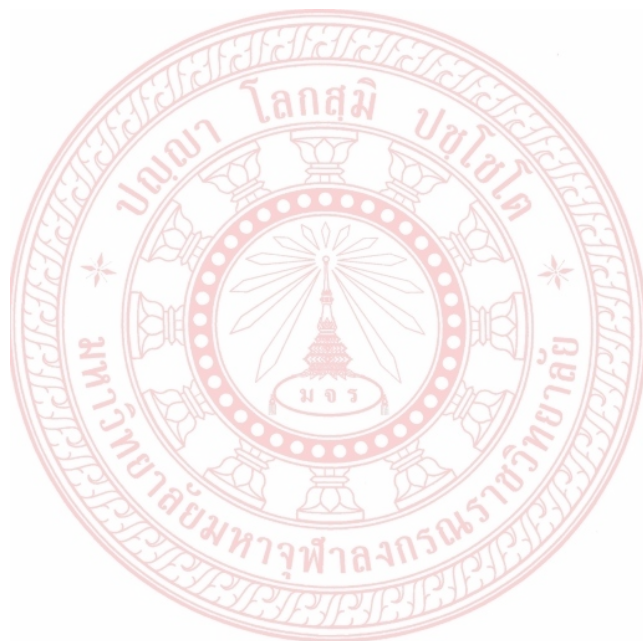
สัมภาษณ์ นางนาฏญา คงนาค อายุ ๕๒ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๑๖๗/๑๕ หมู่ที่ ๖ ตำบลมะขามเตี้ย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี วันที่ ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์นายกิติพงษ์ บุญกันภัย. ผู้นำชุมชนบ้านโพธิ์ ศูนย์ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นฯ. อยู่บ้านเลขที่ ๑๔๒ หมู่ที่ ๓ ตำบลเวียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี วันที่ ๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สั้มภาษณ์ นาง ละอ อินทร์พรหม อายุ ๖๘ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๑๓/๓ หมู่ที่ ๕ ตำบลกะเดะ อำเภอกาญจน
ดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี วันที่ ๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๑.

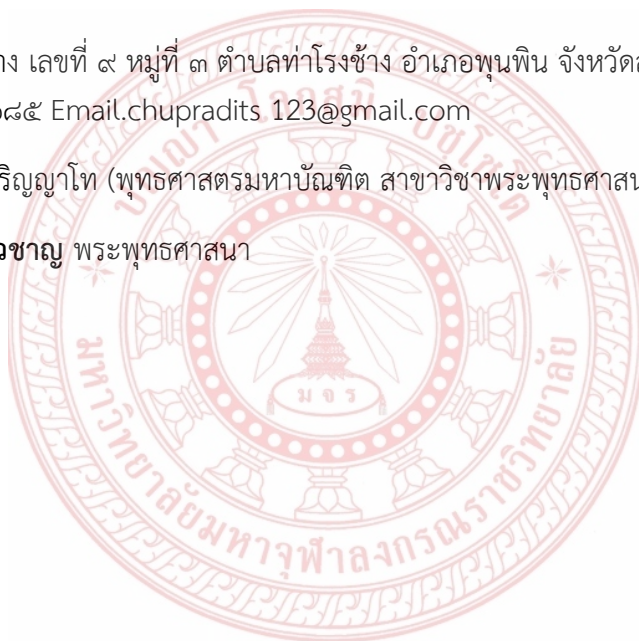
สั้มภาษณ์ นางประนอม ฤกษ์เกษตร อายุ ๗๒ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๒๐๗/๑๐ หมู่ที่ ๒ ตำบลท่าทองใหม่
อำเภอ กาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี วันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สั้มภาษณ์นายเชาวรัตน์ หนูขุนนาง อาชีพหมอพื้นบ้าน อยู่บ้านเลขที่ ๙๖/๑ หมู่ที่ ๒ อายุ ๕๒ ตำบล
ทุ่งคา อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๑.

ประวัตินักวิจัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑. ชื่อ - นามสกุล
 - ๑.๑ ภาษาไทย พระปลัดสัญญา สณฺญโต (ชูประดิษฐ์)
 - ๑.๒ ภาษาอังกฤษ Phrapalat Sunya sunyato (Chupradith)
๒. ตำแหน่งทางวิชาการ อาจารย์ประจำ สาขาวิชาศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดพัฒนาราม จังหวัดสุราษฎร์ธานี
๓. ตำแหน่งการบริหาร -
๔. สังกัดหน่วยงาน/คณะ วิทยาลัยสงฆ์นครศรีธรรมราช
๕. ที่อยู่ติดต่อได้
วัดท่าโรงช้าง เลขที่ ๙ หมู่ที่ ๓ ตำบลท่าโรงช้าง อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ๘๔๑๓๐
โทร.๐๘๘-๕๙๐๕๒๘๕ Email.chupradits 123@gmail.com
๖. วุฒิการศึกษา ปริญญาโท (พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา)
๗. สาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง พระพุทธศาสนา

ประวัตินักวิจัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑. ชื่อ - นามสกุล

๑.๑ ภาษาไทย

พระครูปริยัติธำรงคุณ (กำจร ทองประคู้)

๑.๒ ภาษาอังกฤษ

Phrakhrupariyatthamrongklun (Kamchorm

Yhongpradoo)

๒. ตำแหน่งทางวิชาการ อาจารย์ประจำ สาขาวิชาศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดพัฒนาราม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

๓. ตำแหน่งการบริหาร -

๔. สังกัดหน่วยงาน/คณะ วิทยาลัยสงฆ์นครศรีธรรมราช

๕. ที่อยู่ติดต่อได้

โครงการขยายห้องเรียนมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช วัดพัฒนาราม จังหวัดสุราษฎร์ธานี เลขที่ ๗๘/๑ ถนนวัดพัฒนาราม ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

รหัสไปรษณีย์ ๘๔๐๐๐ โทร. ๐๘๒-๖๙๕๑๓๑๕ Email. Punyavachiro@gmail.com

วัดบุญบันเทิง ๒๘ หมู่ที่ ๒ ตำบลคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี รหัสไปรษณีย์ ๘๔๐๐๐

๖. วุฒิการศึกษา ปริญญาโท ศิลปะศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาสันสกฤต

๗. สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญ ศาสนา/ปรัชญา ภาษาสันสกฤต ภาษาบาลี

ประวัตินักวิจัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑. ชื่อ - นามสกุล

๑.๑ ภาษาไทย พระปลัดนิคม ปญญาชีโร (ปักซี่)

๑.๒ ภาษาอังกฤษ Phrapaladnikhom Punyavachiro (Paksee)

๒. ตำแหน่งทางวิชาการ อาจารย์ประจำ สาขาวิชาศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดพัฒนาราม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

๓. ตำแหน่งการบริหาร -

๔. สังกัดหน่วยงาน/คณะ วิทยาลัยสงฆ์นครศรีธรรมราช

๕. ที่อยู่ติดต่อได้

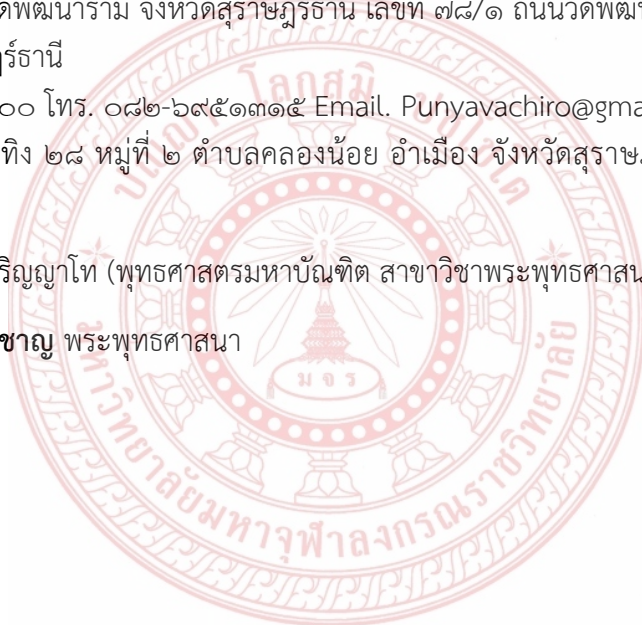
โครงการขยายห้องเรียนมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช วัดพัฒนาราม จังหวัดสุราษฎร์ธานี เลขที่ ๗๘/๑ ถนนวัดพัฒนาราม ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

รหัสไปรษณีย์ ๘๔๐๐๐ โทร. ๐๘๒-๖๙๕๑๓๑๕ Email. Punyavachiro@gmail.com

วัดบุญบันเทิง ๒๘ หมู่ที่ ๒ ตำบลคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี รหัสไปรษณีย์ ๘๔๐๐๐

๖. วุฒิการศึกษา ปริญญาโท (พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา)

๗. สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญ พระพุทธศาสนา

ประวัตินักวิจัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑. ชื่อ - นามสกุล

๑.๑ ภาษาไทย

ดร. โสภณ บัวจันทร์

๑.๒ ภาษาอังกฤษ

Dr. Sophon Buachan

๒. ตำแหน่งทางวิชาการ อาจารย์ประจำ สาขาวิชาศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดพัฒนาราม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

๓. ตำแหน่งการบริหาร -

๔. สังกัดหน่วยงาน/คณะ วิทยาลัยสงฆ์นครศรีธรรมราช

๕. ที่อยู่ติดต่อได้

โครงการขยายห้องเรียนมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช วัดพัฒนาราม จังหวัดสุราษฎร์ธานี เลขที่ ๗๘/๑ ถนนวัดพัฒนาราม ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

รหัสไปรษณีย์ ๘๔๐๐๐ โทร. ๐๘๒-๖๙๕๑๓๑๕ Email. Punyavachiro@gmail.com

วัดบุญบันเทิง ๒๘ หมู่ที่ ๒ ตำบลคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี รหัสไปรษณีย์ ๘๔๐๐๐

๖. วุฒิการศึกษา ปริญญาเอก (พุทธศาสนศึกษา)

๗. สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญ ศาสนา/ปรัชญา สังคมวิทยา ภาษาบาลี